

ÅRSRAPPORT 2020

Innhold

01 LEDERS BERETNING 04

02 OM MATTILSYNET 06

Samfunnsoppdrag	07
Slik løser vi samfunnsoppdraget	07
Rammer	07
Organisasjon	07
Nøkkeltall	11

03 AKTIVITETER OG RESULTATER 12

3.1 Mattilsynet og koronapandemien	14
3.2 Sikre helsemessig trygg mat og trygt drikkevann	16
Mat	16
Drikkevann	25
3.3 Fremme god helse hos planter, fisk og landdyr	30
Plantehelse	30
Såvarer og settepoteter	33
Fôr til landdyr og oppdrettsfisk	35
Helse hos landdyr	37
Fiskehelse	42
Animalske biprodukter	45
3.4 Fremme god dyrevelferd og respekt for dyr	46
Velferd hos dyr på land	46
Velferd hos fisk	51
3.5 Fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn	54
Merking, sporing og produktkvalitet	54
Genmodifisert mat, fôr og såvarer	56
Matkriminalitet	58
Kosmetikk og kroppspfleieprodukter	60
3.6 Ivareta miljøvennlig produksjon	62
Økologisk produksjon	62
Miljøvennlig legemiddelbruk i dyrehold og akvakultur	64
Påvirkning av lakselus fra oppdrettsfisk på vill laksefisk	68
Plantevernmidler	70
Gjødselvarer	72
3.7 Internasjonal handel og samarbeid	74
Internasjonal handel	74
Internasjonalt samarbeid	78
3.8 Arbeidsprosesser	82
Innhente kunnskap og analysere tilstand	82

Utvikle regelverk og internasjonalt arbeid	85
Føre tilsyn	88
Kommunisere og veilede	92
Beredskap og håndtering av hendelser	94

04 STYRING OG KONTROLL 96

05 VURDERING AV FRAMTIDSUTSIKTER 98

06 ÅRSREGNSKAP 110

Ledelseskomentarer	111
Prinsippnote	112
Bevilgningsrapportering for regnskapsåret 2020	113
Artskontorrapporteringen 31.12.2020	115

VEDLEGG 120

Vedlegg 1: Effektindikatorer	121
Trygg mat og trygt drikkevann	121
God helse hos planter, fisk og landdyr	122
God dyrevelferd og respekt for dyr	125
Helse, kvalitet og forbrukerhensyn	126
Miljøvennlig produksjon	126
Vedlegg 2: Produksjonsindikatorer	127
Utvikle regelverk	127
Kommunisere og veilede	127
Føre tilsyn	127
Styre og støtte	128
Vedlegg 3: Statistikk	129
Produksjon	129
Ressursbruk	133
Sammenhenger mellom mattilsynets utgifter og inntekter fra gebyrer i matforvaltningen	134
Bemannings	136
Tilstandsrapportering (kjønn)	137
Vedlegg 4: Oppfølgingspunkter etter Gransknings-rapporten med status	138

01

Leders beretning

2020 ble også for Mattilsynet preget av den globale koronapandemien og vi jobbet etter tre prioritinger: bidra i den nasjonale dugnaden, ivareta våre samfunnskritiske funksjoner og ivareta egne medarbeidere. Vi har hatt få smittetilfeller blant egne medarbeidere og har dermed også unngått å smitte andre. Vi har ivaretatt grensekontroll ved import av fôr, mat og levende dyr, kjøttkontroll på slakteriene og utstedelse av attester og sertifikater i tråd med næringens behov. Dialogen med næringene har vært hyppige, og de har uttrykt at de er godt fornøyde med vår håndtering av de utfordringene som pandemien har skapt.

Medarbeidere i samfunnskritiske funksjoner har gjort mye for å holde seg friske og har, uavhengig av smittesituasjonen, møtt hver dag for å sikre matforsyningen. Andre medarbeidere har hatt lange dager i krisestab eller jobbet hjemmefra og tatt over arbeidsoppgaver fra kollegaer som har jobbet med å håndtere hendelser. For noen har dette fungert veldig bra, for andre har det vært krevende. Samlet sett opplever jeg at vi har håndtert pandemien og dens utfordringer godt og jeg ønsker å takke både egne ansatte og de vi har samarbeidet med for innsatsen i det som går inn i historien som et annerledes år.

10. desember 2019 mottok vi granskingsrapporten som var bestilt av Stortinget. Vi har jobbet iherdig og målrettet gjennom 2020 med å forbedre oss. Vi har prioritert forbedringer som skulle merkes av de vi er til for. Viktige tiltak har vært; skriftlig oppsummering av det vi har sett på tilsyn som deles med tilsynsobjektet før vi går derfra, ryddig lagring og deling av bilder fra tilsyn, bedre kvalitetssikring av tilsynsrapporter og brukerundersøkelse etter tilsyn som viser at vi forbedrer oss og jevnt over får gode tilbakemeldinger på hvordan vi oppleves på tilsyn.

Andre viktige tiltak er; bedre veiledning og dialog med næringene, mer målrettet håndtering av bekymringsmeldinger og de mest krevende dyrevelferdssakene m.m. I desember besluttet jeg ny organisering av hovedkontoret som skal bidra til at vi blir mer brukerorientert, tilby flere og bedre digitale tjenester og utvikle en mer målrettet og effektiv kontroll. Vi etablerer også en egen klagesaksenhet for å sikre en bedre og mer effektiv klagesaksbehandling.

Selv om både korona og granskingsrapport har tatt mye oppmerksomhet, har vi vært opptatt av å levere best mulig på vårt samfunnsoppdrag. Vi har gjennomført færre tilsyn sammenliknet med 2019, men vi har samtidig hevet kvaliteten på tilsynene og tilsynsrapportene og har også testet ut nye digitale tilsynsmetoder.

Ved utgangen av året kan vi konstatere at mattryggheten fortsatt er god. Vi har få alvorlige utbrudd av matbåren sykdom takket være innsats av alle ledd i verdikjeden fra jord og fjord til bord. Et funn av etylenoksid i et parti sesamfrø fra India førte til en stor tilbaketreking av produkter fra markedet. Samtidig viste saken at det europeiske samarbeidet for

varsling av farlige produkter i mat fungerte som det skulle. Vi hadde tett oppfølging og opplevde god dialog med mange matprodusenter som var involvert i saken.

Drikkevannet er trygt og vi er fornøyde med at kommunene, som de største vannverkseierne, har satt utbedring av gammelt ledningsnett høyere på sin dagsorden.

Landdyrhelsen er, sammenliknet med de fleste andre land, fortsatt svært god. Dyrevelferden for landdyr er i hovedsak god. Vi er fornøyde med at næringen satser på egne dyrevelferdsprogrammer for produksjonsdyrene. Kronisk dårlige dyrehold er en utfordring som krever tett oppfølging og mye ressurser. Antall dyrehold med alvorlig vanskjøtsel av dyr var i 2020 imidlertid det laveste vi har registrert.

Funnet av skrantesjuka på en villreinbukk skutt under jakt på Hardangervidda i september representerer en stor utfordring. Her jobber vi fortsatt med å finne de riktige tiltakene sammen med Miljødirektoratet og lokale interessenter.

I november ble det påvist fugleinfluenza hos flere villfugler i Norge. Vi satte inn flere tiltak, blant annet portforbud for alle fjørfe og stans i fuglejakta. Takket være stor innsats fra mange, har det foreløpig ikke vært påvist smitte i kommersielle fjørfebesetninger.

I 2020 registrerte vi en kraftig økning i utbrudd av fiskesykdommen ILA og fiskehelsen er fortsatt en utfordring mange steder. Lakselus er også en betydelig utfordring og behandling mot lus bidrar til fiskevelferdsutfordringer. Selv om dødeligheten varierer mellom ulike anlegg og i ulike deler av landet, dør fortsatt for mange fisk i forbindelse med akvakultur. En nødvendig forbedring av situasjonen vil kreve mye av næringene, kunnskapsinstitusjonene og oss i Mattilsynet.

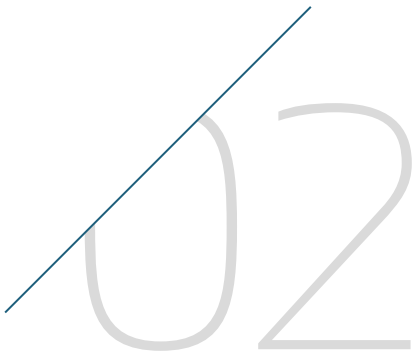
Framover tror vi bærekraft, omstilling og innovasjon, én-helse og håndtering av hendelser, tillit og nye samhandlingsmønstre vil være viktige utviklingstrekk som vil prege måten vi løser vårt samfunnsoppdrag på.

Jeg vil takke alle medarbeidere, næringene og andre samarbeidspartnere som bidrar til at vi videreutvikler Mattilsynet slik at vi leverer best mulig på vårt verdifulle samfunnsoppdrag. Selv om det er utfordrende å få kritikk, er det energigivende å bli bedre sammen, og det skal vi fortsette med i 2021!

Oslo, 15. mars 2021

Ingunn Midttun Godal
administrerende direktør

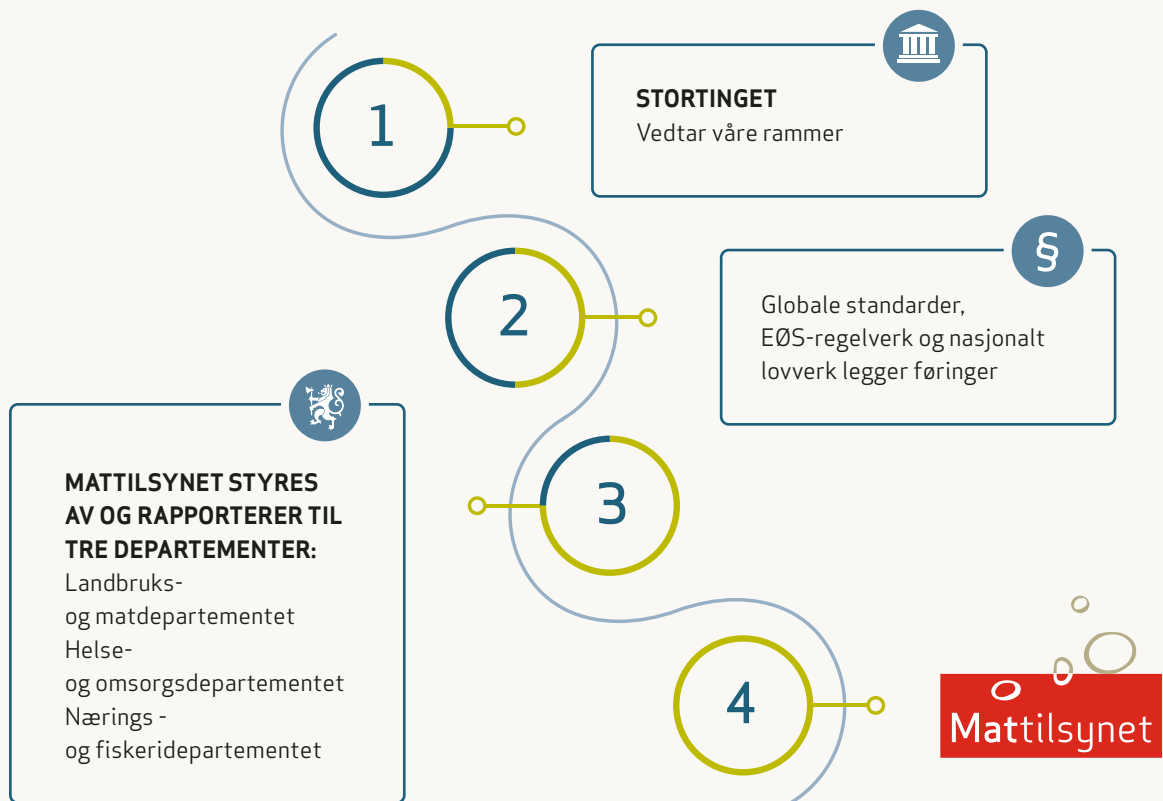

Om Mattilsynet

Vi er Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler. Samfunnsoppdraget vårt strekker seg fra jord og fjord til bord, og berører både produsenter innenfor havbruk og landbruk, næringsmiddelindustri, detaljhandel, serveringssteder til alle nordmenns hverdag. Vår visjon er «Et samfunn der maten er trygg, og dyra har det godt».

Foto: Mattilsynet

Figur 1: Overordnet styring av Mattilsynet

SAMFUNNSOPPDRAG

Mattilsynet skal arbeide etter følgende mål:

- sikre helsemessig trygg mat og trygt drikkevann
- fremme god helse hos planter, fisk og landdyr
- fremme god dyrevelferd og respekt for dyr
- fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn
- ivareta miljøvennlig produksjon

Hensynet til aktørene langs hele matproduksjonskjeden skal ivaretas, herunder markedsadgang i utlandet.

SLIK LØSER VI SAMFUNNSOPPDRAGET

Hver enkelt næringsaktør har ansvaret for å følge regelverket. Vår oppgave er å forebygge og kontrollere gjennom egnede tiltak.

Det gjør vi ved å:

- overvåke, analysere og vurdere tilstanden og utviklingen på våre ansvarsområder
- utvikle nasjonalt regelverk og delta i utviklingen av internasjonalt regelverk
- veilede og informere om kravene i regelverket
- kontrollere og følge opp aktørene langs produksjonskjeden
- kommunisere og dele kunnskap

- samarbeide nasjonalt og internasjonalt med etater og organisasjoner

Norsk og europeisk matforvaltning bygger på grunnsynet om at kvaliteten på sluttproduktet er et resultat av de samlede påvirkningene produktet utsettes for i hele produksjonsprosessen. Hva du spiser og drikker påvirkes av alt som har foregått på reisen fra fjord og jord til bord. Vår oppgave er å se sammenhengene, overvåke og ha oversikt over tilstanden, være til stede langs hele matkjeden, og mest der risikoen er størst.

RAMMER

Vi utfører oppdraget vårt innenfor rammene definert av Stortinget og våre tre eiere: Landbruks- og matdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet. Det er Landbruks- og matdepartementet som har det overordnede administrative og budsjettmessige ansvaret for Mattilsynet.

ORGANISASJON

Vi er organisert i to forvaltningsnivåer; hovedkontor og fem regioner. Hovedkontorets oppgave er å ivareta direktoratrollen. I direktoratsrollen ligger å omsette overordnede styringssignaler fra departementene/politisk ledelse og

OVERVÅKNING OG KONTROLL

Vi tar prøver av fôr, fisk, vann, planter og dyr for å vite tilstanden. Vi er tilstede tidlig i kjeden for å sjekke at dyr og fisk er friske og behandles bra, og for å forhindre at uønskede hendelser forplanter seg videre.

TILSYN PÅ RETT STED

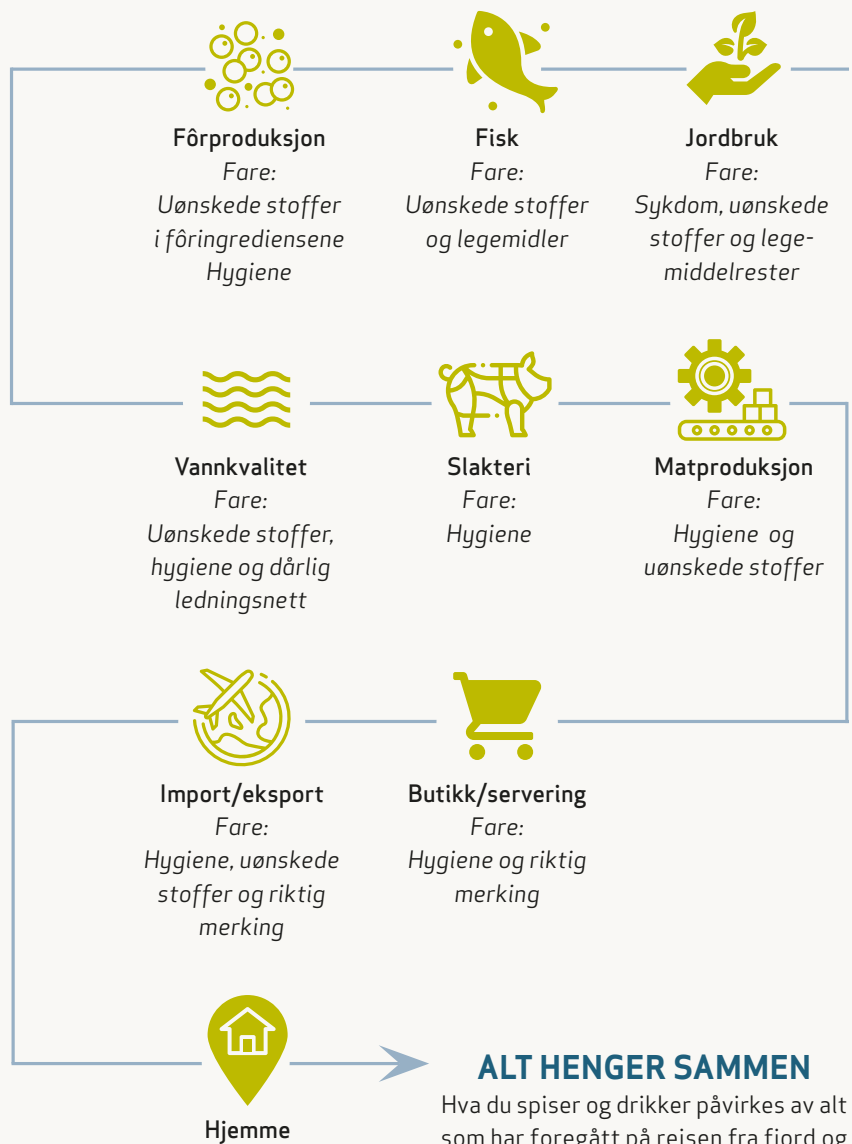
Vi kontrollerer alle, men ikke hele tiden. Vi kontrollerer der sannsynligheten for å avdekke og forhindre alvorlige forhold er størst.

SPORBARHET

Alle aktører skal merke, ha oversikt over og dokumentere hvem de kjøper fra og selger til for å kunne spore maten gjennom alle ledd frem til matfatet.

VEILEDNING OG KOMMUNIKASJON

Vi veileder aktørene i hvordan reglene fungerer. Vi veileder og informerer forbrukerne slik at de kan ta informerte valg og ha tillit til at maten er trygg.

Figur 2: Matkjeden

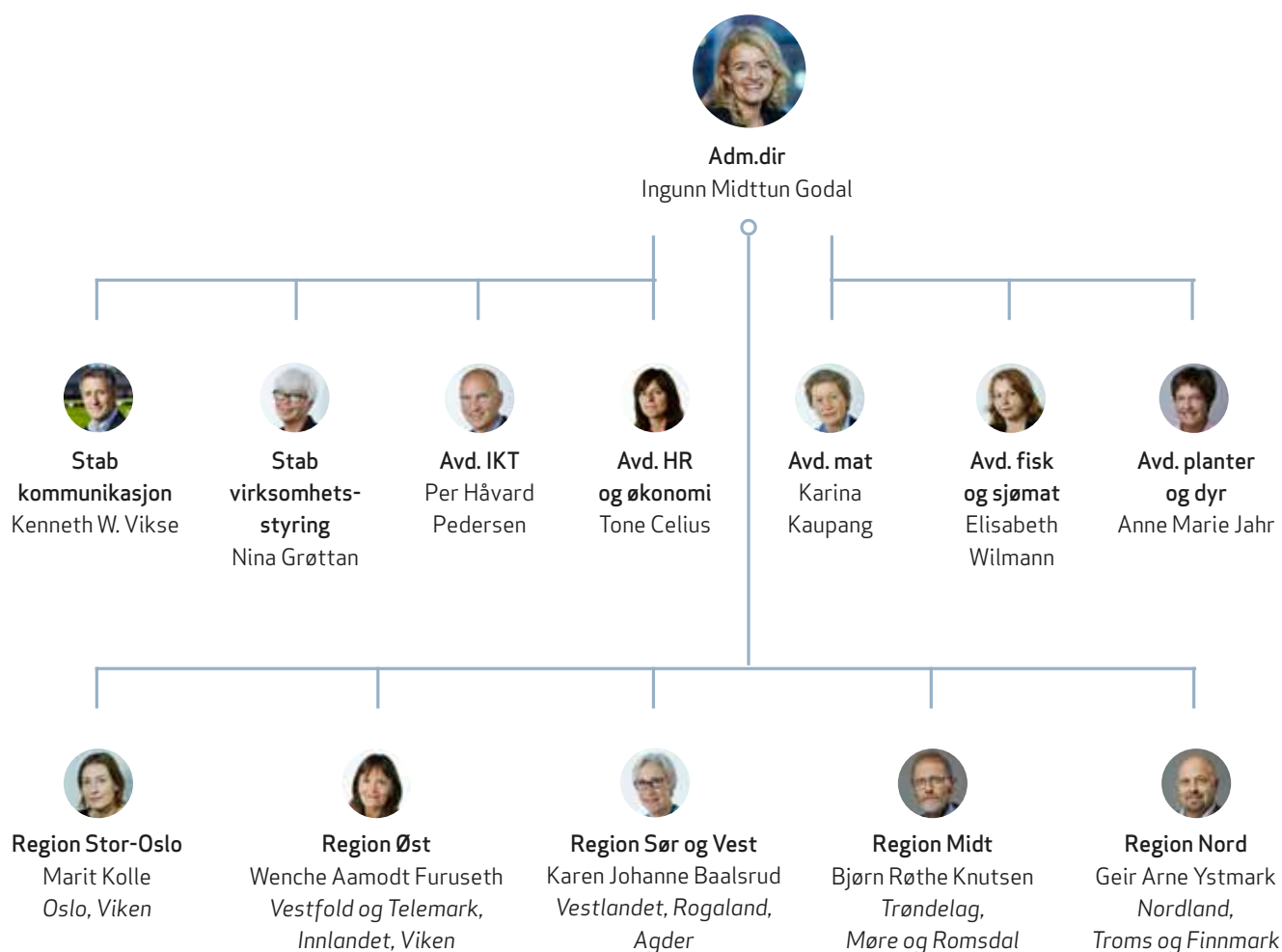
egen fagkunnskap til konkret gjennomføring av politikken. Hovedkontoret har også ansvar for utvikling av regelverket og tilsynet, internasjonalt samarbeid og behandling av klagesaker. I tillegg bestiller vi uavhengige, vitenskapelige risikovurderinger fra Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM) og forskningsbasert kunnskapsstøtte fra ulike kunnskaps-institusjoner som Folkehelseinstituttet, Veterinærinstituttet, Havforskningsinstituttet, Norsk institutt for bioøkonomi, Norges miljø- og biovitenskaplige universitet, og Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet. Vi kjøper også tjenester fra en rekke laboratorier.

Hovedkontoret har ansvaret for den overordnede styringen av hele Mattilsynet.

Regionenes hovedoppgave er å føre tilsyn, sikre beredskap og håndtere hendelser, være vårt ansikt utad og ha dialog med aktører og næringer. Det siste omfatter veiledning, inspeksjoner, revisjoner, prøvetaking samt utstedte eksportsertifikater og kontrollere dokumenter ved eksport og import.

Figur 3: Mattilsynets organisasjonskart 1. januar 2021

NØKKELTALL

Tabell 1: Hovedtall

	2018	2019	2020
Antall ansatte	1 339	1 306	1 281
Antall avtalte årsverk	1 246	1 250	1 226
Antall utførte årsverk	-	1 107	1 106
Gjennomsnittlig antall årsverk ¹	1 225	-	-
Samlet tildeling og mottatte og belastningsfullmakter post 01-99	1 412 198 000	1 416 238 000	1 418 078 000
Utnyttelsesgrad post 01-29	97 %	98 %	96 %
Driftsutgifter ²	1 369 079 285	1 407 352 414	1 361 277 672
Lønnsandel av driftsutgifter	68 %	67 %	68 %
Lønnsutgifter per årsverk ³	755 181	846 249	838 075

Mattilsynet er et bruttobudsjettert forvaltningsorgan. Les mer om vurderinger av nøkkeltall i kapittel III Aktiviteter og resultater og i kapittel VI Årsregnskap.

1 Tall for gjennomsnittlig antall årsverk viser antall stillinger (fast, vikar og midlertidig ansatte) omregnet til hele stillinger, uten medarbeidere i lønnet permisjon.

2 Det er benyttet regnskapstall fra artskontorrapporteringen for nøkkeltall på driftsutgifter og lønnsutgifter.

3 Økningen fra 2018 til 2019 skyldes endret beregningsmetode for antall årsverk, jf. fotnote 1.

03

Aktiviteter og resultater

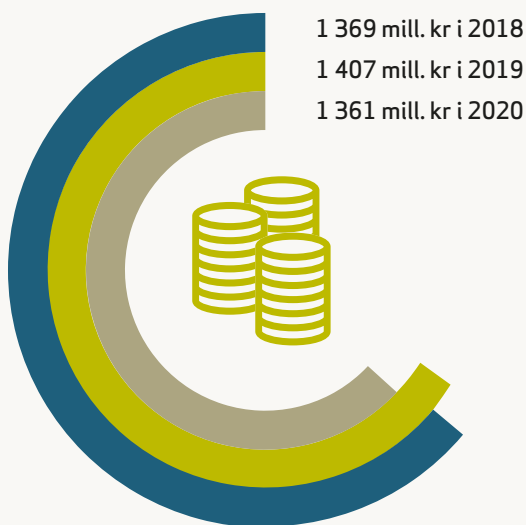
Kapittel 3 gir et helhetlig og dekkende bilde av virksomhetens resultater på alle viktige fagområder. Kapitlet er delt inn i henhold til våre overordnede mål, gitt i tildelingsbrevet. Leders beretning er en refleksjon knyttet til vår helhetlige måloppnåelse i lys av ressursrammene.

Foto: Mattilsynet

UTVIKLING AV RESSURSER OG RESULTATER I MATTILSYNET

DRIFTSUTGIFTER

GJENNOMSNI TT LIG ÅRSVERK

1 225
2018

1 196
2019

1 178
2020

BRUKERUNDERSØKELSE - ALT I ALT, HVOR FORNØYD ER DU MED GJENNOMFØRINGEN AV DETTE TILSYNET?

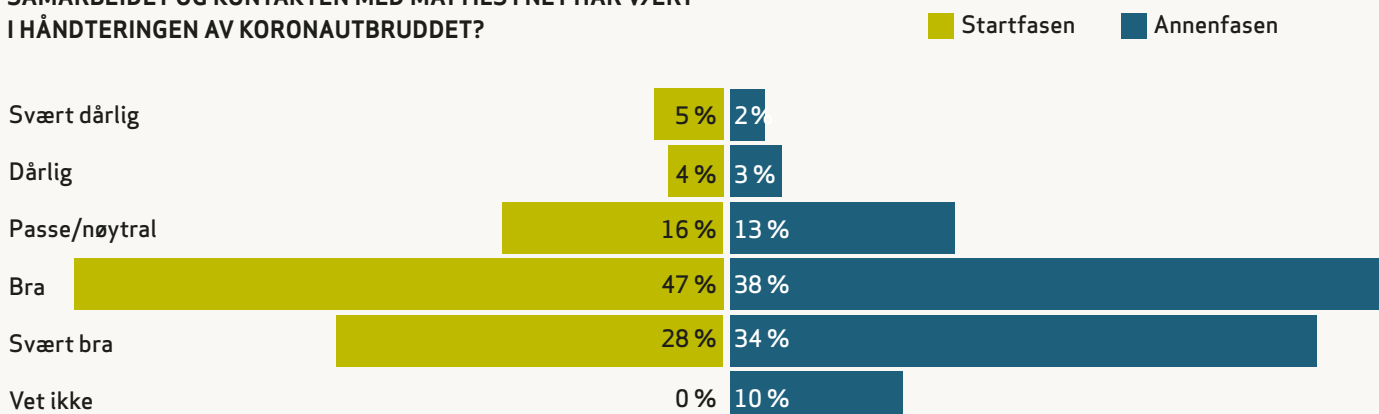
ANTALL TILSYNSAKTIVITETER

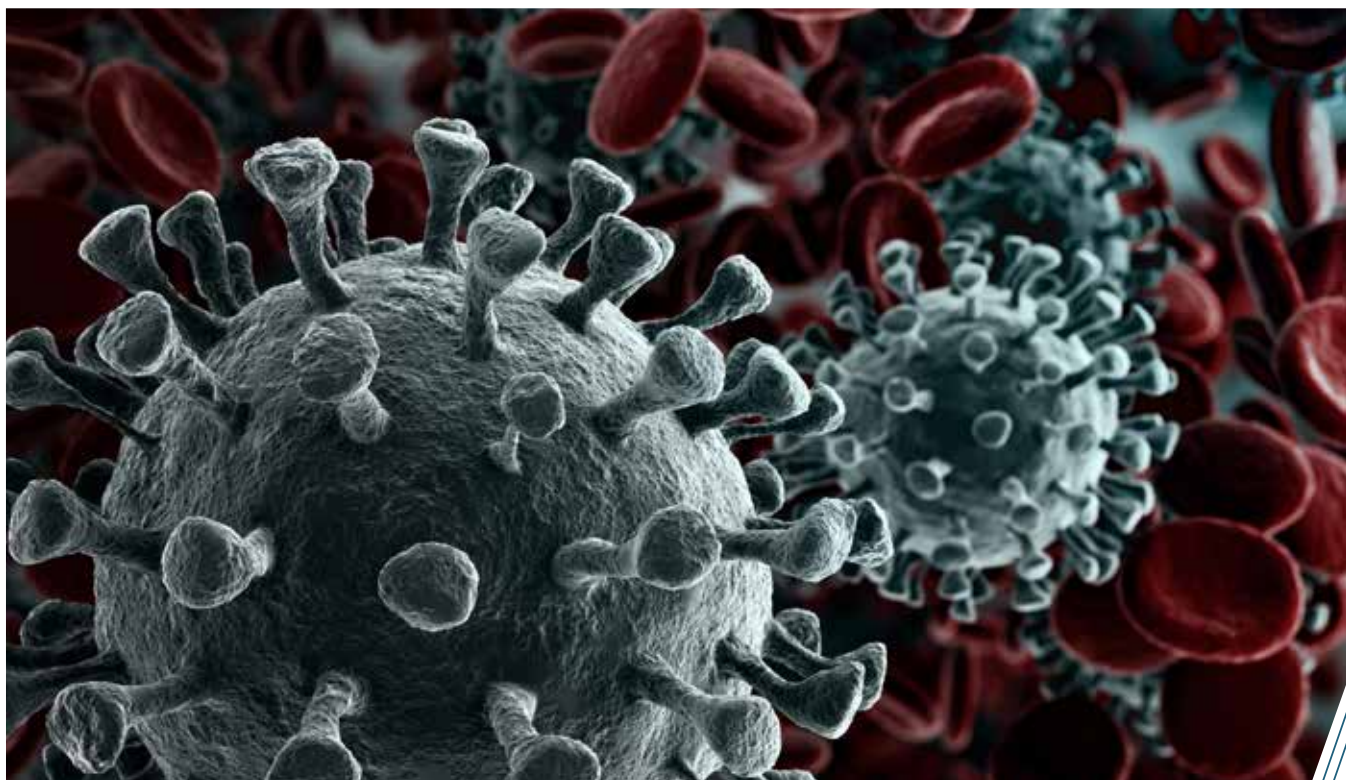
Årsverk brukt til tilsyn:

HVORDAN SYNES SAMARBEIDSPARTNERE OG NÆRINGEN SAMARBEIDET OG KONTAKTEN MED MATTILSYNET HAR VÆRT I HÅNDTERINGEN AV KORONAUTBRUDET?

Mattilsynet og koronapandemien

Koronapandemien som brøt ut i Norge i mars 2020, forandret på en rekke områder hvordan vi løste samfunnsoppdraget. Omtrent fra den ene dagen til den neste ble alle medarbeidere, som hadde mulighet til det, oppfordret til å jobbe hjemme.

En rekke planlagte tilsyn ble innstilt, inntil det kom nye og digitale løsninger. Gjennom hele pandemien vi lagt vekt på å formidle lett tilgjengelig informasjon om de interne smittevernsrutinene. Vi har raskt sørget for faglige avklaringer på viktige områder, brukt tilsynsteam-kohorter og gjennomført risiko- og sårbarhetsvurderinger. Dette, sammen med utvikling av bemanningsplaner og andre viktige oppfølgende tiltak, har bidratt til å sikre at våre samfunnskritiske funksjoner ble opprettholdt.

Vi har åpnet for muligheten til å bruke elektroniske sertifikater ved import, gjennomført offentlig kontroll digitalt og utpekt offentlige veterinærer i kjøttkontrollen på et forenklet grunnlag.

Vi har siden begynnelsen av mars 2020 organisert håndteringen av pandemien ved bruk av beredskapsplanverk og beredskapsverktøyet MatCim. Det ble satt stab fra uke 11, samme uke som nedstengningen av Norge var et faktum. Stabsorganisering har vært valgt både på hovedkontoret og i regionene. Hovedoppgaven til «koronastaben» har vært å organisere og koordinere arbeidet opp mot den til enhver tid gjeldende smittesituasjonen, bidra til raske avklaringer og rapportere til eierdepartementene våre. Staben har også bidratt til avlastning for andre etater, blant annet i arbeidet med en smittevernveileder for grønt-sektoren.

Det har regelmessig blitt gjennomført risikovurderinger og jobbet med bemanningsplaner for å sikre tilsynsproduksjonen.

Det har også vært hyppige møter og samarbeid med næringen på de ulike områdene. Samfunnskritiske funksjoner, som kjøttkontroll og utstedelse av eksportattester, har hatt tilnærmet normal aktivitet i hele 2020. God HR-håndtering og smittevernretningslinjer, sentralt og lokalt, har vært viktig. Vi har hatt særlig oppmerksomhet på helse- og arbeidsforhold for egne ansatte under pandemien, herunder innført smitte-reducerende tiltak i kontorlokalene og utviklet og oppdatert smittevernsretningslinjer og intern informasjon fortløpende. Sårbarhetsanalyser og kontinuitetsplanlegging er viktige verktøy for å sikre at vi har nok personale til å utføre våre kritiske samfunnsfunksjoner.

Som følge av pandemien sank antall offentlige kontroller med 46 prosent i 2020 sammenlignet med 2019. De fysiske begrensningene som smittesituasjonen ga oss i mars 2020, gjorde at fysisk tilsyn og prøveuttak ble sterkt begrenset i

starten. Etter hvert som smittesituasjonen endret seg, økte denne aktiviteten utover året.

Nedstengningen fremskyndet utrulling av nye kommunikasjonsverktøy. Digitale møter har blitt normalen. Vi har jobbet med å finne nye løsninger digitalt, og alternative måter å føre tilsyn på innenfor regelverkets rammer. Dette har medført utstrakt bruk av veiledning om regelverket innenfor enkelte områder. De erfaringene vi har gjort oss med digitale og alternative løsninger vil vi bruke og videreutvikle for å få et mer effektivt tilsyn fremover – også etter pandemien.

Det er gjennomført to interne og eksterne evalueringer knyttet til vår håndtering av pandemien. Vår administrerende direktør deltok på en øvelse med verstefallsscenario arrangert av departementene i november.

Sikre helsemessig trygg mat og trygt drikkevann

Mattryggheten i Norge er god. For å ivareta den gode statusen framover kreves det kunnskap, systematisk og proaktivt arbeid av alle aktører i verdikjeden, overvåking av tilstand og oppmerksomhet rettet mot et risikobilde i endring. Drikkevannskvaliteten er generelt god. De største truslene mot trygt drikkevann i tiden framover, er gamle eller dårlig vedlikeholdte vannledninger og drikkevannsbasseng samt manglende leveringssikkerhet.

MAT

Mattryggheten i Norge er god med få utbrudd og få tilfeller av matbåren sykdom i forhold til land det er naturlig å sammenlikne seg med. Vi finner få overskridelser av grenseverdier i våre overvåkningsprogrammer. Nye mattrender og det grønne skiftet øker vårt behov for ny kunnskap, og vil gi oss nye utfordringer rundt trygg mat.

TILSTAND

Vår gode mattrygghet er et resultat av flere forhold. Regelverket skal sikre trygg mat til forbrukerne. De aller fleste matprodusentene tar produksjon av trygg mat på alvor og følger reglene. Det er lite smittestoff i norske husdyr og norsk-produserte matvarer, og vi følger opp tilstanden i næringer og hos enkeltvirksomheter gjennom dialog, veiledning og tilsyn.

Bedre hygiene som følge av pandemien?

I løpet av dette året har befolkningen blitt mer oppmerksom på hva det vil si å ha god hygiene. Gjennom kampanjene, for å få kontroll med pandemien, er håndvask og hosting i armkroken blitt dagligdags. Dette bidrar også til å forebygge smitte via

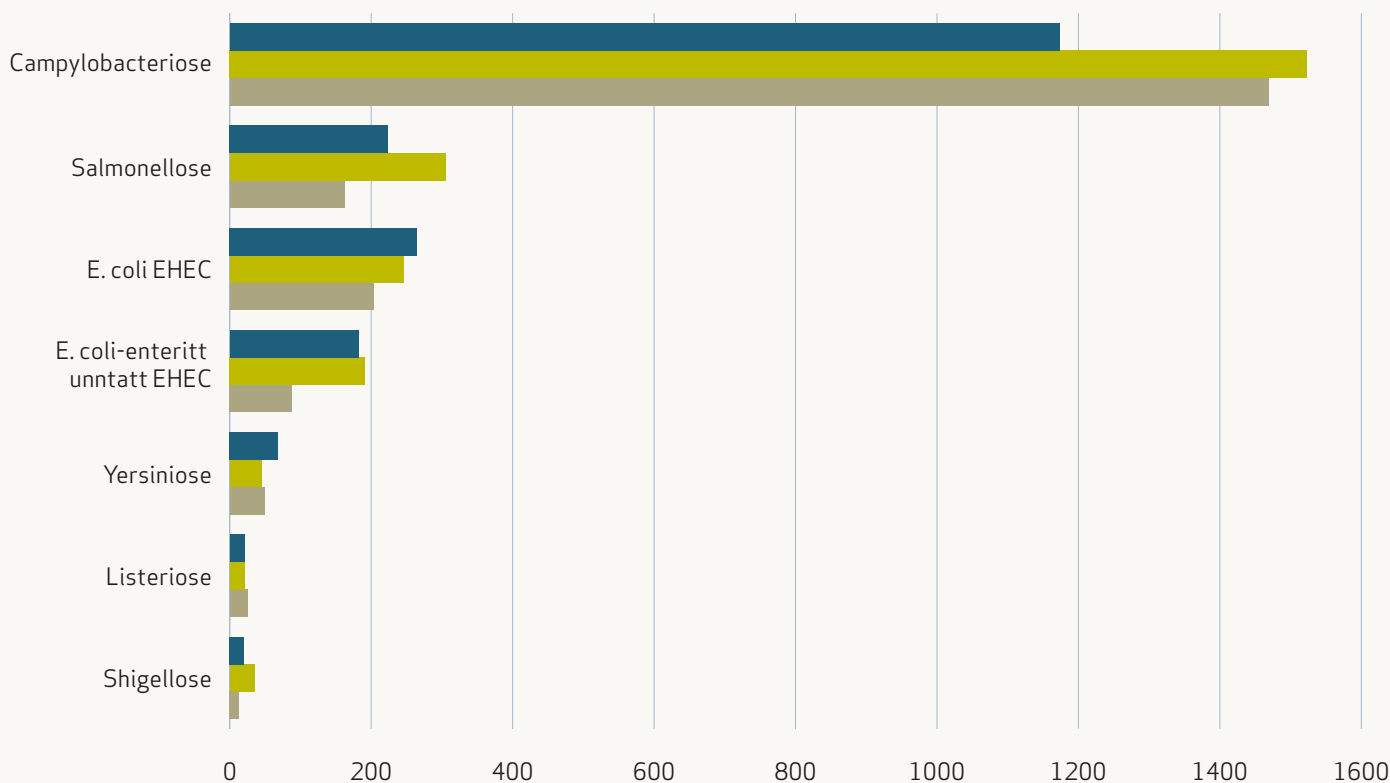
mat. Vi jobbet for at produksjonen og distribusjonen av mat og drikkevann skal gå som normalt på tross av koronatiltakene. Dette har vi gjort gjennom jevnlig møter med næringene for å få førstehånds informasjon om hvor skoen trykker, for deretter å jobbe fram konstruktive tolkninger og råd innenfor rammene av regelverket. Vi ser likevel en vesentlig endring i restaurantnæringen, med omlegging til take-away for å kompensere for bortfallet av ordinære gjester.

Sjuk av maten

Hvert år registreres det totalt 5 000 – 7 000 tilfeller av mat- og vannbårne infeksjoner i Norge⁴. Kilden til infeksjonene

⁴ Kilde: Folkehelseinstituttet

NÆRINGSMIDDELBÅRNE SYKDOMMER I NORGE

Figur 4: Antall næringsmiddelbårne infeksjoner forårsaket av bakteriene som kan medføre alvorlige sykdom, der smitten har skjedd i Norge.

Kilde: Folkehelseinstitutt. Oppdatert per 15.2.2021

2018 2019 2020

fremgår ikke av denne statistikken. Det kan være selve råvaren, som drikkevann, animalske eller plantebaserte råvarer eller ingredienser. Statistikken skiller heller ikke på om kilden til antatt infeksjon er norsk eller ikke. Smittestoff kan også tilføres maten under produksjon eller klargjøring. God hygiene, som for eksempel håndvask, kan virke forbyggende. Det reelle tallet på infeksjoner er nok høyere enn tallene angir, siden mange lar være å gå til lege når de er blitt syke av maten.

Figur 4 viser et utvalg av registrerte infeksjoner. Det var campylobacteriose som førte til flest sykdomstilfeller, mens Salmonella og E. coli forårsaket en mindre andel av de registrerte tilfellene.

Flere sykdomstilfeller med *Yersinia enterocolitica*

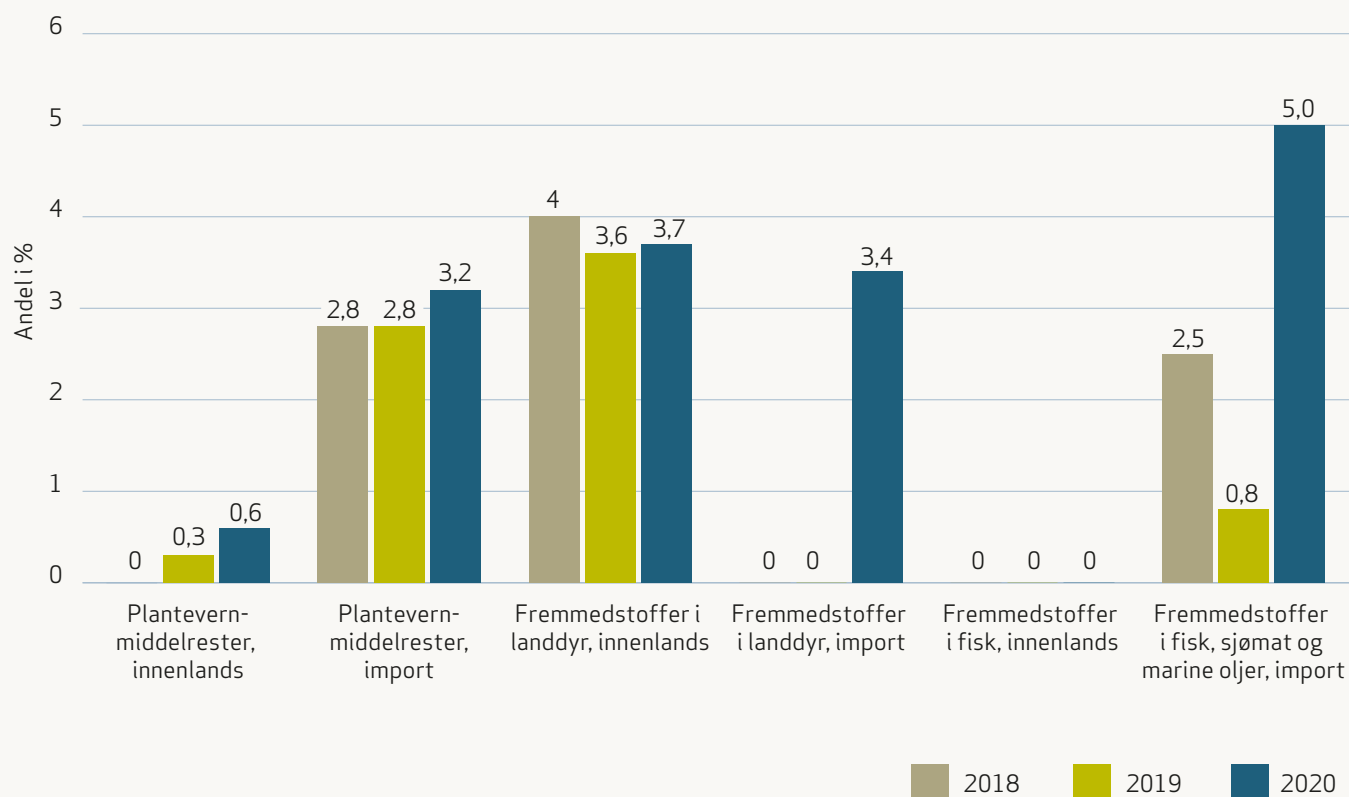
De siste årene har det vært flere utbrudd av yersiniose i befolkningen. Yersiniose forårsakes av bakterien *Yersinia*. Ifølge tall fra det nasjonale overvåkningssystemet for smittsomme sykdommer (MSIS), registreres det hvert år mellom 50 og 200 tilfeller av yersiniose i Norge. Yersiniose forekommer hyppigst i land med kjølig klima, og folk blir oftere smittet i Norge enn i varmere strøk.

Tre nasjonale utbrudd ble registrert. To av disse ble knyttet til ferdigvaskede salatprodukter. Påvisning av bakterien er tidkrevende og komplisert, og slike analyser inngår derfor vanligvis ikke i rutineanalysene ved virksomhetene. Det kan forekomme en risiko ved produkter fra svin og for å få et bilde av utbredelsen har vi samlet inn 150 prøver av kvernet kjøtt og kjøttdeig fra svin. Prøvene er analysert ved Veterinærinstituttet, og det vil foreligge en rapport med resultatene i 2021.

Få overskridelser i våre overvåkningsprogrammer

Det er få funn over gjeldende grenseverdier for rester av plantevernmidler og veterinære legemidler i mat i de flerårige overvåkningsprogrammene våre. Det er også få funn av forurensede stoffer i fisk og sjømat over gjeldende grenseverdier. Vi har ikke oversikt over alle stoffene som vi er bekymret for. Dette gjelder f.eks. stoffer hvor risikovurderinger viser at eksponeringen er høy i forhold til tålegrensen slik som bly, kadmium, akrylamid, furaner, fluoreerte forbindelser, en rekke mykotoksiner og plantegifter for å nevne noen. Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM) sin risikorangering fra 2019 gir en god oversikt.

ANDEL PRØVER MED FUNN OVER GRENSEVERDI I %

Figur 5: Andel prøver med funn over grenseverdi i prosent for årene 2018-2020

Kilde: Mattilsynet

Figur 5 viser antall overskridelser av gjeldende grenseverdier i prosent når det gjelder rester av plantevernmidler og fremmedstoffer, inkludert rester av legemidler i landdyr og i fisk, sjømat og marineoljer. Som man ser, har det ikke vært overskridelser av grenseverdiene når det gjelder rester av legemidler i norsk oppdrettsfisk (Fisk, innlands). Overskridelser i fremmedstoffprogrammet for landdyr er i hovedsak funn av tungmetaller i innmat fra vilt. Prøvetaking av importert fisk og sjømat er rettet mot varer som vi av erfaring vet kan utgjøre en risiko og viser ikke den generelle tilstanden. Antall prøver i de ulike programmene varierer fra 80-13 700. Mer informasjon finnes i tabell 1, vedlegg 1.

Bærekraftig matproduksjon og nye råvarer og ingredienser
Bærekraftig matproduksjon er løftet som et viktig tiltak for å nå klimamålene. Mat som har betydning for forbrukernes helse og ernæring, utseende og velvære har vært en dominerende trend i flere år, mens bærekraft og klima blir stadig viktigere. Mange forbrukere stiller krav til hvordan maten vår er produsert,

«NY MAT»

Produkter som ikke har blitt brukt som mat i Norge eller det øvrige EØS-området før 1997. Skal forhåndsgodkjennes av EU-kommisjonen og oppføres i unionslisten over ny mat - før de kan omsettes.

«Ny mat» kan være:

- nylige utviklede næringsmidler («designmat», f.eks. at man isolerer fosfolipider fra krill, betaglukaner fra havre)
- næringsmidler produsert ved bruk av ny teknologi som for eksempel UV-stråling og nanoteknologi
- jordbruksprodukter som tradisjonelt har blitt brukt i andre deler av verden enn Europa f.eks. haskap (bær brukt i Japan), noni juice mv.
- nye planter eller dyr vi ikke har spist før, som insekter, nye fiskearter [...]

om den er kortreist, og om dyra har hatt det godt. Vi ser en økende etterspørsel etter kjøttfrie alternativer, og utvalget av slike produkter har økt betydelig. Matsvinn er satt på agendaen som en trussel mot klimaet, og det er satt i gang flere initiativer, både fra næringen og myndighetene, for å redusere matsvinn. Videre påvirkes forbrukere av faktorer som bekvemmelighet, flere valg, raske løsninger og tilpasning til den enkeltes behov.

Det er økende interesse for bruk av nye råvarekilder og nye arter i produksjonen av næringsmidler. Det er viktig at aktører som utvikler nye og innovative næringsmidler kjenner ny mat regelverket, slik at kravene til godkjenning kan tas i betraktning på et tidlig stadium i utviklingsprosessen.

Det er en stor interesse i næringene for å tilby produkter som tilsettes vitaminer, mineraler og andre stoffer med ernæringsmessig eller fysiologisk effekt. Vi regulerer nivået av slike tilsetninger med grenseverdier på nasjonalt nivå.

Næringsmidler som er i gråsonen mellom næringsmiddelregelverket og legemiddellovgivningen fanges ikke alltid opp. Dette medfører at det kan være produkter på markedet som kan være helsefarlige. Vi erfarer at mange virksomheter som omsetter slike produkter ikke har kompetanse til å vurdere om produktene er trygge.

Mer plantebasert kosthold kan gi nye utfordringer

Forbruket av grønnsaker har økt med 16 prosent på individnivå de siste ti årene, noe som er i tråd med de helsepolitiske målsetningene. Forbruket av både kjøtt og fisk har gått noe ned de siste årene. Forbrukerundersøkelser både nasjonalt og internasjonalt tyder på at forbruket av frukt og grønt vil fortsette å øke. En dreining mot mer plantebasert kosthold for store deler av befolkningen kan gi økte utfordringer i form av miljøgifter, mykotoksiner og naturlige plantegifter. Siden mye av dette spises uten varmebehandling, øker også risikoen for smittestoffer i maten. Mange utbrudd av næringsmiddelbåren sykdom de siste årene er knyttet til ferske vegetabiliske produkter, og vi har derfor prioritert tilsyn med hygiene og sporbarhet for spiseklare vegetabiliske risikoprodukter de to siste årene. Økt forbruk av rå østers og rå fisk utgjør en tilsvarende risiko for å overføre smitte til mennesker.

MÅL

- Vi skal ha et regelverk som sikrer trygg mat og drikkevann.
- Virksomhetene skal kjenne til og etterleve regelverket.
- Forbrukerne skal kunne ta informerte valg.
- Vi skal medvirke til at virksomhetene har en fungerende internkontroll.

RESULTATER

Norske data brukes aktivt internasjonalt

Norge kartlegger og overvåker forekomst av fremmedstoffer i mat for å vurdere tilstand og for kunne rapportere data til EU og andre standardsettende organer. Det sikrer et godt kunnskapsgrunnlag for å vurdere og håndtere risiko, f.eks. ved å fastsette grenseverdier for fremmedstoffer i mat.

Formålet er å beskytte befolkningen mot helseskader. For fisk og sjømat er vårt databidrag betydelig. Filéer av breiflabb, lyr, rødspette, uer og snabeluer er i 2020 for første gang kartlagt for fremmedstoffer i våre overvåkingsprogram. Resultatene viser lav forekomst og er under fastsatte grenseverdier.

Et utvalg potetchipsprodukter på det norske markedet ble analysert for akrylamid. Resultatene viser at akrylamidnivåene i enkelte av produktene fortsatt bør reduseres. Nivåene i mat skal være så lave som mulig. Gjennom overvåking av forekomst og dialog med bransjen om reduserende tiltak, er det lagt ned mye arbeid med å få ned nivåene, både i Norge og EU. For å bidra med data til regelverksarbeidet i Brussel, har vi også analysert barnemat og te for ulike plantegifter. Målet er å fastsette trygge grenseverdier for helseskadelige stoffer i mat.

Data fra prøver av fôr, dyr og mat inngår i Veterinærinstituttets årlige rapport om sykdommer som kan overføres mellom dyr

og mennesker (zoonoser). I tillegg blir resultatene fra utvalgte zoonoser rapportert til EFSA og inngår i en årlig felles europeisk zoonoserapport.

Vi har fortsatt arbeidet med å utvikle forvaltningen av tang og tare. Vi har hatt utstrakt dialog med næring og FoU, og gjennom et prosjekt under Nordisk ministerråd jobber vi mot en felles nordisk tilnærming til risikohåndtering av tang og tare.

Havforskningsinstituttet har på oppdrag fra oss oppdatert sitt kunnskapsgrunnlag om mattrygghet når det gjelder tang og tare. Rapporten er et viktig grunnlag for utvikling av regelverk og tilsyn og for å gi råd til forbrukerne og næringen. Analysedata om metaller og jod i tang og tare er sendt til EFSA som et bidrag til regelverksutviklingen på tang og tare i EU. Kunnskapen gjør det mulig å differensiere mellom arter og å komme frem til sikrere konklusjoner hvilke tang og tare-arter som er best egnet til produksjon og omsetning, og hvilke man bør unngå for å sikre mattryggheten. Vi publiserte på dette grunnlaget en advarsel mot å spise fingertare på Matportalen.no.

For å sikre representative data fra alle medlemslandene, utarbeider EU nye kontrollplaner for forurensende stoffer, tilsetnings- og aromastoffer og etter hvert også for matkontaktmaterialer. Koordinerte programmer gir bedre kunnskapsgrunnlag fordi landene samarbeider om en målrettet overvåking av de viktigste farene i maten. Denne kunnskapen har vi ikke mulighet til å framskaffe alene. I denne sammenheng har vi bedt Vitenskapskomiteén for mat og miljø (VKM) om å vurdere hvilke matvarer som det er knyttet størst risiko til.

Tilsynet skal gjøres der risikoen er størst

Kontrollforordningen setter krav til at offentlig kontroll av virksomheter skal foretas regelmessig, basert på risiko og med passende hyppighet. For å kunne gjøre dette har vi utført et arbeid med å klassifisere virksomheter ut fra risiko. Målet med risikoklassifiseringen er å styre ressursbruken mot de stedene og de forholdene hvor effektene av kontrollen er størst, altså hvor konsekvensene av og sannsynligheten for regelverksbrudd er størst. På matområdet har vi utarbeidet en modell, som allerede er tatt i bruk på sjømatområdet. Modellen videreutvikles og skal tas i bruk på resten av matområdet. Det pågår også et arbeid med å utarbeide en tilsvarende modell for vannforsyningssystemene på drikkevannsområdet.

Nytt kjøttkontrollsystem er i drift

- positivt for både slakteriene og oss

Etter tett og godt samarbeid med hele slakterinæringen kan vi for fullt ta i bruk første del av vårt nye system for kjøttkontroll (MAKKS). Dette innebærer at viktig informasjon om dyr som skal slaktes, hentes inn fra mange kilder og oversendes digitalt fra slakteriene til oss i god tid før dyra kommer til slakteriet. Systemet har stor nytteverdi for slakteriene og resulterer i mer risikobasert og effektiv kjøttkontroll.

Færre smilefjestilsyn

Smilefjestilsyn er standardiserte tilsyn som hvert år gjennomføres på restauranter og andre serveringssteder. Resultatene uttrykkes i form av et stort smil, strekmunn eller surmunn, som skal henges opp slik at gjestene kan se den før de går inn. Smilefjes tilsyn startet opp i 2016, og viste seg å være en effektiv metode for å heve nivået på hygien i serveringsnæringen.

Foto: Mattilsynet

I år utførte vi om lag halvparten så mange smilefjestilsyn som året før på grunn av pandemien. Dette skyldes både at vi i mindre grad har kunnet gå på fysiske tilsyn, og at mange av serveringsstedene har holdt stengt. For 2021 jobber vi med hvordan tilsynsproduksjonen kan opprettholdes best mulig og tilpasses smittesituasjonen.

Vi arbeider for tryggere ingredienser i næringsmidler

Vitaminer, mineraler og ulike andre stoffer med ernæringsmessig eller fysiologisk effekt, tilsettes ofte kosttilskudd og ulike mat- og drikkevarer. For å sikre at slik tilsetning er helsemessig trygg, innførte vi 1. januar 2020 nye bestemmelser med lister over stoffer (positivlister) som det er tillatt å tilsette for eksempel frokostblandinger, ulike ferdigretter, energidrikker sportsprodukter og kosttilskudd. Positivlistene er dynamiske og kan, blant annet etter melding eller søknad fra næringen, utvides (se faktaboks). Vi utarbeidet et **faktaark** som introduserer de nye bestemmelsene til aktuelle virksomheter. Meldinger vi fikk i 2020 tyder på en interesse for å "optimalisere" innholdet av vitaminer og mineraler i ulike vegetabiliske alternativer til meieri-, fisk-, og kjøttprodukter. Ti av de 26 sakene vi behandlet gjaldt slike produkter.

NYE BESTEMMELSER FOR TILSETNING AV VITAMINER, MINERALER OG VISSE ANDRE STOFFER TIL MAT, DRIKKEVARER OG KOSTTILSKUDD FRA 1. JANUAR 2020:

Positivlister som regulerer tilsetning av

- vitaminer og mineraler til mat- og drikkevarer
- visse andre stoffer til mat, drikkevarer og kosttilskudd

Tilsetning av høyere mengder av stoffer i listene, eller tilsetning av stoffer som ikke finnes i listene er ikke tillatt

Listene kan oppdateres og utvides etter melding eller søknad fra næringen

Den virksomheten som først omsetter et produkt som er i tråd med positivlistene skal sende visse opplysninger

Visse overgangsordninger for produkter tilsatt visse andre stoffer

Tilsetning av vitaminer og mineraler til kosttilskudd er regulert i kosttilskuddsforskriften

Innføring av positivlisten beskytter også barn og unge mot et for høyt inntak av koffein, som nå er regulert i positivlisten for «andre stoffer».

Vi sendte forslag til nye maksimumsgrenser for vitamin E, vitamin B6, jern og sink i kosttilskudd på høring. Hørings svarene er under vurdering. For vitamin C, vitamin D, kalsium,

magnesium og folsyre har vi allerede fastsatt nye maksimumsgrenser. Vi fikk analysert 100 kosttilskudd med hensyn på disse stoffene. Resultatene blir klare i 2021.

Mange kosttilskudd inneholder planter og planteekstrakter, noe som kan utgjøre en risiko. Det vil vi følge opp i et planlagt samarbeid mellom europeiske land, som også omfatter planter i kosttilskudd, startet i 2020.

I en nytte- og risikovurdering publisert våren 2020, konkluderte VKM med at tilsetning av jod i husholdningssalt, eller i salt som brukes i brød, kan kompensere for lavt jodinntak hos unge og kvinner i fruktbar alder. Dette kan imidlertid føre til at småbarn får for mye jod. I samarbeid med Helsedirektoratet startet vi et arbeidet for å foreslå tiltak ut fra VKMs konklusjoner.

Virksomheter i flere deler av landet produserer eller importerer nå insekter som «ny mat», eller planlegger slik omsetning. Vi utsatte et planlagt tilsyn med insekter som «ny mat», fordi søknader til EU-kommisjonen om godkjenning av insekter som ny mat ikke kunne ferdigstilles i 2020.

Bedre beredskap for radioaktivitet i mat

Vi skal bidra til trygg mat i alle situasjoner, også under hendelser som rammer samfunnet i stor grad. Atomulykker er rangert som nr. 4 i Direktoratet for sivil beredskaps (DSB) sin trusselvurdering over hendelser med store konsekvenser. Risiko for radioaktiv stråling kan skape frykt og gi helsekonsekvenser, og kan i likhet med virus ikke sees.

Sammen med Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet har vi levert forslag til strategiske satsinger for 2021-2025. Vi har konkretisert mål og aktiviteter, og mange av dem vil vi jobbe med før den store atomberedskapsøvelsen i 2022, Arctic Reihn, se faktaboks i kapittel 3.8 under Beredskap og håndtering av hendelser. Øvelsen vil styrke evnen vår til å sikre trygg mat og minske konsekvensene av en maritim atomhendelse i matproduksjonen, særlig når det gjelder eksport av fisk.

Vi overvåker og håndterer fortsatt Tsjernobyl-hendelsen fra 1986. Vi har utredet konsekvensene av å avslutte håndteringen. VKM har vurdert at risikoen ved å bli eksponert for radioaktiv forurensning i mat i Norge er lav. Vi mener derfor det er forsvarlig å avslutte oppfølgingen nå etter 35 år.

Kompetanse er nødvendig for at befolkningen skal få trygg mat

Som offentlig kontrollorgan, er vi pålagt å gi en omfattende opplæring til egne ansatte, blant annet veterinærer og kontrollteknikere som alltid skal være til stede når det slaktes for å sikre trygg matproduksjon og god dyrevelferd. Opplæringen som ble gjennomført i år og tidligere år, har gitt oss tilstrekkelig kvalifisert bemanning for å sikre kontinuerlig slakting.

Et annet eksempel hvor vi er pålagt å sikre tilstrekkelig kompetanse, er for medarbeidere som skal gjennomføre grensekontroll av grensekontrollpliktige varer ved import til EØS, for eksempel ved import av storfekjøtt fra land

utenfor EØS-området. Årlig oppdateringskurs/opplæring for grensekontrollpersonalet ble ikke gjennomført på grunn av pandemien. Siden grensekontrollpersonalet er definert som samfunnskritisk personell, vil opplæringen bli gjennomført i 2021.

Best mattrygghet når næringen selv tar ansvar

Maten blir tryggere når næringen selv etablerer gode systemer for farekartlegging og håndtering av risiko gjennom internkontroll, samt bygger opp egen kompetanse. Vi har bistått næringen i å utarbeide nasjonale retningslinjer for hygiene. Vi har ført konserntilsyn med revisjon av systemer og lokale verifikasjoner. På denne måten har vi styrket næringens eget arbeid for bedre mattrygghet.

Vi har samtidig prioritert fysisk tilsyn med deler av næringen som ikke har like gode systemer eller kompetanse, og hvor risikoen derfor er større. Dagligvarekjeder uten kjedetilknypning er et eksempel på en slik prioritering.

Flere veiledere for alle

De siste årene har etterspørselen etter flere veiledere fra Mattilsynet økt. Vi har en strategisk satsning på mer og bedre veiledning. Brukerrettet veiledning gjør det enklere for bransjer og næringer å forstå og følge regelverket. Veilederne er også en god fagstøtte for inspektørene våre. Under nevnes områder vi har utarbeidet veileder for i 2020. For flere av dem har aktuelle bransjer vært involvert i utarbeidelsen:

- Trygg mat til barnehager
- Sporbarhet
- Tilsetningsstoffer
- Krav til levering av matkjedeinformasjon (MKI) til Mattilsynet før slakting av storfe, svin og småfe
- Fakta om lokalmat - frukt, bær og grønnsaker
- Trygg mat - Servering av frukt, bær og grønnsaker
- Forenklet veileder med sjekkliste på merking
- Veileder om prosesshygienekriterium *Campylobacter* spp.

Vil ny veileder om tilsetningsstoffer bidra til bedre regelverketterlevelse?

Vi utførte 2020 tilsyn med de tre største iskremprodusentene i Norge. Vi så særlig på produkter som det er vanlig at små barn spiser. Produktene ble vurdert opp mot regelverket om tilsetningsstoffer og aroma. Alle produsentene hadde brudd på regelverket. For ett av produktene ble det varslet omsetningsforbud og tilbaketrekking fra markedet. Resultatene viser at det er behov for videre oppfølging av regelverksforståelsen hos iskremprodusenter når det gjelder bruk av aroma og tilsetningsstoffer. Vi håper at den nye veilederen om tilsetningsstoffer kan bidra til at det blir enklere for produsentene å følge regelverket.

Import av helseskadelige sesamfrø

Belgiske myndigheter varslet oss i september om funn av høyt etylenoksidinnhold i et parti med sesamfrø importert fra India. Noe av dette sesamfrøpartiet var innført til Norge. Belgiske myndigheters videre oppfølging av partiet avdekket et stort omfang av forurensede sesamfrø, og EU satte krisestab for å

Foto: shutterstock.com

HVA ER ETYLENOKSID?

Etylenoksid er et plantevernmiddel som ikke skal være til stede i mat og fôr. Studier viser at etylenoksid kan være gentoksiske, og det ikke er mulig å sette trygge nivåer for inntak. EU/EØS har derfor forbudt bruk av etylenoksid i matproduksjon og alle funn over grenseverdiene vil kunne gi økt risiko for helseskade. I dette tilfellet er etylenoksid blitt brukt for å hemme vekst av *Salmonella* under lagring av sesamfrø i India. I regelverket er grenseverdien for etylenoksid i sesamfrø satt tilsvarende det som er mulig å detektere (gjenfinne) ved analyse (0,05mg/kg). Sesamfrø som inneholder etylenoksid, er ulovlige og skal ikke brukes i mat eller fôr.

håndtere hendelsen. Det ble raskt innført krav til sertifikater som skal følge varen fra India og hvilken mottakskontroll som må gjøres i EØS landet.

Etter hvert som vi fikk oversikt, ble det klart at importerte sesamfrø var brukt i mange virksomheter over hele landet. Næringen og Mattilsynet hadde et betydelig arbeid med å finne ut i hvilke produkter forurensede sesamfrø hadde vært brukt. Produktene som ble trukket/tilbakekalt fra markedet ble destruert. Berørte produkter var alt fra ulike pakninger av sesamfrø til mange forskjellige produkter hvor sesamfrø var tilsatt (brød, kjeks, laksefileter med sesamfrø osv.)

Hendelsen har vist at feil bruk av råvarer i et eksportland får store konsekvenser for næringen. Dette tydeliggjør behov for god internkontroll med råvarer som går inn i matproduksjonen. Selv om sesamfrø i seg selv ikke er en basismatvare, brukes det i mange produkter som vi spiser daglig, som brød og rundstykker. Store mengder varer ble kassert og destruert fordi varene inneholdt sesamfrø med etylenoksid.

Nødvendig med europeisk samarbeid for å sikre trygg mat

Saken om import av helseskadelige sesamfrø viser hvordan vi i Norge er en del av det store matfatet i Europa. Når det oppdages helsefarlig mat, er det viktig å ha rask og god kontakt mellom landene. Norge er medlem av EU-meldesystemet for varslingsom helsefarlig mat og fôr (RASFF – Rapid Alert System for Food and Feed). I 2020 håndterte det norske RASFF kontaktpunktet hele 294 meldinger, mot 248 meldinger i 2019. Av disse meldingene notifikerte Norge 22. Dette er en nedgang i forhold til tidligere år (35 i 2019), se nærmere i vedlegg 3.

Av de resterende 272 meldingene som ble håndtert av det norske RASFF kontaktpunktet, iverksatte vi tiltak knyttet til 101 av disse (65 i 2019). Oppfølgingen skjer i de regionene hvor virksomhetene befinner seg.

171 meldinger ble videresendt til regionene til informasjon, fordi berørte produkter var blitt distribuert til våre naboland, Sverige og Danmark. Dette var Alert-meldinger som ikke krevde oppfølging fra oss, men som er viktig at våre regioner kjenner til, særlig der det ofte er nær tilknytning til grensehandel med nabolandene.

Advarsler mot å spise fisk og drikke vann fra ferskvannskilder rundt norske flyplasser

Vi har gitt en landsdekkende advarsel mot å spise fisk og drikke vann fra ferskvann og vassdrag i nærheten av flyplasser. Bakgrunnen for dette er at fluorholdige stoffer (PFAS) fra brannslukkingsskum har forurenset miljøet rundt flyplassene. Selv om flere av stoffene nå er forbudt, er de fortsatt til stede.

PFAS er ikke akutt helsefarlig, men en ny risikovurdering fra det europeiske mattrygghetsorganet EFSA viser at vi tåler mindre PFAS enn tidligere antatt. Inntak av PFAS over tid kan blant annet øke risikoen for skadelige effekter på immunsystemet. Folkehelseinstituttet har beregnet at en betydelig andel av den norske befolkningen får i seg mer PFAS gjennom mat og drikke enn det som er trygt. Å få i seg vann eller fisk som er forurenset med PFAS etter avrenning fra flyplasser vil øke risikoen for helseskade ytterligere. Det er mange

forskjellige kilder til PFAS i kostholdet vårt, de fleste er vanskelig å unngå, da disse stoffene finnes overalt. Advarselen vi har utarbeidet vil gjøre det lettere for befolkningen å unngå mat og vann som er betydelig forurenset med PFAS.

PER- OG POLYFLUORETE AKRYLSTOFFER (PFAS)

Er en stor gruppe av fluorholdige stoffer. Har vann-, flekk- og fettavvisende egenskaper med mange bruksområder (for eksempel i matvareemballasje, slippbelegg i kjeler og stekepanner, impregneringsmidler for tekstiler, brannslukningsskum, rengjøringsprodukter, kosmetikk, maling og lakk og enkelte typer skismøring).

Det er foreløpig ingen grenseverdier for PFAS i mat, men EU vurderer å innføre det i sitt regelverk. Vi deltar i dette arbeidet. For drikkevann vil det bli innført grenseverdi i drikkevannsdirektivet i EU, og vi har startet prosessen med å inkludere grenseverdien i det norske regelverket.

PRIORITERINGER FRAMOVER

EU-kommisjonen har satt klare mål om å bli et klima-nøytralt kontinent, The European Green Deal. Våren 2020 presenterte EU sin strategi «From Farm to Fork», der målet er blant annet å redusere avhengighet av og risiko ved bruk av kjemiske plantevernmidler. I oktober lanserte Europakommisjonen sin ferske kjemikaliestrategi for bærekraft, hvor målet er å redusere antallet giftige kjemikalier vi utsettes for daglig. Den sirkulære økonomien står sentralt i produksjon av mat til forbrukerne, og det ligger klare forventninger til at ambisjonsnivået skal reflekteres i nasjonale strategier i medlemslandene. Det er for eksempel rettet stor oppmerksomhet mot økt bruk av resirkulert plast i matemballasje. Arbeidet har startet, men det er for tidlig å si hvordan dette kommer til uttrykk i vårt arbeid med regler for trygg mat. Vi må være forberedt på at det vil komme opp en del dilemmaer i skjæringspunktet mellom trygg mat og hensynet til bærekraft. Eksempler kan være holdbarhetsmerking versus matsvinn og økt bruk av biprodukter til mat. Hvis vi skal delta aktivt og ivareta ulike behov i diskusjonene framover, er vi avhengige av at alle aktørene i matkjeden framskaffer ny kunnskap og evner å dele den på en god måte. Vi vil jobbe for å få en bedre oversikt over flere stoffer som det er uttrykt bekymring om, og utvide kunnskapsgrunnlaget for nye matvarer for å kunne fastsette trygge grenseverdier i de viktigste matvarene.

Vi vil fortsatt bidra til at næringene selv etablerer gode systemer for oppbygging av kompetanse og håndtering av risiko. Kjeden vil vi kontrollere gjennom konserntilsyn. I 2021 vil vi føre tilsyn med frittstående dagligvarer, gatekjøkken, kjøttbutikker og kjøttavdelinger utenfor de store kjedene og den delen av næring som i mindre grad deltar i samarbeidet om å utarbeide og følge nasjonale retningslinjer for hygiene (bransjeretningslinjer). Disse må derfor følges opp spesielt.

Vi vil videre følge opp kravene til kompetanse for å utføre offentlig kontroll på animalieområdet, jf. underliggende rettsakter til kontrollforordningen.

Vi vil prioritere veiledning og tilsyn med sjømatprodusenter sine tiltak mot Listeria i tiden fremover. Norsk laks og ørret er knyttet til to alvorlige listerioseutbrudd som ble rapportert i EU i 2018 og 2019. Dette er én av grunnene til at vi gjennomfører en tilsynskampanje rettet mot lakseslakterier i 2021. Gjennom kampanjen ønsker vi å rettlegge og klargjøre regelverk og ansvar for lakseslakteriene. Det blir tatt ut prøver for Listeria fra alle produsentene, med formål å kartlegge status hos norske virksomheter. I tillegg skal vi i 2021 prioritere veiledning og tilsyn med produsenter av langtidsholdbare, spiseferdige produkter som røykelaks. Rakfisk er et risikoprodukt når det gjelder listeriose, og har forårsaket flere utbrudd i Norge de siste årene. Derfor vil vi også vektlegge rakfiskprodusentenes tiltak mot Listeria ved tilsyn i 2021, og øke veiledningen på dette området.

Vi vil i samarbeid med Helsedirektoratet bruke VKMs nytterisikovurdering og vurdere hvilke tiltak som vil være egnet til å sikre et adekvat inntak hos de gruppene som får for lite jod, uten at det medfører et for høyt inntak av jod blant de minste barna.

Arbeidet på ny-mat-området i EU vil fortsette i 2021. Vi forventer et økt trykk på regelverksarbeidet. Vi fortsetter å innhente mer kunnskap på blant annet tang og tare, både fra kunnskapsstøtteinstitusjoner og fra næring og FoU-miljøer. Dette gir bedre grunnlag for utvikling av regelverk og tilsyn på nye marine arter, med tang og tare som prioriterte arter. Vi vil sammen med NFD se nærmere på hvilke arter det eventuelt er riktig å prioritere framover. Vi vil utarbeide en veileder

for tang og tare til matproduksjon - til bruk for både tilsynet og næringen. Vår deltakelse i prosjektet underlagt Nordisk Ministerråd om en nordisk tilnærming til risikohåndtering av tang og tare, vil også være en prioritert oppgave i 2021.

Vi har avdekket at det omsettes en del mat som er ulovlig ny mat. Ulovlig ny mat er ikke nødvendigvis helsefarlig, men slike produkter skal godkjennes før omsetning for å sikre mattrygghet. I 2021 skal vi gjennomføre en brukerundersøkelse rettet mot utvalgte virksomheter som produserer eller importerer ny mat. Vi ønsker å få kunnskap om hvordan vi kan tilrettelegge veiledningen om regelverket for ny mat enda bedre. Samtidig vil virksomhetene få veiledning om ny mat-regelverket.

Vi skal fortsette samarbeidet med flere andre land i Europa om en felles tilnærming til håndtering av planter og andre stoffer i kosttilskudd som kan utgjøre en risiko for forbrukere. På nasjonalt nivå vil bruk av oppkonsentrerte stoffer i ekstrakter av planter og andre stoffer, som er omfattet av positivlisten for tilsetning til kosttilskudd og annen mat og drikke, bli stadig bedre regulert etter hvert som positivlisten for tilsetning av visse "andre stoffer" videreutvikles, se faktaboks over.

Det er et stort behov for å veilede om kosttilskudd, og om de nye bestemmelsene om tillatt tilsetning av vitaminer, mineraler og visse andre stoffer til næringsmidler. Dette vil vi fortsette med i 2021. Vi skal også følge opp med tiltak for å øke forbrukernes kunnskap om de negative helseeffektene av et høyt koffeininntak, og fortsette samarbeidet med drikkevarebransjen om deres ulike tiltak rettet mot markedsføring og salg av såkalte energidrikker.

Foto: shutterstock.com/Pat Hastings

Foto: Mattilsynet

DRIKKEVANN

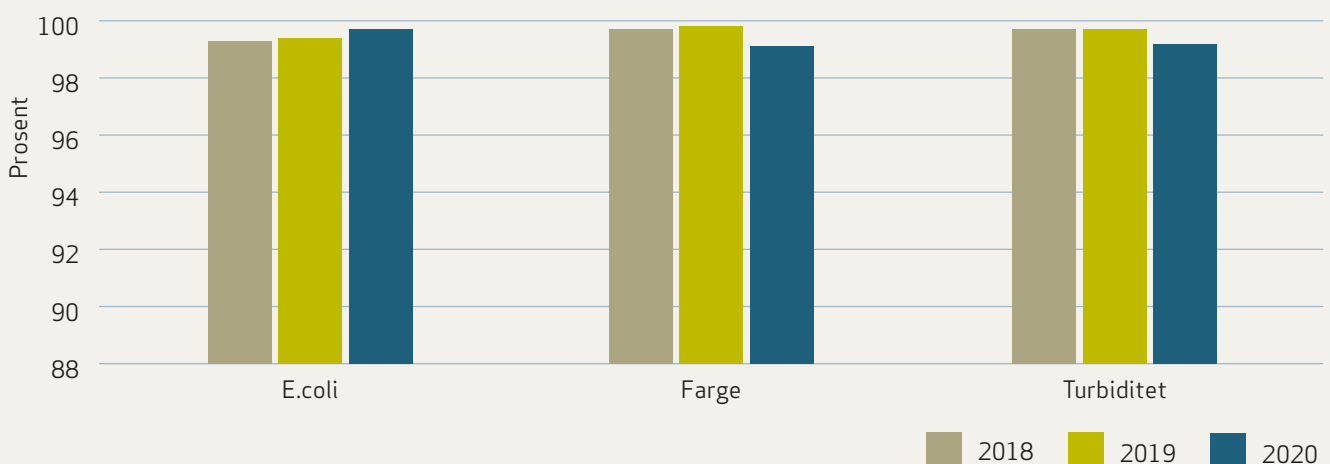
Drikkevannskvaliteten er generelt god, og få blir syke av vannet fra kranen. Likevel oppstår det i noen få tilfeller hendelser hvor drikkevannet er en smittekilde. De største truslene mot trygt drikkevann i tilstrekkelige mengder, er gamle eller dårlig vedlikeholdte vannledninger og drikkevannsbasseng. I tillegg er manglende leveringssikkerhet en trussel ved mange vannforsyningssystemer.

TILSTAND

Det er nærmere 1 400 vannforsyningssystemer i Norge som hver forsyner mer enn 50 personer. Til sammen leverer de

drikkevann til nesten 90 prosent av den totale befolkningen. De fleste har drikkevann med tilfredsstillende kvalitet på utvalgte parametere, som vist i figuren 6.

ANDEL INNBYGGERE MED TILFREDSSTILLENDE DRIKKEVANNSKVALITET

Figur 6: Noen utvalgte parametere som viser hygienisk tilstand på drikkevannet fra vannforsyningssystemer som forsyner minst 50 personer. E. coli viser andel innbyggere som får drikkevann uten funn av bakterien. Farge og turbiditet viser andelen prøver uten avvik. Kilde: FHI/Mattilsynet

En av de største utfordringene for drikkevannsforsyningen i Norge er et distribusjonssystem i dårlig forfatning. Mye av distribusjonssystemet er gammelt, og lagt i perioder hvor materialene var dårlige. Resultatet er mange lekkasjer, noe som blant annet kan medføre trykkfall og innsug av kloakk eller andre forurensningskilder i vann-ledningene. For å sikre innbyggerne nok, trygt drikkevann, må vannverkseierne, som ofte er kommunene, arbeide målrettet med oppgradering av vannledninger og drikkevannsbasseng.

MÅL

- Alle skal ha tilgang på trygt drikkevann i tilstrekkelige mengder.

RESULTATER

Gamle vannrør og manglende reserveløsninger er utfordrende.

Oppstår det svikt i vannforsyningen, må vannverkseierne raskt ha en reserveløsning klar. Dette har ikke vært på plass alle steder. For å bedre leveringssikkerheten til de største vannforsyningssystemene, utarbeidet vi i 2017 en handlingsplan for leveringssikkerhet. I handlingsplanen har vi prioritert å følge opp eierne av større drikkevannsanlegg uten tilfreds-

stillende leveringssikkerhet. Gjennom tilsyn, veiledning og forvaltningsmessige oppfølginger, ser vi at planer for tiltak som bedrer leveringssikkerheten kommer på plass flere steder. Tilsyns-aktiviteten har vært noe redusert i år, men vi har likevel gjennomført 283 tilsyn med vannforsyningssystemenes distribusjonssystem, og varslet 98 vedtak.

Kommunene og andre vannverkseiere må arbeide videre med sikring av drikkevannskilder, blant annet ved å oppdatere den nasjonale oversikten over drikkevannskilder og hensynsner for drikkevann.

Utbedring av drikkevannsforsyningen er selvfinansierende, det vil si at utgifter til utbedringer i sin helhet skal dekkes av vannavgiften som innbyggerne i kommunene betaler.

Data om drikkevannsforsyningen er viktig

På mange områder er kvaliteten på drikkevannsdata dårlig eller mangelfull, noe som gjør dataene mindre egnet til å gi et riktig bilde av drikkevannsforsyningen. Det skyldes en kombinasjon av manglende oppdatering av opplysningene, og at rapporteringsløsningen er utdatert og krevende å bruke. I

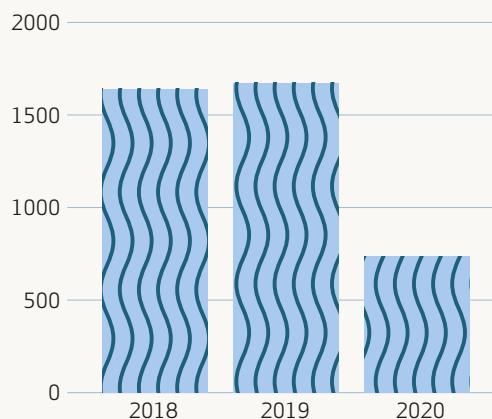
DRIKKEVANN

Ca. 3,8 mill innbyggere får drikkevann fra ca. 170 vannverk.

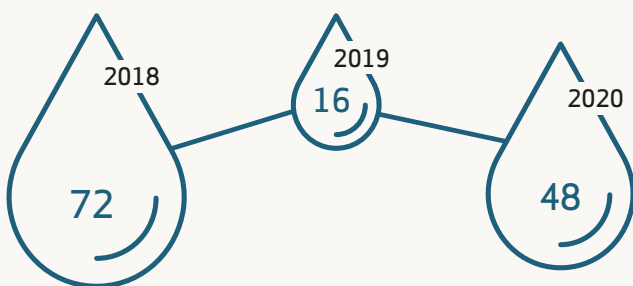
MATTILSYNETS ÅRSVERK PÅ TILSYN MED DRIKKEVANN

OFFENTLIG KONTROLL

ANNEN OFFENTLIG AKTIVITET

OVER EN FJERDEDEL AV VANNLEDNINGENE I NORGE ER ELDRE ENN 50 ÅR ELLER HAR UKJENT STATUS

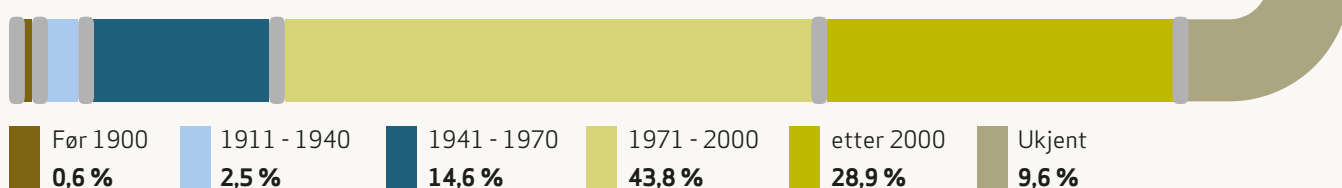

Foto: Mattilsynet

år har vi satt inn målrettede tiltak for å forbedre datakvaliteten. Veiledere til næringen og publikum er oppdatert. Behovet for videre revisjon blir vurdert fortløpende. Det er også satt av ressurser til en gjennomgang av spesifikke mangler i data-materialet. En del blir gjort i samarbeid med Folkehelse-

instituttet. I forbindelse med det planlagte nasjonale tilsynet med drikkevannsbasseng i 2021, ber vi alle vannverkseiere om å oppdatere og supplere informasjonen vi allerede har. Dette forventer vi å se effekten av mot slutten av 2021.

VI HAR MYE DATA OM NORSK DRIKKEVANNSFORSYNING

Alle vannforsyningssystemer som forsyner to eller flere husstander eller hytter skal registrere seg. Etablering av større vannforsyningssystemer krever at planene blir godkjent av oss før bygging. Hvert år skal vannverkseiere ved vannforsyningssystemer over en viss størrelse rapportere en rekke opplysninger for foregående år. For å gjøre opplysningene tilgjengelig, har Folkehelseinstituttet laget en rapport på oppdrag fra oss de to siste årene. Dette samarbeidet skal fortsette i årene som kommer. SSB benytter også dataene årlig i kommune-stat-rapportering (KOSTRA).

Tidlig høring av tekstutkast til nye drikkevannsregler skal gjøre reglene bedre

Ved inngangen til året var det enighet i EU om det faglige innholdet i nytt drikkevannsdirektiv, og som følge av dette måtte vi gjøre justeringer i vårt drikkevannsregelverk. Vi besluttet at vi samtidig ville gjøre noen nasjonale endringer for å korrigere det vi har erfart at ikke fungerer.

Drikkevannsregelverket angår mange ulike fagområder. En tidlig kalibrering med etatene som har ansvar for disse, og næringene som blir berørt, er en stor fordel. Vi utarbeidet derfor tekstutkast på områder som IKT-sikkerhet, vannbehandlings-kjemikalier som er biocider, alternative analysemetoder og avgrensninger mot offshore og maritimt regelverk. Tekstutkastet ble diskutert og hørt med de relevante aktørene. Innspillene ble brukt i utformingen av et helhetlig forskriftsutkast.

I desember ble et nytt drikkevansdirektiv formelt vedtatt i EU, og vi ferdigstilte utkastet til revidert drikkevansforskrift. Forskriften vil bli sendt på formell offentlig høring etter klarering i Helse- og omsorgsdepartementet.

VANNFORSKRIFTEN

Vannforskriften forvaltes av Miljødirektoratet, med bidrag fra andre direktorat og setter miljømål med frister for alle vannressurser (elver, innsjøer, kystvann og grunnvann), både for å beskytte og forbedre tilstanden.

Arbeidet med å utarbeide planen for perioden 2022 - 2027 begynte i år, skal på høring 1.mars 2021 og skal være ferdigstilt i løpet av 2021. Oppdaterte vannforvaltningsplaner skal vedtas som regional plan etter plan- og bygningsloven. En rekke offentlige etater er involvert i arbeidet og vi bidrar hovedsakelig på fagområdene drikkevann og akvakultur.

Drikkevanssilsyn gjøres på nye måter

Vi har testet ut digitalt tilsyn, både med vannledningsnett og med leveringsikkerhet. Med oversendelse av dokumenter i forkant, får både vannverkseiere og inspektører god tid til å forberede seg. Samtidig ser vi noen begrensninger når observasjonene skal gjøres i et digitalt møte.

Dette året har vi brukt mye tid på å legge til rette for neste års tilsyn med drikkevansbasseng. Vi har utarbeidet et spørreskjema, hvor vannverkseierne bekrefter eller avkrefter ulike påstander om sine drikkevansbasseng. Basert på den registrerte informasjonen, vil inspektørene vurdere behov for forvaltningsmessig oppfølging av vannforsyningsystemene, og utarbeide en tilsynsrapport. Vi forventer at en slik måte å gjøre tilsyn på er ressurseffektivt for alle parter.

Vi har testet ut bruk av drone som supplement til ordinært tilsyn i situasjoner hvor det er utfordrende å være til stede fysisk.

Foto: shutterstock.com/Marcha

Forebygging er effektivt

Drikkevann er en av våre viktigste og helt uerstattelige naturressurser. Både plan- og bygningsloven, vannforskriften og drikkevannsforskriften inneholder bestemmelser som skal sikre at kommuner, andre myndigheter, tiltakshavere og privatpersoner tar tilstrekkelig hensyn til drikkevannsforsyningen, også ved planlegging av nye tiltak. Norge har godkjent den internasjonale avtalen «Protokoll for vann og helse», som skal sikre bedre vann og sanitærforhold for alle. Den angir nasjonale målsettinger for drikkevann, som legger ytterligere føringer for dette arbeidet.

Vi har derfor flere muligheter til å jobbe forebyggende på drikkevannsområdet enn på mange andre forvaltningsområder. Det er god samfunnsøkonomi å forebygge fremfor å måtte utbedre skade som allerede er gjort, og våre inspektører prioriterer derfor dette forebyggende arbeidet høyt. I tillegg til å føre tilsyn etter drikkevannsforskriften, bidrar de både i det kommunale planarbeidet etter plan og bygningsloven og i fylkeskommunens utarbeidelse av såkalte regionale vannforvaltningsplaner. I det forebyggende arbeidet samhandler vi både på nasjonalt og regionalt nivå med vannverkseiere og andre offentlige etater.

Plan- og bygningsloven

Det er stor forskjell på kommunenes kompetanse og kapasitet til å ivareta trygt drikkevann i planarbeidet. En viktig oppgave for oss er derfor å ha dialog med kommuner, plankonsulenter og tiltakshavere, for å bidra til helhetlig arbeid med problemstillinger knyttet til vann, avløp, overvann og vannmiljø tidlig i en planprosess. Vi oppfatter at kommunene i større grad enn tidligere tar drikkevannshensyn i planene fra starten av, og dette gir oftest bedre resultat og lavere kostnader. I år mottok vi over 2 000 plansaker fra kommunene. Vi gav innspill til 998 slike planer og kom med innsigelser til 13. Dette omfattende arbeidet er et viktig bidrag til å opprettholde den gode tilstanden på drikkevannsområdet også i fremtiden.

Etablering av vindkraftverk kan være forbundet med en viss risiko for forurensing av omgivelsene som følge av uønskede hendelser ved etablering eller under drift. Vindkraftverk engasjerer mange, og etableringen har flere steder ført til en rekke bekymringsmeldinger på våre forvaltningsområder. Dette setter store krav til god rolleforståelse og inspektørens faglige kompetanse.

Prioriteringer framover

Vi vil fortsette arbeidet med å få vannverkseierne til å legge tilstrekkelig ambisiøse planer for å bedre kvaliteten på distribusjonssystemet, og for å etablere tilfredsstillende leveringsikkerhet. Vi fører også tilsyn med at planene følges.

Vi startet med å gjennomføre tilsyn med vannforsyningssystemenes vannledningsnett dette året, og vil fortsette dette arbeidet gjennom neste år. I dette tilsynet konsentrerer vi oss om å avdekke hvorvidt det foreligger gode planer for drift og vedlikehold av vannledningene, og om disse planene følges. For å nå målet om et vannledningsnett med god standard,

må vannverkseierne selv ta kontrollen over utviklingen. Drikkevannsbassengene er et annet sårbart punkt i distribusjonssystemet, og i 2021 skal vi gjennomføre digitalt tilsyn med disse. Også her er vi ute etter å avdekke om gode planer for drift og vedlikehold er på plass, og hvorvidt disse følges.

Etablering av tilfredsstillende leveringsikkerhet er et langsiktig og kontinuerlig arbeid. Etter hvert som nye trusler avdekkes, må vannverkseieren justere beredskapsplanene og tenke nytt for å sikre at vannforsyningen ikke stopper opp om det verste skulle skje. Vi vil fortsette å følge opp vannforsyningssystemenes arbeid med å etablere tilfredsstillende leveringsikkerhet. Det er viktig at de følger planene de har lagt, og at de korrigerer for nye utfordringer som avdekkes.

Fremme god helse hos planter, fisk og landdyr

Når det gjelder helse hos planter, fisk og landdyr, er det først og fremst fiskehelsen som er utfordrende.

Foto: shutterstock.com/ Nataliia Dvukhimenna

PLANTEHELSE

Plantehelsen i Norge er god sammenlignet med andre europeiske land, men økt import øker faren for å få inn nye alvorlige planteskadegjørere som kan føre til store miljømessige og samfunnsmessige konsekvenser. Også dette året erfarte vi at skadegjørere ble introdusert gjennom import.

TILSTAND

Plantehelse vurderes ut fra fravær av planteskadegjørere som for eksempel virus, bakterier, insekter, midd, sopp og nematoder. Vi overvåker og kartlegger årlig prioriterte planteskadegjørere, se vedlegg 3, tabell 6.

Av de rundt 165 alvorlige planteskadegjørerne på EPPOs A2-liste forekommer 15 i Norge. Av disse bekjemper vi elleve aktivt, mens fire er så spredt at det ikke er lønnsomt å bekjempe dem med offentlige midler.

Vi vurderer den norske plantehelsen fortsatt som god. Men vi er bekymret over at det til tross for et strengt norsk regelverk, introduseres nye planteskadegjørere med importerte varer hvert år. Det gjelder både planteskadegjørere som er regulert i regelverket og andre uønskede planteskadegjørere. Vi registrerer også spredning innenlands av noen etablerte skadegjørere til tross for tiltak som skal begrense spredning. Import av planter fra land utenfor EU og import av trær og treemballasje, representerer en særlig risiko for introduksjon

av planteskadegjørere til Norge. Totalvolumet av planteimporten øker, og det er et stort press på å få varene raskt ut i omsetning. Netthandel og privat import av planter fra hele verden er også av betydelig omfang.

EUROPEAN AND MEDITERRANEAN PLANT PROTECTION ORGANIZATION (EPPO)

EPPO har 52 medlemsland i Europa og Middelhavsområdet.

EPPOs mål er å beskytte plantehelsen i regionen, utvikle internasjonale standarder for å hindre introduksjon og spredning av planteskadegjørere, samt fremme trygge og effektive kontrolltiltak.

EPPOs A2 liste er en liste over alvorlige planteskadegjørere i regionen som EPPO anbefaler sine medlemsland å regulere og bekjempe. Lista revideres årlig.

MÅL

- Nye planteskadegjørere skal ikke etablere seg.
- Etablerte alvorlige planteskadegjørere skal ikke spre seg.

RESULTATER

Nye funn av planteskadegjørere

Pærebrann (*Erwinia amylovora*) ble påvist i tre fruktplantinger i Rogaland i 2020, alle fruktplantingene var ny-etablerte felt med importerte epletrær. I én av plantingene var det felt med omfattende skader på trærne. Dette er første gang pærebrann er funnet i kommersiell fruktproduksjon i Norge. Alle plantingene ligger i områder som tilhører den definerte pærebrannsona, der sjukdommen regnes som etablert. Det har ikke vært mulig å fastslå om smitten kom fra omgivelsene eller med de importerte trærne. Vi gjennomførte oppfølgende kontroller i en lang rekke andre plantinger med nylig importerte epletrær, uten at smitte ble funnet. Årets funn viser at pærebrann under gitte klimaforhold har potensiale til å gjøre betydelig skade i fruktproduksjon i Norge. Næringen må derfor være observant og sette inn forebyggende tiltak. Vi vil fortsatt prioritere overvåking og bekjemping i områdene der pærebrann ikke er etablert.

Det ble påvist både **pærevisnesjuke** (*Candidatus phytoplasma pyri*) og **heksekost i eple** (*Apple proliferation phytoplasma*) i norsk produksjon av frukttrær dette året. Det strenge regelverket og vår konsekvente forvaltning av det, oppleves som en stor utfordring for de som blir berørt ved en påvisning. De er også opptatt av at våre nasjonale regler ikke skal være strengere enn EUs regelverk. Vi har startet, og vil fortsette med, en tettere dialog med bransjen slik at vi ved fremtidig endring av plantehelseregulverket er kjent med deres synspunkter og utfordringer.

Overvåking og kartlegging

«Skadegjørere i potet» er et kartleggingsprogram for **lys ringrâte** (*Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus*),

mørk ringrâte (*Ralstonia solanacearum*), rotgallnematodene **Meloidogyne chitwoodi** og **Meloidogyne fallax** og **potetkreft** (*Synchytrium endobioticum*) i norsk produksjon av mat- og industripotet. En god oversikt over forekomst av disse planteskadegjørerne i Norge vil, sammen med et system for bekjemping, på sikt kunne legge til rette for framtidig eksport av matpoteter til EU. Bortsett fra lys ringrâte er ingen av disse skadegjørerne kjent å forekomme i landet. I 2020 ble det analysert 350 prøver, alle uten funn av smitte. Prøveuttak ble gjennomført også i områder der lys ringrâte er funnet tidligere. At denne bakterien ikke ble påvist i noen av prøvene nå, var derfor noe uventet. Det indikerer at de gjennomførte bekjempingstiltakene har vært effektive. Programmet videreføres.

I kartleggingsprogrammet for **ramorum-greinvising** (*Phytophthora ramorum*), er vertsplanter i utvalgte hagesentre og grøntanlegg undersøkt. Til sammen 300 prøver ble testet. I tillegg har vi ført tilsyn med norsk produksjon av vertsplanter. Smittede planter ble i flere tilfeller funnet i hagesentrene, både blant importerte planter og planter produsert i norske planteskoler. Det ble også påvist smitte i noen planteskoler og i flere av de undersøkte grøntanleggene. Funnene viser at det fortsatt er behov for tiltak dersom vi skal hindre videre smittespredning, både i importkontrollen, i den innenlandske planteproduksjonen og i anlegg der smitten er etablert.

Kartleggingsprogrammet for **asiatisk løvtrebukk** (*Anoplophora glabripennis*) er gjennomført som et todelt program. Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) har analysert prøver av trær fra vegetasjonen rundt steder hvor steinsendinger med treemballasje fra Kina og andre risikoområder lagres. Ingen funn ble gjort. I tillegg er det ved NIBIO etablert et lager med feller og duftstoffer for utprøving i felt i 2021. Universitetet i Sørøst-Norge har et program for opplæring av sporhunder («snifferdogs») som kan brukes til å påvise både asiatisk løvtrebukk og **asiatisk sitrustrebukk** (*Anoplophora chinensis*) i trær og treemballasje, også der det ikke er tegn eller symptomer på at skadegjøreren er til stede. En sporhund er testet i felt med godt resultat.

BEREDSKAPSPLANER

Vi har ferdigstilt generell beredskapsplan for plantehelseområdet. Planen gir en samlet oversikt over faglige, forvaltningsmessige og administrative rammer som ligger til grunn for forebygging og håndtering av plantehelsehendelser.

Vi har utarbeidet en faglig beredskapsplan for asiatisk løvtrebukk og asiatisk sitrustrebukk, som beskriver tiltak vi kan iverksette ved mistanke eller påvisning, for å utrydde disse skadegjørerne og hindre smittespredning.

Faglig beredskapsplan for pærebrann er revidert. Hovedmålet er fortsatt å hindre spredning til de viktigste fruktdistriktene og andre deler av landet der pærebrann ikke forekommer, men tiltak skal nå konsentreres til noen prioriterte områder. I andre områder vil sjukdommen bli ansett som etablert, og vil ikke bli bekjempet i offentlig regi.

Retningslinje for tiltak ved påvisning av lys ringrøte er revidert. Formålet er å utrydde denne bakterien fra kommersiell potetproduksjon i Norge.

Følger av nytt EU-regelverk

EU har gjennom nytt plantehelseregulering skjerp kravene til import fra alle tredjeland, inklusiv Norge. Det rammer blant annet eksport av jord, de fleste typer organiske dyrkingsmedier og planter og formeringsmateriale av flere planteslag, blant annet epler og steinfrukt. I tillegg må status for flere skadegjørere klarlegges og dokumenteres før en eventuell eksport kan starte. Dette har ført til problemer for næringsaktørene og krevd økte ressurser hos oss. Vi har brukt betydelig mer tid på eksportsertifisering, særlig knyttet til eksport av brukte landbruksmaskiner. Omfanget av utstedelse av plantesunnettsertifikat har økt kraftig, fra totalt ca. 630 per år i perioden 2016-2019 til 1 750 i 2020.

EUs nye plantehelseregulering trådte i kraft i desember 2019. Plantehelse er ikke omfattet av EØS-avtalen, men det er likevel behov for å modernisere det norske plantehelseregulering. Vi har startet en gjennomgang av skadegjørerlistene og har innhentet råd fra NIBIO og VKM i dette arbeidet. Vi har også startet en dialog med næringsaktørene.

Kontroll med import

Det er importørene som har ansvar for å gjennomføre mottakskontroll av sendinger med planter fra utlandet. Vi mottar få meldinger om mistanke om skadegjørere eller andre feil etter gjennomført mottakskontroll. Tilsynet med importører viser imidlertid at flere har manglende kunnskap om plantehelse-

regelverket og kravene til mottakskontroll. Vi gjennomførte om lag 700 dokumentkontroller, noe som dekker en liten andel av den totale importen. Kontrollen vår avdekket totalt 45 feil eller mangler i sunnettsertifikatene fra 12 ulike eksportland.

Veiledning har vært prioritert høyt

Vi har styrket brukerdialogen med næringen gjennom blant annet to regionale informasjonsmøter med importører og et digitalt møte i Strategisk forum for plantehelse, hvor blant andre næringsorganisasjonene, rådgivnings-tjenesten og NIBIO var samlet. Vi fikk nyttige innspill til forbedringer. Både bransjen og vi pekte også på utfordringer og hva som blir viktig framover. Vi har videreført samarbeidet med NIBIO om opplæringskurs i gjennomføring av mottakskontroll for importører.

Vi deltok i arrangementskomiteen som hadde ansvar for den nasjonale markeringen av plantehelseåret (IYPH2020) i Norge. Dette arrangementet ble direkteoverført på nett. Vi har i tilknytning til plantehelseåret også gjennomført andre informasjonstiltak, først og fremst rettet mot private importører og netthandel. Vi har prioritert å veilede denne målgruppen fordi manglende kunnskap om, og etterlevelse av, regelverket innebærer økt risiko for introduksjon av farlige planteskadegjørere. Vi har informert direkte og i sosiale medier, skrevet kronikker og gjennomført webinar.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Utvikling av plantehelseregulering

Vi vil fortsette arbeidet med å revidere og modernisere forskrift om plantehelse, i dialog med kunnskapsstøtten og næringsaktørene. Arbeidet med å tilrettelegge for markedsadgang etter nye EU-regler vil også være en prioritert oppgave framover.

Import av planter

I arbeidet med å forebygge introduksjon av skadegjørere, skal vi føre tilsyn med importører av planter og plantemateriale. Tilsynet skal sikre at importørene har melderutiner, tilstrekkelig mottakskontroll og riktig håndtering av plantesendingene fram til de er frigitt for omsetning.

Skogskadegjørere

Beskyttelse av skog og miljø har høy prioritet. Kartleggingsprogrammet for [furuvednemotode](#) (*Bursaphelenchus xylophilus*) tas opp igjen etter ett års pause, og overvåking med bruk av feller vil utvides fra å bare omfatte [furu](#) (*Monochamus* spp.) til også å gjelde utprøving av feller for [asiatisk løvtrebukk](#) og [asiatisk sitrustrebukk](#). Tilsyn med treemballasje i sendinger fra risikoland vil bli prioritert, og vi vil gjennomføre en informasjonskampanje rettet mot importører av varer fra disse landene.

Tomatbrunflekkvirus

Vi skal starte et nytt program for kartlegging av [tomatbrunflekkvirus](#) (*Tomato brown rugose fruit virus, ToBRFV*) for å få avdekke eventuell forekomst i Norge. Viruset er påvist i flere land i Europa de siste årene, og ifølge EPPO kan angrep av viruset gi store økonomiske tap i tomatproduksjonen.

Foto: shutterstock.com/nednapa

SÅVARER OG SETTEPOTETER

Mattilsynet godkjenner nye plantesorter og sertifiserer settepoteter og såvarer tilpasset norske dyrkingsforhold.

TILSTAND

Det ble omsatt mer enn 55 400 tonn såkorn (bygg, havre, hvete, rug og rughvete) i Norge i 2020, inkludert importert såkorn. Den norskproduserte andelen var 88 prosent. Vekstsesongen i 2020 var varierende i landet. Mindre enn halvparten av arealene i Trøndelag ga avling med såkornkvalitet på grunn av vanskelige værforhold. Trøndelag vil derfor være avhengig av såkorn produsert på Østlandet i 2021.

For å hindre spredning av potetskadegjørere, er det forbudt å importere settepoteter. Norske potetprodusenter er derfor avhengig av norsk, sertifisert produksjon av friske settepoteter av ulike sorter. Potetdyrkerne kan bruke egne settepoteter, men for å unngå oppformering av plantesjukdommer, er det tilrådd å jevnlig kjøpe inn nye, sertifiserte settepoteter. Omsetningen av sertifiserte settepoteter har økt de siste

årene, og i 2020 var den nesten 10 500 tonn, som er mer enn noen gang tidligere. Dette tilsier at potetprodusentene i dag bruker mer sertifiserte settepoteter enn de gjorde for noen år siden.

MÅL

- Såvarer og settepoteter har god helse og kvalitet.
- Såvarer og settepoteter som markedsføres i Norge skal være sorter tilpasset norske dyrkingsforhold og bidra til bevaring og bærekraftig bruk av plantegenetiske ressurser.

RESULTATER

Vi sertifiserer såvarer og settepoteter

Vi sertifiserte i overkant av 48 000 tonn såkorn i sesongen 2019-2020, 1 336 tonn frø av engvekster og nesten 10 500 tonn settepoteter. Vi hadde i 2020 tilsyn med såvare-

SERTIFISERING

For settepoteter og såvarer av korn, gras, kløver, oljevekster og fôrretter er offentlig sertifisering obligatorisk.

Vi sertifiserer såvarer og settepoteter for å sikre at det brukes rett sort med riktig kvalitet.

Sertifiseringen skjer på grunnlag av kontroll av plantene i vekstsesongen, laboratorieanalyser av produserte partier og kontroll dyrking i felt av såvarepartiene som skal brukes til å produsere neste generasjon.

Sertifisering gir trygghet for spireevne, kontroll med plantesykdommer, ugras og uønskede plantearter.

forretningene som produserer sertifiserte såvarer av korn og fôrvekster.

I 2020 ble det innført nulltoleranse for ugraset hønsehirse i norskproduserte såvarer. Vi gjennomførte også høring av EUs nye krav til planteskadegjørere i såvarer.

Settepotetforskriften ble endret i 2020 slik at sertifiserte settepoteter kan omsettes i løsvekt. Forbrukerne kan da få tak i de sortene og mengdene de ønsker, samtidig som vi sikrer lavest mulig risiko for spredning av potetskadegjørere.

Vi godkjenner plantesorter

Vi godkjenner plantesorter dersom de i forsøk viser seg å være bedre enn allerede godkjente sorter, eller har andre verdifulle egenskaper. 87 plantesorter var under utprøving for å undersøke om de er egnet for norske dyrkingsforhold. Mer enn halvparten av disse var kornsorter. Det var i tillegg mange sorter av ulike engvekster og noen potetsorter. Utprøvingen går over flere år. Bare noen av sortene oppfyller kriteriene for å kunne bli oppført på norsk offisiell sortliste. Vi godkjente totalt ti plantesorter i 2020, hvorav fire høsthvetesorter, to bevaringsverdige vårhvetesorter, to havresorter, en bygg- og en timoteisort. Totalt 18 søknader om sortsgodkjenning ble avslått fordi utprøvingen viste at sortene ikke hadde like gode eller bedre egenskaper enn allerede godkjente sorter.

Prioriteringer framover

Vilkårene for produksjon og omsetning av såvarer er detaljerte og krevende. Dette ser vi blant annet i forbindelse med tilsynet. Vi vil følge opp med mer brukerrettet veiledning til såvareforretningene om blant annet merking.

Bestemmelsene om import og omsetning av såvarer til hobbymarkedet ble endret i 2020. Vi vil følge opp med veiledning på nettsidene for å sikre god forståelse av hva endringene går ut på.

For å unngå import og spredning av floghavre, vil vi i 2021 rette søkelyset på virksomhetenes plikt til å dokumentere at importsendinger med fôr til villfugler er frie for floghavre før de omsettes.

Foto: Guro Nysted-Vestre

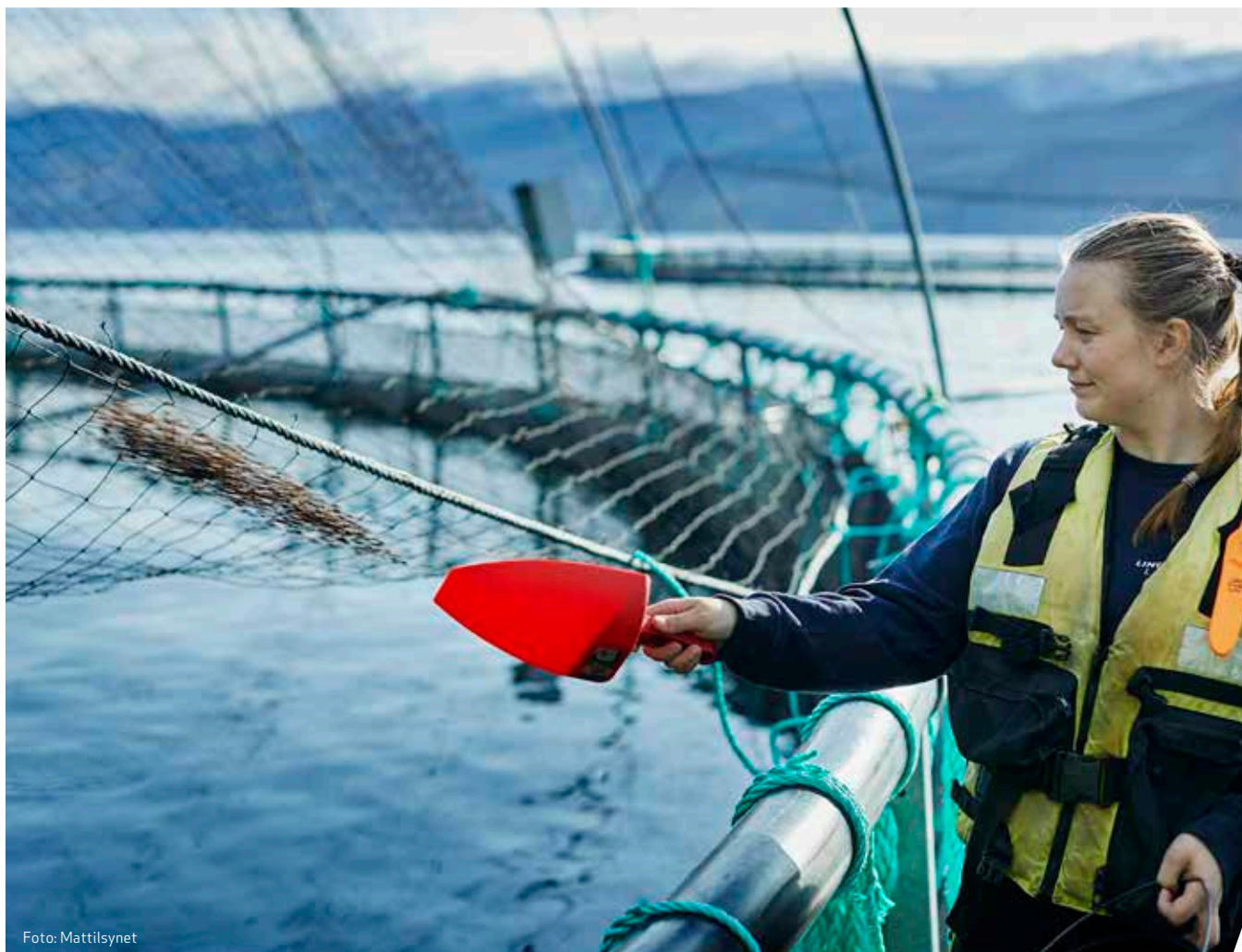

Foto: Mattilsynet

FÔR TIL LANDDYR OG OPPDRETTSFISK

Trygt fôr er en forutsetning for trygg mat og friske dyr. Feil ved fôret vil gi følgefeil gjennom hele verdikjeden.

TILSTAND

Det blir produsert nærmere to millioner tonn fiskefôrblending og drøyt to millioner tonn kraftfôr til husdyr i Norge hvert år. En stor andel av råvarene til fôrblendingene blir importert, dette gjelder spesielt til fiskefôr. Fôrvirksomhetene i Norge har generelt god kompetanse, styring og kontroll og det påvises sjelden alvorlige feil ved fôr som er produsert i Norge. Fôrregelverket er omfattende, og det fins enkelte virksomheter som ikke har tilstrekkelig kunnskap om dette. I 2020 fant vi at noen dyreeiere og butikker kjøper spesialfôr fra andre land uten å ta hensyn til at Norge har egne, strenge regler om genmodifisert mat og fôr. Vi fant også at noen frittstående lagre ikke har oppfattet at de må gjennomføre en fareanalyse som en del av kvalitetsstyringen.

Vårt arbeid for å bidra til at virksomhetene på fôrområdet forstår regelverket, tar sitt ansvar alvorlig og følger regelverket er av stor betydning for å sikre trygt fôr, trygg mat og friske dyr som får dekket sine behov for næringsstoffer.

MÅL

- Fôret skal være trygt og bidra til trygg mat og friske dyr.
- Fôret skal dekke dyrets og fiskens ernæringsbehov og bidra til god velferd.

RESULTATER

Tilsyn med fôrlager

Tilsyn ble gjennomført hos frittstående fôrlager og fôrprodusenter med egne lagre. Formålet med tilsynet var å kartlegge risiko og identifisere om det er spesielle typer lagre som utgjør en større risiko for fôrtryggheten enn andre.

Det var også et mål at alle frittstående lagre er korrekt registrert hos oss. Deler av bygningsmassen viste seg å ha varierende kvalitet, og det er potensiale for å bedre rutiner for renhold og skadedyrkontroll. Det ble avdekket at fareanalyser manglet i noen tilfeller. Det ble allikevel ikke funnet vesentlig avvik, og det samlede inntrykket er at fôrvirksomhetene har god styring og kontroll med sine lagre.

Tilsyn med innførsel av hestefôr

Erfaring fra tidligere tilsyn indikerer at importører av hestefôr og fôr til andre spesielle produksjonsdyr (hjort, hobbyhøns, rein, kanin etc.), ikke har tilstrekkelig kunnskap om fôrregelverket. Vi prioriterte derfor tilsyn med innførsel (import fra 3. land og samhandel med EU/EØS) av fôrblandinger til slike dyr. Vi fikk bekreftet varierende kompetanse om regelverket hos importører, og det ble avdekket mangelfulle rutiner for mottakskontroll av de innførte fôrvarene. Det var blant annet manglende kontroll av salmonella, og manglende internkontrollrutiner for å hindre import av genmodifiserte fôrmidler og floghavre

Nye fôrmidler

Bedre utnyttelse av tilgjengelige ressurser er viktig for fôrområdet og er sentralt i EUs Farm to fork strategi. Et strengt fôrregelverk som sikrer trygt fôr og dermed trygge næringsmidler, begrenser imidlertid utnyttelsen av for eksempel nytt

materiale av animalsk opprinnelse til fôr. Mange forskere og gründere ser på muligheter for å kunne utnytte ressurser innenfor rammene av regelverket. Å dyrke bakterier, gjærsopp og alger til bruk i fôr, på substrat som ikke er lov å bruke som fôr direkte, er eksempler på dette. Forskning og utvikling på dette området krever utstrakt veiledning om regelverket fra vår side. Det er også nødvendig å endre regelverket på noen områder for å kunne utnytte tilgjengelige ressurser til fôr. Dette krever kunnskap basert på vitenskap om risiko og fôrtrygghet.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Tilsyn med produksjon av premiks, og bruk av tilsetningsstoffer og premiks i produksjon av fôrblandinger til landdyr og fisk, er ett av områdene i fôrproduksjonen med størst risiko. Området er prioritert i 2021. Avvik og feil får ofte konsekvenser for flere premiksproduksjoner og leveranser til flere produsenter av fôrblandinger, og en betydelig fôrmengde og en rekke akvakultur- eller husdyrvirksomheter kan bli berørt.

HELSE HOS LANDDYR

Norge har friske dyr og få tilfeller av smittsomme sykdommer. Det er av stor verdi både nasjonalt og med tanke på mulighetene for eksport av levende dyr og produkter av disse. Innsats fra det offentlige og fra næringene er viktig for fortsatt å sikre god dyrehelse framover. Restriktiv holdning i næringen til innførsel av levende dyr, er avgjørende for å kunne opprettholde vår gode helsestatus. Selv om den generelle statusen er god, er vi bekymret over funnet av skrantesjuka på Hardangervidda og påvisning av fugleinfluensa.

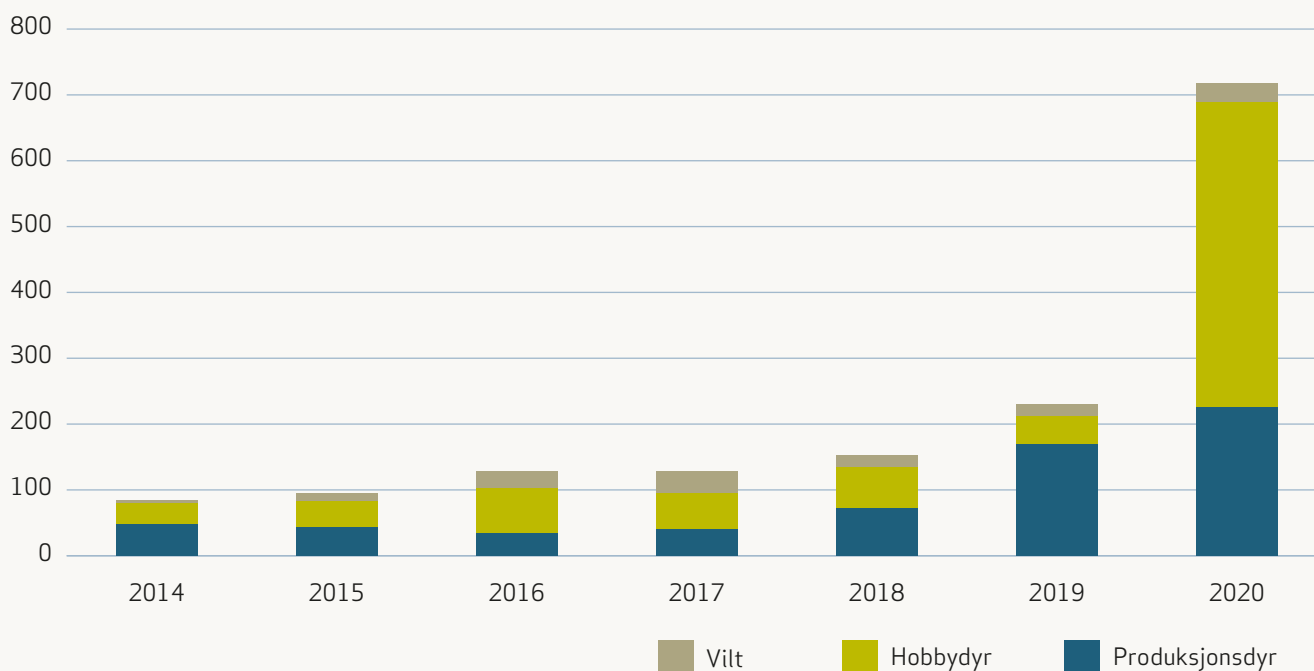
TILSTAND

Norge har fremdeles god dyrehelse sammenlignet med andre europeiske land og resten av verden. Men risikoen for introduksjon av nye smittestoffer og bakterier med resistens mot antibiotika er større i dag enn for ti år siden. Det skyldes blant annet at dyr og mennesker reiser mer, nye arter importeres til Norge og klimaet endres. Siden besetningene jevnt over er større nå enn før, vil de dyrevelferdsmessige og økonomiske konsekvensene av sykdomsutbrudd også bli større.

Afrikansk svinepest sprer seg stadig til nye land, og det er risiko for at villsvin i norsk natur kan bli en smittebærer til norske tamsvin. Villsvinpopulasjonen i Norge er i vekst, og hovedbidraget til økningen kommer nå fra ynglinger i Norge i tillegg til nye dyr som kommer over grensen fra Sverige.

Norge har vært spart for store, alvorlige sykdomsutbrudd, men vi har mange hendelser som håndteres fortløpende. Det

UTBRUDD OG PÅVISNING AV ALVORLIGE SMITTSOMME DYRESYKDOMMER

Figur 7: Utbrudd og påvisning av alvorlige, smittsomme dyresjukdommer hos domestiserte og villlevende landdyr. I 2020 utgjør salmonella på kjæledyr, PRCV på svin (som ikke håndteres som B-sjukdom) og ringorm på storfe flest tilfeller.

Kilde: Veterinærinstituttet.

er for første gang påvist høypatogen fugleinfluensa H5N8 på ville fugler i Norge, blant annet i en åpen fuglepark i Rogaland der det er tett kontakt med ville fugler.

I september ble det påvist klassisk skrantesjuka på en villrein fra Hardangervidda. Dette endrer situasjonen og håndteringen i stor grad fordi det er første gang klassisk skrantesjuka er påvist utenfor Nordfjella villreinområde. Funnet betyr at den klassiske varianten av skrantesjuka i Norge ikke er utryddet.

Figur 7 ovenfor, med oversikt over utbrudd og påvisning av alvorlige smittsomme dyresjukdommer, viser en tydelig økning i tilfeller både for produksjonsdyr og kjæledyr. For produksjonsdyr utgjøres dette av 54-prosent økning i påvisning av antistoff mot koronavirus (PRCV) på svin sammenlignet med 2019. Fra 2018 til 2019 var det en firedobling av slike PRCV påvisninger. Koronavirus hos svin håndteres ikke som en B-sjukdom, med mindre det er kliniske symptomer i besetningen, og i 2020 var det ingen besetninger som ble pålagt restriksjoner som følge av påvisningene. Bakgrunnen for en slik begrenset håndtering, er det faktum at svin oppnår kryssimmunitet mot smittsom gastro-enteritt (TGE) som følge av en oftest subklinisk infeksjon med PRCV.

Vi har påvist ringorm i samme omfang som i 2019. Ringormtilfellene er fortsettelsen av utbruddet i region sør og vest.

Kjæledyr-tilfellene skyldes hovedsakelig en økning fra to til 402 påvisninger av salmonella på katt fra 2019 til 2020, sannsynligvis som følge av en økt forekomst i småfuglpopulasjon. Det er den vanligste kilden til denne salmonella-varianten.

MÅL

- Nye dyresjukdommer skal ikke etableres i Norge.
- Uønskede dyresjukdommer skal begrenses og om mulig utryddes.

RESULTATER

Ny dyrehelseforordning

Basisforordningen til EUs nye dyrehelseregelverk, dyrehelseforordningen (EU) 2016/429 (AHL), ble vedtatt i 2016 og trer i kraft i EU 21. april 2021. Utfyllende bestemmelser til basisforordningen vil bli gitt i et 40-talls underliggende forordninger hvorav 16 per 31.12.2020 er publisert. Det nye regelverket viderefører i all hovedsak gjeldende bestemmelser, men innfører en helt ny struktur der generelle bestemmelser samles i felles forordninger for både landdyr og fisk. I tillegg moderniseres bestemmelsene og de oppdateres i henhold til ny viten.

Vi har deltatt i arbeidsgrupper i EU som utarbeider underliggende forordninger. Vi har publisert EØS-notater for basisforordningen og 14 av de underliggende forordningene.

I tillegg har vi hørt fire forskrifter som til sammen gjennomfører sju forordninger. Utarbeidelse av et e-læringskurs for våre ansatte om basisforordningen og beskrivelse av behov for utvikling av IKT-verktøy er også påbegynt.

Utvikling av nasjonal dyrehelsestrategi

I forbindelse med EUs nye dyrehelseregelverk, som er en del av EØS-avtalen, har Landbruks- og matdepartementet bestilt en nasjonal strategi for dyrehelse. Arbeidet har vært organisert som et prosjekt, hvor Veterinærinstituttet, næringen og Den norske veterinærforening har deltatt. Vi har ledet prosjektet. Strategien overleveres landbruks-departementet i februar 2021.

Ny identifikator i landbruket

Produsentnummeret skal erstattes av en identifikator som Mattilsynet skal forvalte. Når identifikator er etablert, kan Landbruksdirektoratet fase ut produsentnummeret av sine systemer. Prosjektet startet opp igjen i oktober 2020 og har i perioden oktober – desember 2020 jobbet med behov og krav for å sikre ivaretagelse av nye og gamle regelverkskrav, samt hvordan man kan fase ut produsentnummeret. Det har også vært jobbet med å utarbeide et utkast med et funksjonelt og teknisk løsningsforslag. Underlaget til utkastet inneholder en overgangsstrategi for hvordan den nye identifikatoren vil påvirke interne og eksterne interessenter.

Skrantesjuka (CWD) – Reetablering av villrein

Håndtering av CWD er et langsiktig arbeid som har vært blant våre hovedprioriteringer også i 2020. Vi fortsatte å kartlegge for å få oversikt over utbredelse, og for å finne smittestatus

i hjortedyr-populasjoner. Programmet gikk etter planen, og det ble analysert 22 528 prøver. I mai ble det påvist atypisk skrantesjuka på en elg i Selbu. I september ble det påvist en villrein fra Hardangervidda med klassisk skrantesjuka. Dette funnet viste at sjukdommen ikke er begrenset til Nordfjella sone 1. Mesteparten av arbeidet i siste del av året dreide seg om håndteringen av denne påvisningen, først og fremst for å hindre videre smittespredning og vurdere videre strategi.

Planen er å reetablere Nordfjella sone 1 med rein. Kontaktbestander til Nordfjella sone 1 må være friskmeldt før reetablering kan finne sted. Sammen med Miljødirektoratet skal vi revidere reetableringsplanen. Funnet på Hardangervidda medførte at arbeidet med reetableringen blir mer utfordrende.

CWD-soneforskriften ble endret i januar slik at det på visse vilkår ble tillatt å benytte salt til beitedyr i Nordfjella. Forskriften ble også endret etter funnet på Hardangervidda for å hindre smittespredning i forbindelse med jakt. Jegerne må notere posisjonen på fellingssteder og grave/steine ned slaktestene. Det er videre påbudt å rengjøre utstyr som er benyttet i jakt. Kun slakt fra hjortedyr som er testet negativt, kan tas ut av sonen med mindre annet er avtalt med Mattilsynet. Denne endringen ble fastsatt uten høring, både fordi jakten var pågående og tiltakene ikke var spesielt inngripende.

Bekjempe mædi

Som CWD er også bekjempelse av sauesjukdommen mædi et langsiktig arbeid. Mædi er en sykdom med lang inkubasjonstid (den tiden fra dyrene blir smittet til de viser kliniske

Foto: shutterstock.com/Iyer Olson

symptomer på sykdom), og sykdommen har et snikende forløp. Sykdommen er dødelig, og det finnes ingen behandling eller vaksine. Sommeren 2019 ble sykdommen igjen påvist i Trøndelag. Nærmere undersøkelser viste at utbruddet vi jobber med nå, har sammenheng med tidligere utbrudd i samme område i 2005.

I tillegg til oppfølging av smittede besetninger og kontaktbesetninger, er alle kjente sauebesetninger i Trøndelag testet for mædi. I denne kartleggingen har privatpraktiserende veterinærer tatt prøver på oppdrag fra oss. Fire besetninger med mædi ble funnet. Disse hadde ikke kjent kontakt til utbruddet, og hadde ikke blitt avdekket uten kartleggingen. Smittesporing fra regionen knyttet til disse fire besetningene og resultatet av prøvetakingen i sonen, har ført til at vi nå har bedre oversikt over situasjonen.

Etter de første påvisningene i 2019, ble det laget en soneforskrift for Trøndelag for å «fryse» situasjonen, slik at smitten ikke bredte seg til andre deler av landet. Soneforskriften ga forbud mot å flytte småfé ut av sonen. Det ble også fastsatt

egne regler for flytting av sau internt i sonen for å begrense smittespredning innen sonen. Høsten 2020 ble soneforskriften endret for bedre å tilpasse forskriften til dages smittesituasjon. Videre ble retningslinjer for bekjempelse av lentivirus (Caprin artritt/encefalitt (CAE) og mædi) revidert våren 2020.

Arbeidet med å endre soneforskrift og retningslinjer for bekjempelse har foregått i tett samarbeid med Veterinærinstituttet og småfé-næringen lokalt og sentralt.

Handlingsplan mot villsvin

Planen ble lagt fram i november 2019. Den ble laget i et samarbeid mellom Miljødirektoratet og Mattilsynet og i tett kontakt med andre organisasjoner og næringene. Vi gjennomfører de tiltakene vi har ansvar for i planen:

- Godtgjørelse på kr 2 000 for melding om selvdøde, syke og påkjørte dyr ble innført i februar 2020. Fem dyr ble innmeldt og tatt prøve av i løpet av året.
- Godtgjørelse for innsending av prøver på kr 500 pr hønndyr og kr 2 000 per hunndyr ble innført fra juli. Det var godkjent krav på godtgjørelse for 57 dyr ved årsskiftet.

- Helseovervåkingsprogrammet for villsvin ble utvidet. Det er totalt undersøkt 200 villsvin i 2020. Det ble påvist Salmonella i ni villsvin fra Østfold. Det er ikke gjort andre funn av parasitter (for eksempel trikiner) eller andre patogener (sykdomsfremkallende organismer).
- Informasjonsplakater om afrikansk svinepest ble produsert og, i samarbeid med næringen, satt opp på rasteplasser og andre aktuelle steder langs svenskegrensen.
- Informasjonsark om afrikansk svinepest ble laget, distribuert til veterinærer og kan også distribueres til andre målgrupper.

Det er levert inn flere prøver av villsvin i 2020 enn tidligere år, og dette kan tyde på et høyere uttak av villsvin, men ikke i nærheten av de 600 prøvesettene vi hadde en forventning om.

Høypatogen aviær influensa H5N8

I løpet av høsten 2020 kom det flere meldinger fra utlandet om forventet høy risiko for utbrudd av fugleinfluensa i forbindelse med høsttrekket av villfugl i Europa. Etter hvert meldte flere av våre naboland om utbrudd. Norge har tidligere ligget i utkanten av trekkutene og ikke vært rammet, men 27. november ble fugleinfluensa H5N8 påvist hos en vill kortnebbgås i Rogaland. De påfølgende ukene ble det påvist fugleinfluensa på flere villfugler i Sør-Norge og i en fuglepark i Rogaland.

Vi innførte straks forbud mot utendørshold av fjørfé (portforbud), strenge smitteforebyggende tiltak for alle fjørféhold og meldeplikt for hobbyfjørféhold i kystkommuner i Sør-Norge. Tiltakene ble utvidet til å gjelde alle fylker sør for Nordland fra 7. desember. I tillegg ble det i desember innført jaktforbud på fugl innenfor det samme området. I samarbeid med næringen informerte vi om smitteforebyggende tiltak til alle fjørfé-eiere. Vi førte tilsyn med flere kommersielle fjørféhold om smittevernplaner var på plass og ble fulgt. Utbruddet fortsatte inn i 2021.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Skrantesjuka (CWD)

Funnet av klassisk skrantesjuka på Hardangervidda medfører at det blir satt i gang flere inngripende tiltak, og mange av disse vil pågå i flere år fremover. Tiltakene vil blant annet angå villpopulasjoner av elg, hjort, rein, og rådyr, samt tamrein og oppdrettshjort, i tillegg til salteregime for beitedyr lokalt.

Soneforskriften vil igjen bli endret i første del av 2021 for å begrense smittespredning, ved blant annet å legge til rette for endret salteregime for beitebrukere på Hardangervidda. Oppfølging av soneforskriften vil kreve mye framover. Det blir prøvetaking på omtrent samme nivå i 2021 som året før.

Ny dyrehelseforordning

For å sikre samtidig ikrafttredelse av det nye dyrehelseregulverket, som angår både landdyr og akvatiske dyr, i EU og Norge, vil vi fram mot ikrafttredelse i EU, 21. april 2021, prioritere å innlemme de resterende underliggende forordninger i EØS-avtalen etter hvert som de blir publisert. Vi vil også prioritere utarbeidelse og høring av gjennomføringsforskrifter, og en

forskrift som opphever de bestemmelsene som erstattes av det nye dyrehelse-regulverket. Enkelte nasjonale bestemmelser må være på plass ved ikrafttredelse av EØS-regulverket, men hoveddelen vil utarbeides i løpet av 2021.

Høypatogen aviær influensa H5N8

Vi vil fortsatt ha oppmerksomhet på tiltak for å hindre smittespredning av fugleinfluensa H5N8 til kommersielle fjørféhold. Portforbudet, jaktforbud, kommunikasjon med berørte og informasjon til publikum vil bli opprettholdt så lenge smittesituasjonen tilsier det. Det er stor risiko for en ny smittebølge i forbindelse med vårtrekket gjennom Europa.

Bekjempe mædi

Det tar lang tid å bekjempe sjukdom som mædi, og vi planlegger en ny kartlegging i 2021/2022 i mædisonen. Sjukdommen utvikler seg langsomt og vi kan ikke være sikre på at vi oppdaget alle ved første kartlegging. I tillegg vil vi vurdere om vi må gjøre endringer i retningslinjen for testing, restriksjoner og tiltak som beskrevet ovenfor og i soneforskriften for mædi på bakgrunn av håndteringen av den pågående hendelsen i region Midt.

Ny identifikator i landbruket

Prosjektets del 2, der identifikatoren skal knyttes til stedet der dyr holdes, er i gang. Vi starter med innføring av produksjonsplass-ID, produksjonsplassregister og utfasing av produsentnummer. Seinere skal vi blant annet inkludere husdyrbevegelsesregister.

Korona og mink

Vi skal fortsette overvåking av minkfarmene med tanke på mulig introduksjon av koronasmitte fra personell knyttet til besetningene. En gjennomføringsbeslutning i EU medfører at Norge skal rapportere til Kommissjonen senest tre dager etter at SARS CoV-2 er bekreftet hos mink eller andre mårdyr samt mårdhund, deretter ukentlige oppfølgingsrapporter. Rapportene skal inneholde de opplysninger som er listet i vedlegget til beslutning (EU) 2020/2183.

Handlingsplan mot villsvin

Vi vil følge opp tiltakene i handlingsplanen mot villsvin. Vi vil i løpet av året vurdere om tiltakene er tilstrekkelig til å nå målet om færrest mulig villsvin i Norge, spredt utover et minst mulig område. Det kan bli aktuelt å forsterke eksisterende tiltak, fjerne tiltak som ikke synes å fungere etter hensikten eller foreslå å innføre nye tiltak.

Jaktstatistikken for 2020 er ikke tilgjengelig før etter at jaktåret er avsluttet 31. mars, og det er naturlig at det gjøres opp en status for effekten av de innførte tiltakene i handlingsplanen etter denne datoen. Flere påvisninger av villsvin i nye områder er bekymringsfullt og kan tyde på økende utbredelse og økt antall villsvin.

I handlingsplanen mot villsvin ligger det forslag om en app for villsvinobservasjoner. Veterinærinstituttet fikk forskningsmidler til app-utvikling i årsskiftet 2020/2021, og vi deltar i arbeidet.

FISKEHELSE

Bærekraftig vekst av lakseoppdrettsnæringen avhenger av god fiskehelse og fiskevelferd. I dag er helse- og velferdssituasjonen for fisken i norsk oppdrettsnæring ikke tilfredsstillende. Det er fortsatt utfordringer med virusssjukdommer og produksjonssjukdommer samt at vi nå også ser en økende forekomst av bakterien *Pasteurella*.

TILSTAND

Sjukdomssituasjonen er fortsatt alvorlig i norsk akvakulturturnæring. Av de listeførte sjukdommene er det særlig parasitten lakselus³ og virusssjukdommene Pankreassjukdom (PD) og Infeksiøs lakseanemi (ILA) som preger sjukdomsbildet. Antall utbrudd av ILA i 2020 er mer enn fordoblet fra foregående år. Antall anlegg med påvist PD ligger på om lag samme nivå som foregående år. Det er ikke rapportert nye utbrudd i områdene som grenser opp mot den PD-frie sonen i nord. Dette er positivt med tanke på å hindre spredning nordover.

Virusssjukdommene kardiomyopatisyndrom (CMS) og hjerte- og skjelettmuskelbetennelse (HSMB), som ikke er listeførte sjukdommer, er rangert blant de mest tapspringene sjukdommene i norsk akvakultur. Statistikken viser en markant økning fra 2019-2020. Økningen kan delvis skyldes at data nå også innhentes fra private laboratorier. Det er derfor vanskelig å sammenligne med tidligere år, men dette viser uansett at forekomsten er høy. ([Fiskehelse rapporten 2020](#))

Det har vært en betydelig økning av bakteriesjukdommen *Pasteurella* fra 2018 til 2020, og vi vil vurdere aktuelle kontrolltiltak. Sjukdommen har tidligere ikke representert noe problem og er per i dag ikke listeført. Bakterien *Pasteurella atlantica genovar salmonicida* ble påvist på 57 lokaliteter og *Pasteurella skyensis* på to lokaliteter. Sistnevnte ble påvist for første gang i Norge. I Veterinærinstituttet sin

[fiskehelse rapport for 2020](#) beskrives denne sykdommen som en mulig «ny» bakteriesykdom som truer fiskevelferden og gir tap.

Det var ingen nye påvisninger av *Gyrodactylus salaris* i 2020.

MÅL

- Utbrudd av smittsom, listeført sjukdom skal være redusert.
- Vassdrag skal være fri for *Gyrodactylus salaris*.

RESULTATER

Sjukdomshåndtering og smitteforebyggende tiltak

Vi har forbedret planer, maler og instruksjoner om håndtering av ILA og ILA-frie segmenter for å sikre bedre samsvar med gjeldende EØS-regelverk og følge opp funn i ESA rapporten fra 2019. Forbedrede rutiner gjør at vi nå langt raskere kan etablere kontrollområder ved nye ILA-utbrudd. Vi har utarbeidet en veileder til bestemmelsen i sjukdoms- og omsetningsforskriften. Den omhandler kravene for å oppnå og vedlikeholde sjukdomsfri status slik at næringen kan omsette levende akvakulturdyr til områder i EØS som ikke har ILA.

Vi publiserte en ny veileder for slakte- og bløggebåter. Målet med veilederen er å redusere risiko for spredning av smitte i forbindelse med slakting av laks.

Spredningen av sjukdommen pancreas disease (PD) nordover etter påvisninger i produksjonsområde 7, er stoppet uten

AKVATISKE DYR

DØDELIGHET I ANTALL MILLIONER

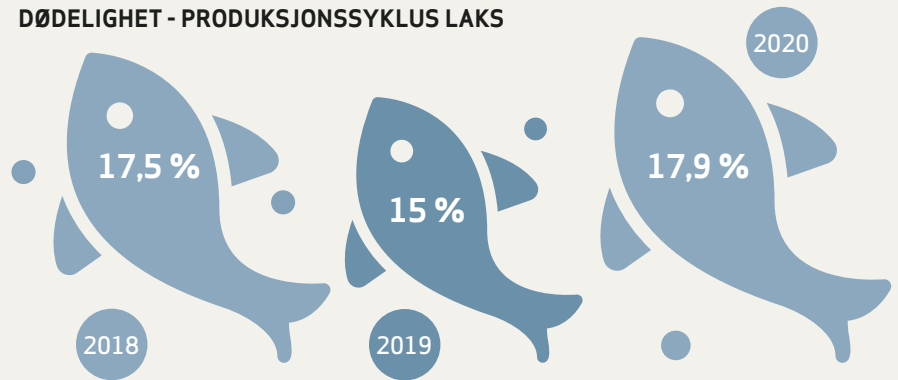
307,5

FISK SATT UT I SJØ

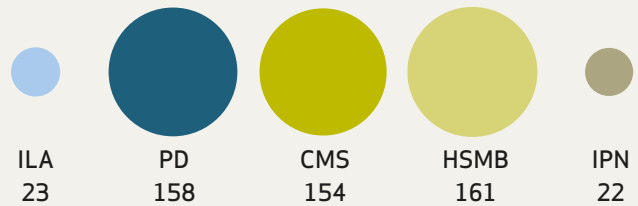
54,9

FISK DØDE I SJØ

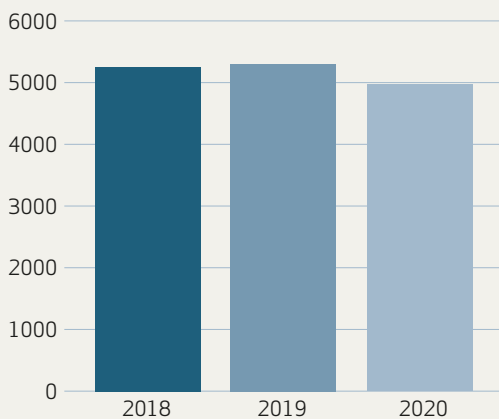
DØDELIGHET - PRODUKSJONSSYKLUS LAKS

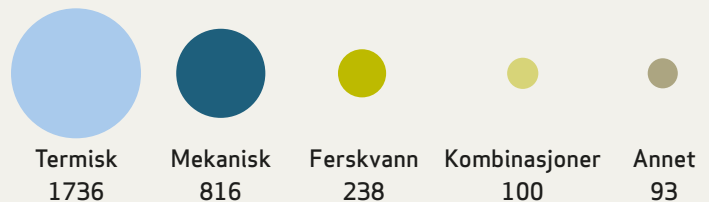
TILFELLER AV VIRUSSJUKDOMMER HOS FISK I 2020

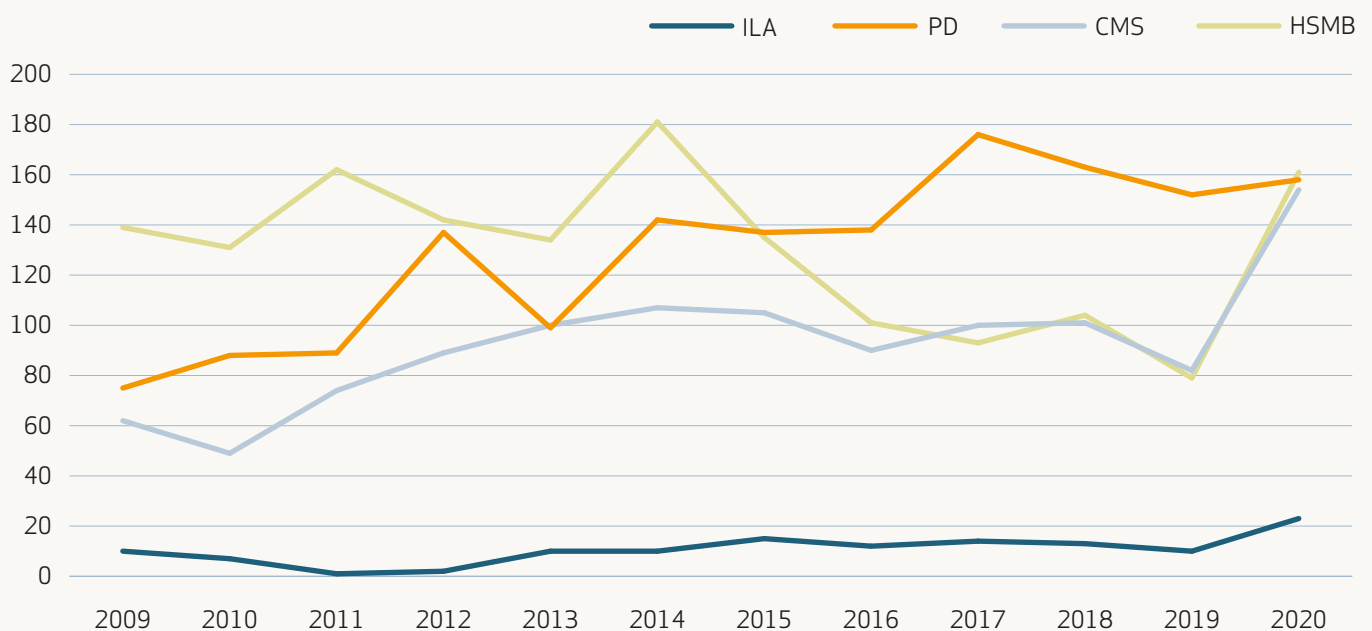
MATTILSYNETS AKTIVITETER

MEDIKAMENTFRIE BEHANDLINGER I UKER I 2020

FOREKOMST AV ULIKE VIRUSSJUKDOMMER HOS LAKSEFISK I OPPDRETT

Figur 8: Forekomst av ulike virussjukdommer hos laksefisk i oppdrett i perioden 2009-2020. For ILA og PD vises nye lokaliteter med diagnose, for de andre vises påviste tilfelle i kalenderåret. For sjukdommene som ikke er listeførte (markert med lysere farge), baseres data på prøver undersøkt ved Veterinærinstituttet. Kilde: Veterinærinstituttet.

Foto: Mattilsynet

krav til utslakting av fisken. Det er oppløftende at PD under enkelte forhold kan begrenses uten de mest inngripende tiltakene. Dette krever godt samarbeid mellom oss, næringsaktører og kunnskapsstøtten.

Avvik etter inspeksjon fra ESA

De fleste avvik etter ESA-inspeksjonen i 2019 er lukket. Det som i hovedsak gjenstår må sees i sammenheng med nye krav i EU sin nye dyrehelselov og vil bli ivare tatt i dette arbeidet.

Ny dyrehelselov og ILA strategi

Basisforordningen til EUs nye dyrehelseregulering, dyrehelsereguleringen (EU) 2016/429 (AHL), ble vedtatt i 2016 og trer i kraft i EU den 21. april 2021. Forordningen skal gjelde i Norge fra våren 2021. Se nærmere ovenfor under helse hos landdyr.

EU sitt nye dyrehelseregulering omfatter også fisk og skal erstatte dagens fiskehelsesdirektiv. Gjennomføringen av det nye dyrehelseregulering er i god gjenge.

Den nye dyrehelsereguleringen kategoriserer fiskesykdommen ILA som C-sykdom. Kategoriseringen betyr at Norge må beslutte hvilken strategi som skal velges for bekjempelsen av sykdommen. Vi har arbeidet med ILA-strategien i samarbeid med blant andre representanter fra næringen og kunnskapsstøtten har vi utarbeidet en rapport hvor ulike alternativer til

framtidig ILA-strategi er beskrevet. Med bakgrunn i rapporten, har vi sendt framtidig ILA-strategi på høring. Vi anbefaler fortsatt bekjempelse av ILA i offentlig regi. Vårt mål er at vi gjennom en videreføring av områdebekjempelse, kan redusere antallet ILA-utbrudd. ILA-bekjempelse er viktig for å bedre både helse og velferd hos norsk oppdrettsfisk og for å bidra til å sikre eksporten.

Barentswatch

Barentswatch er et viktig verktøy, og vi jobber med å videreføre og utvikle. Vi har blant annet sammen med Veterinærinstituttet, utarbeidet en ny sykdomsportal. Den skal bidra til enklere og raskere varsling av ILA og PD gjennom Barentswatch.

Gyrodactylus salaris

Vi er i slutfasen i arbeidet med en søknad til ESA om å få godkjent vårt oppdaterte bekjempelsesprogram for Gyrodactylus salaris. Målet er å oppnå fristatus i henhold til ESA-avtale 058/16 etter hvert som de resterende vassdragene kan dokumenteres å være frie for G.salaris. Fristatus er et forebyggende tiltak for å begrense videre utbredelse av parasitten.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Sjukdomshåndtering

Næringen har ansvar for å forebygge og bekjempe sykdom. Myndighetene har ansvar for å vurdere hvilke sykdommer som bør listeføres og et særskilt ansvar for å kontrollere og iverksette tiltak ved utbrudd av listeført sykdom.

Vi vil vurdere om det er behov for å listeføre Pasterurella for å sikre oversikt og mulighet til å vurdere eventuell aktiv bekjempelse av denne bakterien.

Ny dyrehelseregulering

For å sikre samtidig ikrafttredelse av det nye dyrehelseregulering, vil vi fram mot ikrafttredelse i EU, 21. april 2021, prioritere å jobbe med innlemmelse av resterende underliggende forordninger i EØS-avtalen etter hvert som de blir publisert. Vi vil også prioritere utarbeidelse og høring av gjennomføringsforskrifter, en forskrift som opphever bestemmelser som erstattes av det nye dyrehelseregulering. Enkelte nasjonale bestemmelser må være på plass ved ikrafttredelse av EØS-regulering, men hoveddelen av disse vil utarbeides i løpet av 2021.

Vi vil gjennomgå høringsinnspillene til ny ILA-strategi og oversende anbefaling om videre håndtering til nærings- og fiskeridepartementet. Parallelt med dette vil vi lage en utryddelsesplan for ILA i samarbeid med næringen.

Vi vil gi innspill til Nærings- og fiskeridepartementets arbeide med en ny havbruksstrategi.

Gyrodactylus salaris

Vi vil prioritere videre innsats knyttet til Gyrodactylus salaris. Samarbeid med både Sverige, Finland og Russland vil være aktuelt for å begrense innførsel av smitte.

Foto: colnurbox.com/Vichaya Kiatying-Angsulee

ANIMALSKE BIPRODUKTER

Riktig og trygg bruk av animalske biprodukter bidrar til økte ressurser både til fôr, gjødsel, energi og andre tekniske formål.

TILSTAND

Tilsynet viser at anlegg som bearbeider animalske biprodukter stort sett følger regelverket. Store virksomheter som slakteri og store fiskemottak, der biprodukter oppstår, har god kompetanse. Avvik som registreres er mindre alvorlige og blir fulgt opp, lukket. Registrerings- og godkjeningspliktige biproduktvirksomheter har forbedringspotensial, men næringen er innstilt på å rette feil og mangler. Det er mange nye innovative produksjoner innen bioøkonomi som gir stort veiledningsbehov.

MÅL

- Animalske biprodukter skal være kjente, trygge og bidra til utvikling av norsk bioøkonomi.
- Fôr og gjødsel med animalsk materiale skal ikke spre smitte til matkjeden.

RESULTATER

Vi førte tilsyn med kategorisering og sporing av animalske biprodukter ved landdyrslakterier. Kategorisering av animalske biprodukter, der de oppstår, legger premissene for videre bruk av dem, og er viktig for å sikre trygg håndtering og bruk av de animalske biproduktene. Resultatene fra tilsynet viser at virksomhetene generelt har god kontroll, men at det er behov for veiledning om regelverket.

Tilsyn med fartøy som bearbeider animalske biprodukter av fisk var prioritert. Fartøy som har bearbeidingsanlegg

for animalske biprodukter ombord, skal være godkjent av Mattilsynet. Det er utfordrende å føre tilsyn med slike anlegg når de er i drift ute på havet, digitale tilsyn ble forsøkt. Siden det manglet internettdekning, var det ikke mulig å strømme opptak direkte, men fartøyet fikk mulighet til å gjøre opptak selv. Erfaringene viser at det er mulig å få et inntrykk av infrastrukturen om bord, men at digitale tilsyn ikke egner seg til å avdekke feil og mangler.

Det var planlagt tilsyn med oljekjemiske anlegg. Selv om det er få slike anlegg i landet, var det ikke mulig å gjennomføre alle de planlagte tilsynene på grunn av pandemien. Tilsynet blir videreført i 2021.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Behov for bedre utnyttelse av ressursene gir økende interesser for sirkulær økonomi. Det involverer i stor grad animalske biprodukter. Vi må bruke tid og ressurser innenfor dette området framover. Vi vil spesielt rette tilsynet mot komposterings- og biogassanlegg som mottar animalske biprodukter. Tilsynet vil ha søkelys på hygienisering, sporing, tungmetaller, organiske miljøgifter og fremmedlegemer. Vi vil innhente kunnskap om vareflyten inn til biogass- og komposteringsanlegg. Formålet er å sikre at virksomhetene forstår kravene i relevant regelverk og følger dem. Resultatene skal være en del av grunnlaget for risikoklassifisering av biogassanlegg og komposteringsanlegg.

Fremme god dyrevelferd og respekt for dyr

Både landdyr og fisk skal ifølge dyrevelferdsloven behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger. Dyreholderne har ansvaret for velferden for sine dyr. Vi bidrar i utvikling av regelverket og fører tilsyn med at det blir etterlevd. Det er fortsatt for mange fisk som dør i norsk oppdrettsnæring. Dette er en klar indikasjon på dårlig velferd, ikke bare for fisken som dør, men også for mye av den overlevende fisken. For landdyr er dyrevelferden i hovedsak god, selv om det også her finnes utfordringer.

Foto: Mattilsynet

VELFERD HOS DYR PÅ LAND

Dyrevelferden for landdyr er i hovedsak god, selv om det også finnes utfordringer. De siste par årene har det vært en del negativ oppmerksomhet rundt dyrevelferden for svin, men dette gjenspeiles ikke i våre tall fra tilsyn. I 2020 planla vi derfor en landsdekkende tilsynskampanje på svin for å få mer kunnskap om status. Vi er fornøyde med at næringen satser på egne dyrevelferdsprogrammer for produksjonsdyrene. Kronisk dårlige dyrehold er en utfordring som krever tett oppfølging og mye ressurser. Antall dyrehold med alvorlig vanskjøtsel av dyr er imidlertid det laveste vi har registrert.

DYREVELFERD

2840

TILSYNSBESØK HOS DYREHOLD I 2020

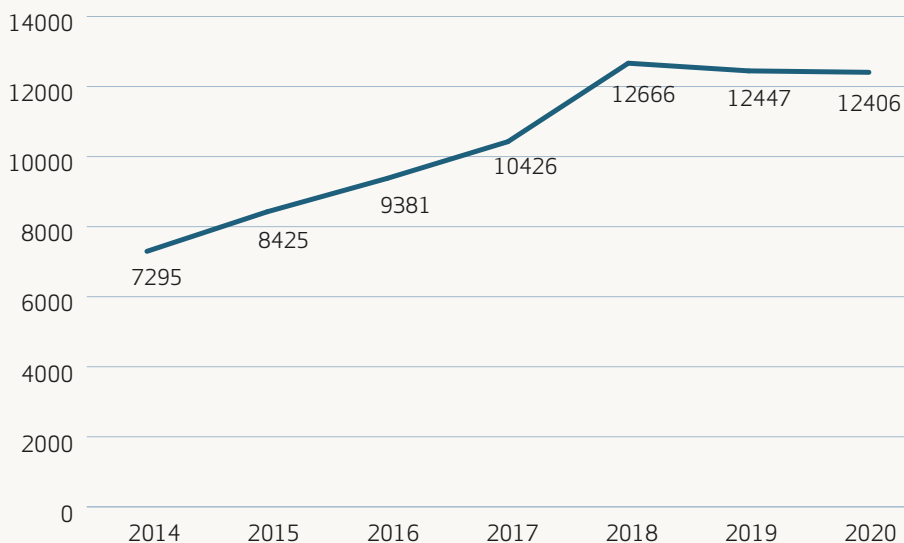
1117

REGELVERKSBRUDD
(SAKER) I DYREHOLD

23

ANTALL DYREHOLD MED
ALVORLIG VANSKJØTSEL

BEKYMRINGSMELDINGER DYREVELFERD 2014-2020

HVORDAN FULGTE MATTILSYNET OPP BEKYMRINGSMELDINGENE I 2020?

	Antall	Andel i %
UNDER BEHANDLING / NY	716	5,77 %
BEHANDLET		
Sendt videre til inspeksjon	1416	11,40 %
Sendt videre til saksbehandling	698	5,63 %
AVVISTE SAKER		
Finner ikke eier / virksomhet / mangelfulle opplysninger i meldingen	1286	10,30 %
Gjelder ikke MTs forvaltningsområde	711	5,73 %
Dublett	2256	18,10 %
Ingen inspeksjon -ingen videre oppfølging nå	5322	42,90 %

TILSTAND

Det finnes ikke én omforent metode for å måle status for dyrevelferden i et land. Det er likevel enighet om at god helse, naturlig atferd og et egnet levested med godt tilsyn og stell har stor betydning for dyras velferd.

I Norge har vi gode forutsetninger for å ivareta dyrevelferden. Holdningene til dyr er jevnt over gode, og dyrehelsen er god. Regelverket er strengt, og tilsynet er landsdekkende og har vide fullmakter. Vi har god oversikt over dyreholdene med produksjonsdyr, og et godt samarbeid med næringsorganisasjonene.

Funn på tilsyn med dyrehold

Vi førte tilsyn i 3 376 dyrehold, der 2 840 gjaldt dyrevelferd. Dette er mer enn en halvering fra året før. Nedgangen skyldes dels pandemien, dels endret bruk av dyrevernemndene, men også en styrt utvikling der målet er færre tilsyn med høyere kvalitet. Det var avvik fra dyrevelferdsregelverket i 1 117 saker. Vi fant alvorlig vanskjøtsel i 23 dyrehold, noe som er det laveste vi har registrert siden vi startet å sammenstille tallene i 2015. Sytten saker gjaldt kjæledyr, mens et lite antall gjaldt ulike produksjonsdyr. Antallet inngripende reaksjonsformer mot dyreholdere er også lavt. Funnene blir nærmere omtalt i årsrapporten for Mattilsynets arbeid med dyrevelferd i 2020, som vil bli publisert på nettsidene våre. Tilsynet er i hovedsak risikobasert og gir derfor ikke et representativt bilde av dyrevelferden i norske dyrehold.

Rovdyr er fortsatt en utfordring

Rovdyr gir fortsatt store utfordringer for dyrevelferden for beitedyr. Det er en gledelig bedring i landsdekkende statistikk for sau, men det er fortsatt store lidelser for mange dyr i lokale hendelser. For tamrein holder rovdyr tapet seg på et

urovekkende høyt nivå. Mer informasjon om dette er å finne hos [Landbruksdirektoratet](#), [Totalregnskapet - Landbruksdirektoratet](#) og [Miljødirektoratet](#).

Uforsvarlig hundeavl

Mange hunder lider på grunn av et ikke-funksjonelt eksteriør. Vi har i flere år viet problemstillingen oppmerksomhet, sammen med viktige interessenter innen hundeavl, dyrevelferd og veterinærmedisin, men mangler reelle virkemidler for å få til endringer. Dyrevelferdslovens krav om forsvarlig avl er vanskelig å bruke som grunnlag for vedtak, og Landbruks- og matdepartementet har bedt oss utvikle en forskrift. EU lanserte i 2020 en veileder for avl av hund, som også er relevant for norske forhold.

Velferd for slaktekylling

Betydningen av kyllinghybrider (kommersielle raser) for dyrevelferden i slaktekyllingproduksjonen fikk stor oppmerksomhet i året som gikk. Vi legger til grunn at dyrevelferdsregelverket skal etterleves uansett hybrid. Tråputeskår målt på slakteri regnes som en god indikator for å overvåke dyrevelferden i kyllingflokkene, ble forskriftsfestet i 2013. Dårlige skår gir lavere tillatt tetthet i neste innsatt. Andelen flokker med beste skår (A) har ligget jevnt høyt siden 2014, og med et nytt løft til 98,4 prosent i 2020. Vi kan ut fra dette hevde at velferden for slaktekylling i Norge jevnt over er god.

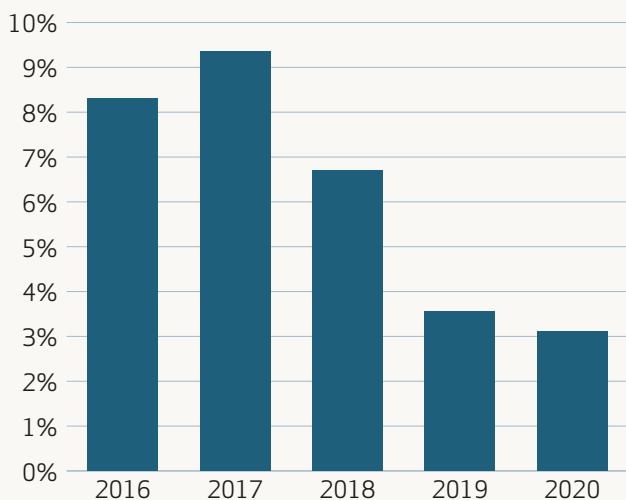
Kronisk dårlige dyrehold

Kronisk dårlige dyrehold kjennetegnes av for dårlig tilsyn og stell over tid, men uten så alvorlig vanskjøtsel at dyreholdet blir avvirket ved første tilsyn. Slike dyrehold oppnår sjelden varig bedring, selv etter gjentatte tilsyn og pålegg. De siste årene har vi satset på en mer systematisk tilnærming. Målet

Foto: shutterstock.com / David Tadevosian

ANDEL SLAKTEGRIS REGISTRERT MED KORT HALE OG HALESÅR PÅ SLAKTERI

Figur 9: Andel slaktegris registrert med kort hale og halesår på slakteri. Kilde: Mattilsynet/Animalia (USR)

Foto: Animalia

er varig bedring eller avvikling innen forsvarlig tid. Arbeidet er krevende, både ressursmessig og menneskelig. Våre lokale avdelinger har langt flere aktuelle dyrehold på sine lister enn det er ressurser til å følge opp til enhver tid. Strengt prioriteringer er derfor nødvendig.

I 2020 var det en tydelig nedgang i akutte hendelser med alvorlig vanskjøtsel av dyr i forhold til tidligere år. Det gjaldt sau, storfé og svin. Dette er en gledelig utvikling, selv om hvert tilfelle er ett for mye.

Velferd for gris

Resultatene fra våre tilsyn med svinehold skiller seg ikke negativt ut sammenlignet med andre typer dyrehold. Avvik fra regelverket i 23 prosent av sakene, basert på 356 tilsynsbesøk i 295 besetninger, er lavere enn for noen annen sammenlignbar dyregruppe. Det er knapt noen graverende funn. Registrering på slakteri av kort hale og halesår på slaktegris er en anerkjent indikator for dyrevelferden på besetningsnivå. På landsbasis har vi hatt et fall i slike funn. Fra 9,35 prosent av all slaktegris som ble slaktet i 2017, gikk andelen ned til 3,56 prosent på bare tre år. Med en svak nedgang til 3,10 prosent i 2020 ser det ut til at endringen er varig.

MÅL

- Alvorlig vanskjøtsel av dyr skal avverges i tide. Dyrehold med kronisk dårlig tilsyn og stell skal oppnå varig bedring eller avvikles innen forsvarlig tid.
- Dødeligheten hos rein og sau på utmarksbeite skal reduseres til et akseptabelt nivå.

RESULTATER

Gode veiledere til regelverket om dyrevelferd

Vi lanserte en oppdatert veileder om utendørs hold av hund, basert på erfaringer fra tilsynskampanjen «Hunder som bor ute» i 2018-19. Vi oppdaterte veilederen til forskriften om hold av svin og laget en detaljert fagstøtte til tilsynskampanjen om velferd for svin. Vi mottok viktige bidrag fra både næringen og dyrevernorganisasjoner i arbeidet med fagstøtten. Målet er at det skal bli enklere for bonden å gjøre rett, og at våre inspektører er mest mulig kalibrert i tolkingen og håndhevingen av regelverket.

Støtte opp om næringens dyrevelferdsprogrammer

Vi har løpende dialog med næringen om dyrevelferdsprogrammene. Dyrevelferdsprogrammet for svin ble forskriftsfestet i juni. Vi har mottatt nye velferdsprogram for både slaktekylling, kalkun, verpehøns og foreldredyr (slaktekylling og kalkun) for anerkjennelse, og fått grundig informasjon om næringens program for melkeku. Næringens mål er velferdsprogrammer for alle viktige produksjonsdyr.

Bruke data fra USR for kunnskap og risikobasert tilsyn

Utvidet sjukdomsregistrering (USR) innebærer at vårt personell i slakteriene registrerer utvalgte diagnoser hos storfé, småfé og svin. Mange av dem er relevante parametere for dyrevelferden. USR gir en screening som kan fortelle om tilstanden i besetningene og danne grunnlag for risikobasert tilsyn. I 2019 utviklet vi et dataverktøy for mer effektiv bruk av USR. I 2020 har vi gjennomført opplæring og startet med å ta dette verktøyet i bruk.

Tilsynskampanje for svin

I 2020 har vi planlagt en tilsynskampanje for svin, som skal gjennomføres i 2021 og første halvdel av 2022. Det har vært god dialog med næringen, og informasjon og kommunikasjon om kampanjen. Veterinærinstituttet står for et tilfeldig utplukk av 600 besetninger med slaktegris- og purke/smågrisproduksjon. Tilfeldig utplukk skal gi oss kunnskap om tilstanden generelt, i motsetning til det risikobaserte tilsynet som gir oss best innsikt i besetninger der det er grunn til å tro det er utfordringer.

Bekjempelse av kronisk dårlige dyrehold

Akutte hendelser med alvorlig vanskjøtsel av dyr er det vanskelig å forebygge. Lokalt har vi god dialog med aktuelle aktører innen blant annet landbruksnæringen, kommunen og veterinærpraksiser for å oppdage tidlige tegn, og for å håndtere dyreholdet og dyreeieren hvis tragedien er et faktum.

Vi har jobbet videre med å utvikle effektive metoder for å identifisere og følge opp kronisk dårlige dyrehold, med mål om varig bedring eller avvikling innen forsvarlig tid. Identifisering av flaskehals og utvikling av prioriteringslister og effektive metoder har stått sentralt. Samtidig har vi lagt vekt på hensynet til HMS for våre ansatte og nødvendig utholdenhet i arbeidet.

DYREVERNEMNDENE

Består av lekfolk oppnevnt av Mattilsynet, og er en del av Mattilsynet. Med lekmannsskjønn mener vi vurderinger nemndas medlemmer gjør på bakgrunn av kunnskap og holdninger som er representative for ansvarlige personer med praktisk erfaring fra dyrehold. Lekmannsskjønnet skal være et tillegg til de juridiske og veterinærfaglige vurderingene Mattilsynet gjør i saken. Nemndene skal gå på tilsyn bare sammen med en inspektør fra Mattilsynet, og kan ikke fatte egne vedtak.

Vi mottok 12 406 bekymringsmeldinger om dyrevelferd. Den svake nedgangen fra toppåret 2018 fortsetter. Det er verken nødvendig eller mulig å følge opp alle meldingene med fysisk tilsyn. En ny retningslinje for håndtering av bekymringsmeldingene skal bl.a. sikre at vi prioriterer og følger opp de alvorligste sakene og bruker ressursene våre målrettet og effektivt.

Tap av dyr på beite

Vi fortsetter det gode samarbeidet med alle aktuelle aktører, både myndigheter og dyreholdere, i situasjoner med tap av beitedyr til rovvilt. En egen retningslinje beskriver hvordan vi skal føre tilsyn med tapsbesetninger og føre en aktiv dialog. Dersom fredet rovvilt kan utelukkes som tapsårsak, fatter vi nødvendige vedtak for å ivareta dyrevelferden. Vi har ellers få virkemidler for å verne beitedyrene.

Ny instruks om bruk av dyrevernemndene

En ny instruks for dyrevernemndene ble fastsatt, som ledd i arbeidet med å sikre god forvaltningskvalitet i saker om dyrevelferd. Instruksjonen skal sikre at vi bruker dyrevernemndenes lekmannsskjønn etter lov om dyrevelferd på en god, enhetlig og kostnadseffektiv måte

Dyrekrimgrupper

Ved utgangen av året var det etablert dyrekrimgrupper i seks politidistrikt, fordelt på alle våre fem regioner. Arbeidet lokalt har stort sett utviklet seg positivt, til tross for noen utfordringer med ressursmangel og omprioriteringer i politiet. Dialogen sentralt med Politidirektoratet har også vært hemmet av personellmangel der, men ser ut til å komme på plass i 2021. Vi planlegger å opprette et internt nettverk for dyrekrimaker.

PRIORITERINGER FRAMOVER

De viktigste prioriteringene innen dyrevelferd i året som kommer, er å:

- Gjennomføre tilsynskampanjen om velferd for svin på en åpen, enhetlig og effektiv måte med god forvaltningskvalitet. Tilsynene skal gjennomføres i 2021 og første halvår av 2022. Målet er å få best mulig kunnskap om status og gi god veiledning som kan hjelpe bonden til å gjøre rett.
- Oppdage og følge opp de dyreholdene der regelbrudd får mest negativ effekt på dyrevelferden, herunder:
 - Følge opp bekymringsmeldinger på en effektiv og enhetlig måte slik at de viktigste meldingene blir prioritert og fulgt opp innen forsvarlig tid.
 - Etablere dokumenterbare og effektive rutiner for oppfølging av kronisk dårlige dyrehold, der målet er avvikling eller varig bedring.
- Sikre gode og enhetlige rutiner både sentralt og regionalt for samhandlingen med politiet i saker med alvorlige brudd på dyrevelferdsloven Fra 2021 skal det være etablert dyrepolti i alle politidistrikter.
- Fortsette å følge med på tap av dyr på beite og ha aktiv dialog med lokale myndigheter og dyreholdere i rovdyr-situasjoner. Målet er å bidra i akutte situasjoner innenfor det handlingsrommet vi har, til å finne løsninger som kan ivareta velferden for beitedyrene.

Foto: Mattilsynet

VELFERD HOS FISK

Norsk oppdrettsnæring har fortsatt utfordringer med at for mange fisk dør. Det høye antallet fisk som dør er en klar indikasjon på dårlig velferd. Den høye dødeligheten gjelder både laksefisk og rensefisk. Dødelighet hos laksefisk varierer mellom de ulike produksjonsområdene og viser en nedgang i noen områder og en økning i andre. Det var i første del av 2020 uvanlig mye fisk med åpne sår.

TILSTAND

Laksefisk

For at fisken skal ha god velferd kreves det mer enn at fisken i merden overlever. Biologisk funksjon, muligheten til å leve et naturlig liv og et egnet levested er nødvendig for at fisk skal kunne ha god velferd. I påvente av egnede velferdsindikatorer utover dødelighet, er dødelighet allikevel en viktig indikator for å vurdere fiskevelferd i oppdrettsanleggene.

Dødeligheten hos oppdrettsfisken er fortsatt for høy. Ifølge [Fiskehelse rapporten for 2020](#) fra Veterinærinstituttet er median dødelighet (i prosent) for avsluttede produksjons- sykluser 17,9 prosent i 2020 mot 15,0 prosent i 2019. Det er store geografiske variasjoner mellom produksjonsområdene.

Vestlandet utpeker seg med en markant økning i dødelighet i produksjonsområde 4 fra 19,7 til 27 prosent (Nordhordland-Stadt). Det er også høy dødelighet i produksjonsområde 3 (Karmøy-Sotra) og 11 (Kvaløya-Loppa). Nedgangen i produksjonsområdene 9 og 10 (Vestfjorden, Vesterålen og fra Andøya til Senja) kan blant annet skyldes at det var høy

dødelighet i disse områdene i 2019 på grunn av alger. Dødelighet er basert på månedlige dødfiskrater.

En av hovedårsakene til dødeligheten er de medikamentfrie behandlingene som har økt med om lag 17 prosent fra 2019 til 2020. Antallet termiske behandlinger har også økt og er den klart mest brukte metoden. Om lag 54 prosent av hendelsene skyldes medikamentfri avlusing med håndtering. Ifølge Havforskningsinstituttets Risikorapport og Veterinærinstituttets Fiskehelse rapport er behandling mot lakselus en av de viktigste årsakene til den høye dødeligheten. Kombinert av syk/svekket fisk og medikamentfri behandling med håndtering gir i mange tilfeller skader og økt dødelighet.

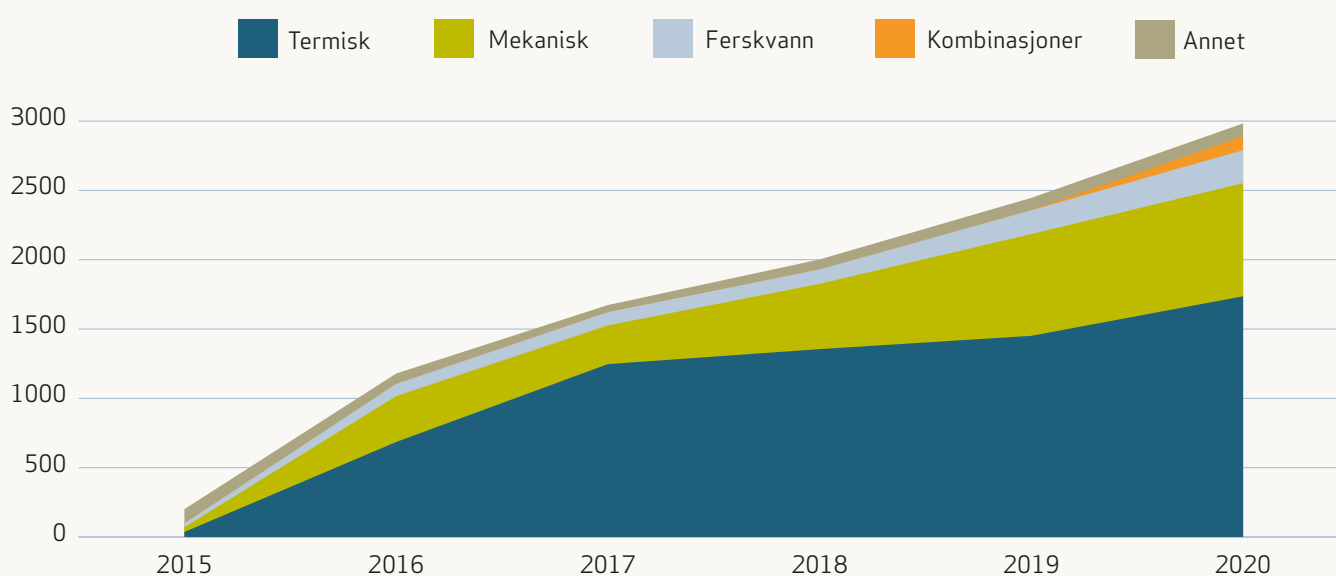
Regelverket stiller krav om at teknologi og nye metoder skal være egnet med hensyn på konsekvensene metoden eller utstyret har på fiskens velferd. Vi ser at flere av dagens lusebehandlingmetoder ikke ivaretar fiskens velferd på en god nok måte. For å nå målet om bedre velferd for oppdrettsfisken, må fiskens velferd ivaretas i videreutvikling og bruk av ny teknologi.

Tabell 2: Prosent dødelighet i produksjonen av laks og regnbueørret i 2018-2020 fordelt på produksjonsområder. Dødelighet er utregnet basert på månedlige dødfiskrater. Dersom en ønsker å se tall for fylker, eller for flere år tilbake, henvises til interaktiv applikasjon på [laksetap](#)

Produksjons- område	Laks			Produksjons- område*	Regnbueørret		
	2018 % dødelighet	2019 % dødelighet	2020 % dødelighet		2018 % dødelighet	2019 % dødelighet	2020 % dødelighet
1	6,0	10,8	11,3	-	-	-	-
2	16,3	15,7	14,4	2 & 3	21,3	19,7	15,0
3	20,8	19,1	19,9				
4	18,0	19,4	27,2	4	17,0	17,7	17,1
5	13,7	15	15,2	5	15,6	8,8	10,4
6	16,4	12,1	13,5	6 & 7	8,9	18,2	20,0
7	8,2	7,9	10,5				
8	13,3	10,2	9,7	-	-	-	-
9	12,9	28,8	9,6	9 & 10	9,7	8,1	9,9
10	8,4	23,0	10,2				
11	9,6	10,7	15,7	-	-	-	-
12	11,6	8,2	11,1	-	-	-	-
13	9,4	16,1	6,7	-	-	-	-

*Produksjonsområder med færre enn 5 lokaliteter har blitt slått sammen.

MEDIKAMENTFRIE BEHANDLINGER MOT LAKSELUS

Figur 10: Antall innrapporterte medikamentfrie behandlinger. Behandlingene er uker der lokaliteter har rapportert at de har gjennomført medikamentfri behandling mot lakselus. Behandlingsmetodene ble delt inn i fire kategorier.

Kilde: Veterinærinstitutt.

Rensefisk

Vi avdekket i rensefisk-kampanjen i 2018-2019 at næringen ikke har gode nok rutiner for å sikre at velferden til rensefisk blir ivaretatt på en god måte. Mye rensefisk dør som følge av avlusning og sjukdom. Det er fortsatt store praktiske problemer knyttet til hold av rensefisk sammen med laksefisk. Spesielt er det problematisk å skille laks og rensefisk når det er nødvendig. Det medfører at et stort antall rensefisk dør på grunn av at den håndteres sammen med laksen, for eksempel i forbindelse med avlusning. Det er også vanskelig å få gode og nøyaktige registreringer av når fisken dør og hva den dør av. Det gjør forbedringsarbeidet vanskelig. Like fullt må næringen finne løsninger på disse problemene dersom de skal fortsette å bruke rensefisk. Havforskningsinstituttet har i sin **risikorapport** vurdert velferd for rensefisk og leppefisk som dårlig. Høye temperaturer, sterk vannstrøm, sjukdom, parasitter, stress og skader er viktige risikofaktorer.

MÅL

- Redusert dødelighet for oppdrettsfisk og rensefisk, gjennom hele produksjonen.
- Behandling mot lakselus skal være velferdsmessig forsvarlig.

RESULTATER

Rensefisk

I 2020 gjennomførte vi 270 tilsyn med rensefisk basert på de funnene vi gjorde i rensefiskkampanjen 2018 - 2019. Vi førte særlig tilsyn med om rensefisken sorteres ut når laksen avluses, registrering av rensefisken, hva rensefisken dør av og levevilkår for rensefisken i merden. Når vi har oppsummert disse tilsynene vil vi se om oppdretterne i større grad har klart å følge regelverket og sikret at rensefisken får en velferdsmessig riktig behandling. Vi vil ha dialog med næring om dette.

Dyrehelsepersonell

Vi arbeider med en veileder til dyrehelsepersonell om bruk av ikke-medikamentelle metoder. Den vil bli publisert i 2021. Målet er å avklare ansvar og roller mellom oppdretterne og dyrehelsepersonellet når det gjelder bruk av slike metoder.

Nye metoder og utstyr

Vi har utviklet en veileder om fiskevelferd ved utvikling og bruk av metoder, utstyr og teknologi mv i akvakultur. Vi har også oppdatert veiledningen vår på mattilsynet.no om krav ved utvikling av metoder, utstyr og teknologi i akvakultur. Vi har deltatt på flere seminarer sammen med næringen hvor teknologi og fiskevelferd har vært tema.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Vi opplever at vi og næringen deler en felles bekymring for fiskens velferd. I henhold til dyrevelferdsloven har dyr egenverdi uavhengig av den nytteverdi de måtte ha for mennesker, og skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger. I dag er det for mange fisk som har dårlig velferd og dør på grunn av sykdommer og behandlinger mot lus. En av årsakene til dette er at teknologi som er tatt i bruk i for liten grad tar hensyn til fiskens velferd.

Foto: Mattilsynet

Utstyrsp produsenter, oppdrettere og fiskehelsetjenesten har ansvar for å sikre at metoder som utvikles og tas i bruk er egnet. Vi skal veilede om kravene i regelverket og føre tilsyn med at velferden til fisken ivaretas uansett hvilken avlusningsmetode som benyttes. Vi vil legge vekt på en tett dialog med næringen framover for å sikre nødvendig forbedring/utvikling.

Vi vil i større grad legge dødelighetsdata av god kvalitet på både selskaps-, lokalitets- og merd nivå til grunn for tilsyn. Vi vil kartlegge tilgjengelige data og se hvordan de best kan brukes for å sikre et risikobasert, målrettet og effektivt tilsyn.

Vi ser at det arbeidet som gjøres i næringen med å utvikle praktiske velferdsindikatorer, er viktig for å bedre fiskens velferd, og ønsker å bidra i dette. Sammen med næringen og andre aktuelle aktører vil vi diskutere om standardisering og sertifisering av dokumentasjonsløpet kan bidra til en mer forutsigbar ordning.

Vi vil prioritere informasjon og dialog med næringen og fiskehelsetjenesten i forbindelse med publisering av veileder for dyrehelsepersonell og bruk av ikke-medikamentelle metoder. Vi vil legge vekt på å klargjøre roller og ansvar mellom oppdretter og dyrehelsepersonell knyttet til ikke-medikamentell behandling.

Fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn

Informasjon om matvarene skal gi forbrukerne mulighet til å ta velbegrunnede valg når det gjelder kvalitet, sammensetning og kosthold. Det er fortsatt mangler med merkingen og vi fortsetter derfor med den årlige merkesjekken. Bruken av ulovlige medisinske påstander om kosttilskudd er omfattende. Forekomsten av ulike ulovlige stoffer i kosmetikk eller stoffer tilsatt i mengder som kan gi helseskade, er en utfordring i tillegg til villedende informasjon. Det fins ulike former for matkriminalitet på stadig flere områder. Den kriminelle aktiviteten er i sin natur skjult, og det vanskeliggjør muligheten til å oppdage og korrigere funnene med tradisjonelle tilsynsmetoder og veiledning. Forekomsten av genmodifisert mat og fôr på det norske markedet er generelt lav.

Foto: Stine Østby

MERKING, SPORING OG PRODUKTKVALITET

Forbrukerne er avhengige av riktig merking for å kunne ta velbegrunnede valg. Våre kontroller viser at særlig kosttilskudd både feilmerkes og markedsføres på uredelige måter. For allergikere kan det være livsviktig at merking er korrekt og tilstrekkelig. Sporbarhet er en forutsetning for trygg mat, og tilsyn viser at regelverket på disse områdene ikke alltid blir fulgt.

TILSTAND

Merkesjekken, som vi utfører årlig på utvalgte varegrupper, viser at det fremdeles er mange virksomheter som ikke merker produktene sine slik de skal. Ved tilsyn med merking av ferdigpakket mat generelt, finner vi flest feil ved kravene til god opplysningspraksis, norsk språk og korrekt ingrediensliste.

Erfaring fra tilsyn viser at særlig kosttilskudd er en type næringsmiddel hvor mange virksomheter ikke følger kravene til merking og markedsføring. Det gjelder både generelle merkekrav, bruk av ernærings- og helsepåstander og bruk av medisinske påstander. Vi finner tendensiøs og ulovlig bruk av ernærings- og helsepåstander i ganske stor utstrekning.

Kosttilskudd markedsføres i mange og ulike kanaler, noe som er utfordrende når vi fører tilsyn.

Tilsynet viser at det er behov for mer veiledning om sporbarhet.

MÅL

- Informasjonen om matvarene skal gi forbrukeren mulighet til å ta velbegrunnede valg når det gjelder kvalitet, sammensetning og kosthold.
- Virksomhetene skal ha dokumenterte rutiner for å spore og eventuelt trekke tilbake varer.

RESULTATER

Vi førte i merkesjekken 2019 tilsyn med ferdigpakket frukt, bær og grønnsaker, inkludert matpoteter. Resultatene som ble publisert i mai, viste at en tredjedel av produktene hadde mindre eller større feil i merkingen. Næringen har satt i gang tiltak for å bedre denne situasjonen, og virksomhetene rettet raskt opp alle feil som ble funnet.

I merkesjekken kontrollerte vi ferdigpakket, vanlig mat ment for små barn, det vil si mat som ikke er regulert i barnematforskriften. For barnemat er det strenge krav til innhold av ingredienser, vitaminer og mineraler og rester av plantevernmidler, samt at det er særlige merkekrav. Vi har sett at virksomheter ikke alltid merker vanlige produkter rettet mot barn, som de skal. Aldersangivelse og illustrasjoner kan eksempelvis føre til at vanlig mat framstår som særlig egnet til de minste barna. Dette kan oppleves villedende og forvirrende for småbarnsforeldre. Rapporten fra prosjektet blir publisert våren 2021.

Vi har oppdatert og forbedret sidene våre om merking, blant annet om matpoteter, nettsalg og omsetning av overskuddsmat. Vi har samarbeidet med NHO om veiledningen «Kort om merking av matvarer – med sjekklister» som skal bidra til at det blir enklere å merke riktig.

Nøkkelhullforskriften ble revidert. Gruppene for ferdigretter blir enklere å følge, da vi har fjernet noen av de nåværende kravene. Vi har åpnet for mer bruk av grønnsaker og bærfrukter som erstatning for innhold av korn i en del matvarer. På denne måten vil vi øke antallet produkter med Nøkkelhull. Endringene trer i kraft 1. mars 2021. Veilederen til Nøkkelhullforskriften er revidert.

I det nasjonale tilsynsprosjektet «Ulovlige påstander om kosttilskudd», ble 50 produkter fra 45 virksomheter vurdert. Vi vurderte både bruk av såkalte medisinske påstander, som alltid er ulovlige brukt på matvarer, og bruk av helsepåstander i til sammen sju sjekkpunkter. Vi fant mye feil, med brudd på ett eller flere av de sju sjekkpunktene på samtlige produkter. Vi følger opp virksomhetene. Rapporten blir publisert i første halvdel av 2021.

Norge deltok i EU-kommisjonens nettbaserte tilsynsaksjon som skulle spore og identifisere websider og virksomheter som markedsførte sine produkter direkte eller indirekte

knyttet til korona. Det ble meldt inn over 600 saker, hvorav 93 prosent var om kosttilskudd. I nesten 300 saker ble påstandene fjernet i løpet av fjoråret, resten av sakene er fortsatt under behandling. Vi har fulgt opp feil bruk av påstander ved fire produkter.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Vi ser en tendens til at markedsføringen av kosttilskudd blir mer aggressiv og kynisk. Regelverket for bruk av ernærings- og helsepåstander er detaljert og omfattende. I tillegg til vår generelle veileder om bruk av påstander på matvarer, vil vi utarbeide ny veiledning om kosttilskudd for å gjøre regelverket lettere tilgjengelig og bidra til bedre regelverksetterlevelse.

Ulovlig markedsføring skaper konkurransefortrinn for de useriøse, villeder forbrukerne og kan medføre at forbruker blir påført helseskade. Vi vil følge opp virksomheter som ble kontrollert i tilsynsprosjektet «Ulovlige påstander om kosttilskudd» i fjor, og kontrollere noen flere virksomheter.

I merkesjekken 2021 vil vi se om merkingen av alle typer ferdigpakke matvarer i barnemathylla oppfyller kravene til korrekt merking og god opplysningspraksis. Småbarn er en særlig sårbar brukergruppe, derfor følger vi opp dette temaet videre.

Det kommer stadig opp nye spørsmål og behov for avklaringer, samt at tilsyn viser at det er rom for forbedring av matmerkingen hos produsentene. Derfor vil vi løpende utvikle informasjonen vår om merking.

Det er satt i gang flere initiativer, både fra næringen og myndighetene, for å redusere matsvinn. I EUs Farm to Fork-strategi er en gjennomgang av reglene for holdbarhetsmerking ett av tiltakene. Dette kan bidra til redusert matsvinn, da vi vet at mye mat blir kastet bare på grunn av utløpt holdbarhetstid.

Foto: colourbox.com

GENMODIFISERT MAT, FÔR OG SÅVARER

Forekomsten av genmodifisert mat og fôr på det norske markedet er fortsatt generelt lav. En rekke fôrblandinger til hest, fjørfé og kanin og flere typer sjokolade og godterier måtte likevel trekkes fra markedet.

TILSTAND

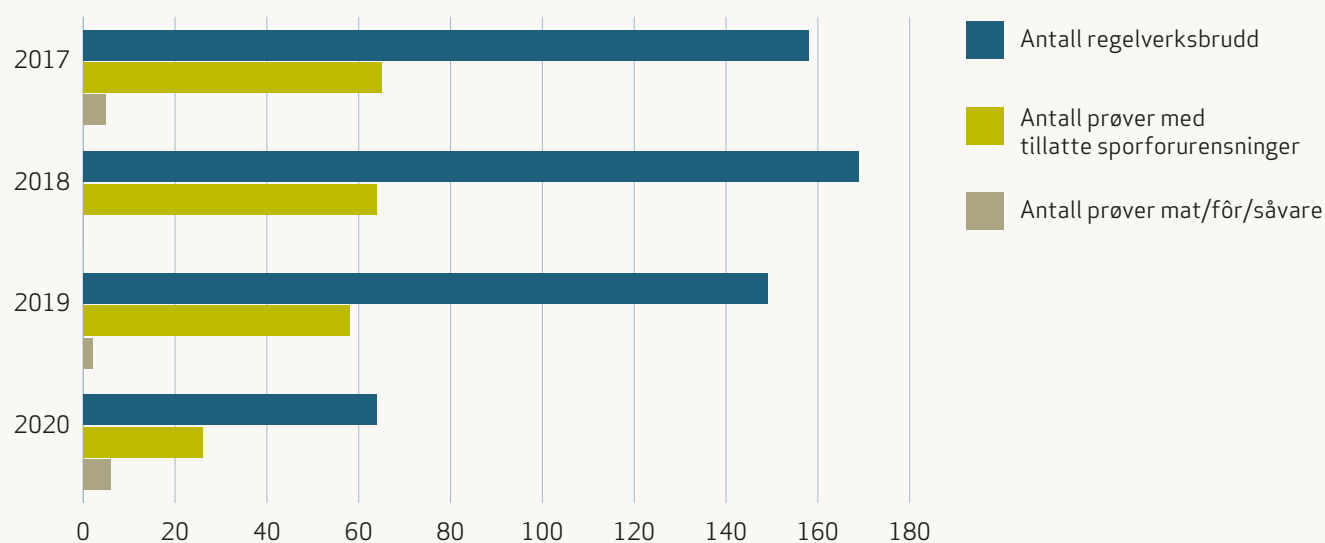
Det er ikke godkjent genmodifisert mat, fôr eller såvarer i Norge per i dag.

Vi har gjennom 20 år ført et risikobasert tilsyn med genmodifiserte produkter/ingredienser på markedet, og arbeidet for å øke kompetansen i hele næringen for å forebygge import og salg av ulovlige, genmodifiserte produkter. Vi har god oversikt over produktgruppene med størst risiko for innblanding av genmodifisert materiale. De senere årene har vi innhentet mer kunnskap om tilstanden også når det gjelder andre produktgrupper.

På matområdet har rundt 40 prosent av de kontrollerte importørene de senere årene hatt tilstrekkelig kunnskap og gode nok rutiner for å unngå import av ulovlige genmodifiserte produkter. De største utfordringene har vi sett hos små og mellomstore virksomheter, blant annet frittstående dagligvareforretninger, spesialforretninger og innen netthandel. Det kommer stadig nye aktører på markedet. Det er likevel generelt få funn av produkter med ulovlig innhold av genmodifisert materiale.

Status for import av fôrråvarer er god, selv om det kan være vanskelig å unngå sporforurensninger av genmodifisert

OVERVÅKING AV GMO

Figur 11: Oversikt over antall prøver analysert for GMO, antall prøver med tillatte sporforurensninger og antall regelverksbrudd. Kilde: Mattilsynet.

materiale på grunn av den globale markedssituasjonen. Kartlegginger i særlig 2017 og 2020 av import av fôrblandinger til hest, andre produksjonsdyr og kjæledyr, har vist et forbedringspotensial når det gjelder kunnskap og rutiner for å forebygge ulovlig innførsel av genmodifiserte produkter.

Såvaremarkedet er stort sett stabilt med hensyn til aktører og produkter, og internkontrollen og dokumentkvaliteten har blitt bedre de senere år.

MÅL

- Det skal ikke forekomme genmodifisert mat, fôr eller såvarer som ikke er godkjent.
- Importører av produkter med risiko for forekomst av genmodifisert materiale skal ha kunnskap og internkontroll som sikrer at regelverket overholdes.

RESULTATER

På matområdet ble fire varepartier analysert. Vi fant ikke genmodifisert materiale i noen av dem. Som i 2019, ble det funnet flere produkter av importert amerikansk godteri og sjokolade merket med innhold av genmodifiserte ingredienser. Fire importører trakk slike ulovlige produkter tilbake fra markedet i 2020.

På fôrområdet tok vi prøver av 51 importerte varepartier med fôrråvarer og fôrblandinger til ulike grupper av produksjonsdyr. Av disse var det 19 som ikke inneholdt genmodifisert materiale, mens 26 inneholdt sporforurensninger. Seks fôrblandinger til hest inneholdt ulovlige mengder EU-godkjent genmodifisert materiale, og ble trukket fra markedet. I tillegg fant vi 22 produkter av fôrblandinger til hest, fjørfé og kanin, som var

merket med innhold av genmodifiserte råvarer. Disse produktene ble trukket fra markedet av importørene på eget initiativ, eller etter pålegg fra oss.

På såvareområdet gjennomførte vi dokumentkontroll av samtlige 41 innrapporterte såvarepartier, fordelt på åtte importører. Seks av importørene hadde tilstrekkelig dokumentasjon på fravær av genmodifiserte organismer (GMO) i såvarepartiene sine, mens to fikk pålegg om å forbedre importrutinene sine. Åtte såvarepartier ble analysert, men det ble ikke påvist GMO i noen av prøvene.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Vårt risikobaserte tilsyn gir oss kunnskap og oversikt over de ulike delene av markedet. Selv om mange importører har kunnskap og internkontrollrutiner, slik at de klarer å unngå ulovlig innførsel av genmodifiserte produkter, er det fortsatt behov for oppfølging av virksomhetene i form av veiledning og tilsyn. I bransjer med mange små og mellomstore aktører og stor utskiftning, er behovet for veiledning særlig stort. Det prioriterte tilsynet for 2020 på ferdige fôrblandinger til hest og andre spesielle produksjonsdyr, avdekket en relativt stor andel ulovlige genmodifiserte produkter. Det bekrefter at denne bransjen er blant flere som må følges opp videre.

I 2021 vil vi prioritere veiledning av virksomheter slik at det blir enklere å gjøre rett. Vi vil utvikle tydelig og brukervennlig veiledningsmateriell som er lett tilgjengelig for alle aktuelle aktører. På den måten bidrar vi målrettet til økt kompetanse og regelverksetterlevelse i alle bransjer hvor import av genmodifisert materiale er en risiko, og forebygging av import og salg av ulovlige produkter.

Foto: shutterstock.com/Pavlovska Yevheniia

MATKRIMINALITET

Det finnes mange ulike former for matkriminalitet, og disse forekommer på stadig flere områder. Den kriminelle aktiviteten er i sin natur skjult, og det gjør de tradisjonelle metodene for tilsyn og veiledning lite egnet. Vi har derfor behov for mer kunnskap og nye arbeidsmetoder.

TILSTAND

Vi ser en økende internasjonalisert produksjon med stadig mer komplekse omsetningsledd og handel via nett. Transport av ingredienser, dyr, planter og matvarer over landegrensene øker også. Det er utfordrende for myndighetene å oppdage og følge opp funnene med tradisjonelle tilsynsmetoder og veiledning. Det er også krevende for seriøse næringsmiddelvirksomheter å avdekke matkriminalitet knyttet til innkjøpte ingredienser eller til produkter de importerer eller omsetter.

MATKRIMINALITET er bevisst regelverksbrudd for å oppnå en økonomisk gevinst.

I en nasjonal trusselvurdering vi utarbeidet som en del av et nordisk prosjekt, er følgende områder identifisert som spesielt utsatte:

- ulovlig ommerking generelt
- ulovlig import, smugling og ommerking av animalske råvarer og animalske biprodukter
- svindel med sjømat både ved import og eksport
- salg av ulovlige kosttilskudd via nettbutikker
- salg av uekte økologiske produkter fra tredjeland

Kjæledyr, prydplanter og kosmetikk inngikk ikke i trusselvurderingen. Som følge av pandemien ble det identifisert ytterligere risikoområder. Eksempler på slike områder er økt

netthandel og små virksomheter med varelagre med næringsmidler som har kort holdbarhet. Disse kan lett komme i økonomiske vanskeligheter.

MÅL

- Vi skal ha kunnskap om risiko for kriminelle handlinger innenfor utsatte områder.
- Vi skal ha en kontinuerlig forbedring av tilsynsmetodene som gjøre det mulig å oppdage matkriminalitet.
- Næringen skal ha et bevisst forhold til matkriminalitet som kan angå deres produksjon, og iverksette nødvendige tiltak.
- Forbrukerne skal ha tillitt til at kriminelle som forsøker å infiltrere matproduksjonskjeden, blir oppdaget.

RESULTATER

Trusselvurdering vi gjorde var basert på mal og innspill fra Økokrim og National Food Crime Unit UK. Vi gjennomførte en hurtig ROS-analyse for matkriminalitet i lys av pandemien. Resultatene av trusselvurderingen og den hurtige ROS-analysen er beskrevet under tilstand. Vår kartlegging av situasjonen viste en økende omsetning via internett

Vi forbedret kompetansen vår ved at flere inspektører gjennomførte etterutdanning i etterforskning av økonomisk kriminalitet ved Politihøgskolen.

Vi deltok i OPSON 2019/2020 med kontroll av olivenoljer, og i et EU-koordinert kontrollprogram på krydder. Resultatene av disse undersøkelsene vil foreligge 2021. Vi har også deltatt i en EU koordinert aksjon på covid19-påstander på nett.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Trusselvurderingen i det nordiske prosjektet «Nordisk trusselvurdering matsvindler» danner grunnlaget for arbeidet vårt for å forebygge matkriminalitet. Vi vil løpende oppdatere trusselvurderingen. Den danner også grunnlaget for hvordan vi skal innlemme matkriminalitet i den øvrige risikovurderingen av tilsynet.

For lettere å kunne avdekke matkriminalitet, skal vi intensivere arbeidet ved å forbedre og effektivisere arbeidsmetodene våre. Dette gjør vi ved å videreføre spesialisering av inspektørene, og ved å se på alternative metoder for å effektivisere tilsynsarbeidet. Vi vil også arbeide for å utvide samarbeidet med politi, toll og A-krim-enhetene over hele landet, både sentralt og lokalt.

I tillegg skal vi:

- videreføre deltagelsen i internasjonale aksjoner og kontrollprogrammer for å utveksle erfaring og kalibrere arbeidet med øvrige EU-land
- følge opp nasjonale hendelser relatert til matkriminalitet systematisk og helhetlig
- ha dialog med næringene og utveksle erfaringer og kompetanse
- gjennomføre en undersøkelse om forbrukernes holdning til matkriminalitet

Foto: Mattilsynet

Foto: Shutterstock.com/mirtmirt

KOSMETIKK OG KROPPSPLEIEPRODUKTER

Nordmenn ligger fortsatt helt i Europa toppen når det gjelder kjøp av kosmetikk og kroppspfleieprodukter.⁵ Både forekomsten av, og kunnskapsmangel om, stoffer i kosmetikk kan gi alvorlige helseskadelige effekter. Bivirkninger og villedende informasjon er også en stor utfordring.

KOSMETIKK OG KROPPSPLEIEPRODUKTER

er stoffer/blandinger som er i kontakt med kroppsoverflater, tenner, og slimhinner.

Flere av disse produktene (tannkrem, deodorant, sjampo, såpe mm) brukes daglig av både kvinner og menn, livet igjennom.

I Norge omfattes også tatoveringsprodukter, permanent makeup og injeksjonsprodukter i kosmetisk hensikt, av kosmetikkloven.

TILSTAND

Markedet for kosmetikk og kroppspfleieprodukter er stort, uoversiktlig og i stadig utvikling. Det er høy innovasjon i kosmetikkbransjen, med framvekst av stadig nye trender. I følge Cosmetics Europe, den europeiske bransjeorganisasjonen for kosmetikk, skiftes anslagsvis 25 prosent av produktene ut årlig. Den generelle kosmetikktryggheten er stort sett tilfredsstillende for produkter fra den seriøse delen av bransjen, men et stort omfang av produkter og importører som ikke er

registrert hos Mattilsynet, vanskeliggjør kartleggingen.

Netthandel er økende, og mer av handelen skjer direkte mellom produsent og kunder i stedet for i fysiske butikker. Selv om vi beslaglegger produkter i butikkene, kan de allikevel være tilgjengelig via nettet. I deler av bransjen ser vi også manglende vilje til å følge regelverket. Det florerer med piratprodukter og ulovlige produkter på kosmetikkområdet⁶. Forbrukerne må være oppmerksomme på at slike varer kan gi varige helseskader, og kan også påvirke miljøet negativt, som for eksempel kvikksølv fra hudblekemidler.

MÅL

- Kosmetikk skal ikke inneholde kjemiske stoffer i mengder som gjør den helsefarlig.
- Kosmetikk skal ikke ha produktpåstander som villeder forbrukerne.

RESULTATER

Vi førte tilsyn med barnekosmetikk og -sminke. Produkter som våtservietter, badebomber, ansiktsmaling, leppeprodukter

⁵ KLF, 2019 og AC Nielsen, 2019

og sminkesett ble kontrollert for utvalgte merkekrav og innhold av helsemessig bekymringsfulle stoffer. Ingen feil ble funnet ved de kontrollerte våtserviettene. Ellers viste kjemisk analyse at mange av sminkeproduktene hadde spor eller innhold av ulovlige stoffer. Vi har veiledet importørene/ distributørene, og vil følge opp avvik videre. Rapporten fra tilsynskampanjen vil bli publisert våren 2021.

MELDE.NO

På dette nettstedet kan helsepersonell melde om uønskede hendelser i helse- og omsorgstjenesten. Dette omfatter også bivirkninger av kosmetikk.

Vi gjennomførte kjedetilsyn hos en stor aktør innen salg av legemidler. Tilsynet ved hovedkontoret ble etterfulgt av verifiseringstilsyn ved tolv apotek. Vi rettet søkelyset på trygge kosmetiske produkter, riktig merking og effektive rutiner for tilbakekalling og tilbaketrekking. Revisjonen viste at kjeden har et godt kvalitetssystem for å sikre trygge produkter. Men verifikasjonstilsynet i lokale apotek avdekket mangler knyttet til klassifisering av produkter og beste praksis for merking. Erfaringen med denne tilsynsformen er god, og tilsynsformen vil bli videreført.

Vi får mange spørsmål om regelverksforståelse og registreringsplikt fra næringen, mens forbrukere oftest spør om ulike ingredienser i kosmetiske produkter. Oppdatering og bedre strukturering av informasjonen på internettsidene ble startet opp i 2020.

Vi mottok totalt 121 meldinger om bivirkninger, hvorav 80 meldinger fra melde.no og 41 meldinger fra forbruker via Altinn. Vi mottok 78 meldinger om mulig helsefarlige produkter fra EUs varslingsjeneste RAPEX – omtrent som året før. Vi meldte ikke inn noen produkter til RAPEX. Vi følger opp de produktene som det har kommet inn flest meldinger på – der årsakssammenhengen er vurdert å være sannsynlig og/eller det gjelder alvorlige bivirkninger.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Trend med økende netthandel i stedet for handel i fysiske butikker fortsetter. I deler av bransjen er det en del useriøse aktører med manglende vilje til å følge regelverket. Dette gir økt risiko for ulovlige produkter med kjemiske stoffer i mengder som kan gi varige helseskader. I videreføringen av tilsynet med merking og innhold av helsefarlige stoffer i barnekosmetikk og barnesminke legger vi derfor økt vekt på netthandel. Målet er å kartlegge tilstanden i markedet, informere aktørene om regelverket for å gi bedre etterlevelse av regelverket, samt gjøre forbrukere bevisste på eventuelle risikoprodukter de bør unngå.

Vi skal gjennomføre kjedetilsyn i ytterligere en apotekkjede, samtidig som vi skal inkludere en klesvarekjede som også selger kosmetikk. I tillegg vil vi gjennomføre digitalt tilsyn

med et lite utvalg produkter – en pilot – innenfor produktkategorier, der vi har erfart at feilmerking og bruk av villedende påstander er en utfordring. Målsetningen er pålitelig produktinformasjon, og å bidra til like konkurransevilkår for virksomhetene.

Vi vet at mange opplever bivirkninger, men det er et tankekors at så få melder ifra⁷. Melde.no videreutvikles stadig, og vi tar del i dette arbeidet. En felles meldeordning vil gjøre det enklere for forbrukere å vite hvor de kan melde fra om bivirkninger etter bruk av kosmetiske produkter.

Arbeidet med mer målrettede og brukervennlige nettsider fortsetter i 2021. Definerte målgrupper er kosmetikkbransjen og forbrukere.

Risikokartlegging er nødvendig for å få kunnskap om størst total risiko i befolkningen knyttet til bruk av kosmetikk- og kroppspfleieprodukter, som inkluderer personlig hygieneprodukter de fleste bruker på daglig basis (sjampo/såpe, tannkrem, deodorant mm). Vi trenger kontinuerlig oppdatert kunnskap, siden markedet endrer seg raskt.

6 The economic cost of IPR infringement in the cosmetics and personal care sector: report of a pilot study: Forfalskede produkter sto for et inntektstap for den etablerte industrien på om lag 5 milliarder euro tilsvarende om lag 7.8 prosent av salget i 2015.

7 Synovate, 2011

Ivareta miljøvennlig produksjon

Vårt samfunnsoppdrag om å ivareta miljøvennlig produksjon er tett knyttet til FNs bærekraftsmål. I dette kapitlet omtales økologisk produksjon, overføring av sykdom fra oppdretts- til villfisk, bruk av medisiner som kan føre til resistens til lands og til vanns, og bruk av gjødselvarer og plantevernmidler. I tida som kommer vil ønsket om og behovet for at organiske ressurser i størst mulig grad skal resirkuleres (sirkulærøkonomi) bli sterkere. Samtidig må hensynet til trygg mat og trygt fôr ivaretas.

Foto: Mattilsynet

ØKOLOGISK PRODUKSJON

Økologiregelverket skal ivareta hensynet til forbrukertillit, plantehelse, dyre- og fiskehelse, dyre- og fiskevelferd samt miljø. Kontrollsystemet for økologisk produksjon skal sikre etterlevelse av regelverket i alle ledd, og tillit til at reglene følges. Systemet fungerer i hovedsak tilfredsstillende, men det er behov for forbedringer på noen områder.

TILSTAND

Myndigheten til å føre tilsyn med etterlevelsen av økologiregelverket er delegert til Debio. Debio har innarbeidet systemer som dekker de kravene som stilles til et kontrollorgan, og er ISO-akkreditert.

Resultatene fra tilsynet viser at de fleste virksomhetene har gode rutiner og internkontroll for å sikre og dokumentere at de driver økologisk. Men det er også virksomheter som bør forbedre systemene sine, og spesielt rutinene som gjelder mottakskontroll og merking av produkter.

Vi har avdekket noen få avvik ved revisjon av Debio. Avvikene peker på områder Debio trenger å forbedre, blant annet opp-

følgning av virksomhetenes ansvar for å dokumentere driftsopplegget Debio har iverksatt tiltak for å følge opp påpekte avvik, og tiltakene har gitt ønsket effekt.

Etter flere år med nedgang i det totale antallet økologiske landbruksvirksomheter, så vi i fjor en svak oppgang. Samtidig har det vært en vekst over flere år i antall virksomheter med økologigodkjenning på områdene akvakultur og foredling, import og omsetning.

MÅL

- Produkter som omsettes som økologiske på det norske markedet skal tilfredsstillende kravene til økologisk produksjon.

RESULTATER

Arbeidet med utfyllende rettsakter til det nye økologiregelverket er i sluttfasen i EU. Vi har deltatt aktivt i møter og med skriftlige innspill til EU-komiteen for økologisk produksjon. Vi har lagt vekt på å ivareta norske interesser, og å sikre at konsekvensene og de administrative byrdene for norske virksomheter og myndigheter, blir så lave som mulig. Nytt regelverk skal tre i kraft i EU fra 1. januar 2022, og vil bli gjeldende i Norge når det er tatt inn i EØS-avtalen.

Næringen har jevnlig vært involvert gjennom regelverksutvalget for økologisk produksjon, og konsekvenser av nytt regelverk er kartlagt gjennom utredninger. Dette gjelder blant annet konsekvenser, muligheter og anbefalte løsninger for lufting av okser og kommende forbud mot å holde dyra inne den siste del av produksjonsperioden.

Avvikene som ble påpekt ifm. ESA-revisjonen 2018 har i hovedsak blitt lukket i løpet av året. Oppfølgingstiltakene har medført mange forbedringer i kontrollsystemet, som bedre avviksoppfølging hos både virksomhetene og hos Debio.

Debio gjennomførte tilsyn hos alle virksomhetene i kontrollordningen på tross av pandemien. Virksomheter i laveste

risikoklasse har hovedsakelig hatt digitalt tilsyn, mens fysisk tilsyn har vært prioritert hos de med medium og høy risiko.

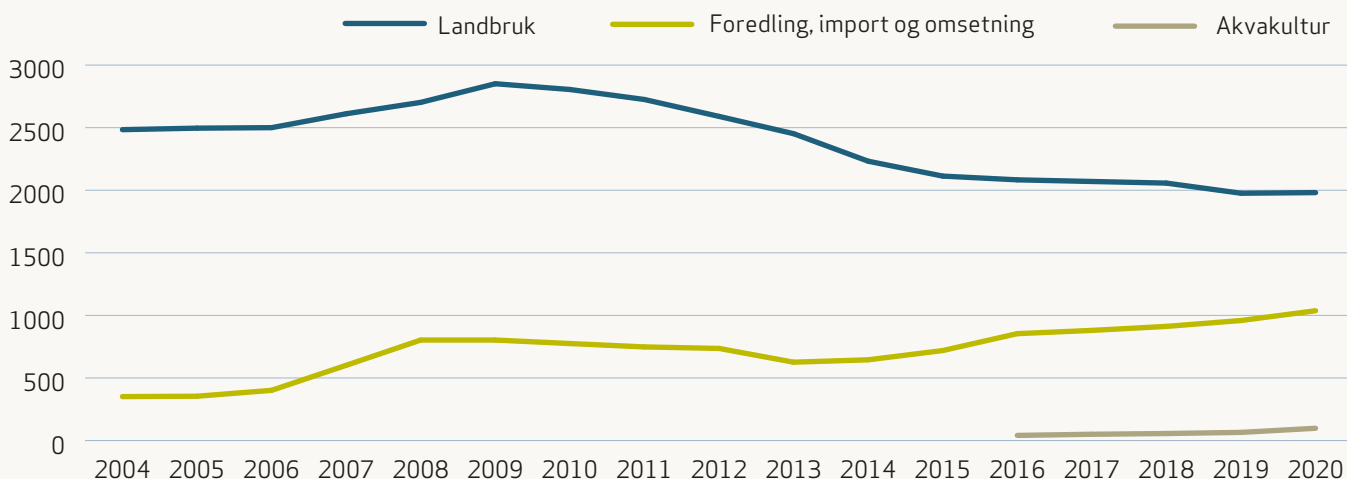
Landbruks- og matdepartementet har utarbeidet en nasjonal strategi for økologisk landbruk for perioden 2018- 2030. Et mål i strategien er å videreføre regelverksutvalget for økologisk produksjon for å sikre at sektoren involveres i arbeid med nytt regelverk. Gjennomføring av nytt økologiregelverk med strengere krav til økologiske innsatsvarer øker behovet for forskning, utvikling og rådgiving. Vi har i den forbindelse deltatt i ressursgruppe for Landbrukets økoløft og Forvaltningsforum for økologisk jordbruk, hvor vi har orientert om relevante utfordringer og endringer som kommer i nytt økologiregelverk.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Ikrafttredelse av nytt økologiregelverk er utsatt med ett år i EU til 1. januar 2022. Forberedelser til innføring av regelverket i Norge blir viktig i året som kommer, blant annet gjennomføring av høringer og utarbeidelse av veiledning.

Arbeidet med å forbedre forvaltningskvaliteten i kontrollsystemet for økologisk produksjon vil fortsette i året som kommer, blant annet gjennom forbedringer i virkemiddelbruken.

ANTALL VIRKSOMHETER I ØKOLOGISK PRODUKSJON OG OMSETNING

Figur 12: Utvikling av godkjente økologivirksomheter i perioden 2004 – 2020.

Kilde: Debio

I ØKOLOGISK PRODUKSJON stilles det ekstra krav til miljø og dyrevelferd i produksjonen, og kjemisk-syntetiske plantevernmidler og mineralgjødning kan ikke brukes. Debio sertifiserer økoprodusentene på vegne av Mattilsynet. Produsentene kan da merke produktene sine med Ø-merket.

Foto: shutterstock.com/Anastasia Kamysheva

MILJØVENNLIG LEGEMIDDELBRUK I DYREHOLD OG AKVAKULTUR

Miljøvennlig legemiddelbruk bidrar til å redusere negativ påvirkning fra legemidlene på naturen og planter, dyr og mennesker. På landdyrsiden er bruken av antibiotika de senere årene sterkt redusert. Bruk av antibiotika til oppdrettsfisk har lenge vært lavt på blant annet på grunn av vaksiner. Bruk av legemiddel til behandling mot lakselus hos fisk har vært relativt stabilt fra 2017 da det var betydelig nedgang i bruk av legemiddel mot lakselus sammenlignet med forbruket i perioden 2012-2016.

Det er behov for å formidle kunnskap om utfordringer ved antibiotikaresistente bakterier, fremme forsvarlig bruk av antibiotika og god produksjonspraksis. Det er også behov for kartlegging og overvåking av resistens og antibiotikaforbruk.

TILSTAND

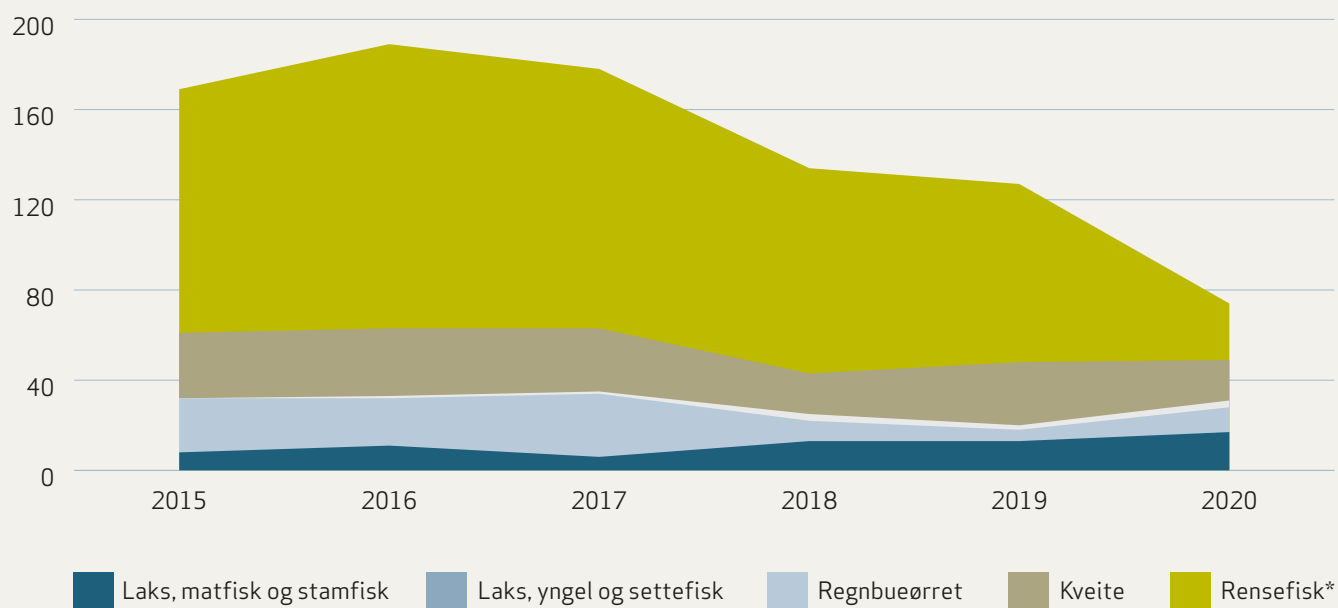
Norge har få smittsomme sykdommer på landdyr, allment god dyrehelse og gode systemer for overvåking og bruk av antimikrobielle midler. Forbruket av antibiotika til matproduserende dyr ligger på et lavt nivå sammenlignet med andre land som har publisert slike data. Det bidrar til en fortsatt gunstig resistenssituasjon sammenlignet med mange andre land. Det kan likevel være et potensial for å redusere bruken av antibiotika for noen bakterieinfeksjoner og dyrearter.

Bruk av antibiotika til fisk er lav, sykdom hos oppdrettsfisk forårsakes hovedsakelig av virus som ikke behandles med antibiotika. Øvrig bruk av legemiddel til fisk har vært relativt stabilt siste årene, med en liten nedgang i antall resepter utstedt for legemiddel mot lus i 2020 sammenlignet med 2019.

MÅL

- Bruken av legemidler i oppdrettsnæringen skal være forsvarlig.
- Norske svinehold skal være fri for MRSA.

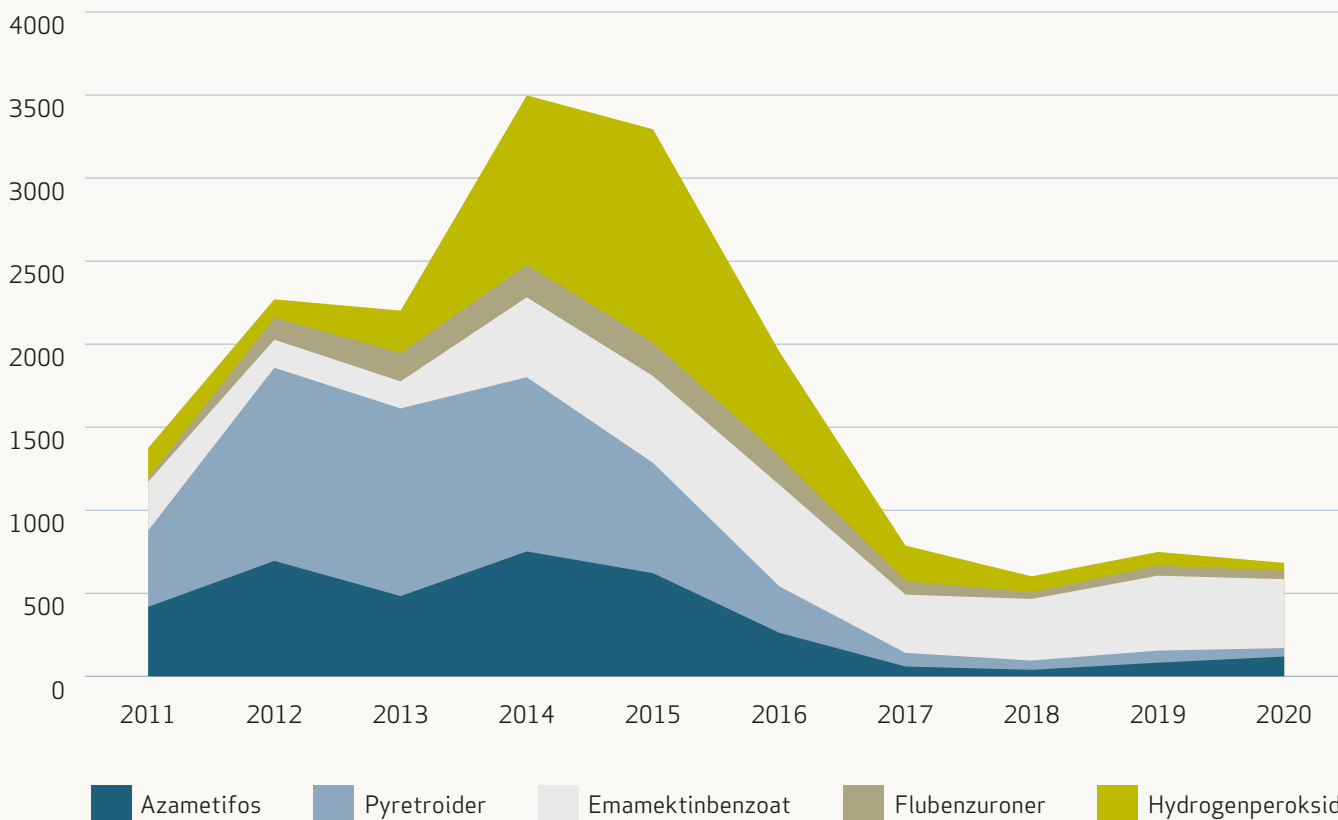
ANTIBIOTIKABEHANDLING - FISK

Figur 13: Antall resepter per år for antibiotikabehandling av ulike kategorier av oppdrettsfisk.

*Alle resepter i 2019 og 2020 for rensefisk var til rognkjeks, bortsett fra en til berggyllt. Kilde: Mattilsynet.

ANTALL RESEPTER PÅ LEGEMIDLER MOT LAKSELUS

Figur 14: Antall resepter på legemidler mot lakselus. Kilde: Veterinærinstitutt.

RESULTATER

Bruken av legemidler i oppdrettsnæringen

Bruk av antibiotika i norsk oppdrettsnæring er fortsatt lavt, noe som skyldes gode vaksiner. Antallet resepter på legemidler til behandling av lakselus er betydelig redusert siden 2014 og har de siste åre vært tilnærmet stabilt og lavt. Nedgangen skyldes i hovedsak resistens mot legemidlene og overgang til medikamentfri behandling. Rapporten fra Folkehelseinstituttet for 2020 viser imidlertid at salget av legemiddel mot lakselus har økt noe sammenliknet med 2019, noe som kan tyde på at mengden forskrevet per resept er blitt høyere.

Analyseverktøy i VetReg

Vi har arbeidet videre med fremstilling av forskrivningsprofil i VetReg, noe som gir rekvirenter oversikt over egen forskrivning og bruk av antibiotika. Målet med en slik forskrivningsprofil er å gi rekvirenter et sammenligningsgrunnlag for sin egen forskrivningspraksis opp mot

gjennomsnittet i egen region eller hele landet, for deretter å kunne vurdere eventuelle forbedringer i egen praksis. Vi har kommet langt, men mangler fortsatt mulighet til å vise denne profilen for den enkelte veterinær. Dette arbeidet fortsetter neste år.

Ny legemiddelforordning

Vi leverte høringsnotat til ny legemiddelforordning med tittel Lov om legemidler til dyr. Loven ble sendt på høring før jul med høringsfrist januar 2021

Nytt i denne loven gir blant annet hjemmel til forbud mot bruk av enkelte antibiotika til dyr av hensyn til folkehelsen, og plikt for alle EU/EØS-land til å rapportere om antibiotikaforbruket til dyr, både salgstall og antall forskrivninger per dyreart for alle matproduserende dyr, oppdrettsfisk, hest, andre produksjonsdyr samt enkelte kjæledyr. Rapporteringen vil innføres trinnvis med første datainnsamling 2023.

Foto: Mattilsynet

Tabell 3: Omfang av OK-program antibiotikaresistens.

Kilde: Mattilsynet

ÅR	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Undersøkt dyreart / produksjonskategori		Rødrev	Fjørfé avlsdyr	Kylling > 50 dg.	Hund	
		Villfugl	Hest	Sau	Geit	Kylling/kalkun
Undersøkt matvare	Salat	Ost	Salat	Salat	Salat	Kyllingkjøtt
		Sjømat	Krydderurter	Krydderurter	Krydderurter	
		Skjell		Melkeprodukter/ost		

Oppnådde mål i Nasjonal strategi for 2015 – 2020

- Mål om 10 prosent reduksjon i forbruket av antibakterielle veterinærpreparater (storfé, gris, sau, geit og fjørfé) i forhold til 2013 ble nådd i 2017, både i kilo og relatert til dyrepopulasjonen. I Perioden 2013-2019 ble forbruket redusert med 21 prosent (storfé, gris, sau, geit og fjørfé).
- Mål om 30 prosent reduksjon i forbruket av antibiotika til kjæledyr sammenlignet med forbruket i 2013 ble nådd i 2017. I perioden 2013-2019 ble forbruket av antibakterielle veterinærpreparater til kjæledyr redusert med 37 prosent målt i kilo. VetReg-data (2015-2019) viser at nedgangen ikke har blitt erstattet med antibakterielle humanpreparater.
- I perioden 2015-2019 har forbruket av antibakterielle veterinærpreparater til oppdrettsfisk alle årene vært lavere eller betydelig lavere enn målsettingen om et totalforbruk på nivå med eller lavere enn gjennomsnittet for 2004-2014, både målt i kilo og relatert til biomasse slaktet.
- Narasin ble faset ut i juni 2016 etter en målsetting om å fase koksidiostatika med antibakteriell virkning ut av kyllingproduksjonen, uten at dette har gått utover dyrehelse og dyrevelferd eller ført til økt bruk av antibiotika til behandling. Det er ikke observert økning i terapeutisk bruk av antibakterielle midler til slaktekylling, målt i prosent av antall flokker som ble behandlet, under/etter utfasingen av narasin. Andel av flokkene som ble behandlet med antibakterielle midler varierte mellom 0,04 og 0,18 prosent i perioden 2013-2018.

Strategien for håndtering av husdyrassosiert MRSA hos gris

Forekomsten holdes på et lavt nivå og man har unngått videre spredning og etablering i svinepopulasjonen. Strategien inklud-

derer smitteforebygging, omfattende populasjonsovervåking og påfølgende utbruddsopklaring, sanering og nedslaktning ved positive funn. Strategien er ressurskrevende og store kostnader er forbundet med saneringen. Beregninger utført i 2016, konkluderte imidlertid med at strategien var samfunnsøkonomisk lønnsom. Tiltakene som har vært implementert har variert i omfang. Det gjennomføres for tiden en evaluering av saneringstiltakene med mål om å utarbeide retningslinjer om tiltak som er tilstrekkelige for å effektivt sanere svinebesetninger for MRSA, samtidig som kostnadene holdes nede.

Kartlegging av forekomst av antimikrobiell resistens

Vi kartlegger forekomst av antimikrobiell resistens som en del av den harmoniserte kartleggingen i EØS/EU land. I 2020 undersøkte vi forekomsten hos kylling og kalkun, samt ferskt kjøtt fra disse. Resultatet publiseres i [NORM-VET rapporten](#) høsten 2021.

Resultatene fra [NORM-VET 2019](#), som ble publisert i høst, bekrefter at situasjonen i Norge er god med tanke på antibiotikaresistens hos de undersøkte produksjonsdyrene storfé, geit og gris, samt i kjøtt fra storfé og gris.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Kritiske utfordringene knyttet til miljøvennlig legemiddelbruk i dyrehold som skal følges opp, er knyttet til:

- Forskrivningsprofil i Veterinærmedisinsk legemiddelregister som skal ferdigstilles.
- Ny legemiddelforordning som trer i kraft 28. januar 2022, hvor vi skal prioritere arbeidet med nasjonal forskrift, veileder, implementering av underliggende rettsakter og oppdatere e-læringskurset om antibiotikabruk.
- Følge med på bruk av legemidler til behandling av lakselus.

Foto: shutterstock.com/NatureDiver

PÅVIRKNING AV LAKSELUS FRA OPPDRETTSFISK PÅ VILL LAKSEFISK

Oppdrettsnæringen har fortsatt en utfordring med lakselus, og det brukes mye ressurser til å begrense og bekjempe lakselus. I 2020 fant Havforskningsinstituttet store forskjeller i de observerte påslagene av lakselus på vill laksefisk i både tid og rom.

TILSTAND

Vi følger lusesituasjonen på oppdrettsfisken tett, blant annet gjennom ukevarslene som utarbeides fra Havforskningsinstituttet. Ukevarslene deles med oppdretterne. Rapportene viser og sammenligner status for de siste tre årene når det gjelder temperatur i sjøen, utslipp av nyklekte luselarver, tetthet av luselarver og antall fisk som står i sjøen uke for uke. De anslår også det forventede lusepåslaget. Ukevarselet viste et høyere smittepress i 2020 enn de to foregående årene. Særlig var situasjonen bekymringsfull i produksjonsområde 6 (Nordmøre og Sør-Trøndelag) utover sensommeren og høsten. Pandemien gjorde også at det ble stående mer stor fisk i sjøen, noe som forsterket luseproblemet.

Bruk av ferskvann som avlusningsmetode er vanlig. Ferskvann er laks og sjøørret sin naturlige avlusningsmetode, og vi er derfor bekymret for at lakselusen skal øke sin toleranse overfor ferskvann. Dette støttes av en risikoanalyse fra Veterinærinstituttet, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet og Universitetet i Bergen fra 2015. Dersom behandlingene selekterer fram lakselus med økt toleranse for ferskvann, vil det kunne redusere effektiviteten av ferskvannsbehandlinger

mot lakselus. Det vil også kunne redusere avlusningseffekten som vill sjøørret får ved å oppsøke områder med lav salinitet i løpet av sjøvannssesongen.

Overvåkingsprogrammet for vill laksefisk utført av Havforskningsinstituttet, viser store forskjeller i de observerte påslagene av lakselus på vill laksefisk i både tid og rom. Datamaterialet indikerer høyest lusepåslag på Vestlandet og i Trøndelag.

Lakselus er tatt inn i EUs vannrammedirektiv som én av påvirkningsfaktorene på ville laksebestander. Innen 2027 skal alle laksebestander ha oppnådd mål om god eller svært god miljøtilstand. Vitenskapelig råd for lakseforvaltning (VRL) peker på at 76 prosent av landets 448 villaks-bestander ikke når miljømålet som kvalitetsnormen setter, og at lakselus er en av de mest negative påvirkningsfaktorene. For sjøørret representerer lakselus en enda større negativ påvirkning.

MÅL

- Lakselus skal ikke ha bestandsregulerende effekt på ville laksebestander.

- Behandling mot lakselus skal være velferdsmessig forsvarlig og ikke føre til resistensutvikling.

RESULTATER

Luseforskrift

Mange gode innspill i forbindelse med høringen av ny luseforskrift, kombinert med løpende utvikling av næringen viser at det er behov for revisjon og forbedring av utkastet.

Trafikklyssystemet

Vi har foreslått revisjon av unntaksbestemmelsene i produksjonsområdeforskriften (Trafikklyssystemet) overfor NFD. Vi mener forslaget vil sikre en mer målrettet, enhetlig og effektiv saksbehandling knyttet til søknader om kapasitetsøkning i produksjonsområder.

Bruk av ferskvann som avlusingsmetode

Vi har informert om ferskvannsavlusning på nettsiden vår der vi oppfordrer næringen til å være varsom med å bruke ferskvann som behandling mot lakselus. Vi har inkludert resistens mot ferskvann i overvåkingsprogrammet der vi undersøker resistens mot ulike behandlinger av lakselus.

Veileder for bruk av automatisk lusetelling

Vi har publisert en veileder for automatiske lusetelling og innvilget de første søknadene om å ta disse metodene i bruk. Kunnskap fra nye tellemetoder vil forhåpentligvis kunne gi oppdretter realistiske tall og muligheter til å iverksette forebyggende tiltak mot lakselus tidligere. Et godt datagrunnlag vil få betydning både for anleggenes egen mulighet til å forebygge risiko, og for vårt tilsyn og vår forvaltning.

Overvåkingsprogrammet for vill laksefisk er tilpasset krav i EUs vannrammedirektiv. Det vil sikre riktig datagrunnlag med tanke på arbeidet med vannforskriftens miljømål i neste planperiode (2022-2027).

PRIORITERINGER FRAMOVER

Vi vil jobbe videre med luseforskriften for å finne effektive og målrettede tiltak som reduserer smittepresset på vill laksefisk, og på den måten jobbe for å oppfylle miljømålet i vannforskriften. Luseforskriften skal være teknologinøytral og bidra til gode rammebetingelser for næringen samtidig som den skal bidra til å ivareta helse og velferd hos både vill laksefisk og oppdrettsfisk.

Vi vil fortsette samarbeidet med Havforskningsinstituttet om å tilpasse overvåkingsprogrammet for vill laksefisk til kravene i EUs vannrammedirektiv. Målet er å øke kunnskapen om hvordan lakselus påvirker ville laksebestander og finne egnede tiltak som kan bidra til å bedre situasjonen i de vassdragene som ikke når miljømålene. Dette er et langsiktig arbeid. Vi må vurdere ulike tiltak basert på kunnskap. Egnede lokalitetsstruktur og identifisering av lokaliteter som har stor risiko for å spre lakselus er noen eksempler. Vannrammedirektivet åpner også for å kunne søke om utsatt frist (for alle eller noen vassdrag) og sette mindre strenge miljømål i særskilte tilfeller.

Foto: shutterstock.com/Aristokrates

Foto: shutterstock.com/Fotokostic

PLANTEVERN MIDLER

Erfaringer fra tilsyn viser at de som bruker plantevernmidler må bli bedre til å etterleve reglene. Antallet bekymringsmeldinger fra privatpersoner er fortsatt høyt.

TILSTAND

Omsetningsstatistikken viser at det ble omsatt 718 tonn plantevernmidler, angitt i aktivt stoff. Det er en oppgang fra 2019. Oppgangen er jevnt fordelt på insekt-, ugras- og soppmidlene. Det er forholdsvis små endringer for helse- og miljørisiko.

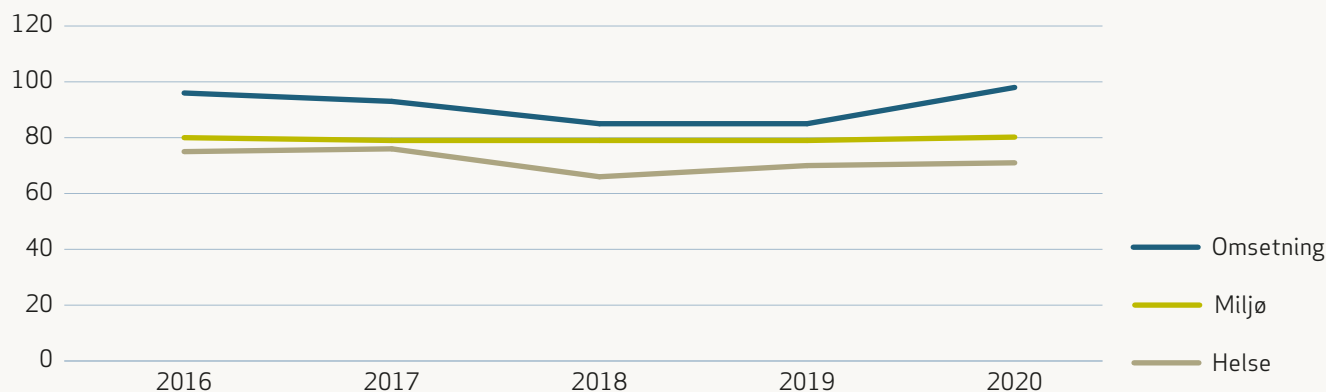
INTEGRERT PLANTEVERN er en overordnet strategi som kombinerer kjente metoder og teknikker for kontroll av planteskadegjørere. Tiltakene kan for eksempel være en kombinasjon av vekstskifte, friskt plantemateriale, jevnlig observasjoner og valg av mekaniske eller biologisk bekjempelse framfor kjemisk. Kjemisk bekjempelse har en viktig plass i integrert plantevern, men skal ikke være førstevalget.

Autorisasjon for å kunne bruke plantevernmidler i yrkessammenheng tildeles etter gjennomført kurs og bestått eksamen. Over 28 000 personer har slik autorisasjon.

Erfaringer fra tilsyn med plantevernmidler viser mangler i regelverksetterlevelse, spesielt gjelder det integrert plantevern, men også funksjonstest av spredeutstyr samt riktig lagring og bruk av plantevernmidler.

Det er en utfordring å kombinere bøndenes behov for plantevernmidler med forbrukernes ønske om begrenset bruk av helse- og miljømessige årsaker. Oppmerksomhet rundt de negative sidene ved plantevernmiddelbruk øker, særlig fra privatpersoner. Vi mottar fortsatt et stort antall bekymringsmeldinger med mistanke om ulovlig bruk. Økende ulovlig omsetning av falske og ikke-godkjente plantevernmidler i EU er en utfordring.

RISIKOUTVIKLING FOR OMSATTE PLANTEVERN MIDLER

Figur 15: Risikoutvikling med utgangspunkt i omsetningstall for egne risikoindikatorer for helse og miljø. Gjennomsnittet av 1996 og 1997 er satt som et utgangspunkt med 100 prosent Kilde: Mattilsynet.

MÅL

- Plantervernmidler skal bidra til gode avlinger, samtidig som bruken er bærekraftig.
- Brukerne skal ha et bevisst forhold til plantervernmidler og etterleve prinsippene for integrert plantervern.

RESULTATER

Vi har publisert en ny veileder om tiltak som gir avdriftsreduksjon ved bruk av plantervernmidler. Veilederen legger til rette for bruk av plantervernmidler nærmere vann ved hjelp av avdriftsreducerende teknikker. De første preparatene tilpasset de nye avstandsgrensene ble godkjent i 2020. Vi har også publisert en ny veileder om vegeterte buffersoner. Det ble arrangert webinarer for landbruksnæringen i forbindelse med begge publiseringene.

Vi har utført færre tilsyn hos anleggsgartnere og greenkeepere enn planlagt. Tilsyn som er utført viser at mange virksomheter mangler journal for integrert plantervern. Vi gjennomførte et overvåkingsprogram for å skaffe oss kunnskap om forekomst av falske plantervernmidler i Norge. Analyseresultatene viste at de aktive stoffene som ble funnet i preparatene samsvarte med preparatenes godkjenninger.

Overvåking av plantervernmiddelester i næringsmidler har avdekket to overskridelser av grenseverdien for plantervernmidler i norskprodusert kruspersille og stangselleri, se vedlegg 1. Plantervernmidler som fremmedstoffer i næringsmidler er omtalt under kapitlet om mat.

Vi har hatt utfordringer med å holde tidsfristene for godkjenning av plantervernmidler på lik linje med mange EU-land. Dette skyldes blant annet at arbeidet med vurdering av aktivt

stoff har blitt mer komplisert og omfattende på grunn av nye krav. I tillegg har innkomne søknader ofte mangler, og forsinkelser hos saksbehandlerland i nordisk sone medfører videre forsinkelser hos oss.

Ny handlingsplan for bærekraftig bruk av plantervernmidler er under arbeid og vi har bidratt i arbeidsgruppa.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Plantervernmidler brukes i mange sammenhenger. Enkelte områder er det ført lite tilsyn med tidligere, og noen av disse vil prioriteres det kommende året, herunder en videreføring av kontrollene hos anleggsgartnere og greenkeepere. I tillegg vil tilsyn hos juletreprodusenter inkluderes. Tilsynet skal bidra til mer bærekraftig bruk av plantervernmidler.

Kontrollforordningen setter krav til å føre tilsyn med delegerte oppgaver og starter med inspeksjon hos noen funksjonstestere.

Overvåkningsorganet ESA (EFTA Surveillance Authority) skal se på vårt tilsyn med plantervernmiddelester og bærekraftig bruk av plantervernmidler. Vi skal forberede inspeksjonen i forkant og følge opp eventuelle forbedringsområder som ESA måtte avdekke.

Med bakgrunn i en VKM vurdering, skal vi se på relevante scenarier til bruk i risikovurderinger og vurdere muligheten for godkjenning av plantervernmidler til bruk i avgrensede områder som et alternativ til nasjonal godkjenning.

EU reviderer plantervernmiddelester, og vi følger dette arbeidet. Vi skal også følge opp handlingsplanen for bærekraftig bruk av plantervernmidler.

Foto: shutterstock.com/oticki

GJØDSELVARER

Matproduksjon er avhengig av gjødselvarer av høy kvalitet. Både Norge og EU arbeider med endringer i gjødselregelverket for å legge til rette for den sirkulære økonomien, samtidig som helse- og miljøhensyn blir ivaretatt. Når avfall brukes som råvare i gjødselvarer, er det nødvendig å ha god kontroll med tungmetaller, miljøgifter og smittestoffer.

TILSTAND

Interessen for å bruke ulike typer avfall og biprodukter i gjødselvarer er økende. Regelverket er gammelt og lite tilpasset utfordringene. Matjorden vår må tas vare på i et langsiktig perspektiv, men mangel på kunnskap gjør at det er krevende å sette grenser for hvilke tilførselsnivåer av tungmetaller og miljøgifter som kan aksepteres. Det er spesielt behov for mer kunnskap om risiko i forbindelse med miljøgifter som følger gjødselvarer, og dagens status om innhold av miljøgifter og tungmetaller i matjorden. Vi trenger også å vite mer om hvordan man kan sikre at gjødselvarer ikke sprer smittestoffer til mennesker, dyr og planter.

SIRKULÆR ØKONOMI er å utnytte alle ressurser best mulig. Minst mulig skal kastes som avfall, men holdes i et kretsløp der stadig resirkulering fører til mindre behov for å ta ut nye råvarer.

MÅL

- Gjødselvarer skal ikke medføre risiko for skade på menneskers, dyrs eller planters helse eller på miljøet.
- Utnyttelse av avfall og biprodukter som råvare i gjødselvarer skal være forsvarlig.
- Gjødselvarer skal ha en forutsigbar virkning og bidra til gode avlinger.

RESULTATER

Vi har gjennomført færre tilsyn enn opprinnelig planlagt. Pandemien er én av årsakene. I tillegg er oppfølging av virksomheter med nye og innovative gjødselvarer ressurskrevende. Nytt regelverk knyttet til dette er under arbeid, men forsinket i henhold til plan.

En ny [VKM-vurdering om antimikrobiell resistens i avløps slam og avløpsvann](#) er publisert. Hovedkonklusjonen er at vi trenger mer kunnskap om hvordan rester av antimikrobielle midler og resistente bakterier påvirker dyr, mennesker og miljø.

PRINSIPPET OM GJENSIDIG GODKJENNING:

En vare lovlig omsatt i ett EØS-land, skal fritt kunne omsettes i et annet EØS-land med mindre det strider mot legetime allmenne hensyn. Myndighetene kan derfor ikke begrense eller forby omsetning av varer som er lovlig omsatt i et annet EØS-land med mindre dette kan begrunnes i visse allmenne hensyn, herunder helse- eller miljøhensyn.

Mineralgjødelsestatistikken for jordbruket viser små endringer i omsetning sammenlignet med foregående år. Bruk av mineralgjødelse tilførte ca. 270 kg kadmium til norske jordbruksarealer i vekstsesongen 2019-2020. Mengden kadmium som tilføres norske jordbruksarealer med mineralgjødelse er mer enn fire-doblet de siste 20 åra. Sammenlignet med forrige beregning som ble gjort for vekstsesongen 2016-2017, ligger tilførsel i 2019-2020 ca. 30 prosent høyere. Mineralgjødelse er en kilde til kadmium i mat. På grunn av de negative helseeffektene er det ønskelig å holde nivået lavt. Både virksomhetenes innrapporterte tall og prøver tatt av oss, viser at virksomhetene i stor grad har kontroll med at produktenes kadmiuminnhold ligger under tillatt grenseverdi. Det er likevel stor variasjon i kadmiuminnhold mellom produkter og gjennomsnittlig innhold er noe økende.

Vi har kontrollert merking av en rekke mineralgjødelseprodukter og finner få feil i merking av næringsinnhold i produktene. I denne gjennomgangen har vi sett at mange virksomheter omsetter produkter på det norske markedet som følger kvalitets- og merkekrav til et annet EØS-land, det vil si etter prinsippet om gjensidig godkjenning. Vi får mange henvendelser fra utenlandske virksomheter med spørsmål om hvordan de kan benytte gjensidig godkjenning når de skal selge gjødelsevarer i Norge. Vi ser en del utfordringer med dette fordi norske brukere skal ha relevant og forståelig informasjon i produktmerkingen. Et eksempel er det norske kravet om å merke organiske gjødelsevarer med en kvalitetsklasse. Denne gir bruker informasjon om tungmetallinnhold og om hvordan produktet kan brukes i Norge. Det er behov for å jobbe med informasjon og avklaringer rundt bruk av gjensidig godkjenning på gjødelseområdet.

Norske hobbydyrkere opplevde misvekst på dyrkede grønnsaker og mistenkte rester av plantevernmidler i kjøpt gjødelsevare. NIBIO fulgte opp med analyser av plantevernmidlene klopuralid og aminopyralid i gjødelsevarer, og fant verdier over grensen for det som kan gi misvekst hos sensitive planter. Vi har fulgt opp enkelte virksomheter med tilsyn, og tatt problemet opp i et EU-møte med både gjødelsebransjen og medlemsland til stede siden funnene gjaldt importert gjødelsevare.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Virksomhetene som produserer og omsetter gjødelsevarer har et hovedansvar for å sikre at produktene er trygge. I mange tilfeller kan det være en god løsning at virksomheter med

lignende produksjon går sammen og gjør vurderingene på næringsnivå. Vi har dialog med enkelte bransjeorganisasjoner om dette. Vi vil bidra til å utvikle kunnskapsgrunnlaget på området ved hjelp av kunnskapsstøtteinstitusjonene og VKM. Det er behov for mer tilpasset veiledning og vi skal blant annet utarbeide veiledning for småskalacompostering og veiledning til importører av gjødelsevarer.

Våre forslag til nye gjødelsevareforskrifter vil redusere mange av utfordringene på området, blant annet ved å tydeliggjøre virksomhetenes ansvar når det gjelder å vurdere råvarene de benytter, både med hensyn på nytteverdi og risiko. Vi skal gjennomføre høring av regelverket. Vi skal følge relevante prosesser i EU som utvidelse av det nye gjødelsevareregelverket og planlagt revisjon av slamdirektivet.

Vi skal føre risikobasert tilsyn med produksjon og omsetning av gjødelsevarer basert på avfall og biprodukter. Det er planlagt eget tilsynsprosjekt på komposteringsanlegg og biogassanlegg som tar inn animalske biprodukter.

Foto: shutterstock.com/Mr. Khatawut

Internasjonal handel og samarbeid

Foto: shutterstock.com/F-Stop boy

INTERNASJONAL HANDEL

Norge eksporterte 2,71 millioner tonn sjømat for 105,7 milliarder kroner i 2020⁸. Eksporten av andre animalske varer er liten, men norske avlsprodukter fra storfé og svin er etterspurt i utlandet. Mattilsynet spiller en viktig rolle for norsk tilgang til markeder utenfor EØS-området. Arbeidet er uforutsigbart, har stor politisk interesse og har direkte innvirkning på verdiskaping. Innsatsen i internasjonale standardsettende organer er viktig for å bidra til forutsigbarhet for handel, og for å ivareta norske interesser.

TILSTAND

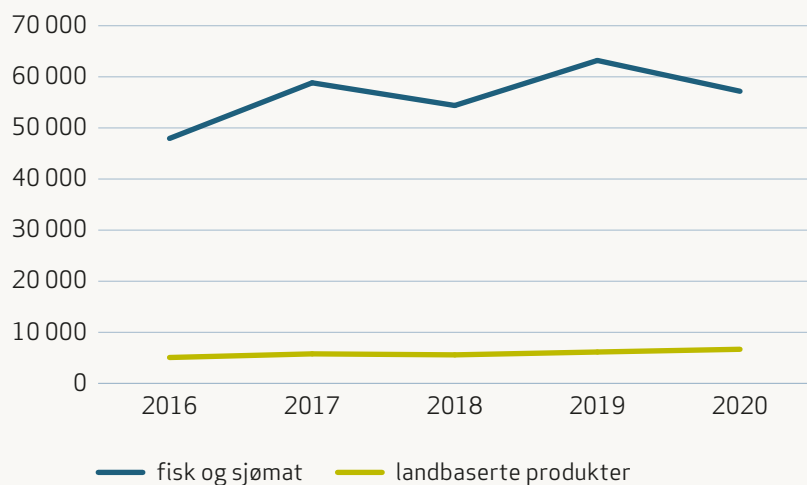
Norge eksporterer ulike type matvarer og dyr, samt avlsprodukter fra storfe, svin og fisk. Sjømateksporten er helt klart størst. I fjor ble det eksportert fisk fra havbruk til en verdi av 74,2 milliarder kroner, og sjømat fra fiskeri til en verdi av 31,5 milliarder kroner. Dette gjør Norge til verdens nest største eksportør av sjømat. Sjømaten eksporteres til over 140 land, der EU er det største markedet med 63 prosent av sjømatvolumet. I løpet av de siste ti årene har verdien av norsk sjømateksport økt med 98 prosent. Norsk eksport

av andre varer enn sjømat er liten, men takket være Norges gode dyrehelsestatus er avlsprodukter fra storfe og svin også etterspurt i utlandet.

Regelverket i Norge er sterkt styrt av regelverk som framforhandles gjennom EØS-avtalen. Norge er i tillegg forpliktet av WTO-avtalen. På matområdet er avtalen om sanitære og plantesanitære tiltak (SPS-avtalen) og avtalen om tekniske

⁸ Norges Sjømatråd

ANTALL HELSESERTIFIKATER FOR EKSPORT

Figur 16: Utvikling i antall helsesertifikater for eksport av fisk og sjømat og landbaserte produkter. Kilde: Mattilsynet.

GJENNOM EØS-AVTALEN

er Norge harmonisert med EU på matområdet. Det er dermed dokumentfri handel mellom Norge og EU. For Mattilsynet betyr derfor arbeidet med markedsadgang eksport til land utenfor EU/EØS.

handelshindre (TBT-avtalen) de mest relevante. SPS-avtalen legger stor vekt på arbeidet i de tre standardsettende organisasjonene under WTO, Codex Alimentarius, IPPC (International Plant Protection Convention) og OIE (World Organisation for Animal Health). Standarder og retningslinjer fra disse organisasjonene er utgangspunkt for vurdering av hvilke beskyttelsestiltak som er lovlige, og for Norge er dette arbeidet av stor betydning. Regelverket, internasjonale standarder og internasjonale avtaler er grunnlaget for tillit i markedene, slik at vi kan omsette trygg mat, friske planter og dyr både nasjonalt, innenfor EU/EØS og at norske varer har tilgang til hele verden.

Norge er en liten, men selvstendig aktør i ulike fora for internasjonal matpolitikk. Vi blir lyttet til på områder og problemstillinger der vi anses som gode. Likevel bidrar ulike politiske konflikter til usikkerhet i enkelte markeder, og vi må være forberedt på skiftende og mer omfattende krav fra andre land.

Antall helsesertifikater for eksport av sjømat gikk ned med om lag 10 prosent i de 10 største markedene i fjor. Tilgjengelige helsesertifikater er det mest synlige produktet av arbeidet vårt med markedsadgang, men bak enhver sertifikatmal ligger det omfattende innsats. Det kontinuerlige arbeidet med spørreskjema, inspeksjoner/revisjoner og forhandlinger av bilaterale avtaler for mat, fisk, planter og dyr som i praksis utgjør oppgavene innen markedsadgang. Arbeidet bidrar til å skape, opprettholder og i noen tilfeller gjenreiser tillit til Mattilsynet hos myndigheter i ulike land verden over.

MÅL

- Norske varer skal ha tilgang til markeder over hele verden.
- Markedene skal ha tillit til norsk matforvaltning.

- Eksport av norske varer skal være sikret gjennom inngåtte avtaler med andre land.
- Systemet for utstedelse av helsesertifikater skal sikre trygg og enkel vareflyt.

RESULTATER

Pandemiens innvirkning på handel og dialog

Pandemien har påvirket måten vi jobber på. Likevel ble med unntak av Kina, ingen varepartier fra Norge stoppet eller har vært gjenstand for restriksjoner ved grensepassering.

Flere inspeksjoner og besøk fra importland er utsatt på ubestemt tid (Russland, Australia), men pandemien har også åpnet opp for digitale møter og bilaterale konsultasjoner. Blant annet inngikk vi en Memorandum-of-Understanding avtale med matmyndighetene i Sør-Korea om trygg sjømat med høytidelig digital signeringsseremoni overført per video.

Regelverk og veiledning

Mateksportforskriften trådte i kraft i juli, veiledningsdokument ble publisert samtidig. Dette er en milepæl, og vi har nå et tydelig juridisk rammeverk for både relevante sertifikatbestemmelser i Codex, samt for særkrav fra importland som faller utenfor EØS-regelverket, inkludert såkalte ikke-konforme varer.

Våre [nettsider](#) for eksport er oppdatert med en ny og mer oversiktlig sidestruktur. Målet er at mest mulig informasjon skal være tilgjengelig for alle. Vi informerer om nye kunngjøringer i et [nyhetsbrev](#).

Sjømat

Det er økt oppmerksomhet på fiskehelse i dialogen med importland, synliggjort i våre vurderinger av mulige veivalg

Foto: shutterstock.com/TippaPatt

ved ny ILA-strategi. Vi har fulgt opp krav fra Ukraina, Indonesia og Sør-Korea knyttet til fiskehelse. Fiskehelse og sjukdomsstatus i Norge er en stadig viktigere nøkkelfaktor for markedsadgang for sjømat.

Vi gjennomførte diverse aktiviteter knyttet til listeføring til ulike land. Saudi-Arabia er siste nye marked som krever egne lister i tillegg til blant andre Russland, Kina, Vietnam, Brasil m.fl. Listeføringsarbeidet er tidkrevende. Lister skal skreddersys, oppdateres og justeres etter stadig endrede krav. Vi etablerte kontakt med OPS-sjømat for å se på mulig effektivisering av arbeidet.

Landdyr

På landdyrsiden er det blant annet fullført svar på spørreskjema (PMQ) fra USA om «African swine fever, classical swine fever, foot and mouth disease, and swine vesicular disease» og fra Japan om HACCP for kjøttvarer for eksport. Det er utviklet nytt sertifikat til Brasil (levende svin), og oppdatert sertifikat til Canada (rånesæd). Tilsvarende som for sjømat er dyrehelse og sjukdomsstatus i Norge en vesentlig nøkkelfaktor for markedsadgang for landbruksprodukter som kjøtt- og meierivarer.

Brexit

Vi har fulgt forhandlingene mellom EU og Storbritannia om Brexit, for å sikre best mulig tilpasning til et Storbritannia utenfor det europeiske felleskapet.

Kina

Arbeid med markedsadgang til Kina har vært prioritert for flere varegrupper. Vi har svart på spørsmål om meieri-produkter. For svinekjøtt fikk vi på slutten av året ytterligere spørsmål som vil bli besvart i første tertial 2021. Arbeid med markedsadgang til Kina er generelt tidkrevende.

I juni ble det avholdt digitale inspeksjoner fra kinesiske myndigheter av tre lakseslakterier. Til tross for noen små utfordringer ble disse inspeksjonene vellykket og markedsadgangen ble opprettholdt. Vi fikk positive tilbakemeldinger på digital gjennomføring.

Kinesiske myndigheter skjerpet i høst kravene til import av sjømat og krevde at et nytt sertifikat skulle være på plass i januar 2021. I tillegg testet kinesiske myndigheter alle importsendinger av sjømat for koronasmitte. Et positivt funn på ytteremballasjen av et parti norsk frossen fisk førte til ytterligere skjerpede krav. Vi gjennomførte en digital inspeksjon via satellitt på båten som hadde produsert fisken, og båten ble utestengt av kinesiske myndigheter. Det er utfordrende å gjennomføre inspeksjon av båter langt til havs på grunn av bl.a. dårlig nettforbindelse, men med bedre tid til å løse de tekniske utfordringene kan dette være en god tilsynsform i framtiden.

Fram mot nyttår ble det lagt ned et betydelig arbeid med nytt sertifikat for å sikre at sjømaten skulle komme uhindret inn i Kina. Nyttårsaften fikk vi bekreftet at vi fremdeles kunne

Foto: shutterstock.com/ZoneFatal

bruke det gamle sertifikatet frem til vi var enig om et nytt. Dette jobbes det videre med i 2021.

Brasil

Dialogen med Brasil har så langt gitt begrenset resultat. Vi har lagt vekt på å oppdatere listen over virksomheter. Det gjenstår fortsatt å komme til enighet med brasilianske myndigheter om kontrollmetode for måling av parasitter i fisk.

Utvikling og effektivisering

Eksportprosjektet skal effektivisere utstedelsen av eksportsertifikater, særlig for sjømat. Et av tiltakene er å fjerne forhåndsmeldingene i forkant av sertifikatsøknad som vil spare eksportører og oss for store ressurser. Forhåndsmelding er allerede fjernet for de aller fleste sertifikater.

Ni av ti helsesertifikater som utstedes, er knyttet til sjømat. Vi konstaterer at prioriteringen av sjømat-sertifikatene har gitt en betydelig effektivisering for sjømateksportørene, men at dette foreløpig ikke har kommet eksportørene av andre produkter til gode.

Avdeling Romerike utsteder 70 – 80 prosent av alle helsesertifikatene og står for den største andelen av sertifikater til fersk fisk som eksporteres med fly. I oktober utvidet avdeling Romerike åpningstidene slik at det ble mulig å få utstedt sjømatsertifikater til klokken 20 på hverdager. Foreløpig utsteder vi omtrent like mange sertifikater på kveldstid, som før ordningen trådte i kraft. Åpningstiden ble også utvidet (helg) i forbindelse med julehøytiden, men tilbudet ble lite brukt.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Arbeid med markedsadgang er krevende, og vi vil aldri kunne møte alle behov i de ulike næringene fullt ut. Vi vil arbeide for

en enda mer strategisk dialog med næringsorganisasjonene og eierne våre slik at innsatsen og prioriteringene treffer best mulig.

De mest kritiske utfordringene knyttet til markedsadgang, er knyttet til:

- Brexit
- Tilrettelegging for eksport av nye produkter og til nye markeder
- Opprettholdelse av eksisterende markeder

Utfallet av Brexit kom rett før årsskiftet, og vil kreve mye oppfølging i 2021 både hos oss og i de ulike næringene. Som følge av avtalen mellom Storbritannia og EU, ble det utløst grensekontrollplikt for utvalgte varer ved import fra Storbritannia til EØS umiddelbart fra 1. januar 2021. Det påvirker handelsmønsteret, og kan utløse behov for endringer og nyetableringer av grensekontrollstasjoner i Norge. Storbritannia på sin side iverksetter en trinnvis innføring av sertifikater og grensekontrollplikt første halvår i 2021. Flere varer vil nå måtte ledsages av sertifikater. Matmyndighetene i Storbritannia og Norge må enes om innhold i en rekke modellsertifikater før disse kan tas i bruk av norske eksportører.

Arbeidet med eksport av sjømat til Kina vil fortsette i 2021 med bruk av nytt sertifikat og nye lister. Vi oppnådde ikke markedsadgang for landbruksprodukter til Kina i fjor, og arbeidet vil fortsette.

Vi fortsetter arbeidet med å effektivisere og digitalisere utstedelsens av eksportattestene gjennom å fjerne alle forhåndsmeldingene, i første omgang for eksport til Kina, Australia og New Zealand. Vi skal arbeide videre for å gjøre alle attestene digitale og automatiske.

Foto: Mshutterstock.com/Markus Pfaff

INTERNASJONALT SAMARBEID

Codex (Codex Alimentarius Commission, CAC), IPPC (International Plant Protection Convention) og OIE (world Organisation for Animal Health) er de tre standardiserende organisasjonene utpekt som referanseorganer i WTO (Verdens handelsorganisasjon) sin avtale om sanitære og plantesanitære forhold. Codex omhandler mattrygghet og handel, IPPC plantehelse, og OIE dyrehelse og smittsomme dyresjukdommer som kan overføres til mennesker. For et lite land som Norge med en stor eksportnæring er arbeidet med internasjonale standarder viktig.

TILSTAND

Føringen fra våre eierdepartementer er at det nasjonale regelverket ikke skal være i strid med WTO-bestemmelsene og standardene fra Codex, OIE og IPPC.

Vi bidrar til utvikling av internasjonale standarder og ivaretar norske interesser på følgende arenaer: Codex/CAC, OIE, IPPC, EPPO (Plantevernorganisasjonen for Europa og Middelhavsområdet), NMR (Nordisk Ministerråd). Under NMR ligger blant annet EK-FJLS (livs) og Nordisk Ministerråds næringsmiddelkomité. Tre faste arbeidsgrupper under EK-FJLS (livs) driver ulike prosjekter med finansiering fra Nordisk Ministerråd.

Codex har ansvaret for FAO og WHO sitt felles program for så sette standarder for mat. De arbeider for å harmonisere internasjonalt regelverk, for å sikre trygge næringsmidler og dermed beskytte forbrukers helse og god handelspraksis med mat. Mattilsynet er ansvarlig for Codex kontaktpunkt for Norge, som koordinerer arbeidet med norske posisjoner, deltar i det løpende arbeidet mellom møtene og sørger for forberedelse til møtene.

Gjennom deltakelse i OIE arbeider Norge kontinuerlig for å forbedre de internasjonale standardene om dyrevelferd og på beskrivelse og diagnostikk av listeførte smittsomme sjukdommer både på landdyr og akvatisk dyr.

Mattilsynet er kontaktpunkt for Norge for IPPC, som er den globale konvensjonen for plantehelse, mens EPPO er vår regionale plantevern-organisasjon for Europa. Arbeidet retter seg mot skadeorganismers biologi og skade-potensiale, samt harmonisering av effektive tiltak for forebygging av internasjonal spredning og kontroll i kultur-vekster og miljø.

Vi skal følge det løpende arbeidet mellom møtene i de standardsettende organisasjonene og sørge for en forsvarlig forberedelse til møtene. Vi skal følge med i og gi innspill til de internasjonale fora som legger føringer for og fastsetter internasjonale regelverk, standarder og normer. Vi skal også bidra til et mest mulig brukervennlig, enkelt og lett forståelig internasjonalt regelverk med en struktur som er oversiktlig for både aktører og tilsyn, og som dermed gir et oversiktlig rammeverk og forutsigbarhet ved internasjonal handel.

Mattilsynet leder Nordisk ministerråds arbeidsgruppe for mikrobiologi, dyrehelse og dyrevelferd (NMDD). Mandatet dekker antimikrobiell resistens hos sjukdomsfremkallende mikroorganismer, helse og velferd hos produksjonsdyr, herunder oppdrettsfisk, samt zoonoser hos alle dyrearter. NMDD har bl.a. ansvaret for Nordisk-baltisk veterinær beredskapsgruppe (NBVCG), som har arbeidet aktivt og effektivt innen veterinær beredskap siden 2006. Det overordnede målet er å øke samarbeidet mellom de nordiske og baltiske landene for å forebygge og håndtere smittsomme dyresjukdommer, inkludert zoonoser. Gruppen arrangerer

bl.a. øvelser annen hvert år for å forbedre beredskapsplanene i Norden og Baltikum.

MÅL

- Det internasjonale arbeidet skal være kunnskapsbasert og politisk forankret.
- Vi skal sikre god og korrekt etterlevelse og anvendelse av internasjonale regler og normer.

RESULTATER

Pandemien har påvirket arbeidet i de standardsettende organisasjonene. For å opprettholde fremdriften har det vært arbeidet i elektroniske arbeidsgrupper og avholdt digitale møter. Det har vært viktig å finne nye arbeids-metoder, samtidig som det har vært viktig å formidle nyttige standarder og fakta om pandemien i tilknytning til matområdet og handel.

Codex

Pandemien har bidratt til større global bevissthet rundt hygiene, sjukdomsoverføring, og det ble stilt spørsmål om mat kan spille en rolle i overføringen av korona-viruset.

Global matvarehandel involverer en rekke aktører som bønder, slakterier, prosessanlegg, transport, forhandlere og andre. Disse står overfor et sterkt press på grunn av stengning eller forstyrrelser i logistikk forårsaket av covid19 hos arbeidere tilknyttet alle ledd i næringskjeden. Codex spiller en betydelig rolle gjennom sin standardsetting for å sikre rett informasjon

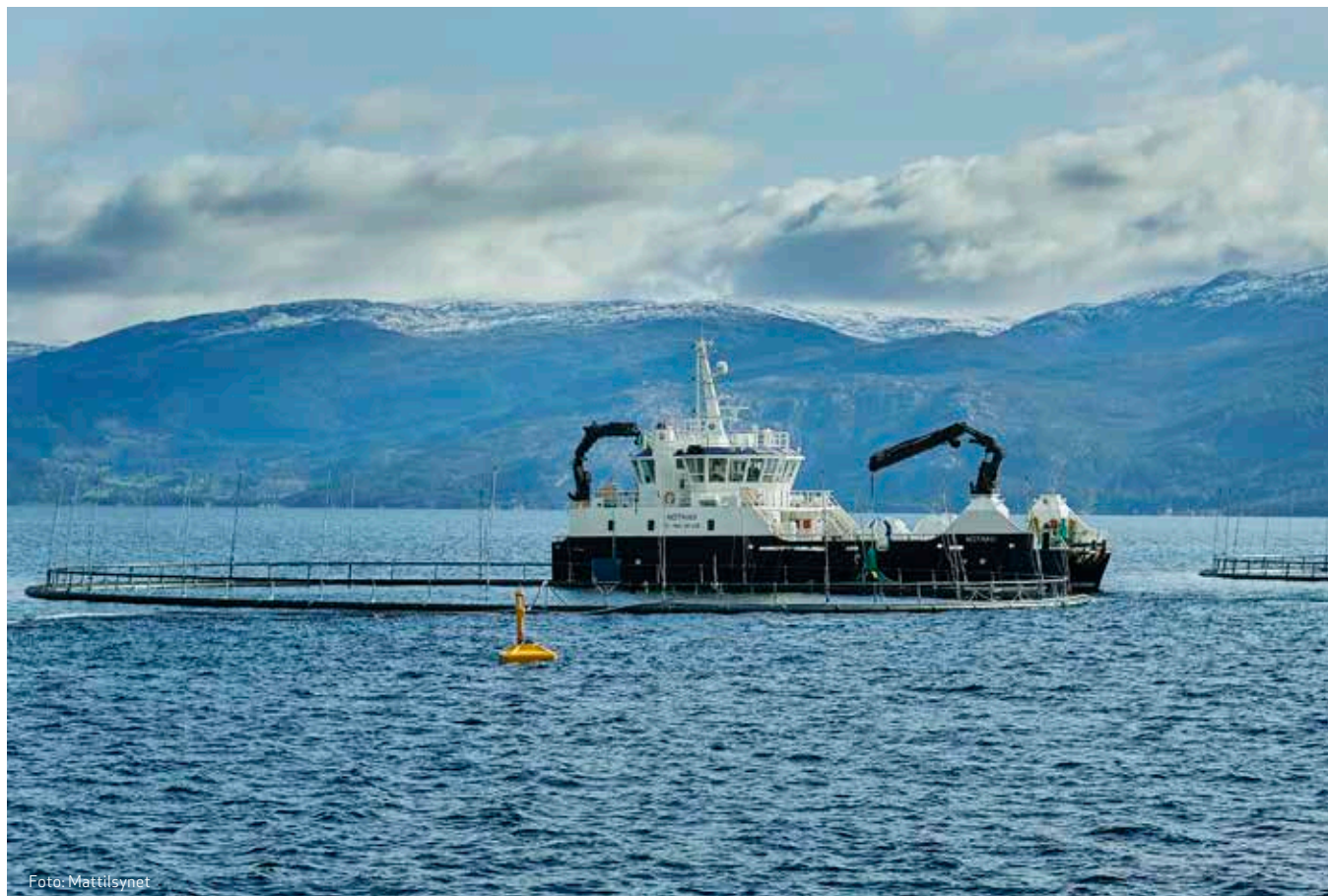

Foto: Mattilsynet

Foto: Mattilsynet

til alle aktører. Codex har flere globale standarder som har som mål å sikre mat hygiene og kontrollere virus i matvarer. Alle medlemslandene oppfordres til å ta i bruk disse standardene.

Codex har vedtatt flere nye og reviderte standarder. For Norge har de viktigste vært en "best praksis" for næringsmiddelindustriens håndtering av allergener og en revisjon av HACCP-kapittelet i hygienedokumentet. Videre har Codex kommet langt med en veiledning for standarder for tilskuddsblandinger for eldre spedbarn, en veiledning for terapeutiske næringsmidler ved akutt underernæring, retningslinjer for håndtering av matbårne utbrudd og en revisjon av "best praksis" for håndtering av matbåren antibiotikaresistens. Det jobbes videre med å sikre felles tilnærming til og rammeverk for hvordan tredje-parts-sertifiserings-systemer kan brukes av nasjonale myndigheter, papirløse sertifikater og en rekke grenseverdier for pesticider, kontaminanter, tilsetningsstoffer og veterinære legemiddelrester. Fiskekomiteén, under ledelse av Norge, ble også gjenopprettet for å jobbe med en mulig revisjon av sardinstandarden.

OIE

Generalforsamlingen ble avlyst og erstattet med skriftlige avstemning etter fullmakt fra medlemslandene i saker som har vært nødvendig for å opprettholde driften. Arbeidet i tekniske kommisjoner som arbeider med standarder for dyrevelferd og klassifisering og diagnostikk på landdyr og akvatiske dyr, har gått som normalt med virtuelle møter. Forslåtte endringer har kun blitt presentert for medlemslandene til diskusjon og ikke til vedtak for generalforsamlingen.

Vi har spesielt arbeidet for at OIE skal gjøre en større innsats på akvakultur, og har sammen med Veterinærinstituttet finansiert en medarbeider som ekspert ved OIEs hovedkontor i Paris. Eksperten arbeider med akvakultur. Et resultat av vår innsats på dette området er at OIEs generaldirektør nå har fått utarbeidet en egen strategi for OIEs satsing på akvakultur, som andre halvår ble presentert for medlemslandene.

Vår kompetanse om fiskehelseforvaltning er etterspurt internasjonalt. Det gjelder i særlig grad vårt arbeid for å redusere bruken av antibiotika i akvakulturproduksjonen. Dette temaet ble viet betydelig oppmerksomhet på OIEs verdenskonferanse for sykdommer hos akvatiske dyr i Santiago de Chile i 2019, hvor vi holdt innlegg og deltok i paneldebatten. Som en oppfølging har vi holdt innlegg om samme tema på verdenskongress for "One Health Initiative" i oktober 2020 og OIEs regionale konferanse for Asia i november 2020.

Vårt arbeid med OIE på dyrehelseområdet er av ressurs hensyn og sykefravær nedprioritert i 2020. Vi har gitt innspill til de standardene for dyrevelferd som har vært på høring.

IPPC og EPPO

2020 var FNs internasjonale plantehelseår, og i regi av EPPO og IPPC ble det arrangert mange ulike aktiviteter for å øke oppmerksomheten rundt betydningen av å beskytte plante-

helsen. Det årlige møtet i kommisjonen for plantehelsetiltak (CPM) ble utsatt til 2021. Det internasjonale samarbeidet har delvis fortsatt via elektroniske plattformer. Det jobbes bla. med flere standarder for tiltak mot planteskadegjørere, overvåking og bekjemping, samt tiltak for å fremme trygg internasjonal handel med planter og planteprodukter. Vi deltar i dette arbeidet og benytter standardene både i den nasjonale regelverksutviklingen og det løpende tilsynsarbeidet.

Nordisk Ministerråd

Det har vært avholdt møter i embedsmannskomiteen og arbeidsgruppene både i vår og i høst, men de har vært kortere enn vanlig og foregått digitalt. Aktiviteten har vært lavere enn normalt da en del prosjekter er utsatt. Dette gjelder for eksempel tilsynskonferansen og juristkonferansen, og den planlagte nordisk-baltiske beredskapsøvelsen innen dyrehelse måtte utsettes. Pandemien har vært på dagsorden, og informasjon er delt.

Nordisk CVO-gruppe

Den nordiske CVO-gruppen er en viktig ressursgruppe for å diskutere og samordne tiltak overfor dyrehold. Håndtering av koronasmitte hos kjæledyr og i minkfarmer, og det pågående utbruddet av høypatogen fugleinfluenza, var viktige tema i året som gikk.

PRIORITERINGER FRAMOVER

De tre standardsettende organisasjonene jobber videre med hvordan det internasjonale samarbeidet best kan håndteres digitalt. Det vil fortsatt bli arrangert digitale møter, men i noen tilfeller må også beslutningsstrukturer og prosedyrer som før har vært basert på fysisk tilstedeværelse endres. En del arbeid og møteaktivitet som ikke ble gjennomført i 2020 vil bli flyttet til 2021.

Codex

Det pågår mye arbeid under Codex Alimentarius Commission knyttet til trygg mat og god handelspraksis. Vi prioriterer fortsatt arbeid i alle horisontale underkomiteer; hygiene, kontaminanter, tilsetningsstoffer, merking, ernæring, import- og eksportsystemer, antibiotikaresistens, pesticider, analyse og prøveuttak og veterinære legemiddelrester. Vi vil også prioritere arbeidet på varestandardområdet, herunder en eventuell revisjon av fiskeoljestandarden og arbeidet i

Fiskekomiteen.

Det jobbes videre med å sikre felles tilnærming til og rammeverk for hvordan tredje-parts sertifiserings-systemer kan brukes av nasjonale myndigheter. Det arbeides også med papirløse sertifikater og en rekke grenseverdier for pesticider, kontaminanter, tilsetningsstoffer og veterinære legemiddelrester.

OIE

Det er fortsatt behov for å bidra til at OIEs innsats på akvakultur økes ytterligere. Oppfølging av den norske representanten i OIEs kommisjon for akvatiske sykdommer skal ha høy prioritet, og samtidig ønsker vi å øke kunnskapen om arbeidet i OIE hos akvakulturnæringen.

Det er også ønske om å prioritere arbeidet med innspill i forhold til standardene på dyrehelseområdet.

IPPC og EPPO

Det jobbes videre med flere standarder for tiltak mot planteskadegjørere, overvåking og bekjemping, samt tiltak for å fremme trygg internasjonal handel med planter og planteprodukter. Vi følger med på dette arbeidet og benytter standardene både i den nasjonale regelverksutviklingen og det løpende tilsynsarbeidet.

Nordisk ministerråd

Et seminar i Brussel om antibiotikaresistens, dyrevelferd og menneskers helse og miljømessig bærekraft som var planlagt holdt i fjor er utsatt til 2021. Prosjektet er et viktig bidrag i det internasjonale arbeidet for å utvikle prinsipper for felles velferd for mennesker, dyr og miljø («One Health, One Welfare»).

Nordisk-baltisk veterinær beredskapsgruppe (NBVCG) vil arrangere et seminar/workshop om bruken av biocider og en workshop for å oppdatere beredskapsplanene til de nordiske og baltiske landene i forhold til den nye dyrehesloven i EU.

Foto: Mattilsynet

Arbeidsprosesser

Vi har gjennomført en rekke forbedringer i våre arbeidsmetoder. Disse er også omtalt under kapittel 4 Styring og kontroll, Oppfølging av den eksterne granskningen.

Foto: colourbox.com

INNENTE KUNNSKAP OG ANALYSERE TILSTAND

Vi skal ha et pålitelig og relevant kunnskapsgrunnlag, og oversikt over tilstanden på våre ansvarsområder, som grunnlag i arbeidet med å løse samfunnsoppdraget. Vi skal dele data med brukere og samarbeidspartnere. Vi har ambisiøse mål og disse er ytterligere hevet i vår egen strategi og regjeringens digitaliseringsstrategi. Vi har startet arbeidet ved å se kunnskapsbehov og digitalisering i sammenheng for å få et bedre kunnskaps- og beslutningsgrunnlag, noe vi må prioritere over lengre tid framover.

MÅL

- Vi skal ha kunnskap om tilstand og utviklingstrekk på våre ansvarsområder
- Kunnskapen skal være tilgjengelig for allmennheten

RESULTATER

Vår strategi for 2020-2025 vektlegger at vi i større grad skal bli datadrevet, og bruke egne og andre aktørers data som underlag for prioriteringene og beslutningene våre. Eksisterende data utgjør et stort potensial.

Informasjonsforvaltning

Vi skal årlig rapportere data om offentlig kontroll etter en ny standardisert rapporteringsmal. Vi har lagt vekt på å gjøre vesentlige begreper og datasett forståelig for de som er brukere av dataene våre gjennom blant annet Felles datakatalog.

Vi er involvert i offentlig-privat samarbeid (OPS) knyttet til både landbruk og sjømat, og opplever dette som relevante arenaer for bedre dialogen og økt forståelsen mellom de ulike brukergruppene.

Vi deltar i det tverretatlige samarbeidet Tilsynsmyndighetenes samordningsgruppe. Denne gruppen startet arbeidet med å etablere et digitaliseringsprosjekt med tanke på å dele tilsynsdata. Nærings- og fiskeridepartementet har startet et liknende arbeid. I dag er disse to initiativene samlet i prosjektet «Deling av tilsynsdata». Her skal tjenesten «Tilda» utvikles, som skal gi tilsynsmyndighetene muligheter for å dele data og samhandle på tvers ved å bygge på etablerte løsninger.

Vi innhenter risikovurderinger og øker vår kunnskap

Vi er risikohåndterer, og legger risikovurderinger til grunn for hvordan vi retter innsatsen i de ulike fagområdene. Vi gir kunnskapsbaserte råd til eierdepartementene innenfor hele vårt forvaltningsområde. Vi innhenter uavhengig og forskningsbasert kunnskapsstøtte og risikovurderinger fra [Havforskningsinstituttet \(HI\)](#), [Veterinærinstituttet \(VI\)](#), [Folkehelseinstituttet \(FHI\)](#), [Norsk institutt for bioøkonomi \(NIBIO\)](#) og [Norges miljø- og biovitenskaplige universitet \(NMBU\)](#), med flere. Ved tverrfaglige og komplekse problemstillinger bruker vi [Viten-skapskomiteen for mat og miljø \(VKM\)](#), som er en uavhengig komité med kompetanse fra et bredt utvalg av forskningsmiljøer.

Samarbeidet med kunnskapsinstitusjoner og laboratorier er formalisert gjennom avtaler og kontrakter. Vi utpeker laboratorier til å delta i europeiske laboratorienettverk i henhold til kontrollforordningen. Da Norge ikke lenger har relevant kompetanse på samtlige fagområder, kjøper vi enkelte tjenester fra laboratorier utenfor Norge.

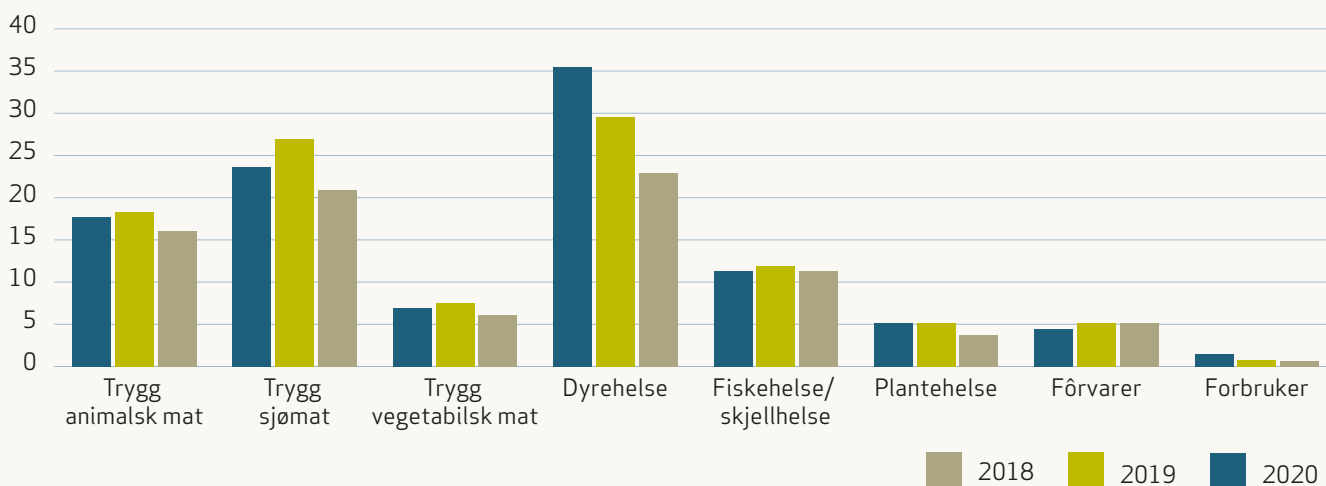
I løpet av året ble det ferdigstilt og publisert åtte risikovurderinger fra VKM på fagområdene våre. Resultatene fra risikovurderingene er omtalt under de respektive fagområdene. Nedenfor følger en oversikt over temaene for risikovurderingene som ble publisert i år.

- Pukkellaks - risiko for biologisk mangfold og akvakultur (fellesbestilling med Miljødir), [rapport 2020:01](#)
- Helse- og miljørisiko ved bruk av rovmidden *Amblyseius andersoni*, [rapport 2020:04](#)
- Jodberikning - tilsetning av jod til salt, [rapport 2020:05](#)
- Parasitter i norsk drikkevann, [rapport 2020:07](#)
- Antimikrobiell resistens i avløpslam og avløpsvann (fellesbestilling med Miljødirektoratet), [rapport 2020:08](#)
- D-ribose - revisjon av risikovurdering, [rapport 2020:11](#)
- Helse- og miljørisiko ved bruk av rovbillen *Atheta coriaria*, [rapport 2020:12](#)
- Helse- og miljørisiko ved bruk av rovmidden *Amblydromalus limonicus*, [rapport 2020:13](#)

Vi kartlegger og overvåker, og analyserer tilstand

Vi kartlegger og overvåker status og utvikling for sykdom, smittestoffer, skadegjørere, fremmedstoffer og tilsetningsstoffer som kan finnes langs matkjeden. Mange av programmene ivaretar krav fra EU om dokumentasjon av status, og vi prioriterer og tilpasser programmene så de skal fange opp det aktuelle risikobildet av tilstanden i Norge.

OVERVÅKINGS- OG KARTLEGGINGSPROGRAMMER PER OMRÅDE (MILL NOK)

Figur 17: Kostnader til kjøp av analysetjenester 2018-2020 ved utgangen av året. Kilde: Mattilsynet.

Vi kjøpte analysetjenester til overvåkings- og kartleggingsprogrammene (OK-programmene) våre for om lag 87 millioner kroner fra kunnskapsinstitusjoner og eksterne laboratorier. Se hvilke programmer som ble gjennomført i vedlegg 3, tabell 6. Figur 17 viser kostnadene fordelt på fagområder for perioden 2018-2020.

Vi kjøper analysetjenester i forbindelse med overvåkings- og kartleggingsprogrammene fra kunnskapsinstitusjoner og virksomheter som vist i vedlegg 3 tabell 6. Kostnadene til kjøp av analysetjenester er en indikator, og gir ikke en fullstendig oversikt over de ressursene vi har brukt på overvåking og kartlegging. De gir likevel et bilde av hvilke fagområder vi prioriterer og hvilke områder vi og andre aktører trenger mer kunnskap om. Kunnskapen gir grunnlag for tiltak som bidrar til å nå effektmålene våre.

Foto: Mattilsynet

Figur 17 viser at vi har redusert ressursbruken på analyser i forbindelse med overvåking og kartlegging. Dette skyldes redusert prøvetaking på grunn av pandemien. På kort sikt vil ikke dette gi store negative konsekvenser.

Vi samarbeider med Forskningsrådet

Forskningsrådet lyste høsten 2019 ut inntil åtte millioner kroner til forskning for Mattilsynet. Formålet med utlysningen er å finne ut hvilke typer forvaltningstiltak som gir størst effekt på regelverksetterlevelse. Dette skal utredes på plantehelseområdet. Prosjektet har som mål å besvare spørsmålet: «Hvordan kan importører av planter og andre smittebærende emner settes bedre i stand til å ta ansvar for sin plantesanitære status?». Prosjektet er foreløpig i designfasen og har en tidshorisont på tre til fire år.

Tidligere er det innvilget forskningsmidler til tre ulike prosjekter på plantehelse, dyrevelferd og fiskehelse:

- Prosjektet Valuation of the Norwegian plant health regime from an environmental, economic and social perspective er det brukt tre case-studier for å estimere effekter av regulerende tiltak på miljøet, produsenter og forbrukere.
- Prosjektet Effects of the Regulatory Framework on Fish Welfare and Health har som formål å vurdere betydning og effekten av norsk havbruksforvaltning og regulering for fiskevelferd og helseprosjektet
- Prosjektet ANIWEL Realization of animal welfare goals in Norway's food sector har som målsetting å produsere kunnskap om hvordan offentlige virkemidler kan utformes og anvendes på en slik måte at de effektivt bidrar til oppnåelse av dyrevelferdslovgivningens målsettinger.

Publisering av resultater er blitt forsinket på grunn av pandemien.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Vår troverdighet og tillit står og faller på at vi baserer regelverksutvikling, veiledning, tilsyn, håndtering av hendelser og rådgiving til departementene på kunnskap. Vi skal ha oppdatert kunnskap og for å utnytte bruken bedre internt og å gjøre den tilgjengelig for eksterne brukere, har vi behov for å systematisere og standardisere data bedre. Kunnskapsutviklingen er et kontinuerlig arbeid for å utvikle fagområdene og prioritere kontrollaktivitetene både kort og lang sikt. Framover legger vi vekt på å dele kunnskap med brukere og samarbeidspartnere blant annet ved aktiv deltakelse i OPS landbruk og OPS sjømat. Bruk av data og digital samhandling er en fellesnevner for begge OPS-ene. For å kunne være en aktiv deltaker i videre samarbeid, må vi utvikle vår evne til å dele egne data og ta imot strukturerte data fra andre. Vi satser videre på samarbeidsprosjektet «Deling av tilsynsdata» med tjenesten «Tilda».

Internt arbeider vi med å forbedre informasjonsforvaltningen vår. Vi fortsetter arbeidet med å definere begreper og beskrive datasett. Dette er nødvendig for videreutvikling av en helhetlig og enhetlig risikomodell.

Foto: colourbox.com

UTVIKLE REGELVERK OG INTERNASJONALT ARBEID

Mattilsynets forvaltningsområde er primært styrt av regelverk som framforhandles gjennom EØS-avtalen. Regelverket utvikles kontinuerlig, og vi fastsetter et stort antall forskrifter hvert år. EU fremmer større åpenhet og løfter bærekraft inn i regelverksarbeidet. Vi gjennomfører våre forpliktelser i EØS-avtalen, og vi er godt koordinert i arbeidet.

MÅL

- Vi skal utvikle regelverk som bidrar til at målene i samfunnsoppdraget nås
- Vi skal overholde våre forpliktelser i EØS-avtalen om gjennomføring av EU-regelverk i norske forskrifter

RESULTATER

Det viktigste virkemiddelet vi har i arbeidet med å oppfylle samfunnsoppdraget er regelverket. Regelverket styrer alle aktørene langs hele næringskjeden fra jord og fjord til bord. Det foregår en løpende utvikling og modernisering av regelverk innen vårt forvaltningsområde i EU. Gjennom EØS-avtalen blir dette regelverket også gjeldende for Norge.

Møter, forskrifter og fastsettelse

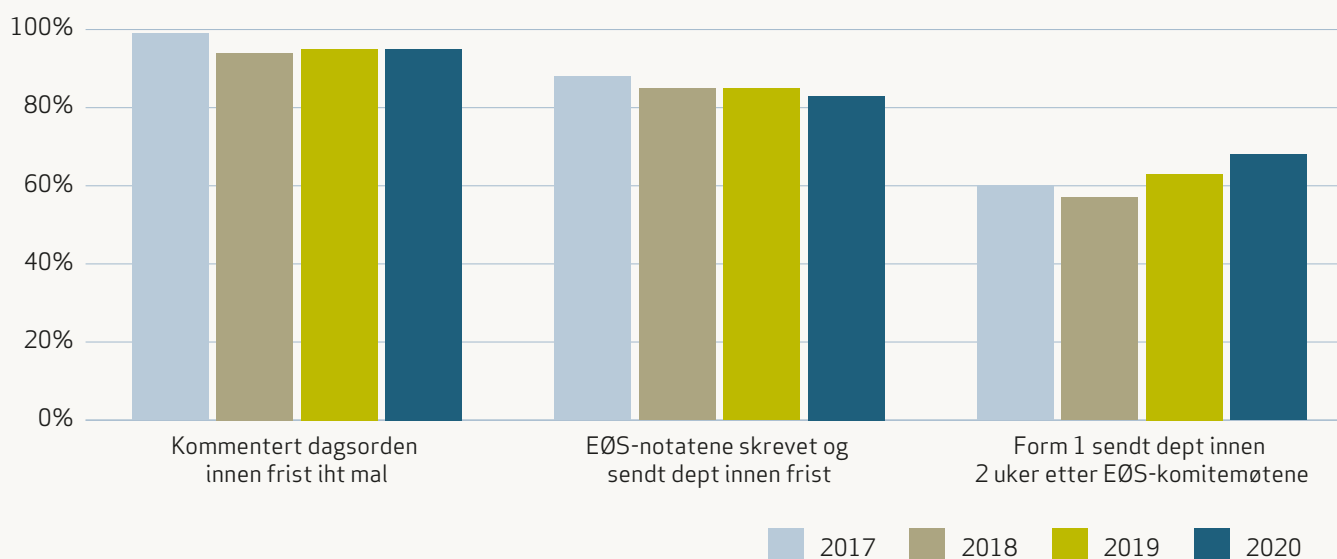
Vi har i 2020 deltatt i overkant av 180 møter i EU i forbindelse med utvikling av regelverk. I første tertial var møtevirksomheten i EU preget av pandemien i Europa, og

en rekke møter ble avlyst som følge av dette. Siden slutten av april har samtlige EU-møter blitt gjennomført digitalt, og regelverksarbeidet har gått som normalt.

Volumet av nytt regelverk vi har ansvar for er fortsatt høyt. Mattilsynet har blant annet fastsatt 145 forskrifter i 2020 (data fra Lovdata). Av de 145 forskriftene Mattilsynet fastsatte, var to av forskriftene hjemlet i kosmetikkloven. De resterende 143 som ble fastsatt var hjemlet i matloven, og åtte av disse var i tillegg hjemlet i dyrevelferdsloven. Tallene inkluderer ikke forskrifter fastsatt av matdepartementene der vi har stått for saksforberedelsen.

I tillegg utarbeidet vi 475 EØS-notater for EU-rettsaker som på et senere tidspunkt vil resultere i regelverksendringer. Som tidligere år har vi gjennomført forpliktelsene i EØS-avtalen i hovedsak innen fastsatte frister. Vi har ingen etterslep av betydning.

REGELVERKSUTVIKLING - EØS REGELVERK

Figur 18: Måloppnåelse for produksjonsindikatorerne for regelverksutvikling gjennom EØS-avtalen. Kilde: Mattilsynet.

For å ivareta norske interesser i EUs regelverkarbeid har vi ukentlig møte med matdepartementene for å forankre norske posisjoner til alle sakene som står på dagsorden. Dette bidrar til at vi er godt koordinert i arbeidet, og at vi kan ta hensyn til innspill fra berørte parter.

Vi utvikler også nasjonalt regelverk på områder som ikke er omfattet av EØS-avtalen, og vi lager utfyllende regelverk der EØS-regelverket åpner for det, der vi finner det hensiktsmessig. I fagkapitlene omtales de viktigste regelverksendringene innen de ulike fagområdene.

Farm to fork

I 2020 har EUs strategi «Farm to Fork» stått på agendaen, og av de 27 tiltakene som EU har besluttet for å løfte bærekraft i matproduksjonen, hører ca. halvparten til vårt forvaltningsområde med tilhørende regelverk. Sentrale tema er dyrevelferd, akvakultur, fôr, plantevernmidler, økologisk mat, ernæring, merking og matkontaktmaterialer. Så langt har ikke diskusjonene ført til konkrete forslag til regelverksendringer, men vi forventer økt trykk på dette området fremover om målene som er satt skal nås.

Åpenhetsforordningen

I 2020 har EU arbeidet med praktiske forberedelser til gjennomføring av åpenhetsforordningen, et nytt regelverk i EU om økt åpenhet i risikoanalyser. Endringen trer i kraft i EU i mars 2021. Vi gjennomførte høringen rundt årsskiftet. Regelverket om økt åpenhet og innsyn medfører endringer i matlovsforskriften, særlig knyttet til det arbeidet som gjøres av EFSA (European Food Safety Authority), men det vil også bli noen praktiske endringer i rutine med tanke på Mattilsynets, forbrukernes og andre interessenters involvering når næringen søker om risikovurdering av ulike stoffer,

ingredienser, metoder mm. En del av endringene går ut på å etablere og ta i bruk nye datasystemer for å gjøre det mulig å få tilgang på informasjon. Den nye forordning medfører også endringer i søknadsprosedyrer i regelverket til fôr, plantevernmidler, GMO, tilsetningsstoffer, aroma, ny mat og matkontaktmaterialer.

HVORFOR ÅPENHETSFORORDNING?

REFIT-evalueringen av matloven av 2018 ('Fitness Check of the General Food Law'), synliggjorde behovet for økt åpenhet i risikoanalysen, særlig knyttet til søknader om godkjenning. Samtidig har "European Citizens Initiative to ban glyphosate" bekreftet at folk flest oppfatter risikoanalysen som en lukket og uklar prosess.

Det er et mål å oppnå mer tillit til EFSA's risikovurderinger i befolkningen.

I prinsippet skal alt være åpent, og det er spesifikke krav til innlevering av forespørsel om konfidensialitet.

Informasjon, dokumenter og data skal være offentlig tilgjengelig. De skal kunne lastes ned, skrives ut og søkes i, i elektronisk format og informasjonen skal være lett å finne på EFSA's hjemmeside.

Det er opprettet en database for registrering av studier, der virksomheter, laboratorier og andre skal notisere sine studier. Dette gir en oversikt over pågående og planlagte studier.

Behov for felles digitale systemer for regelverksarbeidet

Vi har systemer og rutiner for å følge regelverksarbeidet i EU på våre områder, og tilsvarende når det gjelder gjennomføring av EUs regelverk i norsk rett gjennom norske forskrifter. Sistnevnte krever mye arbeid og koordinering for å oppfylle formelle krav. Vi tror det er mulig å effektivisere dette arbeidet med bedre digitale løsninger, fortrinnsvis et system som gjennomføres for hele forvaltningen. I 2019 deltok vi i et prosjekt i regi av DFØ som så på mulighetene for et eget fagsystem i forvaltningen for å effektivisere arbeidet. Vi ønsker et nytt system velkommen, da det vil kunne bidra til bedre og mer effektiv implementering som også vil kunne ivareta ulike interesser på en bedre måte.

PRIORITERINGER FRAMOVER

En gjennomgående oppgave for oss vil være å følge opp initiativ til regelverksendringer som følge av EUs Farm to fork-strategi, hvor vi forventer mer konkrete forslag til nytt regelverk eller endringer i eksterne regelverk. Disse forslagene vil bli diskutert nærmere i de ordinære ekspert- og arbeidsgruppene under EU-kommisjonen hvor vi deltar med våre eksperter i arbeidet.

Vi har som mål å involvere interessentene våre på en proaktiv og dokumentert måte, slik at konsekvensene av regelverksendringer blir grundig vurdert og regelverksarbeidet får god kvalitet.

Foto: Mattilsynet

FØRE TILSYN

De vi fører tilsyn med skal møte et Mattilsyn som er forutsigbart, har en god dialog og skaper tillit og bidrar til økt regelverksetterlevelse. Informasjon om rettigheter, og at vi går gjennom observasjonene våre med dem vi har vært hos, skal bidra til dette. Pandemien har ført til endringer i hvordan vi jobber og økt bruk av data og digitale verktøy i gjennomføring av tilsyn.

MÅL

- Tilsynet skal i størst mulig grad være risikobasert, gjennomføres effektivt og enhetlig, og være i samsvar med god forvaltningsskikk.

RESULTATER

I 2020 har vi jobbet med flere tiltak for å bli mer forutsigbare og øke kvaliteten i gjennomføringen av tilsynet som en del av oppfølging av den eksterne granskningen. Omtale av dette oppfølgingsarbeidet er samlet under kapittel 4.

Tilsynsaktivitet

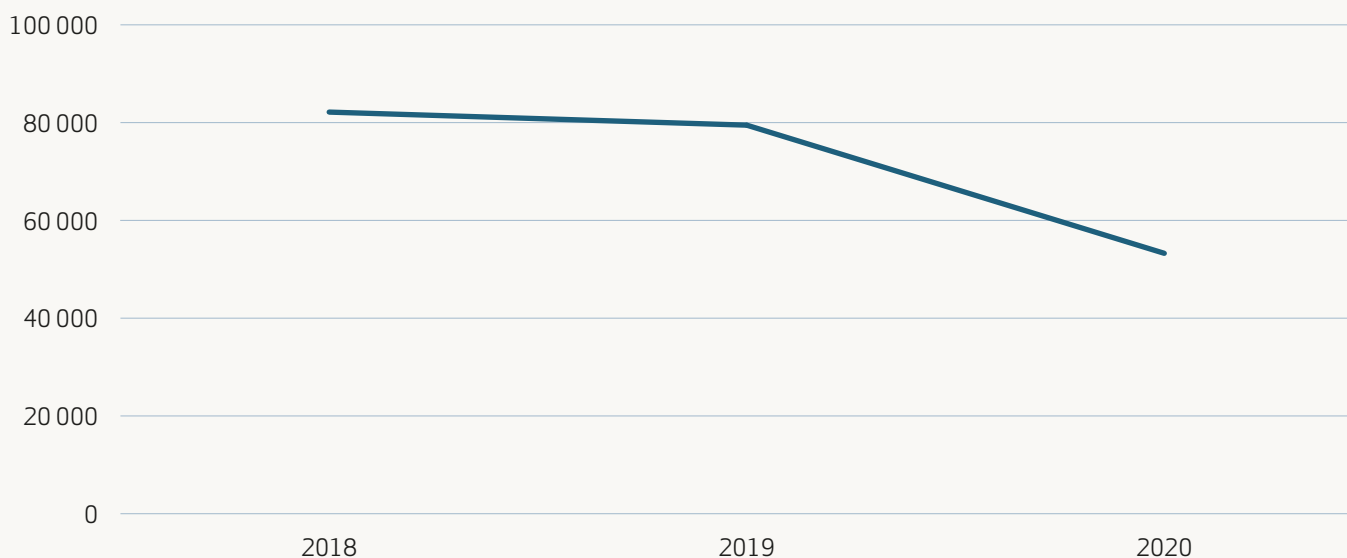
I planlegging av tilsynsaktiviteten for 2020 valgte vi å vektlegge kvalitet i gjennomføring av tilsynet og å øke veiledningsinnsatsen,

TILSYNSAKTIVITET

Tilsynsaktivitet omfatter både offentlig kontroll og annen offentlig aktivitet.

og redusere antall fysiske tilsyn. Følgene av pandemien har forsterket det. Vi har trappet opp og ned tilsynsaktiviteten i tråd med nasjonale og lokale føringer. Vi har fortløpende vurdert hvordan vi kan gjøre det, og samtidig beskytte egne ansatte og de vi fører tilsyn med. I perioder med nedstengingen av samfunnet er det kun utført nødvendig tilsyn, og vi har økt tilsynsaktiviteten i tråd med den generelle gjenåpningen av samfunnet,

TILSYNSAKTIVITETER TOTALT

Antall tilsynsaktiviteter. Foreløpige tall som skal kvalitetssikres på grunn av nye definisjoner i kontrollforordningen.

Kilde: Mattilsynet.

blant annet ved å føre tilsyn der det har vært mulig å ivareta smittevernet. Tilsyn i matvirksomheter og smilefjestilsyn har vært en særskilt utfordring som følge av små, og trange lokaler. Mer av tilsynsaktiviteten og veiledning til enkeltvirksomheter er flyttet over til digitale plattformer. Som følge av dette har vi gjennomført om lag 67 prosent sammenlignet i fjor. Pandemien tatt i betraktning er vi tilfredse med tilsynsproduksjonen.

Digitalisering og utvikling av tilsynet

Som følge av smittesituasjonen i forbindelse med pandemien, har vi utforsket hvordan vi kan løse våre oppgaver digitalt eller på andre måter. På drikkevannsområdet har vi gjennomført tilsyn via digitale samhandlingsplattformer og blant annet en pilot hvor vi har testet ut muligheter for fysisk inspeksjon der en inspektør filmer live, mens eksperter ser på skjerm. Løsningen vil bli en del av verktøykassen vår, også når smittesituasjonen normaliserer seg. Mens vi i 2020 testet og prøvde oss frem, ønsker vi å sette dette mer i system fremover.

I løpet av 2020 tok vi i bruk to nye verktøy slik at inspektørene kunne avslutte mer av saksbehandlingen ute i virksomhetene og samtidig sikre bedre forvaltningskvalitet. Fotoløsningen og den digitale tilsynskvitteringen, som erstatter det papirbaserte observasjonsskjemaet, ivaretar rettssikkerhet, åpenhet og personvern, jf. nærmere omtale i kapittel 4, Oppfølging av den eksterne granskningen.

Internett og sosiale medier brukes stadig mer som omsetningskanal, både for mat/kosttilskudd, frø/planter og kosmetikk.

Mye av handelen foregår fra utlandet, også fra land utenfor EØS med en annen smittestatus og annet regelverk enn vi har her hjemme. Omsetningskjeden blir mer uoversiktlig. Vi jobber derfor med å utvikle metodikk for tilsyn med netthandel, der vi blant annet har avklart hvordan vi kan opptre anonymt i tråd med norsk forvaltningsrett, hvordan vi skal gjennomføre søk både i åpne, allmenne tilgjengelige kanaler, hvordan vi skal foreta foretaanonyme søke søk og hvordan vi skal håndtere prøveuttak via nett.

Vi har lite dokumentert kunnskap om hvordan konsern og kjeder er organisert, og hvordan ansvaret for å sikre regelverksetterlevelse er plassert i virksomhetene. Tilsyn sentralt i konsern og kjeder vil gi oss mulighet til å innhente informasjon og forbedre kvaliteten på egne data, slik at de i neste omgang kan benyttes til å planlegge risikobasert og effektivt tilsyn. Metode for konsern- og kjedetilsyn er gjennomarbeidet og utprøvd. I 2020 har vi hatt tilsyn eller annen form for kontakt med 21 konsern eller kjeder. Tilbakemelding fra virksomhetene er at veiledning om regelverk og orientering om årets tilsynsfokus oppleves som nyttig, effektiv og målrettet.

Modernisering av Tilsynsskolen

Den interne Tilsynsskolen skal bidra til at alle medarbeidere behersker tilsyn som fag på en enhetlig, korrekt og effektiv måte. Vi har i løpet av året effektivisert Tilsynsskolen for å bedre læringsutbyttet, øke oppslutningen og redusere ressursbruken, blant annet ved å erstatte ressurskrevende fysiske samlinger med sammensatte læringsløp med utstrakt bruk

av digitale aktiviteter og moderne arbeidslivspedagogiske prinsipper. Første kursmodul i modernisert læringsløp vil være tilgjengelig første del av 2021.

Klagesaker og anmeldelser

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for klagesaker har økt i 2020. Det gjelder både i første og andre instans. For første instans er det noen få saker med veldig lang saksbehandlingstid som trekker opp den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden. Det er likevel en tendens i 2020 at flere saker tar lenger tid enn målet på 30 dager sammenlignet med tidligere år. Målet om 60 dagers saksbehandlingstid ble nådd i 28 prosent av klagesakene behandlet ved andre instans. Dette skyldes pandemien og prioritering av store regelverksprosesser, på bekostning av klagesakene.

Figur 20 viser en jevn økning i antall klagesaker de siste årene, men nedgang i 2020. Vi har ikke godt grunnlag for å si noe om årsaken, men det kan både ha sammenheng med færre tilsyn og tiltakene for å bedre forvaltningskvalitet og kommunikasjon på tilsyn. Vi mottok totalt 309 klagesaker og behandlet 281. Førsteinstansens vedtak ble stadfestet i 78 prosent av sakene og omgjort i 19 prosent. Klagen ble trukket eller avvist i 4 prosent av sakene, jf. figur 21.

Totalt er 35 straffesaker domstolsbehandlet, jfr. figur 22. Selv om antallet ikke er høyt, viser trenden en liten økning. Antall anmeldelser ligger på samme nivå over tid.

Figur 23 viser hvordan anmeldelsene fordeler seg på saksområdene våre. Til sammen er fem sivile saker og sak om midlertidig forføyning behandlet i domstolene. Vi ser at forhold knyttet til brudd på dyrevelferdsregelverket dominerer både i sivile og strafferettslige saker.

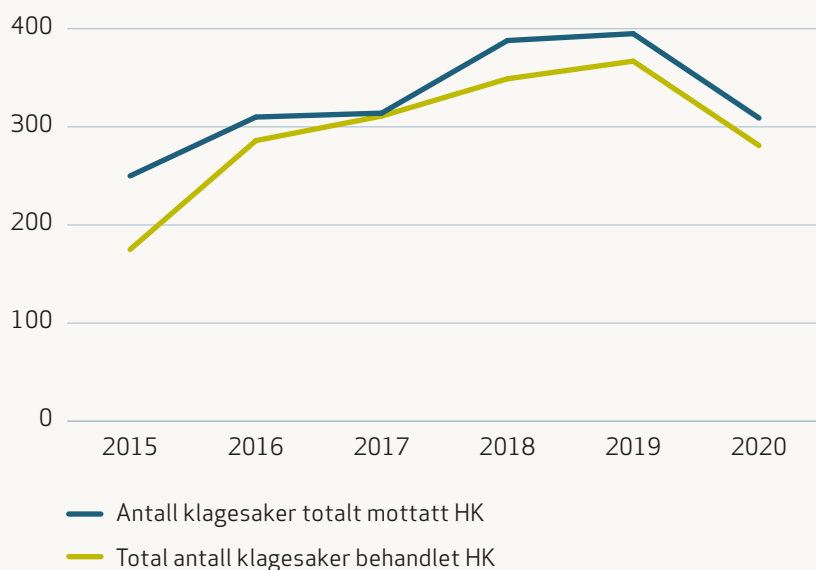
PRIORITERINGER FRAMOVER

Selv om vi har gjort mange tiltak for å bedre forvaltningskvalitet og dialog på tilsyn, vil vi fortsette å prioritere dette fremover.

Vi skal jobbe kontinuerlig med å videreutvikle det vi har startet på. Vi skal utforske mer hvordan vi kan føre tilsyn gjennom digitale kanaler, både samhandlingsplattformer, netthandel eller i andre former. Vi skal videreutvikle kompetansen til inspektørene slik at de blir trygge på både nye og mer tradisjonelle tilsynsmetoder. Videre utvikling av digitale verktøy skal både støtte inspektøren i arbeidet og styrke forutsigbarhet og rettsikkerhet for brukerne våre.

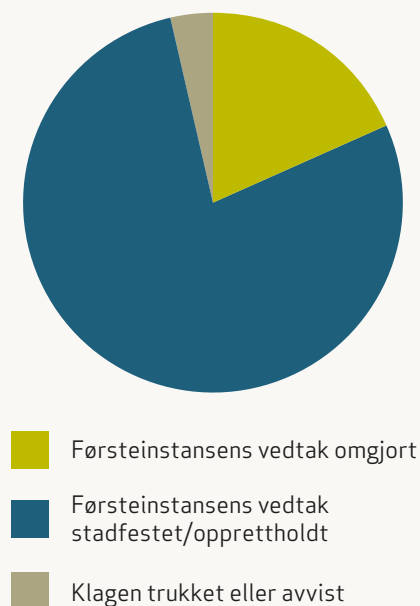
Opprettelse av klagesaksenhet på hovedkontoret våren 2021 skal bidra til bedre måloppnåelse på klagesaksbehandling.

KLAGESAKER

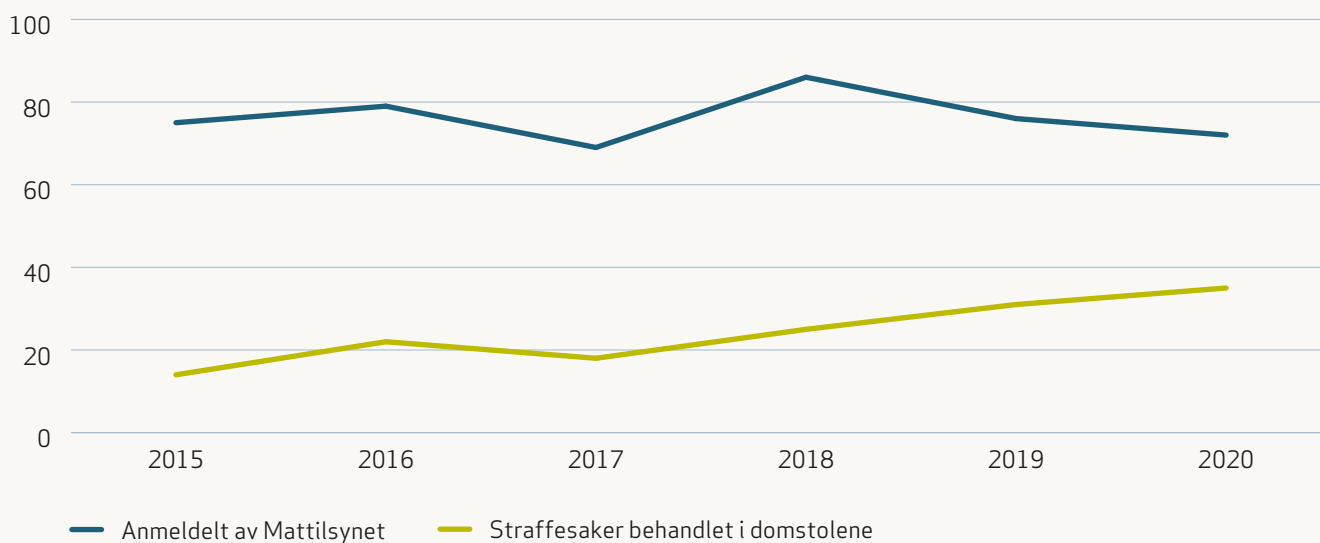
Figur 20: Antall klagesaker i klageinstans. Kilde: Mattilsynet.

2020

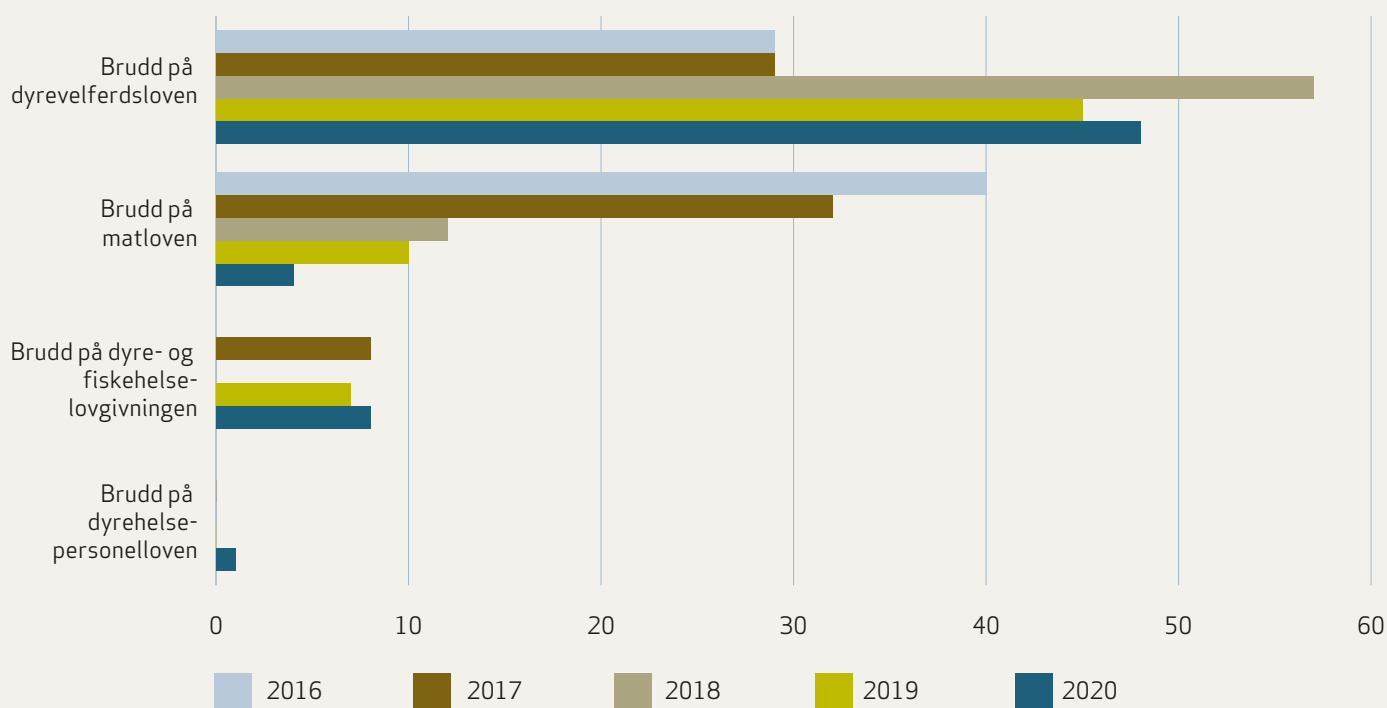
Figur 21: Utfall av klagesakene. Kilde: Mattilsynet.

POLITIANMELDELSER OG STRAFFESAKER

Figur 22: Politianmeldelser og straffesaker. Kilde: Mattilsynet.

ANTALL POLITIANMELDELSER PÅ ULIKE LOVER

Figur 23: Antall politianmeldelser knyttet til de ulike lovene. Kilde: Mattilsynet.

Foto: Mattilsynet

KOMMUNISERE OG VEILEDE

Kommunikasjon og veiledning er viktige virkemidler for å hjelpe brukerne i å følge regelverket, og i å ta informerte valg.

MÅL

- Virksomheter, næringer og interessenter som er berørt av arbeidet vårt skal være informert, veiledet og ha anledning til dialog med Mattilsynet
- Befolkningen skal kunne bruke Mattilsynets informasjon til å ta informerte valg
- Brukerne skal kunne løse sine viktigste behov og oppgaver gjennom våre digitale tjenester

RESULTATER

Informasjon og veiledning til næringene

Vi informerer, veileder og søker dialog med berørte virksomheter, næringer og interessenter. Formålet er at det skal være enklere å følge regelverket. Derfor kommuniserer og veileder

vi i mange kanaler; når vi er på tilsyn, i telefon, på e-post, i sosiale medier, og på egne og andres nettsider. Vi gjennomfører regelmessige møter med eksterne målgrupper på de fleste av våre ansvarsområder, og deltar i mange fora med samarbeidende etater og representanter for dem vi fører tilsyn med.

Ved hjelp av «klart språk»-arbeid gjør vi regelverket enklere å forstå.

Pandemien skapte spesielle informasjonsbehov hos næringene vi fører tilsyn med. Vi har brukt situasjonen til å veilede mer, og har gjennom hele pandemien hatt dialog med aktører i næringsmiddelindustrien, landbruket, sjømatnæringen og produsenter av drikkevann.

Sjømatnæringen har gjennom koronaåret møtt stadig nye utfordringer, særlig knyttet til eksport av norsk sjømat. For å bidra til å finne løsninger for å opprettholde sjømateksperten til viktige markeder som for eksempel Kina, har vi hatt hyppige møter med næringsorganisasjonene, departementet og andre aktuelle aktører gjennom hele perioden. Næringen har gitt god tilbakemelding på denne tette dialogen.

To av tjenestene vi er med på å drifte, Matvaretabellen og Kostholdsplanleggeren, brukes mye av undervisningsinstitusjoner og ulike næringer. Matindustrien bruker særlig Matvaretabellen i forbindelse med utarbeidelse av næringsdeklarasjoner. Matvaretabellen ble oppdatert med 115 nye matvarer, mens informasjonen om 50 eksisterende matvarer ble revidert.

Forbrukerne skal kunne ta informerte valg

Vi bidrar til at befolkningen kan ta informerte valg. Våre viktigste bidrag til dette er å formidle resultater fra smilefjestsilsyn, rapportere om tilstand, gi råd, og formidle advarsler om produkter som kan være utrygge. Dette skjer via mattilsynet.no, matportalen.no, og sosiale medier, så vel som i lokale og nasjonale medier. Media er en viktig kanal for å informere befolkningen om råd, tilstanden på områdene vi forvalter, og for å delta i samfunnsdebatten. Vi distribuerte 52 pressemeldinger i løpet av året til medier over hele landet.

I tillegg til pandemien var de største sakene i mediearbeidet et utbrudd av fugleinfluensa, og et tilfelle av CWD (skrantesjuke) i villreinstammen på Hardangervidda.

Vi har informert om nye måter vi arbeider på

Ny strategi og den eksterne granskningen av Mattilsynet i 2019, var viktige premissgivere for kommunikasjonsarbeidet i 2020. De viktigste funnene i den eksterne granskningen av Mattilsynet knyttet til kommunikasjon, handlet om behov for bedre dialog, bedre kommunikasjon før, underveis i, og etter tilsyn, samt å gjøre regelverket enklere å forstå, og dermed enklere å etterleve. jf. nærmere omtale i kapittel 4, Oppfølging av den eksterne granskningen.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Mattilsynet legger vekt på å jobbe mer brukerorientert. For å bidra til mer åpenhet og forutsigbarhet om arbeidet vårt, vil vi i 2021 fortsette å styrke dialogen med næringene. Det vil skje gjennom møter og mer tilgjengelig informasjon på nett. Vi vil også videreutvikle praksisen med å formidle informasjon om områder vi prioriterer i tilsynet, og hvilke krav i regelverket vi fører tilsyn med. Videre systematiserer vi måten vi veileder på, slik at informasjon om hvordan regelverket skal forstås forblir konsistent.

Mattilsynet har behov for å utnytte digitale teknologier bedre enn vi gjør i dag, og legge bedre til rette for at brukerne våre kan møte oss i kanaler som er enkle for dem å benytte. I årene som kommer vil flere tjenester bli tilgjengelige på nett. Dette fornyingsarbeidet begynner for fullt i 2021.

Navn	Kategori	Måltid	Energikategori	Energi	Protein	Kullhydrater	Fett	Fiber	Salt	Matstoffer
Bakstekt laks	Fiske	100 g	120 kJ	260 kcal	20 g	0 g	13,7 g	0 g	0,3 g	10,5 g
Linsesuppe	Supper	100 g	100 kJ	240 kcal	9 g	45 g	0,6 g	10,2 g	0,8 g	10,5 g
Kylling	Kjøtt	100 g	110 kJ	260 kcal	31 g	0 g	3,6 g	0 g	0,3 g	10,5 g

Foto: colourbox.com

Foto: Mattilsynet

BEREDSKAP OG HÅNDTERING AV HENDELSER

Skal vi oppdage og kunne håndtere hendelser, må alle ledd i kjeden fungere og samhandle. Det beste er å forebygge. Når hendelser likevel skjer, har vi en organisasjon som har evne til å håndtere dem. Vi håndterer små og store hendelser løpende.

MÅL

- Vi skal ha en robust organisasjon som håndterer hendelser i en verden i endring

RESULTATER

Hendeshåndtering

Vi håndterte i alt 242 hendelser i 2020. Henholdsvis 41 og 123 hadde høy eller middels alvorlighetsgrad. I tillegg håndterte nasjonal beredskapsvakt i underkant av 750 henvendelser utenom arbeidstid. Fordelingen av hendelser med høy og middels alvorlighet er fordelt på fagområder, se figur 24.

Vi håndterte flest hendelser knyttet til dyrehelse, etterfulgt av smitte fra mat og drikke. Men samtidig har Norge generelt langt færre sykdomsutbrudd enn andre land. Det viser at både forebygging og evnen til å håndtere hendelser effektivt må til for å hindre smittespredning. Fiskehelse har derimot sett en markant økning i utbrudd av Infeksiøs lakseanemi (ILA), særlig i nord.

Pandemien - evaluering underveis

For å identifisere forbedringspunkter i rutiner og systemer under oppstart og tidlig håndtering av hendelsen, evaluerte vi vår håndtering av pandemien første gang i mai og annen gang

i november både internt og eksternt. Dette for å kunne gjøre endringer som kan bedre håndteringen av denne hendelsen framover og nye hendelser i framtida. Resultatene viser at næringene evaluerte vår håndtering til i gjennomsnitt 3.88 av 5 (svært fornøyd) i mai og dette steg til 4.11 i november. Våre ansatte vurderte egen innsats til 4.05 av 5 (svært fornøyd) i mai, og dette sank til 3.89 i november. Kommentarer og innspill tyder på at noe av årsaken til nedgang i tilfredshet blant de ansatte, kan være slitasje og belastning i arbeidssituasjonen over tid.

Pandemien - følger for annet beredskapsarbeid

Vi skulle planlegge atom-øvelsen Arctic Reihn, men øvelsen ble utsatt til 2022 på grunn av pandemien. Vi hadde også planlagt å holde en diskusjonsøvelse med Landbruks- og matdepartementet, Veterinærinstituttet og næringen med tema afrikansk svinepest, men både covid19 og fugleinfluensaen satte den på vent. Noen av regionene har avholdt øvelser, men med en hendelse som covid19 som trener og øver alle funksjoner i Mattilsynet, går virkeligheten foran.

Øvelser og sivilt - militært samarbeid

Grunnet pandemien, deltok Mattilsynet med kun en deltaker lokalisert hos Helsedirektoratet, under årets Øvelse Polaris

Gram med Totalforsvaret i november. Øvelsen var uansett nyttig da hele bredden av problemstillinger innen Mattilsynets forvaltningsområde fort blir berørt under disse øvelsene. Det styrker samvirke både sivilt-militært og mellom sivile etater. Vi fikk bl.a. oppmerksomhet rundt viktigheten av samvirke mellom Heimevernet, som eier teigen det skal kriges på, og våre regioner, som eier eventuelle problemer innen Mattilsynets forvaltningsområde på samme teig som for eksempel alvorlig smittsomme sykdommer for planter, fisk og dyr. Godt samvirke kan motvirke at et utbrudd blir verre ved at smitte spres videre med militære manøver. Tre scenarier trente på at utbrudd må etterforskes, og at ulike utbrudd kan ha en sammenheng med hverandre samt høre til et sivilt utbrudd. Utbrudd kan også være tilsiktet.

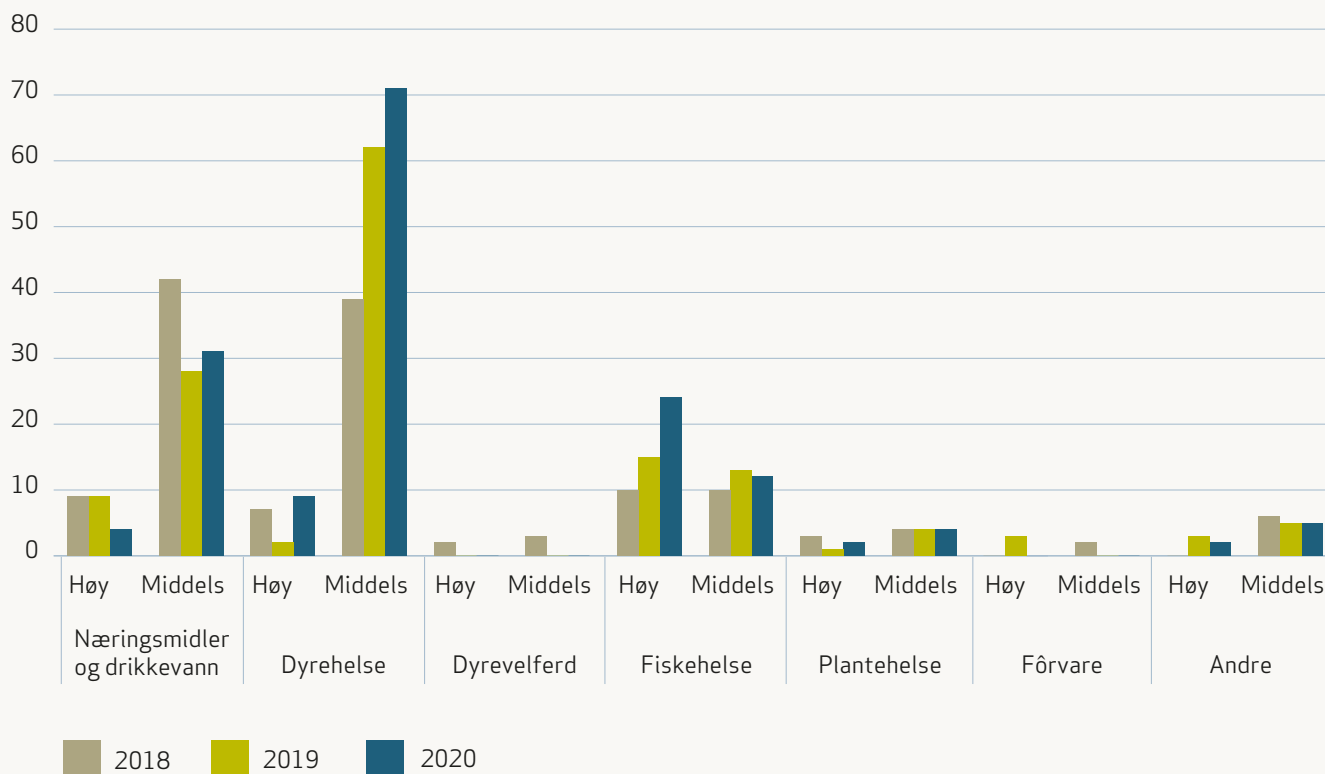
PRIORITERINGER FRAMOVER

De mest vesentlige utfordringene på ansvarsområdet beredskap og håndtering av hendelser som vi må følge opp, er knyttet til:

- Bruk av evalueringer i beredskapsplanleggingen
- Systematisk opplæring i beredskapsarbeidet

ANTALL HENDELSER - HØY OG MIDDELS ALVORLIGHETSGRAD

Figur 24: Hendelser med høy og middels alvorlighetsgrad de tre siste årene.

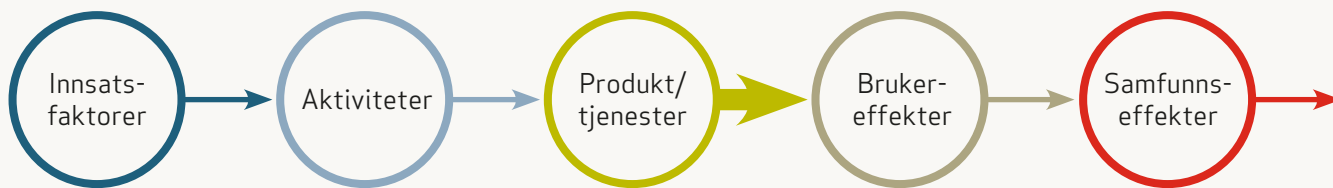
Kilde: Mattilsynet.

04

Styring og kontroll

Foto: shutterstock.com/redpixel.pl

Resultatkjeden

OVERORDNET VURDERING AV STYRING OG KONTROLL I VIRKSOMHETEN

Vår styring og kontroll har flere forbedringspunkter som vi jobber med for å kunne konkludere med at vi tilfredsstillt lover og forskrifter og sikrer effektiv styring med kvalitet i alle ledd. Disse punktene er det gjort nærmere rede for i dette kapitlet.

Håndteringen av pandemien og oppfølging av den eksterne granskningsrapporten har preget både etatsstyringen og den interne virksomhetsstyringen. Gjennomførte evalueringer av arbeidet med pandemien viser at vi har håndtert den godt.

I forbedringsarbeidet har vi prioritert tiltak som har effekt for de vi er til for. Vi har fått positive tilbakemeldinger på at vi er på rett veg, men mye arbeid gjenstår.

Vi har et stort utviklings- og endringsbehov og må styre mer av ressursene over til utvikling og digital transformasjon.

Vi har fulgt opp endringsbehovet som følger av ny sikkerhetslov. Men vi har fortsatt utfordringer knyttet til informasjonssikkerhet, tilgangsstyring og personvern.

Vi vurderer økonomistyringen vår og budsjettetterslevelsen som god.

MÅL

- Vi skal styre Mattilsynet slik at vi gjennomfører samfunnsoppdraget vårt effektivt og tilfredsstillt lover og forskrifter.

Mattilsynet skal bli mer brukerorientert og datadrevet, og det vi gjør skal ha en merkbar effekt for de vi er til for. Strategien vår – enklere å gjøre rett, kunnskapsbasert og målrettet og ett lag – rammer inn alt vi gjør og gir retning for arbeidet med å utvikle oss og gjenreise tilliten til oss i samfunnet.

Hovedprioriteringer for året har vært:

- Håndtering av koronapandemien
- Oppfølging av den eksterne granskingen
- Bedre dialog med næringene og bedre veiledning
- Bedre kommunikasjon og kvalitet på tilsyn
- Utnytte digitale teknologier til å løfte oss, særlig i dialogen med brukerne
- Et betydelig løft på akvakulturområdet, jf. kap. 3.3 og 3.4

RESULTATER

Håndtering av koronapandemien

Vår viktigste oppgave har vært å håndtere krisen knyttet til pandemien. Vi har bidratt i den nasjonale dugnaden, ivarett de kritiske samfunnsfunksjonene vi har ansvar for og tatt vare på egne medarbeidere. Håndteringen har krevd ressurser som har gjort at enkelte oppgaver er utsatt. På den annen side har krisen vært en viktig driver for raskere endring av samhandlingsmønstre, arbeidsmetoder, beslutningsveier og økt bruk av digitale plattformer. jf. kap. 3.1 for øvrig omtale.

Oppfølging av den eksterne granskingen

Den eksterne granskingen av tilsynsvirksomheten innenfor grønn og blå sektor i 2019, gjennomført av KPMG på vegne av Landbruks- og matdepartementet, avdekket systematiske svakheter hos oss. Granskningsrapporten har gitt oss et godt grunnlag for forbedringsarbeidet. Konklusjonene og anbefalingene har satt preg på arbeidet vårt og bidratt til utvikling av arbeidsmetodene. Vi har hatt jevnlig møter med politisk ledelse i de tre eierdepartementene våre knyttet til oppfølgingen av rapportens konklusjoner.

Rapporten peker på åtte funn:

- Regelverkstolkningen er ikke enhetlig
- Kommunikasjon med tilsynsobjekt er mangelfull
- Svakt overordnet planlegging som ikke er tilstrekkelig basert på observert risiko
- Svakt system for kvalitetssikring og -kontroll
- Svake systemer som ikke støtter effektiv planlegging, gjennomføring og oppfølging av tilsyn
- Opplæringsprogram er ikke satt inn i et tilstrekkelig system
- Organiseringen av klagesaksbehandling presenterer utfordringer for habilitet og faglig styring
- Mattilsynets organisering bidrar til en lite effektiv styring og uklare ansvarsforhold

For å sikre gjennomføringen av tiltak, etablerte vi en egen innsatsgruppe, noe vi har gode erfaringer med fra vårt arbeid med håndtering av hendelser.

I oppfølgingen av granskingen har hovedkontoret og regionene samarbeidet i større grad enn tidligere. Vi har utviklet nye arbeidsmetoder, flere prosjekter har blitt ferdigstilt og planlagte tiltak fra tidligere år har blitt satt i verk. Erfaringene fra

Foto: Mattilsynet

tilnærmingen vi valgte for å styre arbeidet, har hatt positiv effekt og tas med videre i ny organisering av hovedkontoret.

Samtidig har vi erfart at endringstakten ble for høy og at belastningen på organisasjonen og enkeltmedarbeidere ble for stor. Vi senket derfor innføringshastigheten for noen av tiltakene, og investerte mer tid på medvirkning, involvering, kommunikasjon og opplæring.

Etter et betydelig fall til 16. plass på Ipsos' årlige omdømmeundersøkelse blant offentlige virksomheter i 2019, var det gledelig å se at vi klatret opp til 9. plass i 2020. 71 prosent av de spurte i undersøkelsen hadde et godt inntrykk av Mattilsynet, mot 64 prosent i 2019.

VI HAR BEDRE KVALITET OG KOMMUNISERER BEDRE I MØTE MED BRUKEREN

Informasjonsskriv og tilsynskvittering

Vi har innført en ordning med å dele ut informasjonsskriv før kontrollen tar til. Hensikten er at brukerne våre får informasjon om rettigheter de har når Mattilsynet kommer på kontroll, og om plikter de har til å bidra under kontrollen.

Når kontrollen er over, oppsummerer vi hva vi har sett og vi legger igjen observasjonsskjema. Observasjonsskjema ble tatt

i bruk første halvår 2020. Bruken av observasjonsskjemaet har økt gjennom hele 2020, og vi legger nå igjen skjema i om lag 70 prosent av tilsynene våre. Mot slutten av 2020 ble observasjonsskjema erstattet med digital tilsynskvittering. Tilsynskvitteringen viser hva som er observert i saken. Digitalt skjema sendes direkte til brukeren via Altinn. Det gir trygghet og åpenhet om hva Mattilsynet har observert under kontrollen, og hva som vil komme i rapporten.

Fotoløsning

Mattilsynet har utviklet en fotoløsning som bidrar til ryddigere dokumentasjon og arkivering, i tillegg til at fotoene deles med tilsynsobjektet. Fotoløsningen ble lansert tidlig i 2020, og sammen med digital tilsynskvittering blir bildene automatisk koblet til tilsynsrapporten. På denne måten trygger vi rettsikkerheten for brukerne og reduserer tvil om fakta.

Kvalitetssikring av inspeksjonsrapporter

Vi har utviklet og etablert et nytt system for kvalitetssikring av rapportene våre. Ett kontrollteam i hver region kvalitetssikrer nå alle rapporter før de sendes ut til bruker. Kontrollteamet sjekker at rapporten har riktig oppsett, at forvaltningsmessige prinsipper følges, at språket er klart og lett å forstå og at all nødvendig dokumentasjon er lagt ved saken. Ordningen har hatt effekt og andelen rapporter som må korrigeres før de sendes,

er redusert med 30 prosent. Det er for tidlig å si hvilken effekt dette har hatt for brukerne våre. Arbeidet med å bedre tilsynsrapportene vil fortsette i 2021.

Ny retningslinje for arbeidet med de mest alvorlige sakene (Pri1)

For de alvorligste sakene har vi nye rutiner for oppfølgingen av virksomheter. Bruk av de mer alvorlige virkemidlene skal nå alltid vurderes i et tverrfaglig team. Teamet består av saksbehandler, leder, en egen fagmedarbeider og jurist. Hensikten med teamet er å sørge for at juridiske, og faglige forhold ivaretas på en bedre og mer enhetlig måte enn tidligere.

Ny retningslinje for gjennomføring av tilsyn

En ny retningslinje om gjennomføring av tilsyn skal tas i bruk tidlig i 2021. Den vil gi inspektørene støtte for enhetlig opptreden i møte med brukerne. Implementering av retningslinjen gjøres i forbindelse med kurs i inspeksjonsmetodikk, som ble utviklet i 2020 og introduseres i 2021.

Kompetanseheving i bruk av vedtak uten forhåndsvarsel

Det er utarbeidet og gjennomført kompetanseheving for alle inspektører for bruk av virkemidlet vedtak uten forhåndsvarsel. Dette reduserer sjansen for at brukerne påføres ulemper som følge av feil virkemiddelbruk. Vi har i tillegg sikret dokumentasjon av opplæring på alle andre områder hvor dette er påkrevd for inspektørene.

Oppdatert bruk av dyrevernemdene

Bruken av dyrevernemdene er presisert i en oppdatert instruks. Bruken knyttes nå kun opp mot å ivareta lekmannsskjønnet. Dyrevernemda skal ikke lenger gjennomføre selvstendige inspeksjoner, men involveres i de mest krevende sakene. Vi sikrer nå på en bedre måte at inspeksjoner med dyrevernemda gjøres innenfor gode faglige rammer.

Kompetanseutvikling

For å arbeide mer strategisk, langsiktig og planmessig med kompetanse, har vi laget en helhetlig modell for strategisk kompetanseutvikling. Som en del av dette arbeidet har vi blant annet kartlagt status på gjennomført opplæring. Det systematiske arbeidet med kompetanse skal integreres i de ordinære styringsprosessene og kobles til strategien vår. Vi skal utarbeide en kompetansestrategi som beskriver hvordan vi skal sikre at vi har nødvendig kompetanse for å nå målene våre. Modellen skal tas i bruk i 2021.

VI JOBBER MER EFFEKTIVT

Bekyringsmeldinger

Vi jobber mer systematisk med oppfølging av bekringsmeldinger på dyrevelferdsområdet. I slutten av året innførte vi ny metode for håndtering av meldinger. Regionale team skal vurdere og prioritere bekringsmeldingene. Det gjør at vi blir mer målrettede og effektive i mottak, vurdering og oppfølging av slike meldinger. Dette gir oss muligheten til å bruke mer tid på de mest alvorlige forholdene.

Mer effektiv klagesaksbehandling

Klagesaksarbeidet blir organisert på en ny måte, med klare kvalitetskrav og tidsfrister for behandling. Den samlede klage-

sakstiden skal totalt sett ikke overstige tre måneder. Det er et mål at endringene vil gi kortere klagesaksbehandling og sikre at brukerne raskere og mer forutsigbart får avgjort sine saker.

Risikovurdering av virksomhetsgrupper

Mer av tiden vår brukes i møte med brukerne, og vi skal være der behovet er størst. Vi har derfor risikovurdert fagområdene våre. Dette betyr at vi vil jobbe mer innenfor de områdene hvor vi ser at konsekvensen av regelverksbrudd er størst, eller erfarer at regelverket brytes ofte. Det vil frigjøre tid til de mest alvorlige sakene, samtidig som vi vil bruke mindre tid på områder med mindre risiko.

RISIKOBASERT TILSYN

Vi skal føre tilsyn (kontroll) der regelverksbrudd har størst konsekvens, samtidig som det skal være sannsynlig å avdekke regelverksbrudd.

VI ER MER BRUKERORIENTERT

Brukerundersøkelse etter tilsyn

15. september startet vi med en kort SMS-basert brukerundersøkelse etter tilsyn⁹. Brukerundersøkelsen er anonym og gir oss tilbakemelding på hvordan brukerne opplever møtet med våre inspektører. 50 % svarte på undersøkelsen. Resultatene for høsten viser at 95 % er svært fornøyd med hvordan vi i starten av tilsynet gir informasjon om hva vi skal se på under tilsynet. 96% er svært fornøyd med at vi ved avslutningen av tilsynet forklarer hva vi har observert, og 72 % svarer at alt i alt er de svært fornøyd med gjennomføringen av tilsynet.

Brukerundersøkelsen blir videreført i 2021.

Bedret veiledning og dialog med næringene

Som et ledd i å styrke kommunikasjonen med næringene har vi systematisert dialogen, blant annet gjennom produksjon og formidling av felles informasjonsmaterieil til bruk over hele landet. Hovedinnholdet i den årlige tilsynsplanen gjøres tilgjengelig for alle sentrale aktører når den er besluttet. Tilsynsområdene og hva vi vil kontrollere kunngjøres via nettsidene våre. Vi informerer i større grad enn tidligere, og vi har lagt til rette for raske avklaringer. Vi publiserer viktige klagesaksavgjørelser på akvakulturområdet på nettsidene våre. Klagesakene viser gjeldende forvaltningspraksis.

Nasjonal ordning med veiledning av nye matvirksomheter

Vi har etablert en landsdekkende ordning hvor nye matvirksomheter kan bestille en veiledningstime hos oss. Da går vi gjennom aktuelt regelverk og andre relevante forhold som virksomhetene må ha kontroll på. Målet er å sette nye matvirksomheter raskt i stand til å følge regelverket og drive etter god standard. Det er laget oppstartspakker med veiledning til nystartede matvirksomheter og matimportører

9 med unntak av smilefjestilsyn og sertifikatbehandling

som er tilgjengelig via mattilsynet.no. Oppstartspakkene inneholder flere opplæringsvideoer og grunnleggende informasjon om regler og tilsyn.

Systemstøtte kjøttkontroll

Prosjektet systemstøtte kjøttkontroll har som målsetting å digitalisere kjøttkontrollen, sørge for at den blir mer effektiv, målrettet og risikobasert, med reduserte kostnader for næringa. Enklere tilgang på matkjedeinformasjon kombinert med data fra kjøttkontrollen gir store muligheter til å dele informasjon med næringa og utvikle den offentlige kontrollen til Mattilsynet, se også kap. 3.2 for nærmere omtale.

ORGANISASJONSUTVIKLING VED HOVEDKONTORET

Etter en intern utredning med innspill fra eksterne brukere høsten 2020, besluttet administrerende direktør en ny organisering av hovedkontoret. Endringen skal bidra til at Mattilsynet blir mer brukerorientert, tilbyr flere og bedre digitale tjenester, og utvikler en mer målrettet og effektiv kontroll. Vi har et stort utviklings- og endringsbehov og målet er at vi skal bli bedre på styring, digitalisering og forvaltning. Organisasjonsendringen iverksettes fra andre tertial 2021.

VI HAR FORBEDRET KVALITETSSTYRINGEN

I løpet året har vi jobbet mye med å forbedre den overordnede kvalitetsstyringen. Kvalitetspolitikken er revidert og vi har videreutviklet de styrende dokumentene for kvalitetssystemet. Vi har tatt i bruk et nytt system for avvikshåndtering. Det stiller blant annet krav til årsaksanalyse og etterkontroller for å verifisere effekten av tiltak. For å få best mulig utbytte, er det nødvendig med både regelmessig opplæring og en endring av kulturen vår. Vi skal ta i bruk en ny portal for kvalitetsstyring. Det blir et viktig verktøy for å styre og måle prosessene våre på en bedre måte.

VI HAR TETTERE OPPFØLGING AV AVVIK ETTER REVISJONER FRA ESA, RIKSREVISJONEN OG INTERNREVISJONEN

Alle funnene etter revisjonene registreres i det nye systemet for avvikshåndtering. Vi lager en tertialvis og samlet status rapport for avviksoppfølging, som behandles av toppledelsen. Det har gitt effekt, og utviklingen går i riktig retning. Samtidig ser vi at det er rom for forbedringer og mer læring.

Internrevisjonsfunksjonen og -systemet fungerer etter hensikten og internrevisjonsprogrammet gjennomføres i henhold til plan. Oppfølging av funnene knyttet til systemer er omfattende og ressurskrevende. Det er fortsatt behov for å styrke oppfølgingsarbeidet.

Administrerende direktør brukte Internrevisjonen i 2020 til å verifisere gjennomføring og effekt av besluttede forbedrings-tiltak. Arbeidet ble ikke organisert som omfattende interne revisjoner, men kortere undersøkelser av ulike sider knyttet til forvaltningskvalitet. Undersøkelsene ble gjort i to ulike perioder, og resultatene viste forbedringer ved andre gangs undersøkelse.

Internrevisjonens årsrapport 2020 er oversendt som eget vedlegg.

Riksrevisjonen hadde ingen vesentlige merknader til Mattilsynets årsregnskap for 2019. Men Riksrevisjonen har påpekt mangler i systemene og rutinene som skal sikre at inntektskrav følges og at riktig gebyr kreves inn. Vi har etablert flere tiltak for å styrke internkontrollen med gebyrer, og vi har startet et langsiktig arbeid for en bedre, helhetlig og mer digital gebyrforvaltning.

UTVIKLING OG DIGITALISERING

Vi oppfyller ikke kravene i digitaliseringsrundskivet om å *tilrettelegge for gjenbruk og viderebruk* av informasjon. Videre forbedringsarbeid ser vi i sammenheng med både informasjonssikkerhet og evnen vår til å bli mer datadrevet. Ønsket er å bidra til økt verdiskaping i matkjeden gjennom å dele data som kan forbedre og effektivisere næringens produksjon. Vi ønsker en digital dialog med våre brukere slik at de får tjenester tilpasset sine behov, og at de kan dele data med oss, som grunnlag til å målrette og effektivisere den offentlige kontrollen.

Våre to største utviklingsprosjekter bidrar til å nå digitaliseringsmål. Tilsyn ferdig på stedet har vært vesentlig for å levere flere av de brukerretnede tjenestene knyttet til tilsyn. *Systemstøtte for kjøttkontroll* har inkludert deling av data som en del av måten vi jobber på. Prosjektene styres i henhold til [Prosjektveiviseren](#) og følger gjeldende arkitekturprinsipper. Gjennom disse prosjektene har vi også etablert en ny teknologisk plattform.

Nye digitale løsninger har bidratt til å opprettholde god IKT-støtte internt gjennom pandemien. I løpet av første halvår hadde alle medarbeidere ny samhandlingsplattform og oppgradert utstyr til å kunne utføre fullverdig jobb hjemmefra. Vi har jobbet med tilpasninger og brukerveiledninger for at medarbeiderne på best mulig måte skulle benytte seg av nye arbeidsmetoder og ta i bruk nye verktøy.

Vi har styrket kunnskap om og arbeidet med virksomhetsarkitektur. Med utgangspunkt i strategien vår har vi startet utviklingen av en ny forretningsarkitektur og evaluert eksisterende løsninger. Forretningsarkitekturen blir førende for utviklingsporteføljen vår framover.

Vi har tatt i bruk skybaserte tjenester for kontorstøtte og samhandling. Mye forberedende arbeid er gjort i 2020 for at vi skal avvikle egne datarom i løpet av 2021. Dette gjør vi for å møte anbefalingen om å ikke gjøre selv det som markedet kan gjøre bedre og mer effektivt. Løsningene letter også samhandlingen med andre aktører.

Tjenester som retter seg mot eksterne brukere er kategorisert som vist i tabell 4. To av hovedgruppene mangler IKT-støtte. Tilsynsprosessen har i løpet av året fått en viss økning i IKT-støtte, men fremdeles oppfatter vi oss selv som relativt umodne når det gjelder å tilby digitale tjenester.

Vi er i ferd med å bevege oss i retning av mer brukerdrevet og smidig utvikling. Ny organisering av hovedkontoret, med

Tabell 4: Oversikt over arbeidsprosesser med og uten IKT-støtte i Mattilsynet 2018 til 2020.

Kilde: Mattilsynet.

HOVEDGRUPPER AV TJENESTER	2018	2019	2020
Innhente kunnskap og analysere tilstand			Mangler IKT-støtte
Regelverksarbeid			Mangler IKT-støtte
Kommunikasjon og veiledning			
Antall besøk Matportalen.no	1 203 583	1 130 427	1 041 730
Antall besøk Mattilsynet.no	1 683 845	2 456 487	1 901 513
Antall besøk Kostholdsplanleggeren	412 597	410 033	565 638
Antall besøk Matvaretabellen	1 001 491	735 487	426 441
Offentlig kontroll og annen offentlig aktivitet¹⁰			
Antall offentlig kontroller ¹¹	50 029	46 999	25 357
Antall annen offentlig aktivitet ¹²	32 122	32 481	27 910
Antall klagesaker	388	395	309
Antall eksportsertifikater	59 975	69 366	63 858
Beredskap og håndtering			
Antall hendelser håndtert i MatCIM	218	201	242

¹⁰ Saksbehandlingen foregår i MATS, vårt digitale saksbehandlervertøy fra 2006.

¹¹ Definisjon: Kontroll gjennomført av kompetente myndighet for å verifisere regelverksetterlevelse hos driftsansvarlige, eller at varer eller dyr oppfyller krav i regelverk inkludert krav ved utstedelse av offentlige attester og sertifikater. Kilde: Kontrollforordningen

¹² Definisjon: Annen aktivitet enn offentlig kontroll utført av kompetente myndigheter eller de som har fått delegert myndighet. Aktiviteter som å stadfeste forekomst av dyresjukdommer eller planteskadegjørere, forebygge eller begrense spredningen av slike sykdommer/skadegjørere, utrydde disse, tildele tillatelse eller godkjenninger og utstedte offisielle sertifikater eller offisielle attestasjoner. Kilde: Kontrollforordningen

satsning på en ny avdeling for utvikling skal understøtte det. Tydelig ansvar og kompetanse skal bidra til å øke endringstakten.

Sikkerhet og personvern

IKT-sikkerheten er god, men vi ser at trusselsituasjonen utvikler seg. Vi må videreutvikle evnen til å møte truslene. Vi deltok i Øvelse Digital 2020 og har gjennomført beredskapsøvelser knyttet til denne. En sentral del av evnen til å oppdage trusler er vår deltakelse under Landbruks- og Mat-CERT.

Vår responselle (MatCSIRT) mottar varsler og rapporterer om hendelser som kan true sikkerheten. Vi har inngått avtale om og skal etablere noder for automatisk overvåking av nett-trafikk og trusler i vårt datasenter, samt skanning av våre netjtjenester i regi av Nasjonalt cybersikkerhetssenter, NCSC.

Vi skal ha, og kunne dokumentere, full kontroll med håndtering av personopplysninger og annen taushetsbelagt informasjon. Oppgavene knyttet til de nye personvernbestemmelsene er foreløpig ikke godt nok løst. Vi har styrket arbeidet med å kartlegge status og foreslå varige løsninger, samt bidra til å bygge forståelse for oppgavene i hele virksomheten. Arbeidet vil pågå også i 2021.

Mattilsynet har mangler i oppfyllelsen av krav til tilgangsstyring. Arbeidet med å etablere løsning for tilgangsstyring er startet og skal videreføres i 2021.

I Schrems II-dommen sommeren 2020 kom EU-domstolen med tilleggskrav for overføring av personopplysninger til land utenfor EØS (tredjeland). Som følge av denne dommen har vi gått gjennom avtalene våre for å få oversikt over hvorvidt personopplysninger overføres til land utenfor EØS. Vi skal sørge for, og dokumentere, at all databehandling skjer i samsvar med regelverket.

Mer av ressursene går til utvikling og forbedring

Økningen i andel i ressurser til utviklingsaktiviteter var hovedsakelig knyttet til utvikling av kompetanse, men det var også en økning i ressursbruken til metodeutvikling og digitalisering.

Andelen ressurser til *Føre tilsyn* gikk noe ned. Innen kategorien var det en betydelig dreining i ressursbruken fra ordinær kontrollvirksomhet til hendelseshåndtering. Endringene ble i stor grad utløst av pandemien.

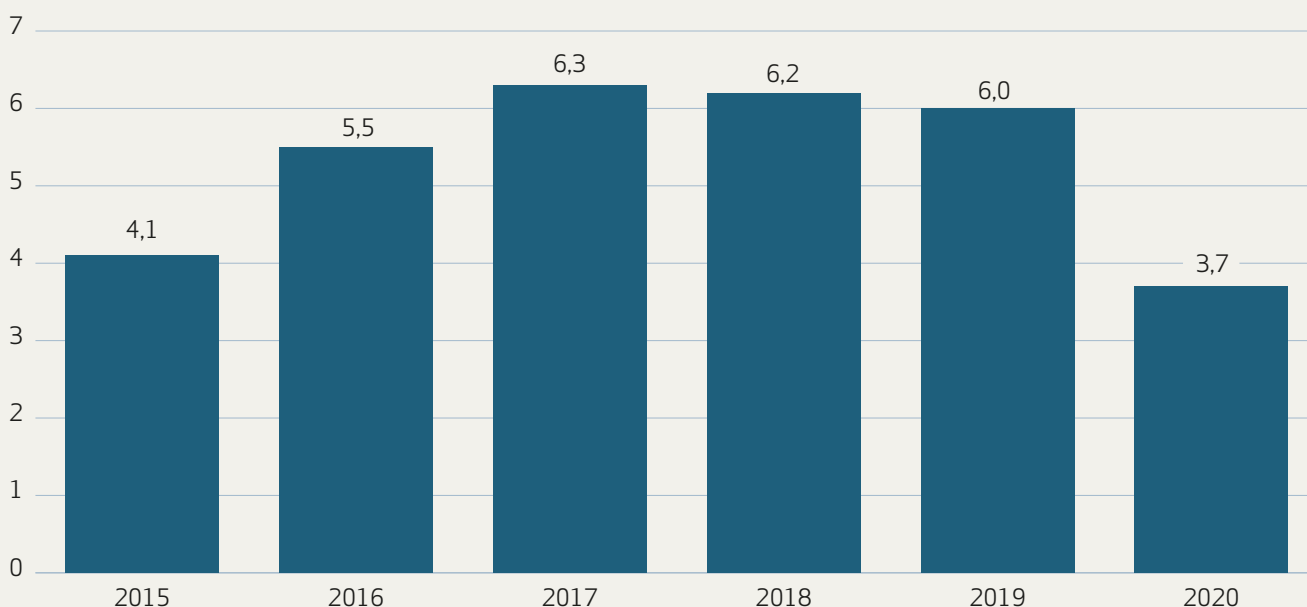
Vi økte ressursene til kommunikasjon og veiledning av bransjer og virksomheter. Dette må ses i sammenheng med

Foto: shutterstock.com/Yuganov Konstantin

Tabell 5: Tidsbruk på kjerne- og utviklingsaktiviteter, samt administrasjon og ledelse (andel av disponible årsverk) for årene 2018 - 2020. Kilde: Mattilsynet.

RESSURSBRUK (ÅRSVERK)	2018	2019	2020
Utvikle regelverk og internasjonalt samarbeid	3,4 %	3,1 %	2,8 %
Føre tilsyn	52,1 %	51,8 %	50,8 %
Kommunisere og veilede	7,6 %	7,5 %	6,9 %
Innhente kunnskap og analysere tilstand	4,3 %	4,3 %	4,7 %
Utviklingsaktiviteter	8,6 %	8,8 %	11,1 %
Administrasjon og ledelse	24,0 %	24,4 %	23,8 %
Sum	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Figur 25: Produktivitet på området detalj, servering, transport og lager av næringsmidler i perioden 2015-2020. Kilde: Mattilsynet

hovedprioriteringen *Bedre dialog med næringene og bedre veiledning* og det igangsatte forbedringsarbeidet. Andelen ressurser totalt på kategorien *Kommunisere og veilede* gikk likevel ned som følge av redusert ressursbruk til kontakt med publikum, media og andre myndigheter.

Økningen på kategorien *Innhente kunnskap og analysere tilstand* skyldes økte ressurser til forsøksdyrforvaltning og til utredning og analyse.

Tidsbruk til reise føres på kategorien som reisen gjelder. Reiserestriksjoner og økt bruk av digitale møter medførte at samlet tidsbruk til reise gikk ned fra 58 årsverk i 2019 til 29 årsverk i 2020.

Ressursbruken per kontroll øker som følge av tiltak for smittevern og kvalitet

Vi måler produktivitet (antall kontroller per ukeverk) på området Detalj, servering, transport og lager. Dette området inkluderer smilefjesinspeksjoner, vår mest standardiserte tilsynsform, og som derfor er godt egnet for slik måling.

Figur 25 viser at produktiviteten på området økte i årene etter innføringen av smilefjes mens det har vært en nedgang siden 2017. Nedgangen i 2018-2019 skyldes redusert frekvensen for smilefjestilsyn fra åtte til tolv måneder i 2018. Den markante nedgangen i 2020 skyldes for en stor del pandemien. Smilefjestilsyn har i deler av året vært innstilt, og smitteverntiltak og innføringen av nye retningslinjer for kvalitetssikring gjør at kontroller tar lengre tid enn tidligere.

Tabell 6: Økonomiske nøkkeltall. Kilde: Mattilsynet.

	2018	2019	2020
Utnyttelsesgrad post 01-29	97 %	98 %	96 %
Driftsutgifter	1 369 079 285	1 407 352 414	1 361 277 672
Lønnsandel av driftsutgifter	68 %	67 %	68 %
Lønnsutgifter per årsverk ¹³	755 181	846 249	838 075
Gebyrinntekter ¹⁴	175 135 050	197 651 280	178 269 153
Andel gebyrinntekt av totale utgifter	13 %	14 %	13 %
Andel gebyrinntekt av beregnet selvkost	48 %	51 %	42 %

¹³ Økningen etter 2018 skyldes endret beregningsmetode for antall årsverk, jf. fotnote 1 i kapittel 2.

¹⁴ Tall er eksklusive inntekter fra tvangsmulkt og overtredelsesgebyr, og avviker derfor fra regnskapstall for kap. 4115 post 01, jf. årsregnskapet.

Tabell 7: Økonomiske nøkkeltall. Kilde: Mattilsynet.

	2019	2020
Nyansettelser totalt	56	70
Andel nyansatte med nedsatt funksjonsevne eller hull i CV-en	2	2
Utgjør i prosent (mål 5 %)	3,6	2,9

ØKONOMI

Den reduserte utnyttelsesgraden (post 01-29) sammenlignet med 2019 skyldes hovedsakelig mindreforbruk på kap. 1115 post 22 Reguleringspremie til kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser. Utnyttelsesgraden for driftsbevilgningen (post 01) var i underkant av 98 prosent, og dette vurderes som tilfredsstillende sett i lys av innvirkningen pandemien har hatt på driften.

Driftsutgiftene gikk ned med 1,2 prosent. Dette kan for en stor del tilskrives stram økonomistyring, redusert reisevirksomhet og færre prøveuttak. Det har gitt lavere utgifter til reise og kjøp av analysetjenester. For nærmere omtale av utgiftene vises til ledelseskomentarene til årsregnskapet.

Gebyrinntektene gikk ned med 9,8 prosent. Den reelle nedgangen var lavere ettersom enkelte gebyrer for utført

kjøttkontroll i 2018 ble innbetalt i 2019. Gebyrinntektene som andel av driftsutgiftene og som andel av beregnet selvkost for gebyrpliktige tjenester og kontroller gikk også ned. For nærmere omtale av sammenhengene mellom ressursbruk og gebyrinntektene, viser vi til vedlegg 3.

FELLESFØRINGER

Slik setter vi inkluderingsdugnaden ut i livet

Målet om at minimum fem prosent av nyansettelser i staten skal være personer med nedsatt funksjonsevne eller hull i CV-en, ble ikke nådd selv om vi hadde oppmerksomhet på det. Det er ikke lett å måle effekt av de ulike tiltakene og å konkludere med hva som virker best.

Det er kvalifikasjonsprinsippet som gjelder ved ansettelse. Fra 2020 er det mulig for søkere med hull i CV-en å krysse av for dette i rekrutteringsverktøyet vårt. Vi har svært få

søkere som informerer om at de har hull i CV-en og/eller nedsatt funksjonsevne.

Vi har inngått samarbeidsavtale med NAV St. Hanshaugen som gjelder for alle kontorene våre. Samarbeidet har allerede gitt resultater, og vi forventer at det vil bidra framover til å øke tilgangen på kandidater innenfor målgruppen.

Alle rutinene våre og styrende dokumenter er oppdatert med informasjon om inkluderingsdugnaden og de nye endringene i statsansatteloven. Vi har supplert utlysningstekstene våre med en mangfoldserklæring og tekst om krav for å oppfylle positiv særbehandling.

En sentral del av inkluderingsarbeidet er å tilrettelegge arbeidsforholdene for ansatte som har eller får redusert arbeidsevne. Dette arbeidet gjøres i tett samarbeid med den enkelte arbeidstaker, NAV og bedriftshelsetjenesten.

Vi har deltatt i forsøket med anonyme søknader i staten 2019-2020, som også har vært en del av integreringsløftet.

Vi har forpliktet oss til handlingsplanen for inkluderingsdugnaden for landbruks- og matsektoren, og vi forventer at oppfølging av tiltakene i denne vil bidra til at vi oppnår målet i 2021.

Systematisk arbeid med helse, miljø og sikkerhet (HMS)

Vi skal ha en helsefremmende arbeidsplass der medarbeiderne trives, og sykefraværet er under 4,9 prosent.

Vi har HMS-handlingsplaner med tiltak som skal bidra til at vi når målet om redusert sykefravær og utvikler et godt arbeidsmiljø. Sykefraværet ble også fulgt opp i arbeidsmiljøutvalgene både sentralt og lokalt. Sykefraværet gikk ned fra 6,5 til 5,7 prosent. Denne nedgangen ser ut til å være en trend som også andre statlige etater erfarer, og vi er usikre på om det er en varig nedgang eller om det skyldes pandemien og at flere må jobbe hjemmefra. Vi skal fortsette å arbeide planmessig med oppfølging av sykefraværet. Det er et langsiktig arbeid som det vil ta tid å se effektene av.

Vi forbedrer arbeidet med HMS kontinuerlig, og har en nullvisjon for skader og ulykker. Alle tilfeller av ulykker og uønskede hendelser skal rapporteres og følges opp. Nærmeste leder er ansvarlig for oppfølgingen av sine ansatte i samarbeid med vernetjenesten. Vi startet i 2019 et arbeid for å gjøre det enklere å rapportere og følge opp avvik, samt hente ut gode statistikker til bruk i det forebyggende arbeidet. Dette arbeidet ble videreført i 2020 og nytt avvikssystem ble tatt i bruk høsten 2020, se omtalen under overskriften Vi har forbedret kvalitetsstyringen.

Vi har arbeidet med revisjon av hele HMS-systemet. Arbeidet videreføres i 2021. Med bakgrunn i en intern undersøkelse, og løpende rapportering, vet vi at våre ansatte av og til blir utsatt for trakassering, trusler og vold. Vi er i gang med å

utvikle opplæringstiltak for ledere og medarbeidere for å øke kompetansen om hvordan motvirke denne utfordringen. Det skal gi større trygghet i situasjoner som innebærer håndtering av trakassering, trusler og vold. Dette arbeidet ble nedprioritert i 2020 fordi vi måtte bruke HMS-ressursene våre til å håndtere pandemien. Planen er å fortsette arbeidet i 2021.

Lærling i Mattilsynet

Vi har i 2020 hatt én lærling i Mattilsynet som går læretiden sin i kontor- og administrasjonsfaget. Fra høsten 2021 forventer vi å ha to lærlinger i kontor- og administrasjonsfaget.

Arbeid for å hindre diskriminering

Vi viser til vedlagte rapport om vår oppfølging av aktivitets- og redegjørelsesplikten.

PRIORITERINGER FRAMOVER

Oppfølging av den eksterne granskningen og pandemien vil være førende for styringen også i 2021. Samtidig må vi forbedre flere sider av vår styring og kontroll for å kunne konkludere med at vi tilfredsstillt lover og forskrifter og sikrer effektiv styring med kvalitet i alle ledd.

Hovedprioriteringene for 2021 er:

- Følge opp koronasituasjonen
- Fortsette arbeidet med forbedringstiltak etter den eksterne granskningen
- Bedre rolleforståelse og kvalitet i forvaltningen
- Mer risikobasert og målrettet offentlig kontroll
- Bedre dialog med næringene og forbrukerne og bedre veiledning
- Mer brukerorienterte og effektive interne prosesser

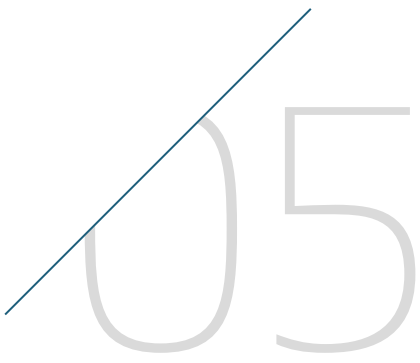
Vi skal styre utviklings- og forbedringsarbeidet både gjennom porteføljestyring og i linjen, og vri mer av ressursene til dette arbeidet. I tillegg skal vi fortsette å følge opp at endringene tas i bruk og at de får de effektene som vi har forutsatt. Det betyr bedre kvalitet i tilsynsrollen, færre klager på grunn av forvaltningskvalitet og færre avvik, se også omtalen i kap. 3.8.

Vi skal iverksette den nye organiseringen av hovedkontoret og evaluere underveis for å sikre at endringen bidrar til mer målrettet løsning av samfunnsoppdraget.

Vi vil prioritere å videreutvikle mål- og resultatstyringen med vekt på risikostyring. Det inkluderer arbeidet med å identifisere indikatorer som skal vise effekten av innsatsen vår over tid og bidra til å sikre måloppnåelse. Vi vil utvikle en mer helhetlig metode for å sikre tilfredsstillende internkontroll.

Utvikling av en mer effektiv gebyrforvaltning skal fortsatt prioriteres.

Vi skal arbeide videre for å sikre og dokumentere tilstrekkelige beskyttelsestiltak for taushetsbelagt informasjon. Arbeidet med tilgangsstyring skal prioriteres for å sikre at egne systemer bringes i tråd med regelverket om innebygget personvern.

Vurdering av framtidssutsikter

Konsekvensene av koronapandemien er omfattende og trolig varige. I dag er det umulig å vurdere fremtiden uten å se den i sammenheng med de samfunnsendringene som danner den nye normalen. Vi ser tegn til at bærekraft blir viktigere, at omstillinger i næringslivet fremskyndes, at flere hendelser knyttes til én-helse, og at det oppstår nye samhandlingsmønstre. Alt dette kommer til å prege vårt arbeid i årene framover. Vi legger til grunn at de overordnede målene for Mattilsynet ligger fast, men måten vi løser oppdraget vårt på, vil være gjenstand for løpende og gjennomgripende endringer i årene som kommer.

FNs bærekraftsmål

stadig viktigere. Det samme gjelder det offentliges evne til endring og omstilling av egen virksomhet. At Mattilsynet jobber for mål som helsemessig trygg mat og god helse hos planter, landdyr og fisk, og god dyrevelferd, antar vi vil ligge fast framover. Men hvordan vi jobber med dette er foranderlig og må hele tiden tilpasses risiko, teknologimuligheter og ikke minst samfunnets og brukernes behov.

Hvilke data vi samler inn og får tilgang til fra andre blir viktig for å forstå tilstanden i norske dyrehold, i matproduksjon og i vannforsyningssystemer. Slik kan vi hele tiden basere den offentlige kontrollen på risiko, og bruke samfunnets ressurser på en mest mulig effektiv måte. Å sikre mulighet til datafangst og -deling og god datakvalitet blir den viktigste utviklingsoppgaven for oss, og det som i sterkst grad vil styrke bidraget vårt til verdiskaping. Digital teknologi gir også mulighet til effektiv og sikker brukerdiallog. Vi har et betydelig digitaliserings-etterlep, og har derfor iverksatt flere tiltak for å øke både utviklingstakten og kompetansen i organisasjonen.

I næringene vi fører tilsyn med, er innovasjonstakten høy. Nye, mer presise genredigeringsteknologier og DNA-analyser gir muligheter for skreddersydd mat og landbruk og til å spore forurensning i mat eller dokumentere autentisitet i dyr og produkter. Potensialet for presis redigering av gener påvirker debatten knyttet til genmodifiserte organismer. Skal vi for eksempel heller designe planter og dermed fjerne behovet for kjemiske plantevernmidler?

FAO, FNs organisasjon for ernæring og landbruk, peker på produksjon av proteiner i havet for å fø en voksende befolkning. I regjeringens havstrategi ligger det store vekstambisjoner for akvakultur. Om denne strategien lar seg gjennomføre vil blant annet avhenge av om næringen og det offentlige kan oppnå produksjon som ivaretar både miljøet og fiskens helse og velferd ved hjelp av teknologi, prosesser og reguleringer. Vi vil arbeide for å bli en mer kompetent og aktiv bidragsyter til et digitaliseringsvennlig regelverk og smidige utviklingsprosesser.

ÉN-HELSE¹⁶ OG HÅNDTERING AV HENDELSER

Som beredskapsetat er Mattilsynet trent og beredt til å håndtere hendelser innen dyre- fiske og plantehelse og mat- og vanntrygghet. Vi har kompetent personell over hele landet og nasjonale og internasjonale fagnettverk for å ivareta rollen. Gjennom koronaåret 2020 har befolkningen fått kompetanse om smittevern og forståelse for hvorfor det er viktig. Skrantesyke på Hardangervidda og fugleinfluensa langs kysten av Sør-Norge har også økt den kollektive bevisstheten om at vi lever i et fellesskap der sykdom kan spre seg, også mellom dyr og mennesker. Koronautbrudd i minkfarmer og påfølgende nedslaktning av dyr i Danmark og Nederland er alvorlige eksempler på det. Kompetanse og forståelse for smittevern kan bane vei for mer samarbeid og lettere håndtering i fremtidige hendelser, hvor dyresjukdommer eller zoonoser, sykdom som kan smitte fra dyr til mennesker, medfører inngripende og kostbare tiltak.

¹⁶ *Én-helse (One Health) - FHI*

Kunnskapsfeltet én-helse viser hvor nødvendig det er å se mennesker, dyr og miljø i sammenheng for å forstå og håndtere globale utfordringer innen helse og biosikkerhet. Nasjonalt og internasjonalt jobbes det med å øke kunnskap og evne til å håndtere biologiske trusler. Vi forventer økt interesse for, og krav til, kunnskap om én-helse i kjølvannet av koronapandemien. Klimaendringene åpner også opp for at flere fremmede arter etablerer seg i Norge og øker risikoen for at plante- og dyresjukdommer vi ikke har hatt før, kommer inn i landet. På den annen side kan også et varmere klima åpne for dyrking av nye sorter som er ønsket av forbrukerne. Vi skal styrke rollen som faglig rådgiver for politiske myndigheter ved å delta aktivt i det nasjonale og internasjonale samarbeidet omkring slike spørsmål. Vi skal også bygge videre på erfaringer fra pandemien for å videreutvikle egenskapene våre som beredskapsetat.

TILLIT OG NYE SAMHANDLINGSMØNSTRER

Selv om tilliten til myndigheter har vært under press internasjonalt de seneste årene, har Norge sett en økende tillitstrend under pandemien. Folk har ansett det å bidra i den nasjonale dugnaden, laste ned smittesporingsapper og å holde seg hjemme som nødvendige tiltak, og mange tar ansvar for selv å skaffe seg viktig informasjon. Verdien av samarbeid mellom private aktører, borgere og offentlig sektor for å løse viktige oppgaver har også blitt tydeligere. Kreativitet og fleksibilitet for å sikre matforsyning, sesongarbeidskraft, og fortsatt eksport over stengte grenser har bragt oss og andre offentlige etater i jevnlig dialog med næringene. Denne verdifulle lagånden må det offentlige generelt og vi spesielt jobbe for å bevare og styrke i fortsettelsen.

Som myndighet må vi ikke bare være opptatt av å få tillit, men også gi tillit. Mattilsynet har interesse av de prinsipielle diskusjonene som pågår i forskning og næring om effekten ulike virkemidler har for å oppnå at regelverket blir fulgt. Er det mest effektivt å gi pålegg og sanksjoner ved brudd på regelverket, eller er det mest effektivt å gi informasjon og veiledning for å unngå at det skjer igjen? Vi har fått tilbakemeldinger fra næringene om at vi noen ganger bruker strenge virkemidler der veiledning hadde virket bedre. Vårt mål – som vi deler med næringene – er at regelverket skal følges. Det er verdifullt for samfunnet og for den enkelte produsenten. Vi oppfatter at de fleste aktører ønsker å gjøre rett, og at god veiledning vil føre fram. Som tilsyn må vi bli bedre til å vurdere hensiktsmessigheten og forholdsmessigheten ved de virkemidlene vi bruker. Vi ønsker å utøve kontroll på bakgrunn av en treffsikker risikoanalyse. Med deling av data, digitale dialogtjenester og målrettet veiledning om regelverket, vil vi i framtiden lykkes bedre med en effektiv virkemiddelbruk.

Når det gjelder matkriminalitet, kriminalitet mot dyr og alvorlige og gjentatte brudd på dyre- eller fiskevelferden, må streng virkemiddelbruk fortsatt gjelde. Det er viktig først og fremst for at dyra skal ha det godt, men også for tilliten til resten av næringene og tilliten fra forbrukerne. Kompetente medarbeidere, tilgang på data og nært samarbeid med offentlige etater og næringsliv vil bidra til at Mattilsynet kan styrke innsatsen på disse områdene framover.

06

Årsregnskap

Foto: shutterstock.com/Hand Robot

LEDELSESKOMMENTARER

FORMÅL

Mattilsynet arbeider etter følgende mål:

- sikre helsemessig trygg mat og trygt drikkevann
- fremme god helse hos planter, landdyr og fisk
- fremme god dyrevelferd og respekt for dyr
- fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn
- ivareta miljøvennlig produksjon

Hensynet til aktørene langs hele matproduksjonskjeden skal ivaretas, herunder markedsadgang i utlandet. Vi skal i tillegg arbeide for målene i annen lovgivning Mattilsynet forvalter.

Mattilsynet er faglig underlagt Landbruks- og matdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet og er administrativt underlagt Landbruks- og matdepartementet. Mattilsynet er et ordinært statlig forvaltningsorgan og fører regnskap i henhold til kontantprinsippet, jf. prinsippnotene til årsregnskapet. Årsregnskapet utgjør kapittel VI i årsrapporten til Mattilsynet.

VURDERINGER AV VESENTLIGE FORHOLD SAMMENLIGNET MOT FJORÅRET

Mattilsynets driftsutgifter på kapittel 1115 post 01 er på 1,370 milliarder kroner i 2020 mot 1,387 milliarder kroner i 2019. Situasjonen med covid19 har ført til en sterk reduksjon i reiseaktiviteten, kurs, seminarer og møter fra midten av mars, noe som fremgår tydelig av regnskapet. Vi har også på noen områder økt utgifter som følge av pandemien, blant annet knyttet til kjøp av smittevernutstyr og bruk av overtid i kritiske funksjoner. Som følge av covid19 og færre tilsyn har vi en betydelig reduksjon i utgifter til kjøp av analysetjenester. Økte kostnader knyttet til leie av lokaler skyldes at hovedkontoret har flyttet i nye lokaler i Oslo.

ÅRSVERK, LØNN OG SOSIALE UTGIFTER

Antall utførte årsverk i Mattilsynet i 2020 var 1106. Dette er beregnet i henhold til definisjon av utførte årsverk i personalmelding fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet 27. november 2019. Økning i utbetalinger til lønn skyldes lønnsjustering knyttet til lønnsoppgjørene samt økt overtidsbruk. Som en konsekvens av pandemien fikk lønnsoppgjøret et annet utfall enn det man hadde forutsett.

ANDRE UTBETALINGER TIL DRIFT

Det er en reduksjon i andre utbetalinger til drift i 2020 på i overkant av 36,2 millioner kroner, fra 470,6 millioner kroner i 2019 til 434,4 millioner kroner i 2020. Reduksjon skyldes mindre utgifter til reise og til kjøp av analyse og veterinærtjenester.

VURDERINGER AV VESENTLIGE FORHOLD MELLOM TILDELING OG REGNSKAP

Kap. 1115 post 01 Driftsutgifter

Mattilsynet disponerte 1,4 milliarder kroner på posten for driftsutgifter i 2020. Korrigeret for merinntektene på kapittel 4115 post 02 på 2,5 millioner kroner var det en mindreutgift på 32,1 millioner kroner i 2020, som tilsvarer 2,3 prosent av disponibel bevilgning. 2 millioner kroner av bevilgningen ble benyttet av Landbruks- og matdepartementet til dekning av

utgifter til nasjonal ekspertise i internasjonale organer. Disse utgiftene er ikke inkludert i årsregnskapet.

Kap. 1115 post 22 Reguleringspremie til kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser

Samlet tildeling for reguleringspremie til kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser utgjorde i 2020, 14 millioner kroner. Reguleringspremien kan variere mye fra år til år. Mattilsynet hadde en mindreutgift på 13,7 millioner kroner i 2020. For 2020, fikk lønnsoppgjøret et annet utfall enn det man hadde forutsett, grunnet pandemien. På bakgrunn av det, ble reguleringspremien kraftig redusert, etter fastsettelse av endelig lønns- og trygdeoppgjør. Hovedgrunnen til at premien, som blir belastet hvert år, varierer, skyldes at Mattilsynet i 2004 overtok tidligere kommunalt ansatte. Mattilsynet bærer selv risikoen knyttet til disse, og blir fortløpende belastet ved pensjonsuttak eller endringer i pensjoner.

Kap. 4115 post 01 Gebyrer mv

Det ble innbetalt 182 millioner kroner i gebyrer, tvangsmulkt og overtredelsesgebyr i 2020, mens bevilgningen var på 184 millioner kroner. Dette gir en mindreinntekt på 2 millioner kroner, noe som i hovedsak skyldes redusert aktivitet når det gjelder fysiske tilsyn, og at Mattilsynet i større grad har prioritert andre kontrollaktiviteter. Dette har medført at inntekter fra gebyr har blitt redusert.

Kap. 4115 post 02 Driftsinntekter og refusjoner mv

Driftsinntekter og refusjoner var på 8,5 millioner kroner i 2020. Hovedsakelig er inntekten knyttet til administrasjonsgebyr, framleie av lokaler, prosjekter med ekstern finansiering og oppgaver som Mattilsynet utfører for andre myndigheter. Merinntekten på 2,5 millioner kroner skyldes tilfeldige inntekter gjennom året.

Kap. 5550 post 70 Miljøavgift på plantevernmidler

Regnskapet viser en merinntekt på 1,9 millioner kroner i 2020.

REVISJONSORDNING

Riksrevisjonen er ekstern revisor og årsregnskapet er ikke ferdig revidert per dags dato. Mattilsynet har frist for å publisere det endelige regnskapet innen 1. mai 2021. Revisjonsberetningen og all underliggende korrespondanse knyttet til den finansielle revisjon er offentlig når revisjonsberetningen er oversendt Mattilsynet.

LEDERS BERETNING

Jeg bekrefter at:

- Årsregnskapet gir et dekkende bilde av Mattilsynets disponible bevilgninger av regnskapsførte utgifter, inntekter, eiendeler og gjeld som helhet per 31.12.2020.
- Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten, rundskriv fra Finansdepartementet R-115 og krav fra Landbruks- og matdepartementet.

Oslo, 15. mars 2021

Ingunn Midttun Godal
administrerende direktør

PRINSIPPNOTE

GENERELT OM ÅRSREGNSKAPET

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med krav i bestemmelser om økonomistyring i staten, fastsatt 12. desember 2003 med endringer, senest 5. november 2015, punkt 3.4, Finansdepartementets rundskriv R-115 og eventuelle tilleggskrav fastsatt av Landbruks- og matdepartement.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorrapporteringen er satt opp i tråd med grunnleggende prinsipper for årsregnskap og regnskapsføring i staten nedfelt i bestemmelsene punkt 3.4.2 og Stortingets bevilgningsreglement §§ 3, 4 og 13.

Sumlinjen "netto rapportert til bevilgningsregnskapet" er lik i begge de to oppstillingene.

Grunnleggende prinsipper for årsregnskap

- Ettårsprinsippet: Regnskapet følger kalenderåret
- Fullstendighetsprinsippet: Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret
- Kontantprinsippet: Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet
- Bruttoprinsippet: Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp
- Intern fakturering praktiseres ikke

OPPSTILLING AV BEVILGNINGSRAPPORTERING

Bevilgningsoppstillingen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen, og en nedre del som viser beholdninger i kapitalregnskapet.

Bevilgningsspesifikasjon viser alle regnskapstall Mattilsynet har rapportert til statsregnskapet og endring i mellomværende med statskassen. Utgiftene og inntektene er gruppert etter kapitler og poster som Mattilsynet har fullmakt til å disponere.

Mottatte fullmakter vises ikke i kolonnen for samlet tildeling, men er omtalt i note B til bevilgningsoppstillingen. Utgiftene knyttet til belastningsfullmaktene er bokført og rapportert til statsregnskapet og vises i kolonnen for regnskapet.

- Note A viser forklaring av samlet tildeling
- Note B viser forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

OPPSTILLING AV ARTSKONTORAPPORTERING

Oppstillingen omfatter en artskontooppstilling, en spesifikasjon av mellomværende med statskassen ved årets slutt, og artskontooppstillingen viser Mattilsynets rapportering til statsregnskapet på regnskapslinjenivå etter standard kontoplan for statlige virksomheter.

Spesifikasjonen av mellomværende med statskassen vises fordelt på grupper av kontoer. Artskontooppstillingen viser følgende noter i tillegg til prinsippnote:

- Note 1 innbetalinger fra drift
- Note 2 utbetalinger til lønn
- Note 3 andre utbetalinger til drift
- Note 4 finansinntekter og finansutgifter
- Note 5 utbetalinger til investeringer
- Note 6 innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten
- Note 7 tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten
- Note 8 sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

KONTOPLAN

Standard kontoplan blir benyttet til løpende bokføring.

ARBEIDSGIVERAVGIFT, NETTOFØRINGSORDNING, PENSJONSPREMIE OG GRUPPELIV

Arbeidsgiveravgift blir ikke innbetalt, men er regnskapsført og rapportert som utgift på Mattilsynets kapittel og til inntekt på felleskapittel Folketrygden.

Mattilsynet er innenfor nettoføringsordningen og har fra 1. januar 2015 fullmakt til å utgiftsføre betalt merverdiavgift på kap. 1633 Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift, post 01 Driftsutgifter.

Pensjonspremie til Statens Pensjonskasse er fra og med 2017 belastet regnskapet i sin helhet. Pensjonspremien betales 6 ganger per år iht. til faktura fra Statens Pensjonskasse. Fakturaen inneholder både arbeidsgiverandel og beløp trukket av de ansattes lønn.

Grupplivsforsikring blir ikke utbetalt, men belastet kapittel 5309 post 29, jf. R-101. pkt. 4.3.1.

IMMATERIELLE EIENDELER OG ANLEGGSMIDLER

Driftsmidler med anskaffelsesverdi over kr 50 000 utgiftsføres i kontogruppe 47-49. Driftsmidler med anskaffelsesverdi under kr 50 000, men som Mattilsynet anser å være en del av en pool (pooltilnærming), utgiftsføres likevel i kontogruppe 47-49 (hvis samlet sett anskaffelsesverdien er over kr 50 000).

SELVASSURANDØRPRINSIPP

Staten opererer som selvassurandør. Det er ikke inkludert poster i årsregnskapet som søker å reflektere alternative netto forsikringskostnader.

STATENS KONSERNKONTOORDNING

Mattilsynet tilfører ikke likvider gjennom året. Mattilsynet har en trekkrettighet på vår konsernkonto. Saldoen nullstilles på den enkelte oppgjørskonto i Norges Bank ved overgang til nytt regnskapsår.

BEVILGNINGSRAPPORTERING FOR REGNSKAPSÅRET 2020

Utgifts- kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling	Regnskap 2019	Merutgift (-) og mindreutgift
1115	Mattilsynet	01	Driftsutgifter	A, B	1 399 877 000	1 370 324 362	29 552 638
1115	Mattilsynet	22	Reguleringspremie til kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser	A, B	14 001 000	274 032	13 726 968
1115	Mattilsynet (overslagsbevilgning)	71	Tilskudd til erstatninger	A, B	4 200 000	3 468 811	731 189
0540	Difi-medfinansiering IKT prosjekter	25	Spesielle driftsutgifter	B		5 400 592	
0702	Beredskap (særskilt belastningsfullmakt)	21	Spesielle driftsutgifter	B		199 950	
0900	NFD Nasjonale eksperter	21	Spesielle driftsutgifter			770 141	
0714	Folkehelse	21	Spesielle driftsutgifter	B		0	
1100	LMD	21	Spesielle driftsutgifter	B		8 984 059	
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen (belastningsfullmakt)	77	Utviklingstiltak	B		0	
1400	Klima- og miljødepartementet (belastningsfullmakt)	01	Driftsutgifter	B		0	
1633	Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift (overslagsbevilgning)	01	Driftsutgifter	B		73 763 331	
Sum utgiftsført					1 418 078 000	1 463 185 278	

Inntekts- kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst		Samlet tildeling	Regnskap 2020	Merinnt. og mindreinnt. (-)
4115	Mattilsynet	01	Gebyr m.m		184 028 000	182 030 809	-1 997 191
4115	Mattilsynet	02	Driftsinntekter og refusjoner mv.	B	5 962 000	8 467 774	2 505 774
5309	Tilfeldige inntekter, ymse	29	ymse			1 641 275	
5550	Miljøavgift på plantevernmiddel	70	Miljøavgift på plantevernmiddel		65 000 000	66 856 122	1 856 122
5584	Andre avgifter	70	Andre avgifter			0	
5700	Folketrygdens inntekter	72	Arbeidsgiveravgift			102 244 970	
Sum inntektsført					254 990 000	361 240 950	
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet						1 101 944 328	

Kapitalkontoer

60080701	Norges Bank KK /innbetalinger					301 929 555	
60080702	Norges Bank KK/utbetalinger					-1 405 288 019	
711315	Endring i mellomværende med statskassen					1 414 136	
Sum rapportert						0	

Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)

Konto	Tekst	2020	2019	Endring
711315	Mellomværende med statskassen	-35 682 438	-37 096 574	1 414 136

NOTE A FORKLARING AV SAMLET TILDELING UTGIFTER

Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets tildelinger	Samlet tildeling
1115 01	17 059 000	1 382 818 000	1 399 877 000
1115 22	670 000	13 331 000	14 001 000
1115 71		4 200 000	4 200 000

NOTE B FORKLARING TIL BRUKTE FULLMAKTER OG BEREKNING AV MULIG OVERFØRBART BELØP TIL NESTE ÅR

Kapittel og post	1115 01	1115 22	1115 71
Stikkord			"overslagsbevilgning"
Merutgift(-)/mindreutgift	29 552 638	13 726 968	731 189
Utgiftsført av andre i iht. avgitte belastningsfullmakter			
Merutgift(-)/mindreutgift etter andres utgiftsføringer	29 552 638	13 726 968	731 189
Merinntekter iht merinntekts-fullmakt	2 505 774		
Innsparinger			
Sum grunnlag for overføring	32 058 412	13 726 968	731 189
Maks overført beløp*	69 140 900	666 550	210 000
Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten	32 058 412	666 550	

*Maksimalt beløp som kan overføres er 5 prosent av årets bevilgning på driftspostene 01-29. Se årlig rundskriv R-2 for mer detaljert informasjon om overføring av ubrukte bevilgninger

FORKLARING TIL BRUK AV BUDSJETTFULLMAKTER

Mottatte belastningsfullmakter

Virksomheten har fått stilt kr 200 000 til disposisjon til beredskapsplanlegging og øvelser knyttet til oppfølging av lov om helsemessig og sosial beredskap hos Helse- og omsorgsdepartementet, kap. 0702 post 21 Beredskap. Virksomheten har benyttet kr 199 950 av belastningsfullmakten. Mattilsynet har mottatt fullmakt til å belaste kap. 1100 post 21 med inntil 9 000 000 til dekning av utgifter til håndtering og kartlegging av CWD. Mattilsynet har belastet kap. 1100 post 21 med 8 984 059. Mattilsynet har også mottatt fullmakt til å belaste kap. 0540 post 25 med inntil 5 411 983 i medfinansiering for prosjektet Systemstøtte for kjøttkontroll. Mattilsynet har belastet kap. 0540 post 25 med 5 400 592. Mattilsynet har også mottatt fullmakt til å belaste kap. 0900 post 21 med inntil 1 800 000 til dekning av utgifter knyttet til nasjonal ekspertise i internasjonale organer. Mattilsynet har belastet kap. 0900 post 21 med 770 141. Utgiftsført av andre virksomheter og merutgift(-)/mindreutgift etter tildelingsbrev.

Utgiftsført av andre virksomheter og merutgift(-)/mindreutgift etter tildelingsbrev

I henhold til tildelingsbrevet kan Landbruks- og matdepartementet har holdt tilbake kr 2 000 000 av totalbevilgningen på kap. 1115 post 01 til dekning av utgifter til nasjonal ekspertise i internasjonale organer og EØS-oversettelse. Landbruks-

og matdepartementet har utgiftsført kr 2 021 768 på virksomhetens kapittel/post 1115 01.

Fullmakt til å overskride driftsbevilgninger mot tilsvarende merinntekter

Virksomheten har budsjettfullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 1115 post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 4115 post 02.

Rapportering av betalt merverdiavgift

Mattilsynet er omfattet av nettoføringsordningen og rapporterer betalt merverdiavgift på kap. 1633, post 01. Dette gjelder merverdiavgift knyttet til Mattilsynets utgifter ført på postene 01-49. I 2020 betalte Mattilsynet kr 73 763 331 i statlig merverdiavgift.

Stikkordet «overslagsbevilgning»

Virksomhetens bevilgning på kapittel/post 1115 71 er gitt med stikkordet "overslagsbevilgning". Bevilgningen skal dekke statens betalingsforpliktelser overfor dem som har ytt nødhjelp etter dyrevelferdsloven §4, samt kostnader for tiltak som settes i verk av Mattilsynet i medhold av matloven, dyrehelsepersonelloven og dyrevelferdsloven i de tilfellene kostnadene ikke kan drives inn fra eier/ansvarlig.

ARTSKONTORRAPPORTERINGEN 31.12.2020

	Note	2020	2019
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetalinger fra gebyrer	1	178 269 153	197 651 280
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	1	555 992	727 996
Salgs- og leieinntekter	1	489 777	1 279 764
Andre inntekter	1	7 384 539	10 384 881
Sum inntekter fra drift		186 699 460	210 043 921
Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetalinger til lønn	2	926 911 419	936 797 300
Andre utbetalinger til drift	3	434 366 252	470 555 114
Sum utbetalinger til drift		1 361 277 672	1 407 352 414
Netto rapporterte driftsutgifter		1 174 578 211	1 197 308 493
Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetaling av finansinntekter	4	252 108	472 842
Sum investerings- og finansinntekter		252 108	472 842
Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetaling til investeringer	5	25 261 370	8 987 416
Utbetaling av finansutgifter	6	29 008	9 404
Sum investerings- og finansutgifter		25 290 377	8 996 820
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter		25 038 269	8 523 978
Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten			
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.	7	70 617 779	108 351 184
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten		70 617 779	108 351 184
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
Utbetalinger av tilskudd og stønader	8	3 068 540	2 937 087
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten		3 068 540	2 937 087
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler			
Gruppelivsforsikring	2	1 641 275	1 674 924
Arbeidsgiveravgift	2	102 244 970	101 446 011
Nettoføringsordning for merverdiavgift	1	73 763 331	76 465 933
Netto rapporterte utgifter på felleskapitler		30 122 914	26 655 002
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		1 101 944 328	1 073 763 372

OVERSIKT OVER MELLOMVÆRENDE MED STATSKASSEN

Eiendeler og gjeld	Note	2020	2019
Andre langsiktige fordringer (Depositum)	8	-	73 260
Kortsiktige fordringer	8	354 902	242 864
Leverandørgjeld	8	-	-
Skyldig skattetrekk	8	-32 703 407	-33 172 540
Skyldige offentlige avgifter	8	-834 519	-1 173 088
Annen kortsiktig gjeld	8	-2 499 415	-3 067 070
Sum mellomværende med statskassen		-35 682 438	-37 096 574

NOTE 1 INNBETALINGER FRA DRIFT

	31.12.2020	31.12.2019
Innbetalinger fra gebyrer		
Gebyr for særskilte ytelser	36 560 670	39 849 581
Gebyrer for tilsyn og kontroll	141 708 482	157 801 699
Sum innbetalinger fra gebyrer	178 269 153	197 651 280
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer		
Overføringer fra Nordisk Ministerråd (NMDD)	555 992	727 996
Sum innbetalinger fra tilskudd og overføringer	555 992	727 996
Salgs- og leieinnbetalinger		
Leieinntekter	489 777	1 279 764
Sum salgs- og leieinnbetalinger	489 777	1 279 764
Andre innbetalinger		
Refusjoner m.m.	5 761 377	7 606 545
Inntekter administrasjonsgebyr	1 127 146	1 189 510
Annen inntekt -viderefakturering	496 016	1 588 825
Innkomet på tidligere nedskrevne fordringer	0	0
Sum andre innbetalinger	7 384 539	10 384 881
Sum innbetalinger fra drift	186 699 460	210 043 921

NOTE 2 UTBETALINGER TIL LØNN

	31.12.2020	31.12.2019
Utbetalinger til lønn og sosiale utgifter		
Lønn	764 072 166	757 724 962
Arbeidsgiveravgift	102 322 881	101 446 012
Sykepenger og andre refusjoner	-38 455 214	-34 375 049
Andre ytelser	11 714 896	15 128 618
Reguleringspremie kommunal/fylkeskommunal pensjonskasser/SPK*	87 256 691	96 872 757
Sum utbetalinger til lønn**	926 911 419	936 797 300
Gjennomsnitt antall årsverk:	1 106	1 107

* Reduksjon i utgifter til pensjon skyldes lavere pensjonspremie knyttet til tidligere kommunalt ansatt som ble en del av Mattilsynets organisasjon.

** Av virksomhetens samlede utbetalinger til lønn og sosiale utgifter vedrører kr- 500 115 Nordisk ministerråd

NOTE 3 ANDRE UTBETALINGER TIL DRIFT

	31.12.2020	31.12.2019
Andre utbetalinger til drift		
Utgifter lokale*	96 426 432	87 834 880
Leie av maskiner, inventar og lignende	18 017 011	22 193 229
Mindre utstysanskaffelser	13 011 528	12 144 614
Reparasjon og vedlikehold bygninger og lokaler	902 436	1 566 787
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	16 662 929	15 742 479
Regnskaps-revisjon- og økonomitjenester	491 252	449 907
Kjøp av tjenester til utvikling og løpende driftsoppgaver IKT	59 312 446	62 278 172
Forvaltningsstøtte	45 417 822	43 503 406
Analyse og veterinærtjeneste**	112 782 321	129 257 579
Konsulenter og andre kjøp av tjenester fra eksterne	22 860 634	20 255 599
Reiser og diett**	10 105 348	29 765 408
Utlegg til viderefakturering	0	2 125 309
Øvrige driftsutgifter ***	38 376 093	43 437 744
Sum andre utbetalinger til drift	434 366 252	470 555 114

* Økning i utbetalinger til drift på leie av lokaler skyldes flytting av hovedkontoret.

** Reduksjon av utbetalinger til drift reise og analysetjenester skyldes i all hovedsak pandemien, mindre reiseaktivitet og færre tilsyn.

*** Av virksomhetens utbetalinger til øvrige driftsutgifter vedrører 55 877 Nordisk ministerråd. Reduksjon av øvrige driftsutgifter skyldes lavere aktivitet knyttet til kurs, seminarer og møter.

NOTE 4 FINANSINNEKTER OG FINANSUTGIFTER

	31.12.2020	31.12.2019
Innbetaling av finansinntekter		
Renteinntekter	252 108	472 842
Sum innbetaling av finansinntekter	252 108	472 842
Utbetaling av finansutgifter		
Renteutgifter	29 008	9 404
Sum utbetaling av finansutgifter	29 008	9 404

NOTE 5 UTBETALINGER TIL INVESTERING

	31.12.2020	31.12.2019
Utbetaling til investeringer		
Immaterielle eiendeler og lignende	1 984 029	525 619
Maskiner og transportmidler	0	155 917
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende*	23 084 600	7 107 201
Andre utgiftsførte investeringer**	192 741	1 198 678
Sum utbetalt til investeringer	25 261 370	8 987 416

* Utbetaling til driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende gjelder i stor grad investeringer i kontorutstyr i prosjektet Fremtidens arbeidsplass

** Reduksjonen skyldes mindre investeringer til utstyr i forbindelse med CWD-utbruddet.

NOTE 6 INNKREVINGSVIRKSOMHET OG ANDRE OVERFØRINGER TIL STATEN

	31.12.2020	31.12.2019
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m		
Miljøavgift*	66 856 122	101 400 225
Avgifter i matforvaltningen (påløpt før 2012)	0	0
Avgifter planteforedlerrett	685 630	182 935
Overtredelsesgebyr	1 910 751	2 885 506
Tvangsmulkt	1 165 275	3 882 518
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten	70 617 779	108 351 184

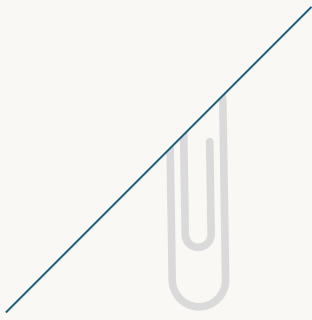
* Miljøavgift kreves på plantevernmidler i grossistledet. Angrepene av skadegjørere bestemmes i stor grad av klima- og værforhold, noe som gjør at inntektene varierer fra år til år.

NOTE 7 TILSKUDDSFORVALTNING OG ANDRE OVERFØRINGER FRA STATEN

	31.12.2020	31.12.2019
Utbetalinger av tilskudd og stønader		
Nødhjelp til dyr - utbetalt til AS	2 699 052	2 536 521
Nødhjelp til dyr - utbetalt til ENK/DA/ANS	360 761	365 128
Nødhjelp til dyr - utbetalt til ideelle organisasjoner	708	1 699
Nødhjelp til dyr - utbetalt til statsforvaltningen	8 020	33 739
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	3 068 540	2 937 087

NOTE 8 FORSKJELLEN MELLOM AVREGNING MED STATSKASSEN OG MELLOMVÆRENDE MED STATSKASSEN

	31.12.2020 Spesifisering av bokført avregning med statskassen	31.12.2020 Spesifisering av rapportert mellomværende med statskassen	Forskjell
Anleggsmidler			
Andre langsiktige fordringer	0	0	0
Omløpsmidler			
Kundefordringer	24 032 938	0	24 032 938
Andre fordringer	4 061 610	354 902	3 706 708
Sum	28 094 549	354 902	27 739 646
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld	-5 777 598	0	-5 777 598
Skyldig skattetrekk	-32 703 780	-32 703 407	-373
Skyldige offentlige avgifter	-834 519	-834 519	0
Annen kortsiktig gjeld	-6 787 910	-2 499 415	-4 288 495
Sum	-46 103 807	-36 037 341	-10 066 466
Sum	-18 009 258	-35 682 438	17 673 181

Vedlegg

Foto: shutterstock.com/ Peshkova

VEDLEGG 1: EFFEKTINDIKATORER

TRYGG MAT OG TRYGT DRILLEVANN

Tabell 1: Antall og andel undersøkte prøver med ulovlig innhold av fremmedstoffer, som for eksempel plantevernmiddelrester, dioksiner, PCB og legemiddelrester.

(Kilde: Mattilsynet.)

	2018	2019	2020
Plantevernmiddelrester innenlands			
Antall prøver	445	327	323
Andel prøver med funn over grenseverdi i %	0	0,3	0,6
Plantevernmiddelrester import			
Antall prøver	907	778	784
Andel prøver med funn over grenseverdi i %	2,8	2,8	3,2
Fremmedstoffer til landdyr innenlands			
Antall prøver	4 030	4 205	4 315
Andel prøver med overskridelse i %	4	3,6	3,7
Fremmedstoffer til landdyr import			
Antall prøver	120	90	86
Andel prøver med overskridelse i %	0	0	3,4
Fremmedstoffer til fisk innenlands			
Antall prøver	13 920	13 725	11 355
Andel prøver med overskridelse i %	0,0	0,0	0,0
Fremmedstoffer til fisk importert fisk, sjømat og marine oljer*			
Antall prøver	122	129	80
Andel prøver med overskridelse i %	2,5	0,8	5,0

* Disse prøvene blir tatt ut av produkter som vi av erfaring vet at det er en viss risiko ved og funn representerer derfor ikke den generelle tilstanden

Tabell 2: Antall registrerte sykdomstilfeller etter innenlands smitte av Salmonella, Campylobacter, Yersinia, Shigella, Listeria, EHEC (MSIS).

(Kilde: Folkehelseinstitutt.)

SYKDOM	2018	2019	2020
Campylobacteriose	1 226	1 551	1 469
E. coli EHEC	269	246	203
E. coli-enteritt unntatt EHEC	190	191	88
Listeriose	23	23	25
Salmonellose	232	318	162
Shigellose	21	36	13
Yersiniose	70	47	49
Totalt	2 031	2 439	2 009

* Tall for 2020 ikke ferdig ennå (sist oppdatert 12.02.2021).

Tabell 3: Antall sendte meldinger om påvist helsefare i matvarer og fôr i det norske markedet (RASFF)

Kilde: Europeisk meldesystem, Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF)

	2018	2019	2020
Antall RASFF-meldinger om funn relatert til helsefare sendt fra Norge	34	35	22
Antall RASFF-meldinger for allergener som berører Norge	7	18	10

Tabell 4: Andel personer i Norge tilknyttet vannforsyningsystem med tilfredsstillende analyseresultater for drikkevannskvalitet (E. coli, farge og turbiditet) i prosent.

(Kilde: Mattilsynet.)

	2018	2019	2020*
E. coli	99,8	99,7	99,4
Farge	99,7	99,3	99,8
Turbiditet	99,7	98,2	99,7

* Ufullstendige tall pga. pågående arbeid med innrapportering.

GOD HELSE HOS PLANTER, FISK OG LANDDYR

Tabell 5: Antall nye lokaliteter med funn av alvorlige planteskadegjørere.

(Kilde: Mattilsynet.)

SKADEGJØRER	2018	2019	2020
Frukt og bær			
Sharkavirus	1	0	0
Heksekost	1	2	1
Pærevisnesjuke	1	1	2
Strawberry vein banding virus	1*	0	0
Blodlus	6	5	2
<i>Xanthomonas fragariae</i>	1*	0	0
Grøntanlegg			
Ramorum greinvisning	1	14	37*
Veksthus			
Tospovirus	1	4	2
Pepinomosaikkvirus	1	1	0
<i>Thrips setosus</i>	8*	0	0
Poteter			
Gul potetcystenematode	4	12	7
Potetcystenematode (ikke artsbestemt)	13	0	3
Koloradobille	-	1	0
Lys ringråte	-	1*	0
Løkhvitråte	1	0	0
Sum	40	41	54

* År der det ble gjennomført OK-program for skadegjøreren.

Funn av pærebrann inngår ikke i tabellen. Rapport fra Aksjon pærebrann 2020 gir informasjon om påvisninger av pærebrann.

Tabell 6: Antall utbrudd og påvisning av alvorlige smittsomme sykdommer hos domestiserte og viltlevende landdyr.

(Kilde: Veterinærinstituttet.)

DYREART	SJUKDOM/ AGENS	2018	2019	2020
A				
Storfe	Blåtunge	0	0	0
Fjørfe, høns	ILT (hobbyflokker i parentes)	0(1)	0(1)	0(5)
	Fugleinfluensa lavpatogen	0	0	0
Fugler	Fugleinfluensa høypatogen	0	0	11**
Alpakka/lama	<i>Psoroptes ovis (saueskabb)</i>	4	1	0
B				
Storfe	BVD	0	0	0
	Salmonella	3	0	4
	Paratuberkulose	0	0	0
	Ringorm	7	15	18
Svin	Influensa hos svin*	0	1	1
	Salmonella	3	0	0
	PRCV	30	118	182
	Nekrotiserende enteritt	0	0	0
Sau	Skrapesjuka klassisk	0	0	0
	Skrapesjuka Nor98	8	10	12
	<i>Salmonella diarizonae</i>	9	7	3
	Paratuberkulose	0	0	0
	Fotråte	1	1	0
	Mædi	0	8	1
	CAE	1	1	0
Geit	Paratuberkulose	0	0	0
	Fotråte	0	0	0
	Skrapesjuka Nor98	0	0	0
	CAE	2	5	2
Hest	Kverke	1	3	1
	Salmonella	26	2	0
Pelsdyr	Reveskabb	0	0	1
Fjørfe, høns	IB (hobbyflokker i parentes)	1(4)	0(7)	0(4)
	Mycoplasma (hobbyflokker i parentes)	0(2)	0(4)	0(7)
	Salmonella	2	1	1
Kalkun	Høsekolera	0	0	0
	Salmonella	0	1	0
Gjess	Salmonella	1	0	0
Kanin	Rabbit Haemorrhagic Disease	0	2	0
Hare	Tularemie	7	16	5

Tabell 6 fortsetter neste side ►►

DYREART	SJUKDOM/ AGENS	2018	2019	2020
Hund	Leptospirose	0	0	0
	Salmonella	3	1	12
	Leishmaniose	5	6	2
Katt	Salmonella	2	2	402
Reptiler	Salmonella	19	16	29
Vilt	CWD	7	2	3
	Salmonella	4	0	11

* Antallet i kolonnene er antall PCR-positive prøver for influensa A. Det var 5 positive dyr fra én besetning. Data fra OK-programmet for spesifikke virusinfeksjoner hos svin viser at ca. halvparten av besetningene har antistoffer mot influensa A(H1N1) pm09.

** 10 ville fugler og 1 i fuglepark

Tabell 7: Antall utbrudd og påvisning av alvorlige smittsomme sykdommer hos oppdrettsfisk og viltlevende fisk.

(Kilde: Veterinærinstituttet.)

SJUKDOM	LISTE	2018	2019	2020
Oppdrettsfisk (laksefisk)				
ILA	2	13	10	23
VHS	2	0	0	0
PD	3	163	152	158
Furunkulose	3	0	0	5
BKD	3	0	1	1
Oppdrettsfisk (marine arter)				
Francisellose	3	0	0	0
Furunkulose (rognkjeks)	3	0	0	3
VNN/VER	3	0	0	0
Viltlevende laksefisk (vassdrag)				
<i>Gyrodactylus salaris</i>	3	0	1	0
Furunkulose	3	3	2	0
Krepsdyr				
Krepsepest (signalkreps)	3	1	0	*

* Tall er per 15. mars ikke tilgjengelig.

GOD DYREVELFERD OG RESPEKT FOR DYR

Tabell 8: Antall og andel i tap av dyr på beite.

(Kilde: Landbruksdirektoratet herunder organisert beitebruk og reindriftsforvaltningen.)

	2018	2019	2020***
Antall sau på beite	799 545	751 802	
Antall sau tapt	23 026	24 555	
Prosent sau	2,88 %	3,27 %	
Antall lam på beite	1 225 468	1 182 145	
Antall lam tapt	73 983	77 467	
Prosent lam	6,04 %	6,55 %	
Antall rein på beite*	215 144	213 753	
Antall reinsdyr tapt	70 401	71 022	
Prosent reinsdyr **	23 %	23 %	
Herav antall reinkalv	56 410	57 532	

* Reindriftsåret gjelder fra 1.4. - 31.3. Tallene for reinsdyr utgjør tall pr 31.3. ført på det året som avslutter reindriftsåret.

** Tapsprosent er beregnet med utgangspunkt i det antallet dyr som reindriften kunne hatt dersom det ikke hadde vært noen tap, og ikke hadde blitt slaktet noen reinsdyr forutgående reindriftsår.

*** Tall for 2020 forelå ikke da rapporten ble oversendt - se Landbruksdirektoratet, Totalregnskapet - Landbruksdirektoratet og Miljødirektoratet for nærmere informasjon.

Tabell 9: Fotputeskår slaktekylling - andel flokker som klassifiseres som A, B og C

(Kilde: Mattilsynet.)

	2018	2019	2020
Andel flokker med klasse A	97,3 %	97,1 %	98,4 %
Andel flokker med klasse B	1,7 %	1,7 %	1,3 %
Andel flokker med klasse C	1,0 %	1,2 %	0,3 %

Tabell 10: Andel slaktegris registrert med kort hale og halesår på slakteri.

(Kilde: Mattilsynet.)

	2018	2019	2020
Andel slaktegriser med åpent halesår/avhelet halesår eller kort hale på slakteri	6,7 %	3,6 %	3,1 %

Tabell 11: Antall dyrehold med alvorlig vanskjøtsel («dyretragedier»).

(Kilde: Mattilsynet.)

	2018	2019	2020
Antall dyrehold med alvorlig vanskjøtsel (alle dyrearter)	63	34	23

OBS: indikatoren endret fra 2019 til å medregne alle dyrearter.

HELSE, KVALITET OG FORBRUKERHENSYN

Tabell 12: Antall og andel vedtak med hjemmel i matinformasjonsforskriften for ferdigpakkede næringsmidler.

(Kilde: Mattilsynet.)

	2018	2019	2020
Antall vedtak i henhold til matinformasjonsforskriften	928	423	175
Andel vedtak i henhold til matinformasjonsforskriften	12 %	8 %	8 %

Tabell 13:

Antall og andel prøver av fôr hvor det er påvist salmonella eller overskridelser av grenseverdier for uønskede stoffer.

(Kilde: Mattilsynet.)

	2018	2019	2020
Antall prøver med påvist salmonella eller uønskede stoffer	1	6	1
Andel prøver med påvist salmonella eller uønskede stoffer	0,2 %	1,4 %	0,3 %

MILJØVENNLIG PRODUKSJON

Tabell 14: Beregnet risiko ved bruk av plantevernmidler.

(Kilde: Mattilsynet.)

	2018	2019	2020
Omsetning (tonn virksomt stoff)	622	619	718
Omsetning i % av 1996/1997	85	85	98
Helserisiko i % av 1996/1997	66	70	71
Miljørisiko i % av 1996/1997	79	79	80

Tabellen viser risikoutvikling med utgangspunkt i omsetningstall for egne risikoindikatorer for helse og miljø. Gjennomsnittet av 1996 og 1997 er satt som et utgangspunkt med 100 prosent.

Tabell 15: Mengde antibiotika brukt til produksjonsdyr og sports- og familiedyr, og andel av dette som er bredspektrede antibiotika.

(Kilde: Mattilsynet.)

	2018	2019	2020**
Mengde antibiotika brukt til produksjonsdyr	4 821 kg	4 673 kg	
Mengde antibiotika brukt til sports- og familiedyr*	347 kg	335 kg	
Andel bredspektrede antibiotika til produksjonsdyr (%)	18 %	14 %	
Andel bredspektrede antibiotika til sports- og familiedyr (%)*	14 %	16 %	

* Bare kjæledyr

** NORMVET -rapporten for 2020 blir ferdig i høsten 2021

VEDLEGG 2: PRODUKSJONSINDIKATORER

UTVIKLE REGELVERK

Tabell 1: Produksjonsindikatorer - utvikle regelverk.

(Kilde: Mattilsynet.)

INDIKATOR	2018	2019	2020
Kommenterte dagsordener skrevet i henhold til mal og levert innen frist	94 %	95 %	95 %
EØS-notatene skrevet og videresendt til departementet innen frist	85 %	85 %	83 %
Form 1 sendt departementene innen 2 uker etter EØS-komite møtene	57 %	63 %	68 %

KOMMUNISERE OG VEILEDE

Tabell 2: Produksjonsindikatorer - kommunisere og veilede.

(Kilde: Mattilsynet.)

INDIKATOR	2018	2019	2020
Informasjon og veiledning til brukerne på internettsidene	56 %	62 %	60 %
Informasjon og veiledning til brukere/bransjer/næringer			Se tekst i kap 3.8*

* Avsnitt Kommunisere og veilede - Informasjon og veiledning til næringene

FØRE TILSYN

Tabell 3: Produksjonsindikatorer - føre tilsyn. Foreløpige tall som skal kvalitetssikres på grunn av nye definisjoner i kontrollforordningen.

(Kilde: Mattilsynet.)

INDIKATOR	2018		2019		2020	
	Offentlig kontroll	Annen offentlig aktivitet	Offentlig kontroll	Annen offentlig aktivitet	Offentlig kontroll	Annen offentlig aktivitet
Tilsynsproduksjon - antall tilsyn	50 029	32 122	46 999	32 481	25 357	27 910
For utvalgte områder:						
Drikkevann	1 642	72	1 673	16	737	48
Dyrevelferd	12 243	146	9 961	137	4 742	117
Fiskehelse (= Primærproduksjon akvatiske dyr)	21	5 252	18	5 303	6	4 966

Tabell 4: Produksjonsindikatorer - føre tilsyn.

(Kilde: Mattilsynet.)

INDIKATOR	2018	2019	2020
Produktivitet - antall tilsyn pr ukeverk på tilsynstype inspeksjon innen fagområdene «detalj, servering, transport og næringsmidler»	6,2	6,0	3,7
Beredskap - antall/type gjennomførte øvelser Se kapittel om beredskap for omtale	51	50	31
Antall gjennomførte risiko- og sårbarhetsanalyser ¹	45 ²	11	8

1 Kort beskrivelse av området analysene dekker se kapittel om Styring og kontroll

2 ROS-analyser av våre datasystemer på grunn av innføring av personopplysningsloven (GDPR)

Tabell 5: Produksjonsindikatorer - tilsynskvalitet.

(Kilde: Mattilsynet.)

INDIKATOR	2018	2019	2020
Total saksbehandlingstid for klagesaker (gjennomsnitt)	167	185	258
Brukertilfredshet tilsynsbesøk - Kort evaluering av tilsynsbesøk på utvalgte områder gjennom SMS-målinger			Se tekst i kap. 4*
Bruk av tilsynskvittering			Se tekst i kap. 4**
Tid mellom tilsyn og tilsynsrapport - Antall dager det går mellom tilsyn er utført og rapport er sendt ut			***
Kvalitet på tilsynsrapport - Antall og type avvik som fanges opp av den interne kvalitetskontrollen			Se tekst i kap. 4****

* Avsnitt Oppfølging av den eksterne granskningen - Vi er mer brukerorientert - Brukerundersøkelse etter tilsyn

** Avsnitt: Oppfølging av den eksterne granskningen - Bedre forvaltningskvalitet og kommuniserer bedre i møte med brukeren - Infoskriv og tilsynskvittering

*** Indikator må sees i sammenheng med arbeid for å bedre kvalitet på tilsynsrapporter og tilsynskvittering. Tilsynskvittering ble tatt i bruk ved årsskifte.

Vi har derfor ikke registreringer for denne indikatoren for 2020.

**** Avsnitt oppfølging av den eksterne granskningen - Vi har bedre forvaltningskvalitet og kommuniserer bedre i møte med brukeren

- Kvalitetssikring av inspeksjonsrapporter

STYRE OG STØTTE

Tabell 6: Produksjonsindikatorer - styre og støtte.

(Kilde: Mattilsynet.)

INDIKATOR	2017	2018	2019
Effektiv drift - Andel årsverk til støtte og styreaktiviteter*	24,0 %	24,4 %	23,8 %
HMS - Prosent sykefravær	6,1 %	6,5 %	5,7 %
IKT - Oppetid for MATS skjemtjenester	100 %	99,97 %	99,28 %

* I beregningen inngår driftsoppgaver innen IKT, Sikkerhet, dokumentasjon/arkiv, sentralbord, kontordrift, HMS, HR, innkjøp, økonomi, styring og ledelse

VEDLEGG 3: STATISTIKK

PRODUKSJON

Tabell 1: Antall tilsynsbesøk gjennomført i de ulike virksomhetstypene.

Foreløpige tall som skal kvalitetssikres på grunn av nye definisjoner i kontrollforordningen.

(Kilde: Mattilsynet.)

	2017		2018		2019	
	Antall offentlige kontroller	Antall annen offentlig aktivitet	Antall offentlige kontroller	Antall annen offentlig aktivitet	Antall offentlige kontroller	Antall annen offentlig aktivitet
Totalt	50 029	32 122	46 999	32 481	25 357	27 910
Fordelt på fagområder:						
Detaljomserving og servering av mat og drikke, transport og lager	15 945	45	13 625	30	6 623	36
Drikkevann	1 642	72	1 673	16	737	48
Sjømat	3 988	363	7 572	364	1 887	410
Animalsk mat	4 864	64	4 598	56	3 927	71
Annet næringsmiddelvirksomhet, inkl import, GK og samhandel	9 107	31	7 727	21	5 874	24
Planter og innsatsvarer	717	3 140	649	3 015	896	1 541
Primærproduksjon med landdyr - dyrehelse	340	21 991	229	22 518	112	19 688
Tilsyn etter dyrevelferdsloven	12 243	146	9 961	137	4 742	117
Primærproduksjon med akvatiske dyr	21	5 252	18	5 303	6	4 966
Fôr, biprodukter, dyrehelsepersonell og kosmetikk	1 162	1 018	1 176	1 021	553	1 009

Tabell 2: Antall helsesertifikater mv.

(Kilde: Mattilsynet.)

TILSYNSOMRÅDE	2018	2019	2020
Antall helsesertifikater for eksport av fisk og sjømat	54 389	63 205	57 180
Antall helsesertifikater for eksport av landbaserte produkter	5 586	6 161	6 678
Antall produkter godkjent under ordningen Beskyttede betegnelser (pr. 31.12.)	32	34	33

Tabell 3: RASFF-meldinger – antall mottatte meldinger og antall notifikerte meldinger fordelt på kategorier farer

(Kilde: Mattilsynet.)

TILSYNSOMRÅDE	Mottatte meldinger håndtert 2020	Notifikerte meldinger 2020
Plantevernmiddelester	43	11
Andre fremmedstoffer	18	0
Forhøyet toksinnhold	2	4
Mikrobiologisk vekst/risiko	12	3
Udeklarte allergener	10	0
For høy temperatur	0	2
For mye tungmetall	2	1
Innhold av fremmedlegemer	5	1
Ulovlig import/ny mat	4	0
Feil på emballasje/feilmerking	2	0
Utgjør kvelningsfare	2	0
Innhold av ulovlig GMO	1	0

Tabell 4: Antall prøver analysert for GMO, antall prøver med tillatte sporforurensninger og antall regelverksbrudd.

(Kilde: Mattilsynet.)

GMO	2018	2019	2020
Antall prøver mat/fôr/såvare	170	149	64
Antall regelverksbrudd	0	4	6
Antall prøver med tillatte sporforurensninger	63	58	26

Tabell 5: Andel velferdsmessige hendelser matfisk/stamfisk

(Kilde: Mattilsynet.)

HENDELSE	2018	2019	2020
Medikamentfri avlusing med håndtering	60,7 %	60,9 %	54 %
Uavklart dødelighet	18,9 %	16,9 %	17 %
Annet	10,8 %	12,0 %	19 %
Håndtering	3,9 %	4,0 %	5 %
Medikamentell avlusing med håndtering	3,9 %	3,6 %	1,2 %
Sortering/pumping	0,7 %	1,2 %	1,0 %
Naturkrefter	-	0,6 %	1,5 %
Nedsatt resistens	0,1 %	-	-
Medikamentell avlusing uten håndtering	0,9 %	0,6 %	0,4 %
Medikamentfri avlusning/forebygging uten håndtering	0,3 %	0,2 %	0,6 %
Manetangrep	-	-	0,2 %

Tabell 6: Overvåking- og kartleggingsprogrammer.

(Kilde: Mattilsynet.)

TEMA FOR OVERVÅKINGS- OG KARTLEGGINGSPROGRAMMER 2020
Animalsk mat
Campylobacter i slaktekylling
Fremmedstoffprogrammet for landdyr og produkter av animalsk opprinnelse
Importprogram animalsk mat - regional del
Importprogram grensekontroll fremmedstoff
NORM-VET
Overvåking av næringsmidler med høy mikrobiologisk risiko - a) Listeria og b) Patogene E.coli i spekepølse
Radioaktivitet i næringsmidler
Salmonella - levende dyr
Salmonella - produkter
Sjømat
Forurensede havner og fjorder
Fremmedstoffer i villfisk
Fremmedstoffprogrammet for fisk 96/23
Importert produkt (HC og NHC) fra tredjestater
Miljøgifter i fisk
Nasjonalt tilsynsprogram for muslingproduksjon
Overvåking av næringsmidler med høy mikrobiologisk risiko - a) Listeria
Listeria i laksefisk
Sjømattrygghet i dumpingområder (radioaktivitet i sjømat)
Vegetabilsk mat
Genmodifisering i mat, fôr og såvarer
Rester av plantevernmidler i næringsmidler
Salmonella i tørket frukt, bær og nøtter
Overvåking av næringsmidler med høy mikrobiologisk risiko - a) Listeria
Landdyrhelse
Virussjukdommer (AD, TGE, PRCV, PRRS, PED, influensa) hos svin
AI fjørfe - tamme og ville fugler
ART hos kalkun
Blåtunge hos storfé
Brucella/CAE hos geit
Brucella hos storfé
CWD hos hjortevilt og oppdrettshjort
IBR/IPV, BVD og EBL hos storfé
Echinococcose (revens dvergbenelmark) rødrev, ulv og mårhund
Fotråte hos småfé
ILT hos fjørfé

Tabell 6 fortsetter neste side ►►

TEMA FOR OVERVÅKINGS- OG KARTLEGGINGSPROGRAMMER 2020

MRSA hos svin

Mædi og brucella hos sau

Overvåking av Mycoplasma og Newcastle Disease hos fjørfé

Paratuberkulose hos storfé og småfé

TSE hos storfé og småfé

Tuberkulose hos storfé, kamelider og hjort (oppdrett og vilt)

Helseovervåking villsvin

Åpen yngelrâte

Mykoplasma Bovis

Salmonella - levende dyr

Norsk overvåkningsprogram for antibiotikaresistens i mikrober fra fôr, dyr og næringsmidler (NORM-VET)

Fiske- og skjellhelse*Friskmeldingsprogram for Gyrodactylus salaris**Gyrodactylus salaris* (settefiskanlegg og elver)Overvåking av *Bonamia* / *Marteilia*

ILA overvåking

Kartlegging av ILAV-HPRO i norske settefiskanlegg

Krepsepest

Overvåking lakselus

Overvåking av VHS/ IHN

Resistensutvikling mot legemidler hos lakselus

Sykdomsovervåking av villfisk i ferskvann

Virusmitte i villfisk, sjø

Kartlegging Drammensvassdraget

Plantehelse*Phytophthora ramorum**Anoplophora grabripennis* og *Anoplophora chinensis*

Falske plantevernmidler

Skadegjørere i potet

Fôr

Fiskefôr

Fôr til landdyr

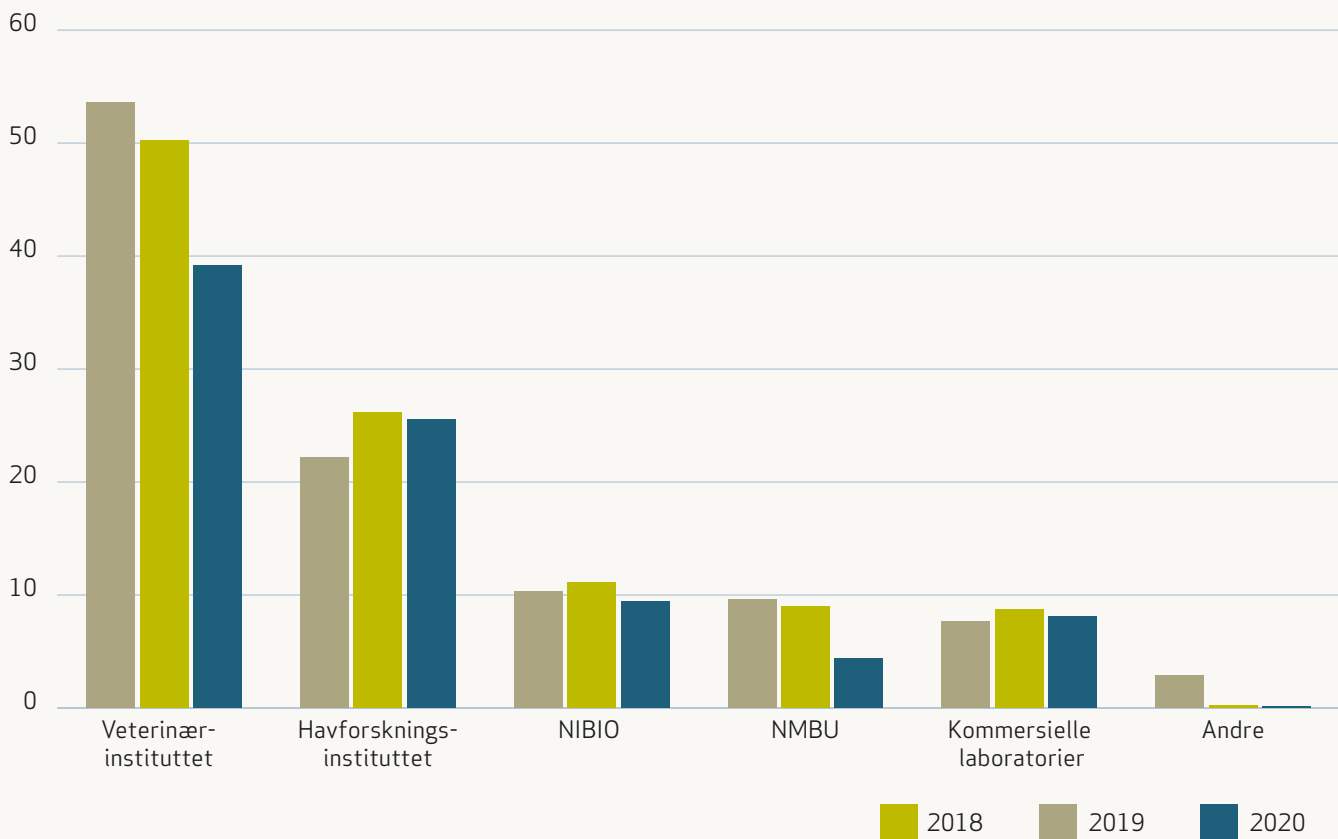
Forbrukerhensyn

Kosmetikk

Kosttilskudd

Matkrim og OPSON

KJØP AV ANALYSETJENESTER OVERVÅKINGS- OG KARTLEGGING PER VIRKSOMHET (MILL NOK)

Vedlegg 3, figur 1: Kjøp av analysetjeneste fordelt på kunnskapsinstitusjoner og laboratorier og andre leverandører.

(Kilde: Mattilsynet.)

RESSURSBRUK

Disponible årsverk viser registrert tid i et år eksklusiv tid registrert på ferie, permisjon og sykdom. Tall for disponible årsverk avviker fra tall for årsverk i bemanningsstatistikken fordi sistnevnte viser antall stillinger omregnet til hele stillinger på bestemte tidspunkt.

Tabell 7: Antall disponible årsverk totalt og pr. forvaltningsnivå.

(Kilde: Mattilsynet.)

	2018	2019	2020
Hovedkontoret	268,5	262,0	271,71
Regionene	822,9	802,66	804,94
Mattilsynet - totalt	1 091,4	1 064,7	1 076,7

Tabell 8: Antall disponible årsverk totalt og pr. hovedprosess.

(Kilde: Mattilsynet.)

PROSESS	2018	2019	2020
Utvikle regelverk	36,9	33,0	30,1
Føre tilsyn	568,7	551,9	546,5
Kommunisere og veilede	82,9	79,9	74,8
Innhente kunnskap og analysere tilstand	47,4	45,8	50,5
Styre Mattilsynet	146,9	158,9	167,6
Støtte Mattilsynet	208,6	195,1	207,1
Totalt	1 091,4	1 064,7	1 076,7

Tabell 9: Antall disponible årsverk til utøvende tilsyn pr. område (fag/aktiviteter).

(Kilde: Mattilsynet.)

TILSYNSOMRÅDE	2018	2019	2020
Detalj, servering, transport og lager	72,6	64,7	49,4
Drikkevann	20,1	19,0	17,3
Sjømat	38,7	38,5	36,2
Animalsk mat	124,9	119,7	115,6
Annen mat	34,9	31,0	30,8
Planter	30,2	30,9	29,8
Landdyr	126,8	117,0	108,0
Akvatiske dyr	55,1	56,1	52,8
Fôr, biprodukter, dyrehelsepersonell, kosmetikk mv.	13,1	12,8	13,1
Beredskap og hendelseshåndtering	19,4	30,3	56,4
Andre tverrfaglige aktiviteter/annet tilsyn	32,8	31,8	37,1
Totalt	568,7	551,9	546,5

Tabell 10: Antall disponible årsverk pr fagområde.

(Kilde: Mattilsynet.)

FAGOMRÅDE	2018	2019	2020
Landbruk	345,5	334,9	348,8
Akvakultur og sjømat	212,1	216,3	213,2
Næringsmidler	490,9	475,1	479,3
Internasjonalt arbeid og regelverksutvikling	42,9	38,4	35,4
Totalt	1 091,4	1 064,7	1 076,7

Tiltaksstrukturen er ikke utviklet for å dokumentere tidsbruk på fagområder. Der tiltak retter seg mot flere fagområder er aktiviteten henført til fagområdet som anses mest aktuelt. Tidsbruk som ikke kan henføres til fagområder, er fordelt forholdsmessig.

SAMMENHENGER MELLOM MATTILSYNETS UTGIFTER OG INNTEKTER FRA GEBYRER I MATFORVALTNINGEN

Tabell 11: Gebyrinntekter sett i forhold til Mattilsynets driftsutgifter.

(Kilde: Mattilsynet.)

NØKKELTALL	2018	2019	2020
Andel gebyrinntekt av totale utgifter (%)	13,2	14,4	13,0
Andel gebyrinntekt av beregnet selvkost (%)	47,7	51,2	42,2

Gebyrinntektene som andel av totale driftsutgifter gikk ned. Driftsutgiftene holdt seg omtrent uendret slik at nedgangen skyldes et fall i gebyrinntektene. Det var reduserte inntekter fra gebyrer for kjøttkontroll, kontroll av akvakulturanlegg, ytterligere offentlig kontroll og enkelte særskilte ytelser. Redusert inntekt fra kjøttkontrollgebyrer skyldes dels unormalt høye inntekter i 2019 fordi enkelte gebyrer med forfall i 2018 ble innbetalt i 2019.

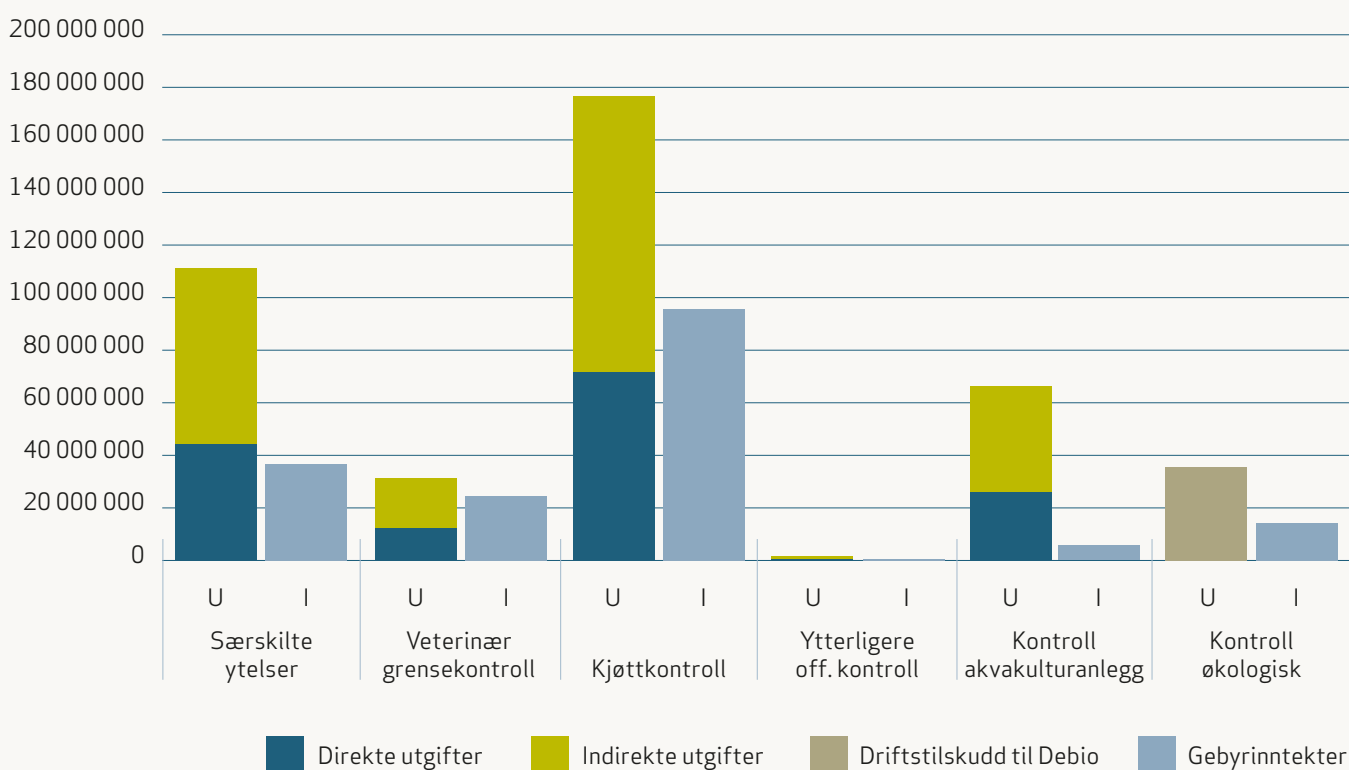
Gebyrinntektene i prosent av beregnet selvkost (direkte og indirekte utgifter for tjenester og kontroller på områder med gebyr gikk også ned. Nedgangen i dette nøkkeltallet skyldes flere forhold:

- Prioritering av arbeid for å forbedre forvaltningskvalitet medførte at andelen av budsjettet brukt på kjerneleveranser (regelverk, veiledning, sykdomsovervåkning, kontroll etc.) gikk ned. Det var derfor samlet sett en nedgang i de direkte utgiftene og en økning i de indirekte utgiftene. De indirekte utgiftene blir fordelt forholdsmessig på kjerneleveransene.

- Selv om de direkte utgiftene samlet sett gikk ned, var det en liten økning i de direkte utgiftene til tjenester og kontroller på områder med gebyr. Dette henger sammen med at vi under pandemien har prioritert ivaretagelsen av våre samfunnskritiske funksjoner innen kjøttkontroll, eksport og import, hvor oppgavene for en stor del er gebyrbelagt, og at saksbehandlingen knyttet til enkelte typer særskilte ytelser var mer omfattende enn i 2019.
- I sum medførte dette at en større andel av utgiftene ble fordelt til kjerneleveranser på områder med gebyr.
- Økte utgifter til kjerneleveranser på områder med gebyr medførte ikke økte gebyrinntekter. Dette skyldes at det av smittevernhensyn ble tatt i bruk andre kontrollformer enn de som utløser gebyr, og at mer arbeidskrevende saksbehandling ikke resulterte i økte gebyrer. Som omtalt over var det i 2019 dessuten unormalt høye inntekter fra kjøttkontrollgebyrer.

Gebyrinntekter og beregnet driftsutgift pr. gebyr

Utgifter er beregnet basert på regnskapsførte netto driftsutgifter (brutto driftsutgifter fratrukket driftsinntekter) og registrert tidsbruk, unntatt gebyr for ytterligere offentlig kontroll hvor tidsbruk er beregnet basert på kalkyle. Indirekte utgifter er fordelt forholdsmessig. Det er ved fordeling av indirekte utgifter tatt hensyn til at slakterier stiller lokaler o.a. til disposisjon for den offentlige kjøttkontrollen. På økologiområdet sammenholdes inntektene som Debio har overført til Mattilsynet med driftstilskuddet som Mattilsynet yter Debio.

Vedlegg 3, figur 2: Sammenheng mellom utgifter og inntekter innenfor ulike ordninger.

Kilde: Mattilsynet.

BEMANNING

Tall for utførte årsverk er i henhold til felles definisjon i PM-2019-13. Det er kun rapportert de siste to årene da det fra 2019 var en endring av beregningen av årsverk. Økningen i utførte årsverk fra 2019 til 2020 på nasjonalt nivå skyldes i hovedsak lavere fravær.

Utførte årsverk (tabell 12) tar høyde for fravær og utbetalinger som overtid, reisetid og timelønnede. Her er det endringer fra år til år som utgjør differansen mellom tabell 12 og 13.

Tabell 12: Antall utførte årsverk totalt, nasjonalt og regionalt nivå i Mattilsynet.

(Kilde: Mattilsynet.)

	2019	2020
Utførte årsverk nasjonalt nivå	271	277
Utførte årsverk regionalt nivå	836	829
Utførte årsverk totalt	1 107	1 106

Tall for gjennomsnittlige årsverk viser antall stillinger (fast, vikar og midlertidig ansatte) omregnet til hele stillinger uten medarbeidere i lønnet permisjon.

Tabell 13: Antall gjennomsnittlige årsverk totalt, nasjonalt og regionalt nivå i Mattilsynet.

(Kilde: Mattilsynet.)

	2018	2019	2020
Gjennomsnittlig årsverk nasjonalt nivå	294	288	285
Gjennomsnittlig årsverk regionalt nivå	931	908	893
Gjennomsnittlig årsverk totalt	1 225	1 196	1 178

Tabell 14: Rekruttering og avgang.

(Kilde: Mattilsynet.)

	2018	2019	2020
Turnover	3,7 %	4,53%	4,57 %
Gjennomsnittlig pensjonsalder, år	66,9	66,8	66,1

Tabell 15: Inkludering.

(Kilde: Mattilsynet.)

	2018	2019	2020
Antall søkere med innvandrerbakgrunn	189	228	128
Antall søkere med nedsatt funksjonsevne	16	20	10
Antall søkere som har oppgitt hull i CV-en			26
Personer med praksisplass fra NAV for arbeidstrening	13 ³	13	4

³ Fra og med 2018 er ikke studenter i praksis regnet med

TILSTANDSRAPPORTERING (KJØNN)

(Ref. rapporteringskrav del IV i økonomi- og virksomhetsinstruks om status og utvikling på årsverk, deltid, midlertidig ansatte og sykefravær fordelt på kjønn, samt likelønn)

Tabell 16: Registreringsskjema for tilstandsrapporing (kjønn/lønn).

(Kilde: Mattilsynet.)

		KJØNN					LØNN		
		ANTALL MENN	ANDEL MENN	ANTALL KVINNER	ANDEL KVINNER	ANTALL TOTALT	MENN Ø (KR)	KVINNER Ø (KR)	K/M % ⁴
Totalt i virksomheten (fast, vikar, midlertidig, permisjon med lønn, foreldrepermisjon)	2020	357	28 %	919	72 %	1 276	605 847	596 733	98
	2019	370	29 %	916	71 %	1 286	597 291	587 444	98
Toppleidelse (direktør og regiondirektør)	2020	3	25 %	9	75 %	12	1 115 300	1 109 978	100
	2019	5	38 %	8	62 %	13	1 085 980	1 114 243	103
Mellomledelse (avdelingssjef og seksjonssjef)	2020	20	26 %	56	74 %	76	827 659	795 479	96
	2019	23	31 %	52	69 %	75	794 708	775 573	98
Kategori 1 (fagdirektør, prosjektleder, seniorinspektør, seniorrådgiver, spesialinspektør og spesialrådgiver)	2020	222	30 %	514	70 %	736	629 798	617 681	98
	2019	224	30 %	526	70 %	750	620 564	612 108	99
Kategori 2 (rådgiver, førsteinspektør)	2020	89	26 %	257	74 %	346	513 928	530 510	103
	2019	95	28 %	242	72 %	337	502 783	522 760	104
Kategori 3 (førstekonsulent, inspektør og seniorkonsulent)	2020	22	23 %	72	77 %	94	476 048	476 236	100
	2019	22	22 %	79	78 %	101	461 813	473 579	103
Kategori 4 (konsulent, renholder, lærling, fagarbeider m/ fagbrev)	2020	1	10 %	9	90 %	10	360 483	401 417	111
	2019	1	8 %	11	92 %	12	358 883	401 730	112
Timelønnet (eksklusiv pensjonister)	2020	5	45 %	6	55 %	11	460 160	481 367	105
	2019	4	27 %	10	71 %	14	405 925	572 380	141

⁴ Kvinner lønn som andel av menns lønn

Tabell 17: Registreringsskjema for tilstandsrapporing (kjønn).

(Kilde: Mattilsynet.)

KJØNNSFORDELING		M %	K %
Deltid	2020	2,3	12,6
	2019	2,6	14,2
Midlertidig ansettelse	2020	0,7	2,9
	2019	0,8	2,7
Foreldrepermisjon	2020	4,3	95,7
	2019	7,0	93,0
Legemeldt sykefravær	2020	4,8	6,1
	2019	6,1	6,7
Tiltak	2020	0	0
	2019	0	0

VEDLEGG 4: OPPFØLGINGSPUNKTER ETTER GRANSKNINGS-RAPPORTEN MED STATUS

NR.	Utfordring	Tiltak	A/I ⁵	Forventet effekt
Funn 1	Regelverkstolkning ikke enhetlig	OTP 2020 - felles veiledning og kravpunktmaler <ul style="list-style-type: none"> • Drikkevann • Fiskehelse • Tilsynskampanje svin 	A	Færre brudd på regelverket på prioriterte fagområder. Lik forståelse av regelverket og enhetlig dataregistrering
		Styrket dialog med næringene - målrettet kommunikasjon, samkjørt budskap og veiledning	A	Enklere for brukerne å gjøre rett
		Retningslinje for standardisering av maler i MATS. Rydding i maler i MATS	I	Enklere for brukerne å gjøre rett
		Forbedret informasjon på nett, i påvente av nytt konsept for nettløsninger	I	Pålitelig styringsinformasjon; lett å finne frem til sentral informasjon tilpasset ulike brukere
		Utfasing av regionale retningslinjer	I	Konsistens mellom nasjonale og regionale retningslinjer
		Enhetlig og tydelig regelverksfortolkning	I	Enhetlig forvaltningspraksis
		Felles metodikk for oppfølging av revisjoner og internkontroll	I	Samkjørt oppfølging av revisjoner og internkontroll
Funn 2	Kommunikasjon på tilsyn er mangelfull	Informasjonsskriv og observasjonsskjema legges igjen på tilsyn	A	Målrettet brukerinformasjon og dokumentasjon
		Retningslinje som beskriver hvordan vi skal opptre på tilsyn og implementering	A	Enhetlig behandling
		Prosjekt Ferdig på stedet (PFS)	A	Raskere og enhetlig dokumentasjon
		Brukerundersøkelse etter tilsyn	I	Dokumenterer brukeropplevelsen
		Etablering av landsdekkende ordning for veiledning av nye matvirksomheter i 2020	I	Forebygge regelverksbrudd hos nyetablerte virksomheter
Funn 3	Svak overordnet planlegging basert på observert risiko	Styringsindikatorer tilsyn - ref. tildelingsbrev 2020	A	Målrettet tilsynspraksis
		OTP 2021 - ressurskartlegginger	A	Sikre en realistisk tilsynsplan
		Digitale tilsyn	I	Effektivisere den offentlige kontrollen
		Langsiktig strategisk arbeid på akvakulturområdet - utarbeide plan med tiltak	I	Forutsigbar utvikling på akvakulturområdet
		Ny metode for håndtering av bekymringsmeldinger	I	Enhetlig forvaltningspraksis
Funn 3	Svak overordnet planlegging basert på observert risiko	Oppdatert instruks om bruk av dyrevernemndene	A	Lik bruk av dyrevernemndene på tvers av regionene
		Videreutviklet system for risikobasering av tilsyn	I	Målrettet og effektiv ressursbruk i hht kontrollforordningen
		Felles mal for virksomhetsplan for regionene	A	Lik tilnærming til planlegging, gjennomføring og rapportering

5 A = Avsluttet, I = Igangsatt

NR.	Utfordring	Tiltak	A/I ⁵	Forventet effekt
Funn 4	Svakt system for kvalitetssikring og -kontroll	Internrevisjon av forvaltingskvalitet i Rogaland / Region Sør-Vest	A	Forbedring av forvaltningspraksis over tid
		Pri1 retningslinje for alvorlige saker	A	Lik tilnærming til alvorlige saker
		Bedret kvalitetssikring av vedtak uten forhåndsvarsel (hastevedtak)	A	Bedre forvaltningskvalitet
		Systematisk gjennomgang og videreutvikling av tilsynsprosessen	I	Felles tilnærming til gjennomføring av tilsyn på tvers av regionene og fagområder
		Styrket kvalitetsstyring og internkontroll	I	Gjøre rett
		Bedret system for kvalitetssikring av tilsynsrapporter	I	Bedre forvaltningskvalitet
		Tilsynsanalyse	I	Utvikle metode for analyser
Funn 5	Svake systemer som ikke støtter planlegging, gjennomføring og oppfølging av tilsyn	Bedret digital arbeidsflate	I	Vi samhandler effektivt med digitale verktøy
		Prosjekt Systemstøtte kjøttkontroll (MAKKS)	I	Effektiv deling av data og risikobasert kontroll
		Gjennomgang av prioriteringslisten på mellomstore digitaliserings-/utviklingsbehov	I	Prioritering av de rette forbedrings- og utviklingstiltak
Funn 6	Opplæringsprogram ikke satt i tilstrekkelig system	Helhetlig system for strategisk kompetanseutvikling i Mattilsynet - definere fremtidig kompetansebehov	I	Sikre nødvendig kompetanse for å løse samfunnsoppdraget
		Modernisering av tilsynsskolen og nytt system for miniopplæring	I	Svarer til inspektørenes behov for å gjennomføre brukerrettet veiledning og kontroll
		Dokumentere opplæring på definerte områder.	A	Bedre system for å dokumentere lovpålagte kompetansekrav
Funn 7	Organiseringen av klagesaksbehandling presenterer utfordringer for habilitet og faglig styring	Oppdatert retningslinje for behandling av klagesaker	A	Kunnskapsbaserte vedtak
		Endringer i klagesaksarbeidet	I	Raskere saksbehandlingstid, Tydeligere arbeidsdeling mellom instansene
Funn 8	Mattilsynets organisering bidrar til en lite effektiv styring og uklare ansvarsforhold	Lederkommunikasjon i forbedringsarbeidet	I	Forbedringstiltak og status for disse er godt kjent internt og eksternt (for de det er relevant for)
		Presisere roller og ansvar internt og sikre forståelse og ansvarliggjøring	I	Effektiv gjennomføring av forbedrings- og utviklingstiltak/samfunnsoppdraget
		Tettere oppfølging av beslutninger - sikre at informasjon kommer helt ut til medarbeiderne	I	Effektiv implementering i hele organisasjonen

Mattilsynet

Felles postadresse til alle kontorer i Mattilsynet

Mattilsynet (+navn på kontor/sted)
Felles postmottak • Pb. 383 • 2381 BRUMUNDDAL

Mattilsynet har felles sentralbord: Tlf. 22 40 00 00

Mattilsynets hovedkontor

Besøksadresse: Stensberggata 27, 0170 Oslo
E-post: postmottak@mattilsynet.no

www.mattilsynet.no • www.matportalen.no
www.matvaretabellen.no • www.nokkelhullsmerket.no